

A

MECSEK EGYESÜLET

évkönyve

a 2016-os

egyesületi évről

Szerkesztő:

BARONEK JENŐ

Régi évfolyam: 74. szám

Új évfolyam: 20. szám

Kiadja a Mecsek Egyesület
Felelős kiadó: Ripszám István

ISSN 14183-137

Tördelés, nyomdai munkák: Kontraszt Plusz Kft.

Pécs, 2017

A Mecsek Egyesület évenként megjelenő kiadványa, amely tartalmaz írásokat, élménybeszámolókat, riportokat, tudósításokat, az éves munka rendszerezett összegzését, az egyesület tisztikarának és tagjainak névsorát.

A könyvből a tagság és szimpatizánsai képet kapnak az egyesület életéről. Ez a könyv nem egy irodalmi mű, hanem gyűjtemény, a természet szerető emberek tollából származó – igazi természetbarát szakmai igényességgel papírra vetett – alkotásokat tartalmazza, tudományos, leíró és olvasmányos formában.

Az évkönyvet a Mecsek Egyesület tagjai a tagdíjuk ellenében ingyenesen kapják.

FONTOSABB TUDNIVALÓK AZ EGYESÜLETRŐL

MECSEK EGYESÜLET – közhasznú társadalmi szervezet
Székhely: 7623 Pécs, Rét u. 8. (Mecsekerdő Zrt. irodaháza)
E-mail: mecsekegyesulet@gmail.com
Weblap: www.mecsekegyesulet.hu
Az irodában állandó ügyelet nincs, előzetes egyeztetés szükséges.
Berek Zoltán: +36 30 663 1076

Számlavezető bank: Bóly és Vidéke Takarékszövetkezet
Számlaszám: 50100112-12002690

Külföldi utalás esetén:

Bank: Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.
1122 Budapest, Pethényi köz 10.
IBAN szám: HU 66 50100112 1200 2690 0000 0000
SWIFT-CODE: TAKBHUHB

Támogassa egyesületünket adója 1%-ával!

Adószámunk: 18301942-1-02

A tagtársak ötleteit, észrevételeit, kéréseit, javaslatait e-mailben vagy postán az iroda címére juttassák el.

A választmányi ülések és más rendezvények nyilvánosak, azokat bárki látogathatja. Az időpontokról az egyesület honlapjáról, illetve a meghívókból tájékozódhatnak.

**A KÖZHASZNÚ SZERVEZETKÉNT MŰKÖDŐ
MECSEK EGYESÜLET KÖSZÖNETET MOND MINDAZOKNAK
A SZERVEZETEKNEK, CÉGEKNEK, MAGÁNSZEMÉLYEKNEK,
AKIK A MECSEK TERMÉSZETI ÉS KULTURÁLIS ÉRTÉKEINEK
MEGÓVÁSÁT ÉS SZEBBÍTÉSÉT SZOLGÁLÓ CÉLJAINK
MEGVALÓSÍTÁSÁBAN SEGÍTSÉGÜNKRE VOLTAK.**

A 2016-os évben kiemelkedően támogatták céljainkat:

PANNONPOWER Holding Zrt.

Mecsekerdő Zrt.

Biokom Nonprofit Kft.

PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft.

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Baumann József</i> : A Darázs csípte katonai emlékmű építése és avatása	6
<i>Kiss Milán</i> : Tüke-elismerés	19
<i>iff. Gergely Tibor</i> : Közgyűlés (2016. február 24.)	24
<i>Kiss Milán</i> : Ünnepi közgyűlés	36
A Mecsek Egyesület a múltja fölől hajol	40
<i>iff. Gergely Tibor</i> : 125 éves a Mecsek Egyesület (2016. április 29.)	45
<i>Kiss Milán</i> : Koszorúzás a pécsi köztemetőben	53
<i>Dr. Jelenszkyné dr. Fábián Ildikó</i> : Rendhagyó tanóra a Széchenyi Gimnáziumban a Mecsek Egyesület 125 éves évfordulója alkalmából	56
<i>Kiss Milán</i> : Kiállítás a 125 éves Mecsek Egyesület tiszteletére	63
<i>Biki Endre Gábor</i> : Ünnepi túra – 125 éves a Mecsek Egyesület	68
<i>Kiss Milán</i> : Beszélgetés a múzeumban	72
<i>Kiss Milán</i> : Múzeumok éjszakája Pécsen	75
<i>Kiss Milán</i> : „Mecseki Láthatatlanok” emléktúra	76
<i>Guba Csaba</i> : A Kövestető-kilátó építése és avatása	79
<i>Gergely Tibor</i> : Különleges kapcsolat a Mecsekkel	91
<i>Dr. Bártai István</i> : Hol magasodott a Mecsek-csúcs?	97
<i>Kraft János</i> : A XXI. századi pécsi gázképződés	103
<i>Majdán Mira</i> : Tájhasználat a Dunántúlon a kora vaskor idején	115
<i>Dr. Sebők Béla</i> : Mecseki gombák	125
<i>Dr. Jelenszkyné dr. Fábián Ildikó</i> : Városismereti verseny	132
<i>Dr. Jelenszkyné dr. Fábián Ildikó</i> : Ünnepélyes díjkiosztó	136
<i>Sey Gábor</i> : Az utolsó Hamerli kesztyűszabász	143
<i>Dr. Szabó László Gy.</i> : Mecsekitea	145
<i>Sey Gábor</i> : Fünfkirchenek és Pécsiek	147
<i>Bóday Miklós</i> : Kirándulás a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkban	176
<i>Komlós Attila</i> : Megemlékezés a mohácsi csata 490. évfordulóján	181
<i>Sey Gábor</i> : Háromszoros jubileum	189
<i>smDr. Polgárdy Géza</i> : A Mecsek Egyesület turistája Dél-Amerikában II.	192
<i>Baumann József</i> : A Mecsek Egyesület Munka Osztály 2016. évi beszámolója	222
<i>Biki Endre Gábor</i> : A Természetjáró Osztály 2016. évi beszámolója	265
<i>Kiss Milán</i> : Titkári jelentés a 2016. évről	284
<i>iff. Gergely Tibor</i> : Könyvbemutató (2016. december 7.)	291
<i>iff. Gergely Tibor</i> : Évzáró a pécsi Lyceum Templomban (2016. december 7.)	295
A Mecsek Egyesület tagsága	314
A Mecsek Egyesület 2017. évi programjai	322

A DARÁZS CSÍPTE KATONAI EMLÉKMŰ ÉPÍTÉSE ÉS AVATÁSA

A Darázs-dűlő lakói 2015 tavaszán megtisztították a volt katonai emlékmű bozóttal benőtt, romos maradványait, Ijjász István vezetésével. Ősszel, pályázati forrásból, Frick Ferenc kőművesmester elkezdte az emlékmű felépítését, és elkészült az emlékmű új mészkötablája. 2016 tavaszán újra benépesült az emlékmű környezete. A szorgos biokomos munkások, Szilasi Tamás parkerdő gazdálkodási részlegvezető és Baumann József, a Mecsek Egyesület Munka Osztály elnöke irányításával elkezdték a tereprendezési munkákat. Beépítésre került a fehér mészköttábla fekete betűkkel, és a vakolt falfelületek vörös homokkőhöz hasonló színű, kültéri festékekkel lettek lefestve. Az avatásra minden készen állt.

Az emlékmű avatása Ripszám István, a Mecsek Egyesület ügyvezető elnöke, a Mecsekerdő Zrt. termelési vezérigazgató-helyettese köszöntőjével kezdődött, majd dr. Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár mondott avatóbeszédet.

Az avatás további részében Bíró László tábori püspök tartott szentmisét Kvanduk Frigyes általános püspöki helynökkel, ahol kiemelték a katona helytállását, fegyelmét, hazaszeretetét, ami példa lehet mindannyiunk számára. Ezután leleplezték a Darázs csip-te katonai emlék-

művet, és koszorúkat helyeztek el a Magyar Honvédség részéről dr. Nagy Gábor ezredes és Szily Béla hadnagy, a város képviseletében Oszoli Dénes Pécs Megyei Jogú Város képviselője, és a Mecsek Egyesület részéről Baronek Jenő örökös tiszteletbeli elnök. Az avatás végén a trombitán játszott „Il silenzio” dallamai tették még meghatóbbá, ünnepélyesebbé ezt a szép eseményt. Az avatás után a közeli kis tisztáson szerény fogadáson beszélgettek a résztvevők.

A Darázs dűlő önkéntesei megtisztították az emlékmű területét

Ami megmaradt az emlékműből

Elkezdődik az újjáépítés

Jól halad a munka (Frick Ferenc kőműves)

Környezetrendezés

BIOKOM-os dolgozók munkában

Védőgerendák elhelyezése és falazat festése

Munkavégzés ellenőrzése (háttul Szilasi Tamás parkerdő gazdálkodási részlegvezető)

Az emlékmű csúcsa is festésre vár (Baumann József)

Az emléktábla beépítése

Elkészült az iparos munka

Füzi József példamutatása

Avatásra várva

Takarólepel felhelyezése (dr. Nagy Gábor, Baronek Jenő)

Takarólepel Pécs város szalagjával

Az avatáson megjelentek köszöntése (Ripszám István, a Mecsek E. ügyvezető elnöke)

Dr. Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár avatóbeszéde

*Bíró László tábori püspök tart szentmisét
dr. Kvanduk Frigyes általános püspöki helynök segítségével*

A szentelést megelőző ima

Ripszám István köszönetet mond az építőknek

Az emlékmű leleplezése

Az emlékmű megáldása

Az ünnepség résztvevői

*Koszorúzás a Magyar Honvédség részéről
(dr. Nagy Gábor ezredes és Szily Béla hadnagy)*

Koszorúzás Pécs MJV. Önkormányzata részéről (Oszoli Dénes, képviselő)

Koszorúzás a Mecsek Egyesület részéről (Baronek Jenő, örökös tiszteletbeli elnök)

Katonai tiszteletadás

Koszorúk a felavatott emlékműn

Az átadott emlékmű

Az építés irányítói

Fogadás az emlékmű közelében

Kilátás az emlékmű közeléből a Tubes gerincre

TÜKE-ELISMERÉS

Immáron tizenharmadik alkalommal adták át a Tüke Alapítvány díjait. A kuratórium döntése alapján az idén 125. évfordulóját ünneplő Mecsek Egyesület elismerő oklevélben és emlékéremben részesült. A rangos pécsi elismerést 2016. január 21-én Pécssett a Dóm-kótarban vette át Ripszám István az egyesület ügyvezető elnöke és Baronek Jenő az egyesület örökös tiszteletbeli elnöke.

Az egyesület a Mecsek turista értékeinek fejlesztése, élhetőbbé, vonzóbbá tétele, épített örökségének folyamatos védelme, az egyesület természetvédelmi filozófiája, a példaként állítható gazdag egyesületi múlt, illetve a patinás egyesület 125 évvel ezelőtti megalakulására emlékezve, az elődeik nyomdokain haladó, a pécsi polgárok számára hasznos munkájáért kapta az elismerést.

A Mecsek Egyesület az első olyan civil szervezet, mely Tüke-elismerést kapott.

Díjátadó előtti mise a pécsi Székesegyházban

*Balról jobbra: Ripszám István, Habsburg György,
Kerényi János és Baronek Jenő*

Tüke-díj (Fotó: Marsalkó Péter)

Tüke-émlékérem

Tüke-oklevél

Dunántúli Napló – 2016. január 23., szombat
Mészáros B. Endre

**„A Mecsek Egyesület az első szervezet, mely Tüke-elismerést kapott
– Források és kilátók őrei –**

A városért, a pécsi polgárokért kiemelkedő tevékenységet végzők Tüke-elismerését első ízben vehette át civil szervezet, a Mecsek Egyesület. Hogy az erdei turista-utak gondozásával, fejlesztésével 125 éve foglalkozó társaság mivel érdemelte ki valójában az oklevelet, arról az ügyvezető elnököt, Ripszám Istvánt kérdeztük.

– Minek köszönhető, hogy megtört a jég, és a Tüke Alapítvány már nem csak személyeket díjaz?

– Talán az a legnagyobb érdemünk, hogy 125 éve töretlenül járjuk és ápoljuk a Mecsek ösvényeit, és igyekszünk vonzóvá tenni a turistaértékeit. Igen, 125 éve, talán az országban is csak néhány civil közösség létezik, mely ennyi ideje aktív. Megjegyzem, azért a mi életünkben is volt egy kis szünet az »átkos« időkből, 1948–1993 között.

– Idén jubilálnak?

– Méghozzá április utolsó hetében, és rendkívüli programokkal készülünk.

– Milyen volt a hőskorban, a XIX. században a természetjárás?

– Hát éppen ez az, hogy szinte semmilyen. Az első turistautak a város közelében 1891 után épültek. A Zsongorkő volt az első művi elemekkel bővített természetes »turistabástya«, de csak délre adott panorámát, ezért megépítették az első magyar turistakilátót – István-kilátó – is a Jakabhegyen. Ebből a időből származik továbbá az Irma út, a Lenkei-, az Ilonka- és a Mócs Szaniszló-pihenő.

– Hogy néz ki most a Mecsek, természetjáró szemszögből?

– Átalakult az évek során a turistáskodás, ma már a megyében másfél tucat, a városban pedig hét szervezet működik. Egykor a 45 ezres Pécsen a Mecsek Egyesületnek háromezer tagja volt, most több mint kétszázan vagyunk. Viszont aki ma Baranyában nekiveselkedik, az bejárhatja a maga Caminóját, mert ezer kilométernyi jelzett út halad a térségben, s ezenkívül van 300 kilométernyi kerékpárút is.

– Milyen feladatokat végeznek napjainkban?

– Tavaly megújítottuk a »Darázs csipte katona« emlékművét, a Teca mama vendéglője fölött, és márciusban lesz a hivatalos átadása. Helyre raktuk a kisnyárádi

Szent János-kápolnát, számtalan út menti keresztet, képoszlopot hoztunk rendbe. Ami pedig a fő specialitásunk, a források, fakadó vizek feltárása. Ebbe egyébként több szervezet is beegített, és ezen a téren a legjobban állunk az egész országban. Közel kétszáz nyilvántartott forrás van Baranyában, és amiből 173 kapott valamiféle építményt, víznyerési lehetőséget.

– Főleg idősebbekből áll a csapat?

– Valóban ez a helyzet, de nagyon büszkék vagyunk a »bakancsos óvodásainkra« is, arra a félszáz kisgyerekre, akik a szüleikkel évente úgy ötször ugyancsak nekiindulnak túrázni.

– Hol tudhat meg a legtöbbet az érdeklődő a Mecsek Egyesületről?

– Másfél éve látogatható a múzeumunk a Király utca 40. alatt. Baronek Jenő örökös tiszteletbeli elnökünk gyűjteménye adja a gerincét, és mecseki turista-relikviákból áll.

– Gondolom, egyértelmű, hogy miként kapcsol ki egy erdész és természetvédő.

– Sajnos sokkal kevésbé vagyok természetjáró, mint amennyire szeretnék lenni. A család azért gyakran nekivág a Mecseknek, és a kedvencünk a Zsongorkó, melyről azt gondolom, hogy Közép-Európa egyik legszebb pontja. Nagyon szeretem a Cigányhegyet, a Réka-völgyet is. A Kelet-Mecsek pedig szerintem übereli a Szalajka-völgyet, csak kevesebb propagandát kap.

* * *

Ez a hivatása is

Ripszám István Pécssett született 1965-ben. Véménden nőtt fel, a középiskolát Győrben a bencéseknel végezte, Sopronban erdőmérnökként diplomázott 1989-ben, majd természetvédelmi szakmérnöki oklevelet is szerzett.

A Bogádi Zengő Gyöngye Tsz után, 1993-ban került a Mecseki Erdészeti Zrt.-hez, majd tagja lett a Mecsek Egyesületnek is. A pécsváradai erdészetnél töltött tíz esztendő, 2014 óta a Mecsek Erdő Zrt. termelési vezérigazgató-helyettese. Felesége, Ágnes matematikát tanít, Réka lányuk (25) orvos, Dorka (22) jogásznak készül, Domonkos fiuk 12 esztendő, és vérbeli horgász.”

IFJ. GERGELY TIBOR

KÖZGYŰLÉS

(2016. FEBRUÁR 24.)

Javaslat a tisztségviselők személyére

Tisztség megnevezése	Javasolt személy neve
Elnök	Dr. Kiss Tibor
Ügyvezető elnök	Ripszám István
Titkár	Kiss Milán
Választmányi tag 1.	Dr. Papp Tivadar
Választmányi tag 2.	Szilasi Tamás
Ellenőrző bizottsági elnök	Dr. Varga Tamás
Ellenőrző bizottsági tag1.	Henczné Szabó Éva
Ellenőrző bizottsági tag2.	Dománszky Zoltán

ÜNNEPI KÖZGYŰLÉS

Nagy elődeink megkoszorúzását követően az ünnepi közgyűlésre 15 órakor Pécsen, a Városháza dísztermében került sor. Az országos jelentőségű rendezvényre a tagság mellett az egyesület kiemelt jelentőségű együttműködő partnerei, támogatói is meghívást kaptak, köztük a teljesség igénye nélkül: a Magyar Turista Egyesület, a Magyar Kárpát Egyesület, a Természetbarátok Turista Egyesülete, a Magyar Természetjáró Szövetség és a Baranya Megyei Természetbarát Szövetség. Az eseményt Földesiné Kövi Ildikó vezetésével a Bakancsos Óvodások nyitották meg, akik vidám műsorukkal emelték a rendezvény színvonalát. Az ovisok műsorát Dienes Gábor, a Széchenyi Gimnázium diákja követte, aki Márai Sándor gondolatait olvasta fel. A műsorokat követően vette kezdetét az Ünnepi Közgyűlés, mely kapcsán köszöntőt mondott Kozmann György (az Emberi Erőforrások Minisztériuma helyettes államtitkára); Thuróczy Lajos (a Magyar Természetjáró Szövetség tiszteletbeli elnöke); és dr. Kiss Tibor (a Mecsek Egyesület elnöke). Ezt követően került sor dr. Polgárdy Géza „*A Mecsek Egyesület a múltja fölé hajol*” című visszatekintő előadására.

Az előadás után az egyesület megalakulásának 125. évfordulója alkalmából dr. Kiss Tibor elnök és Ripszám István ügyvezető elnök emléklapot adományozott az egyesületet támogató tevékenységéért Somosi Lászlónak, Péterffy Attilának, Gasz Zoltánnak, Rudolf Péternek, Keszi Lászlónak, Vida Jánosnak, Tóth Klárának és a Kontraszt Nyomda csapátának (Barta Ákos, Palanca Gábor, Lippai Attila).

Továbbá emléklapot adományozott az egyesületben végzett áldozatos munkájáért Baronek Jenő örökös tiszteletbeli elnöknek, Baumann József örökös tagnak, Biki Endre Gábornak, a Természetjáró Osztály elnökének, Földesiné Kövi Ildikónak, a Bakancsos Óvodások vezetőjének, dr. Hochmann Andrásnének, a parkerdei túrák vezetőjének, Kovács Szabó János örökös tagnak, és dr. Lakatosné Novotny Saroltának, a falujáró túrák vezetőjének.

Végezetül kutatómunkájának elismeréseként dr. Polgárdy Géza átvehette a Mecsek Egyesület dokumentumkötetét.

Az esemény végén a Baranya Megyei Természetjáró Szövetség és a Magyar Természetjáró Szövetség külön gratulált az elmúlt 125 év eredményeihez, és a munka elismeréseként emléklapokat adományozott a Mecsek Egyesületnek.

A Baranya Megyei Természetjáró Szövetség emléklakettje

A Magyar Természetjáró Szövetség által adományozott emléklakett és emléklap

ME-jelvény

A közgyűlés lezárását követően valamennyi jelenlévő tag átvehette az évforduló tiszteletére készített, zergevirágot ábrázoló jelvényt, melyet elődeink minden túra esetén büszkén viseltek. (Az 1000 példányban készített jelvényt a budapesti székhelyű Orna Gift Kft. gyártotta.)

A fotókat Guba Csaba készítette

Dunántúli Napló – 2016. április 28.

„Ünnepel a Mecsek Egyesület

125 évvel ezelőtt, 1891. április 30-án a pécsi Nemzeti Casinóban Bánffay Simon városi közjegyző vezetésével, 162 alapító tag részvételével tartotta meg alakuló közgyűlését a Mecsek Egyesület. Az egyesület céljai között szerepelt a Mecsek turisztikai fellendítése, sétautak kialakítása, turistajelzések felfestése, kilátók és pihenőhelyek létesítése, források kiépítése. Fénykorában közel 4000 tagot számlált az országosan is elismert egyesület.

Az egyesületben különböző szakosztályok működnek, amelyek éves tervüknek megfelelően végzik tevékenységüket. Többek között múzeumi túrákkal és kirándulásokkal várják az érdeklődőket, hogy megismerjék a természeti és épített örökségünk csodáit. A Mecseket járva az erdőben barangolók sok helyen felfedezhetik, mi mindent alkotott a Mecsek Egyesület az elmúlt évek során.

Az egyesület a 125. születésnapját színes programokkal ünnepli meg. 2016. április 29-én 13 órától koszorúzásra kerül sor a pécsi köztemetőben, amely során felkeresik a nagy elődök nyugalóhelyét. 15 órától ünnepi közgyűlést tartanak a pécsi városháza dísztermében. Április 30-án 9.15-től mecseki túrát szerveznek. A találkozóra 9.05-kor kerül sor a Pécs-Gyűkés helyi járat buszfordulójában. Túraútvonal: Gyűkés – Szent Bertalan-kápolna – Szent Bertalan-forrás – Lámpás-völgy – Kantavári-forrás – Rábay-fa – Kánya-forrás – Nagy-mély-völgy – Sziklás-forrás – Kőlyuk, Cserkész-forrás – Mánfai-horgásztó – Cifra-malom. 17 órától pedig hálaadó szentmisét tartanak a pécsi Lyceum-templomban.

A Mecsek Egyesület is részt vett a Pécs Holding Zrt. Belváros Újratöltve programsorozatában, amelynek lényege, hogy a Pécs Holding térítésmentesen biztosított Pécs belvárosában üresen álló üzlethelyiségeket olyan közérdekű, kulturális vagy művészeti profilú nonprofit egyesületek számára, akik nem pénztermelési jellegű tevékenységet folytatnak. A programsorozat nagy sikerrel zárult, mert a belváros újra élettel telt meg, és egyben „segítő jobbot” is nyújtott az egyesületek számára, valamint indikátorprogramként is működött. A Pécs Holdinggal való közös együttműködés eredményeként a pécsi belvárosban, a Király utca 40. szám alatt kapott az egyesület egy 80 m²-es helyiséget használatra, amely jelentős mértékben könnyítette meg az egyesület munkáját és mindennapi életét.”

A MECSEK EGYESÜLET A MÚLTJA FÖLÉ HAJOL

Emlékbeszéd, mely elhangzott Pécsen 2016. április 29-én, a Városházán, a Mecsek Egyesület létrejötte alkalmából tartott ünnepi közgyűlésén. Elmondta dr. Polgárdy Géza, a ME tagja (szerkesztett szöveg).

Tisztelt vendégeink, elnök urak, kedves tagtársak, hölgyeim és uraim! Ennek a mai megemlékezésnek ezt a címet adtam: „A Mecsek Egyesület a múltja fölé hajol – 125 éve alakult meg egyesületünk”.

Ünnepi hát ez a mai – pontosabban holnapi – nap, mivel 125 éve, 1891. április 30-án alakult meg a Mecsek Egyesület. Még akkor is ünnepi alkalom ez, ha – az ünnepontás szándéka nélkül mondom – nem 125 év egyesületi munkáját és történetét kell most – ha mégoly vázlatosan is – áttekintenünk, hanem a tényeket figyelembe véve csak nyolcvanatot.

Miért? – tehetnénk fel a kérdést.

Nos azért, mert az 1891-es megalakulástól számítva 57 éven keresztül, egészen pontosan 1948-ig, élt és virult egyesületünk, amikor viszont betiltották. Már korábban, 1919–20. között, Pécs szerb megszállása alatt is megakadt egyszer a folyamatos egyesületi munka, de 1948-ban aztán be is tiltották. S ekkortól 45 éven keresztül működése – mondjuk így – szünetelt. Csak 1993-ban érkezett el az idő az egyesület újraalapítására. S mivel 1993-tól mindmáig, immár újabb 23 éve ismét folyamatos a működése, elmondható, hogy 57 meg 23 az összesen 80 egyesületi év, és 45 év szünet adja ki ezt az alapítás óta eltelt 125 évet.

Most tehát az egyesület megalakulásának 125. évfordulóját ünnepeljük, de csak 80 munkásévet tudhatunk a hátunk mögött.

Néhány gondolat az előzményekről.

Európában csak a 19. század második felében vetődött fel a szervezett természetjárás eszméje. Bármilyen furcsának is tűnhet ez ma már, de előtte nem volt szervezett turistaság! Csak 1857-ben alakult meg Londonban a világ legelső turista egyesülete, az Alpine Club, s 1873-ban Ó-Tátrafüreden az első hazai szerveződés, a Magyarországi Kárpát Egylet. A következő említésre érdemes év hazai viszonylatban 1891., amikor három jelentős egyesület is létrejött Magyarországon. Április 30-án a Mecsek Egyesület Pécsen, május 12-én az Erdélyi Kárpát Egyesület Kolozsvárott, szeptember 29-én pedig a Magyar Turista Egyesület. Pécsen 1891. április 30-án a Nemzeti Kaszinó épületében alakult meg a Mecsek Egyesület. Megalakulását azonban hosszas előkészületek után mondta ki az alakuló közgyűlés. Hiszen már 1884-ben is történt – eredménytelen – kísérlet

a Tettye Egylet megalakítására, de több más sikertelen kezdeményezést is feljegyeztek, melyek nem mozgatták meg eléggé a baranyai, pécsi polgárok szívét. Az eredményt hozó változás 1890-ben történt, amikor Vaszary Gyula rendőrkapitány egy felhívást tett közzé a Pécsi Figyelő című helyi lapban egy turista egyesület létrehozása érdekében. E kezdeményezés nyomán jöttek össze „a hatok” Dischka Győző pécsi főreáliskolai igazgató szobájában, rajta kívül még Békefi Remig, Bolgár Kálmán, Gerecze Péter, Szuly János és Vaszary Gyula, s határozták el, hogy létrehozzák a turista egyletet, amelynek névadója – Mecsek Egyesület – Requini Géza tanár volt.

Ezt követően tagtoborzásba kezdtek, melynek eredményeként 162 jelentkező részvételével az említett napon összeült az alakuló közgyűlés. Megalapították az egyesületet, létrehozták alapszabályát, s megválasztották az első egyesületi elnökséget. Elnök: Kardos Kálmán főispán, alelnökök: Bánffyay Simon közjegyző és Zsolnay Vilmos gyáros, titkár: Kiss József főreáliskolai tanár, igazgató: Vaszary Gyula rendőrkapitány, pénztáros: Stern Károly ügyvéd.

Említést érdemel, hogy ekkor, egyesületünk megalakulásakor, Pécs városa lakossága 36 ezer fő volt.

Tegyük már most fel a kérdést, hogy mi mindenre van szükség, mi minden kell ahhoz, hogy egy erőteljes, élénk és életképes turista egyesület jöjjön létre és folyamatosan tevékenykedjen?

– Nos, először is hegyre van szükség. Ez a mi esetünkben a Mecsek, ami nagy szerencsénkre már ekkor is megvolt.

– Másodszor tehetséges, tevékeny, jelentős, nagy emberekre van szükség, akik az egyesületet működtetik. (Ami engem illet, nagyon is jól tudom e másodikként említett „kellék” fontosságát, ezért is kutatom immár fél évszázada a nagy magyar turisták – köztük a jeles Mecsek-turisták – életét, munkásságát, s írom meg kutatásaim eredményét a szaklapokban meg a ME évkönyveiben.)

– Harmadszor szükség van járható és jelzett utakra.

– Negyedszer olyan úti célokra van szükség, ahová a jelzett utakon járva elérhetünk, azaz pihenőkre, kilátókra, forrásokra, menedékházakra.

– Végül ötödször kiadványokra – évkönyvekre, úti kalauzokra, térképekre, naptárakra.

A nagy Mecsek-turisták szerencsére nagyon sokan voltak az említett 80 év alatt, valamennyit felsorolni képtelenség, ezért most, az ünnepi alkalom okán, kiválasztottam néhányukat. De – hangsúlyozom – sokkal többeket is említhetnénk, ha volna rá időnk, lehetőségünk.

Kardos Kálmán (1839–1916) főispán, az első egyesületi elnök, aki 15 éven át töltötte be ezt a felelősségteljes tisztséget. Hajóson, a relikviáit tartalmazó emlékszobában meg az egykori kuriájának falán elhelyezett emléktáblájánál és sírjánál évente visszatérően zajlanak a megemlékezések. Elmondható, hogy emléke élő, hogy közöttünk él.

Kiss Józsefról, (1858–1939) egyesületünk talán legnagyobbjáról ugyanez mondható el: emléke közöttünk él. Több mint negyven éven keresztül látta el a titkári, főtitkári teendőket, s a Kiss József Asztal asztalfője volt. Kiváló szervező és vezető, útikalauzok és szakkikkek írója, évkönyvek szerkesztője volt.

Vaszary Gyula (1848–1913) volt rendőrkapitány, az egyesület létrejötte körüli elévülhetetlen érdemein túl 1891–1901 között tíz éven át a ME igazgatója volt. Reéh György (1862–1932) városi tisztoviselő, „a Tettye koronázatlan királya”, aki – többek között – az általa itt rendezett népiünnepélyek sorozatos sikere révén Pécs legnépszerűbb polgárai közé emelkedett. Akit városzerte mint „Gyurit” emlegettek, aki így vált névadójává a „Gyuri út”-nak, s aki Vaszary Gyula visszavonulása után 15 éven keresztül volt az egyesület igazgatója.

Nendtvich Andor (1867–1951) Pécs kiemelkedően jelentős polgármestere, aki 1906-tól – a város szerb megszállása alatti szünetet kivéve – 1936-ig, azaz három évtizeden át töltötte be városvezetői tisztét, s 1922–46 között a ME elnöke is volt, csaknem 25 éven keresztül.

Szécsey Béla (1903–1976) főtitkárként állt az egyesület élén az 1948-as említett betiltás, a sok nehéz egyesületi időszak közül is az egyik legnehezebb idején. S a legnagyobbak nevei még hosszan sorolhatóak lennének, de nem hanyagolhatók el alkotásaik sem! Hiszen a ME első, 1891–1948 közötti korszaka bővelkedett a Mecsekben kiépített utakban is. Ezek közül is említsünk meg néhányat.

– Kardos Kálmán út. A Krumplivölgyi kőbánya, Mecsek-kapu és a Roboz-pihenő közötti út. A ME első turistautja, felavatták 1892. május 12-én.

– Bánffay Simon út. Kardos Kálmán út (Roboz-pihenő) – Mária-kép – Állatkert – Szigrist kereszt – Misina-tető között. 1898-ban kezdték építeni, 1899-ben nevezték el.

– Kiss József út. Fröhwiesz-völgy – Cingolány rét – Roboz-pihenő közötti út. 1899. augusztus 27-én kapta e nevét.

– Vaszary Gyula út. A Dömörkapu – Flóra pihenő közötti útszakasz, nevét 1902-ben kapta.

– Mócs Szaniszló út. A Szaniszló-pihenő és a Tettye között húzódik, 1905-ben fejezték be.

– Irma út. A Dömörkapu és a Tettye között 1905-ben elkészült út, névadója Hamedli Gyuláné Schellenberg Irma volt, férje adományából épült.

– Gyuri út. A Tettye utcát köti össze a Tettye parkkal, 1905-ben nevezték el Reéh Györgyről, „a Tettye királya”-ról.

– Balogh Károly út. A Roboz-pihenő – Állatkert – Szaniszló-pihenő – Dömörkapu között 1904-ben avatták fel a ME elnöke tiszteletére.

– Zsolnay Miklós út. A Kardos úti kulcsosház – Hotel kikelet – Francia emlékmű között 1912-ben épült, nevét 1913-ban kapta.

– Miléva út. A Francia emlékmű és a Szaniszló turistaút között, dr. Schmidt Antal sebészorvos, a ME választmányi tagjának feleségéről, Duka Miléváról kapta a nevét 1918-ban.

A ME-ben nem csupán jeles, nagy turisták meg kiváló vezetők és szervezők dolgoztak, s az egyesület nemcsak utakat épített, de például pihenőket is. Közülük is említsünk meg eme ünnepi alkalommal néhányat.

– Flóra-pihenő. A Bertalan-sziklán, a volt dömörkapui, illetve Bertalan-kilátót 1911-ben a Hamedli család (Imre, József, Károly) adományából építették fel, édesanyjukról nevezve el Flóra-pihenőnek.

– Mócs Szaniszló-pihenő. 1905. szeptember 5-én volt az avatása a Bánffy út mellett, az Állatkert és a Dömörkapu között.

– Hamedli-pihenő. 1910-ben épült Hamedli Gyula fényképész hagyatékából az Irma út közepe táján.

– Emil-pihenő. 1919-ben avatták dr. Bokor Emil főorvos, lelkes ME-turista emlékére a Mandulásban, azaz a Cingolány réten.

– László-pihenő. Zsiga László gyógyszerész, ME-turista emlékére 1926. május 17-én avatták, a Mecsek-kaputól északra.

– Sári-pihenő. 1928. májusban készült el Hamedli József gyáros neje, Hoffmann Sarolta tiszteletére a Miléva úton.

– Ilona-pihenő. A Miléva út mellett 1934-ben épült dr. Kenessey Aladár sebészorvos adományából felesége, Szántó Ilona tiszteletére.

– Roboz-pihenő. 1934-ben a pécsi Rotary Klub építette Roboz Imre, a ME lelkes barátja tiszteletére a Kardos út északi végén, a Bánffy út elején.

Most pedig a forrásokat kellene hasonló módon, példaként megemlíteni, ettől azonban tekintsünk el. A források száma ugyanis százas nagyságrendű, ezek felsorolásába még belekezdeni is teljes képtelenség. De minek is?

Ugyanígy eltekintünk a kulcsosházak bővebb felsorolásától is, ám a „csúcs”, amelyet azonban kötelező megemlíteni, a dömörkapui, 1931. szeptember 13-án felavatott Nendtvich Andor menedékház. A ME egykori büszkesége ma is áll és működik, sajnos nem eredeti, egyesületi funkcióját betöltve, hanem gazdasági vállalkozásként, mint Mediterrán Hotel.

Az egyesület kiadványainak sorában az útikalauzokat megelőzően kell megemlíteni a ME évkönyveit. 1892-től egészen 1945-ig folyamatosan megjelentek. Mikként az útikalauzok és térképek is folyamatosan a Mecseket járó turisták rendelkezésére álltak.

Most pedig elérkeztünk 1993. április 30-ához, amikor megérett az idő a ME újrualapítására, ezzel az egyesület ma is tartó, második korszakának elindulására. Ez azonban már a mi időnk, ezt a legtöbben mai ME-tagok átéltük, ismereteink így közvetlenek és nagyobb számúak is, mint a régmúlt időkből valók.

Az újrualakítás kezdeményezése Kovács Szabó János és néhány társa nevéhez fűződik, s hogy eredményesnek bizonyult, az kétségtelen. Elég, ha csupán körbetekintünk, ha saját magunkra nézünk. Szerencsére él és virul egyesületünk. Kötelességemnek érzem kiemelni, hogy Kovács Szabó János 1993–2000 között a ME titkára volt.

E második egyesületi korszak kiemelkedő egyénisége még Baronek Jenő, aki 2012-ig látta el az egyesület ügyvezető elnöki tisztét a vele járó tengernyi feladattal. A Mecsekről szóló könyvek szerzője, a második egyesületi korszak összes ME évkönyvének szerkesztője. A ME Lexikona első számú szerzője, az egyesület történetének szinte teljes iratanyagának feldolgozója és vaskos kötetbe foglalója. Feltétlenül említenünk kell még Pécs város sétálóútcajában, a Király utcában megnyílt ME Múzeumot is, mint Baronek Jenő sok-sok egyesületi kezdeményezésének az egyik csúcspontját! Egy hosszú életen át gyűjtötte mindazt a – ma már megszámlálhatatlan – Mecsek Egyesülethez köthető turista tárgyi emléket, amelyek itt láthatóak, megtekinthetőek. A ME örökös tiszteletbeli elnöke, Baronek Jenő alkotó, teremtő tevékenysége nekünk, kortársainak, valódi értékének és jelentőségének megfelelően, ma még szinte felmérhetetlen. Ehhez alighanem történelmi távlatra van szükség... A jelen kiváló ME turistái között kell említenünk és kiemelniünk Baumann József tagtársunkat is, akinek érdemei ugyancsak számosak, aki a munka, az egyesület javára végzett alkotó tevékenységek örökös lázában ég. Aktív, tevékeny, akár „a Mecsek forrásainak Csokonay Sándora” néven is nevezhetnénk.

Szerencsére még sokak neve lehetne említendő elismeréssel, most, ezen ünnepi alkalmakkal. Tőlük elnézést kell kérnünk: hogy majd legközelebb! Hiszen az idő, a hely véges, s a 130. vagy a 150. évfordulón is meg kell majd említeni a legkiválóbbakat. Itt e mai megemlékezést tulajdonképpen be is fejezhetnénk. De valamit még mondani kell!

A ME történetét könyv formájában megírta B. Horváth Csilla. Előadások, tanulmányok és a ME Lexikon révén élénk tárta ezt Baronek Jenő. Feldolgozta mindezt dr. Bártai István, és sorolhatnám tovább a történelmi közléseket.

Most, az évfordulón újat mondani az említettekhez képest biztosan nem tudtam. Talán a megfogalmazás szempontjai, az elvégzett munka csoportosítása volt nem a megszokott.

E mostani megemlékezést azzal szeretném zárni, hogy újabb (legalább) 125 évet kívánok a Mecsek Egyesületnek! Éljen, viruljon és virágozzék még sokáig a kaukázusi zergevirág, amely jelvény formájában sokunk zakóján itt látható most is a szívünk felett!

S amely belül, valamennyi tagunk szívében elevenen él.

IFJ. GERGELY TIBOR

125 ÉVES A MECSEK EGYESÜLET

(2016. ÁPRILIS 29.)

KOSZORÚZÁS A PÉCSI KÖZTEMETŐBEN

A jubileumi évforduló alkalmából 2016. április 29-én délután 13 órakor a Mecsek Egyesület vezetése és tagjai együttesen a pécsi köztemetőben megkoszorúzták az egyesület nagy elődeinek sírjait. Név szerint Reéh György, Entz Béla dr., Rauch János, Bánffy Simon, Kiss József, Dischka Győző, Vaszary Gyula és Nendtvich Andor sírját. A nyughelyek mellett dr. Jelenszkyne dr. Fábián Ildikó vezetésével a Baptista Szeretetszolgálat EJSZ Széchenyi István Gimnázium diákjai tartottak rövid megemlékezést az egyesület prominens tagjairól.

RENDAHGYÓ TANÓRA A SZÉCHENYI GIMNÁZIUMBAN A MECSEK EGYESÜLET 125 ÉVES ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

2016. április 26-án rendhagyó tanórát tartott a Baptista Szeretetszolgálat EJSZ fenntartásában működő pécsi Széchenyi Gimnázium. Az iskola diákjai három olyan neves tanárról emlékeztek meg, akik egykor a Mecsek Egyesület tagjai is voltak, mind az iskoláért, mind az egyesületért sokat tettek. A rendhagyó tanórára meghívást kaptak a Mecsek Egyesület tagjai is.

A megjelenteket Dobosné Hortobágyi Erika tanárnő köszöntette, aki a gimnázium mesterpedagógus földrajztanára, és aki egyben a program fő szervezője volt.

I. DR. HORVÁT ADOLF OLIVÉR

(Rozán Adrienn és Farkas Gergő 10. B osztályos tanulók)

A diákok elsőként dr. Horvát Adolf Olivérről, a Mecsek Egyesület Örökös tiszteletbeli elnökéről, a Mecsek növényvilágának legjobb ismerőjéről emlékeztek meg. Rozán Adrienn és Farkas Gergő 10. B osztályos tanulók idézték fel képek segítségével a biológiai tudományok doktora, Széchenyi-díjas egyetemi tanár, a ciszterci rend egykor szerzetes tanáraként is tanító tudós rendkívüli munkásságát, aki 94 éves koráig a Mecsek Egyesület Természetvédelmi Osztályának elnöke is volt.

Vörös Zsolt tanár úr meglepetésként a technika segítségével megidézte a nagy előd hangját, előadásmódját is. Részletet mutatott be Rockenbauer Pál nagy sikerű gyalogos országjáró ismeretterjesztő televíziósorozatának, a „Másfél millió lépés Magyarországon” című sorozatnak a folytatásából, az „...és még egymillió lépés – 14. rész – A Mecsek derekán” című részből, amiben Horváth Adolf Olivér tanár úr is szerepelt, a filmrészletben éppen a Mecsek legjellemzőbb növényeit mutatta be.

II. KISS JÓZSEF

(Gallai Petronella és Kazi Klaudia 11. D osztályos tanulók)

A következő előadás Kiss Józsefről szólt, bemutatták Gallai Petronella és Kazi Klaudia 11. D osztályos tanulók. Kiss József, a Mecsek Egyesület egyik alapító tagja, 1933-ig az első titkára, 1934-től kezdve az egyesület örökös tiszteletbeli elnöke volt. Szerkesztette, majd újra indította az egyesület évkönyvét. Az ő kezdeményezésére létesült a Misina-tetőn a kilátótorny, melyet 1916-ban róla neveztek el Kiss József-kilátónak. Az egyesület legaktívabb tagjai csoportosulásukat a maguk közül is legaktívabb Kiss Józsefről 1927-ben „Kiss József Asztal”-nak nevezték el. Kiss József a Széchenyi Gimnázium elődiskolájának, a főreálgimnáziumnak volt tanára. Emlékére az iskola földrajz szaktantermét róla nevezték el. A rendkívüli tanóra, így a róla szóló előadás is ebben a szaktanteremben volt.

III. DISCHKA GYŐZŐ

(Bakó Zsolt 11. A osztályos tanuló)

Harmadikként Dischka Győző bemutatása következett. Az előadó Bakó Zsolt 11. A osztályos tanuló volt. Dischka Győző tudós tanár, a Széchenyi Gimnázium elődiskolája, a főreáliskola egykori igazgatója volt, akinek az igazgatói szobájában döntöttek 1890-ben egy helyi turista egyesület létrehozásáról. E döntés nyomán alapították 1891-ben a Mecsek Egyesületet.

A rendkívüli tanóra meghívott vendégei között jelen voltak olyan volt széchenyis diákok, akik sokat tettek a Mecsek Egyesületért, a Mecsekért, akik az egykori tudós tanárok tanítványai voltak, és akik munkásságukkal gazdagították a nagy elődök örökségét.

A rendhagyó tanórán jelen volt Horvát Adolf Olivér egykori tanítványa, dr. Szabó László Gyula botanikus professzor, aki a Mecsek Egyesület évkönyveibe is több cikket írt kutatásairól, és Temesi Endre Miklós tanár úr, a Széchenyi Gimnázium ma már nyugdíjas tanára, a gimnázium egykori diákja, akinek Horvát Adolf Olivér az 1954/55-ös tanévben volt a tanára. Temesi tanár úr jelenleg kutatásaiban a ciszterci tanár értékrendjével foglalkozik, sokat tett azért, hogy a Széchenyi Gimnázium a biológia tantermét Horvát Adolf Olivérről nevezte el.

A meghívottak között voltak egykori széchenyis diákok is, Baronek Jenő, a Mecsek Egyesület örökös és tiszteletbeli elnöke és Kutas József, a gimnázium jelenlegi igazgatója. A rendezvényen részt vett Ripszám István, a Mecsek Egyesület ügyvezető elnöke, Jelenszkyné Fábíán Ildikó, az Ifjúsági Osztály elnöke, Tóth Klára egyesületi tag, a Baranya Megyei Természetbarát Szövetség elnöke, és a Mecsek Egyesület más érdeklődő tagjai is.

A megemlékezés végén Baronek Jenő emlékéül a 125 éves Mecsek Egyesülettől ajándékköteteket adott át a rendkívüli tanóra közreműködőinek. A Mecsek Egyesület 2015. évi Évkönyvét ajándékozta a szereplő diákoknak és felkészítő tanáraiknak, Dobosné Hortobágyi Erika tanárnőnek és Vörös Zsolt tanár úrnak, a Mecsek Egyesület Lexikon dedikált kötetét pedig az iskolai könyvtár részére Kutas József igazgató úrnak.

Az igazgató úr a megemlékezés végén irodájában látta vendégül egy kis beszélgetésre a Mecsek Egyesület vezetőit és az egykori széchenyis diákokat.

Dobosné Hortobágyi Erika tanárnő köszönti a rendhagyó tanóra résztvevőit, köztük Baronek Jenőt, a Mecsek Egyesület örökös tiszteletbeli elnökét.

Rozán Adrienn és Farkas Gergő 10. B osztályos tanulók előadása dr. Horvát Adolf Olivérről

Vörös Zsolt tanár úr ismeretterjesztő televíziósorozat részletéből idézte fel dr. Horvát Adolf Olivér alakját.

Gallai Petronella és Kazi Klaudiva 11. D osztályos tanulók előadása Kiss Józsefről

Bakó Zsolt 11. A osztályos tanuló előadása Dischka Győzőről

*A résztvevők között dr. Szabó László Gyula botanikus professor,
Ripszám István, a ME ügyvezető elnöke és Temesi Endre Miklós tanár úr*

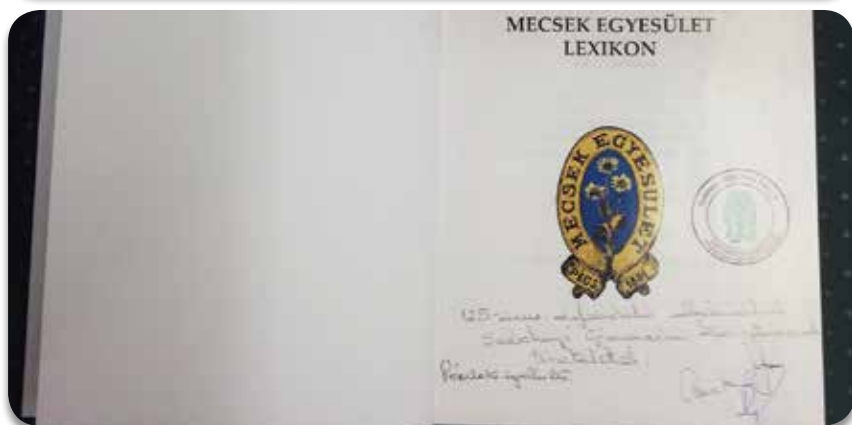

*Kutas József igazgató, dr. Jelenszkné dr. Fábíán Ildikó, a ME Ifjúsági Osztálya
elnöke és Baronek Jenő örökös tiszteletbeli elnök a rendhagyó tanóra záró perceiben*

*A Széchenyi Gimnázium egykori diákjai vendégségben az igazgatói irodában:
dr. Szabó László Gyula, dr. Temesi Endre Miklós, Baronek Jenő,
és a vendéglátó, Kutas József igazgató. A beszélgetésben részt vett még
Tóth Klára és dr. Jelenszkné dr. Fábíán Ildikó.*

KIÁLLÍTÁS A 125 ÉVES MECSEK EGYESÜLET TISZTELETÉRE

Fontos évforduló, a Mecsek Egyesület 125 évvel ezelőtti alapítása indokolja ama interaktív tárlat megnyitását, amelynek a JPM Várostartörténeti Múzeuma (Pécs, Felsőmalom utca 9.) ad otthont 2016. október 1-ig. A megnyitó 2016. május 20-án 10 órakor volt a helyszínen.

RÖVIDEN A MECSEK EGYESÜLETRŐL

A Mecsek Egyesület 1891. április 30-án a pécsi Nemzeti Casinóban Bánffy Simon városi közjegyző vezetésével tartotta meg alakuló közgyűlését. Az akkor újonnan létrejött civil szervezet céljai között szerepelt a Mecsek turisztikai fellendítése, sétautak kialakítása, turisztajelzések festése, kilátók és pihenőhelyek létesítése, források kiépítése, és *„módot nyújtani a gyerekeknek a szabad lég és erdőségeknek okszerű élvezésére s a turistaság megkedveltetésére”*.

A fénykorában közel 4000 tagot számláló országosan is elismert egyesületet 1948-ban – a többi polgári egyesülethez hasonlóan – feloszlatták, az újjáalakulás csak 1993-ban történhetett meg. Azóta viszont az egyesület különböző szakosztályai munkájára alapozva folyamatosan és sikeresen valósítja meg alapításakor kitűzött eredeti céljait.

Az eredmények között számtalan mecseki túra, kirándulás szervezése mellett éppúgy szerepel gyönyörű, impozáns, régi kilátók megóvása, újak létesítése, mint ahogy pihenőpadok, madárodúk vagy múltörzű erdei kereszttek, emlékkövek elhelyezése. Az egyesület tudományos tevékenységet is folytat, többek között előadás-sorozatokat, szakmai konferenciákat rendez.

PÁRATLAN ÉLVEZET JÁRNI A MECSEKET

A Janus Pannonius Múzeum Történeti Osztálya 2008 májusától 2014 januárjáig szervezte a *„Múzeumi Túrák a Mecsekben”* című túrasorozatát, amely során a résztvevők bejárták egy 1939-es mecseki túraka lauz útvonalait. A nagy érdeklődésre való tekintettel a sorozat 2014 októberében újraindult.

A JPM Páratlan élvezet járnai a Mecseket című kiállítása azokról a „láthatatlan kezekről” szól, amelyek nyomot hagytak a Mecseken. Olyan emberekről, akik észrevétlenül dolgoznak, mégis tudunk róluk, mert munkájuk eredményét kirándulásaink alatt élvezzük.

ÚJDONSÁGOK – INTERAKTIVITÁS, FOTÓK, KULTIKUS TÁRGYAK

A május 20-án megnyílt, interaktivitásra épülő tárlaton újra megcsodálhatjuk a Mecsek Egyesület eredeti, a Janus Pannonius Múzeumban őrzött tárgyait (például a zászlószalagokat), továbbá az időközben a gyűjteménybe került tárgyakat (turistakellékeket). A látogatók megtekinthetnek egy válogatást Kiss József, a Mecsek Egyesület alapítótagja (1891–1933 között titkára) fotógyűjteményéből.

Az érdeklődők interaktív bemutató keretében ismerhetik meg a Mecsek Egyesület szakmai osztályainak jelenlegi munkáját és eddig elért főbb eredményeit. A tárlat október 1-jéig látogatható keddtől szombati 10–16 óra között. A kiállítás a közeljövőben múzeumpedagógiai foglalkozásokkal társul.

A fotókat Füzi István készítette.

ÜNNEPI TÚRA – 125 ÉVES A MECSEK EGYESÜLET

Találkozó: 9:05 Pécs-Gyükes helyi járat buszfordulóban

Túravezető: Gál Péter

Útvonal: Gyükes – Szent Bertalan-kápolna – Szent Bertalan-forrás – Lámpás-völgy – Kanta-vár romjai – Kantavári-forrás – Rábay-fa – Kánya-forrás – Nagy-mély-völgy – Sziklás-forrás – Kőlyuk, Cserkész-forrás – Mánfai-horgászto – Cifra-malom

Táv: 12 km

Szintemelkedés: 350 m

Gyükes buszfordulójából 81-en indultunk útnak Gál Péter vezetésével a Mecsek Egyesület jubileumi emléktúráján. 125 évvel ezelőtt is ugyanezen a napon (április 30-án) alakult meg az egyesület. A túrára 125 Ft-os nevezési díjat hirdettünk meg, és kereken 15.000 Ft jött össze (voltak, akik többet tettek a dobozba.) A bevétel teljes egészét a Zsolnay angyszobrok felújítására fordítottuk. Első állomásunk Gyükesben a Szent Bertalan-kápolna volt, mely már nyitva is volt. Meghallgattuk a kápolna történetét, a felújítás mozzanatait, majd továbbindultunk, és a Szent Bertalan-forrás következett, de a hozzá vezető szűk ösvény, a magas létszám és az időkorlát nem tette lehetővé, hogy mindenki megnézhesse. Inni amúgy sem lehet belőle, és sajnos a kútház feletti kis szobor is rossz állapotban van. A P+ jelzésen tettük meg a további utat és a Kantavári-forrásnál pihenőt tartottunk. Következő állomásunk a Rábay-fa volt, ahol Gayer Éva ismertette Rábay Gyula munkásságát, aki erdőmérnök volt. Itt megkoszorúztuk a fát.

„Vitéz Rábay Gyula (eredetileg Raab)

(1892. január 9. Bp. – 1968. november 28. Pécs) erdőmérnök, erdőmester.

Selmebányán végzett (1918) Budapest főváros erdőmérnöke, majd Pécs városi erdőhivatal vezetője (1928–1945). Az I. világháborúban tanúsított hősiességéért vitézzé avatták. Működése során racionalizálta az erdőhivatal tevékenységét. Befejezte a Mecsek-háti műút kivitelezését. A Mecsek nagy tisztelője. Érdemei közé tartozik a turistautak és turista létesítmények tervezése és azok építtetése. 1936-ban az ő tervei alapján építették (foglalták) a Rigó-kút forrást. 1941-ben a Mecsek Egyesület addigi munkájáért tiszteletbeli tagjává választotta. Az 1941-es évkönyv szerint az egyesület igazgatói címét töltötte be. Emlékét őrzi a Keresztkunyhó és a Kantavár között található Rábay-fa.” (Forrás: Pécs Lexikon, Mecsek Kislexikon)

Délben értünk le a Nagy-mély-völgybe, ahol a Kánya-forrásnál telepedtünk le, hogy elfogyasszuk az ebédünket. Ezután a csodálatos kis zúgókkal, vízesésekkel mésztufakiválással bővelkedő patak mentén haladtunk tovább. A Sziklás-forrásnál is megálltunk egy rövid időre, amit az egyesületünk Munka Osztálya (Baumann József és Biki Endre Gábor) éppen 10 éve újított fel. Következő pontunk a Kőlyuk-barlang előtt fakadó bővizű Cserkész-forrás (másik nevén Eta-forrás) volt. Mivel még volt időnk, ezért felkerestük a Bikfa-forrást és a Kőfejtő-kutat, ami egy régi felhagyott kőbánya aljában tör felszínre. Túránkat a Kőlyuki betérő előtt fejeztük be, ahol már várt ránk a megrendelt különjárat. A csapat egyik fele ezzel, a másik fele a menetrend szerint Kaposvár felől érkező járattal tért haza. Kellemes tavaszi időben virágzó medvehagymás erdőben jártuk végig a Közép-Mecsek szép tájait. Köszönjük Gál Péternek a túra megszervezését és vezetését.

A fotókat Müller Nándor készítette.

BESZÉLGETÉS A MÚZEUMBAN

A programsorozat április 27-én Pécsen a Király utcában, a Mecsek Egyesület Múzeumában folytatódott. A már hagyományosnak számító „Ötőrai beszélgetések” keretében Baronek Jenő (az egyesület örökös tiszteletbeli elnöke) mutatta be a múzeum legújabb turista relikviáit, melyet baráti hangulatú beszélgetés követett.

Dunántúli Napló-cikk
Mészáros B. Endre

**„»Csak a szívtelen és tudatlan nem védi a hasznos állatokat«
– Mecsek-járók nagy ünnepe –**

Azt hiszem, nem sok olyan civil szervezet létezik a városban (sőt az országban sem), amelyik megélte alapítása 125. jubileumát. A Mecsek Egyesület természetjárói most ilyen ünnepre készülnek április 30-án. Az eseménysor központi helyszíne a mindenki számára nyitott Bakancsos Élmenytár (Pécs, Király utca 40.), ahol több szoba Baronek Jenő természetjáró kincseiből, hatvanévesi gyűjtőmunka emlékezetes tárgyaiból, dokumentumaiból van berendezve.

– Mi volt az első darab?

– Egy bot. Ilyen túrabotokból és fókosokból immár éppen száz van a falon, de a két legkedvesebbet egy vitrin őrzi, melyeket természetes alakjukban egykor az erdőben találtam.

– Mire a legbüszkébb a tárlaton?

– A legnagyobb értéknek azt a több mint félszáz évkönyvet tartom, mely a Mecsek Egyesület történetét kíséri nyomon 1892-től 1945-ig. Itt jegyezném meg, kettő hiányzik, az 1896-os és az 1902-es, szóval ha valamelyik pécsi természetbarátnak meglenne a hiányzó évkönyv, az óriási segítséget jelentene. Tudni kell azt is, hogy a II. világháború után szünetelt a társaság, de 1993-ban újjáalakultunk. Egy másik tárló már azt a 34 kötetet tartalmazza, amit azóta írtam, szerkesztettem a Mecsek csodáival kapcsolatban. S készül a 35. könyv is, egy dokumentumkötet az egyesület első félszáz évéről.

– **Tarisznyák, bakancsok, kalapok, van minden, ami az erdőben hasznos.**
– No, és megtalálható itt minden térkép, kiadvány és folyóirat, ami valaha a Mecsekről megjelent. Valamint több száz jelvény is, továbbá egy jellegzetes zománcozott tábla, amit 1937-ben készítettett az egyesület Bonyhádön, és kint volt egykor minden pécsi parkban, erdei úton a következő felirattal: »Csak a szívtelen és tudatlan nem védi a hasznos állatokat és éneklő madarakat«.

– **Mekkora most Baranyában a természetjárók köre?**

– Különböző szervezetekben úgy nyolcszázan lehetünk, s ennek negyede a Mecsek Egyesület tagja. Meg kell mondanom, reneszánszát éli a természetjárás, ugyanakkor van is teendő. Ugyanis nincs még egy ilyen hely az országban. A Mecsekben több mint kétszáz forrás fakad, és mindet folyamatosan tisztítani kell és rendben tartani. Mondhatni, itt az útra csak kulacsot kell vinni, mert két megszomjazás között biztos, hogy rátalál az ember egy újabb forrásra. S ha már a dicsőséges tettekről van szó, az egyesület az alakulásakor a Jakab-hegyi Zsongorkőnél természetes kilátót hozott létre.

Annak a korlátja még ma is ugyanúgy áll, másrészt meggyőződésem, hogy ez Európa legszebb természetes kilátója.

Erdőjáró 60 éve

Baronek Jenő 1946-ban született Bakócán, tízéves korában költöztek be Pécs-Nagyárpádra, azóta járja a természetet. A Széchenyi István Gimnáziumban érettségizett 1966-ban, ahol két botanikus tanártól, Horváth Adolf Olivértól, és Vass Lászlótól sokat tanult a természet szeretetéről. Ezredforduló előtti nyugdíjazásáig a Baranyai Vendéglátóipari Vállalatnál dolgozott. Az újjáalakult Mecsek Egyesület ügyvezető elnöke volt 1993–2013 között. Felesége, Éva a Gázműtől lett nyugdíjas. Fiuk, Jenő 43, lányuk, Éva 42 éves, három unokájuk is van.”

KISS MILÁN

MÚZEUMOK ÉJSZAKÁJA PÉCSETT JANUS PANNONIUS MÚZEUM

Egyesületünk is csatlakozott a Múzeumok Éjszakája programsorozathoz, így 2016. június 25-én a Várostitörténeti Múzeumban Müller Nándor – a Fotó Osztály képviselőjében – a Mecsek rejtett természeti értékeiről, dr. Lakatosné Novotny Sarolta a falujáró túrákról, míg Baumann József tagtársunk a mecseki források történetéről és építésükről tartott előadást.

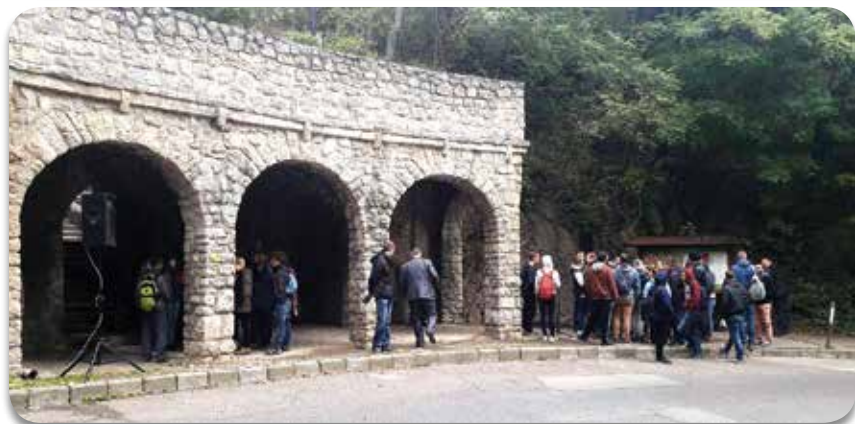
A fotókat Füzi István készítette.

„MECSEKI LÁTHATATLANOK” EMLÉKTÚRA

Október végén immáron harmadik alkalommal vett részt egyesületünk a „Mecseki Láthatatlanok” néven ismert '56-os megemlékezéshez kapcsolódó, játékos formájú gyalogtúrában. A Pécsi Tudományegyetem rendezői gárdáját ugyanis idén kvízkérdésekkel és a túraútvonal kijelölésével segítettük, mely a Francia emlékmű – Misina-nyereg – Dömörkapu – Tettye nyomvonalon haladt. Végül a megmérettetéssel egybekötött megemlékezésen közel 70 hallgató vett részt, akik az egyetem hét szervezeti egységét képviselték.

A megmérettetés szoros versengéssel ért véget. Az első helyezett – és így a vándorkupa tulajdonosa – a Természettudományi Kar alakulata lett, megelőzve a második Általános Orvostudományi Kar és Bölcsészettudományi Kar fúziót, illetve a harmadik helyezett Állam- és Jogtudományi Kart. A túrán részt vevő hallgatókat az egyetem vendégül látta a Tettye Vendéglőben, ahol ebéd mellett hallgathatták Rozs András nyugalmazott pécsi levéltáros és történész előadását, az '56-os forradalom pécsi vonatkozásairól.

A Mecseki Láthatatlanok az akkori pécsi egyetemisták közössége volt, akik a forradalom leverése után még hetekig (sőt egyesek hónapokig) ellenálltak a Mecsek hegyein rejtőzve. Emlékük előtt tisztelegtünk a mintegy 6-8 kilométeres mecseki túrával, melynek voltak olyan állomásai, ahol a hallgatók vetélkedhettek egymással.

PTE Mecseki Láthatatlanok
emléktúra

A Mecseki Láthatatlanok 60. évfordulójára alkalmából egy túrával tisztelegünk a Mecseki Láthatatlanok emléke előtt.

2016.10.20.
Gyülekező és koszorúzás:
10:30 - 11:00 Mecsek kapu
Indulás: 11:00 - Érkezés: 14:00 Tettye
14:30. Ebéd és beszélgetés Dr. Dobrossy Lászlóval, az 1956-os Dóki Parlament elnökeivel (Tettye Vendéglő)

További információ: harj.jozsef@gmail.com

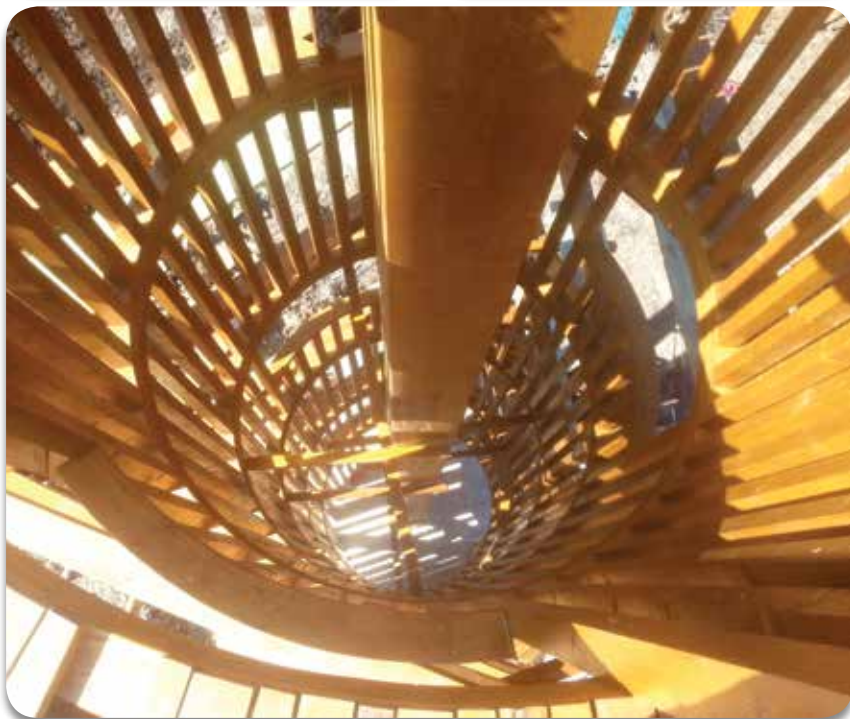
A program megvalósításában segítünk: Mecsek Egyesület, Mecsekterelő Zrt.

Facebook: www.facebook.com/mecsekterelő

A rendezvény plakátja

A KÖVESTETŐ-KILÁTÓ ÉPÍTÉSE ÉS AVATÁSA

KÜLÖNLEGES KAPCSOLATOM A MECSEKKEL

Mielőtt bemutatom a tisztelt olvasónak az elmúlt évtizedek alatt begyűjtött és feldolgozott cincérgyűjteményem, röviden szólok arról, hogyan is csöppentem bele ebbe az egészbe. Vidéki gyerekként sok időt töltöttem a szabadban, és a törekvés, hogy természet közelében élhessek, sosem múlt el. Adott egyfajta szabadságérzetet, amit rendkívül fontosnak tartok minden ember számára. A gyermekeinket is a természet tiszteletére, szeretetére neveltük, és amikor csak tehettük, erdőbe, rétre indultunk, a csodák birodalmába. Néha alig látszottak ki a fűből, de panasz nem volt, élvezték a látványt, a csodás növényeket, rovarokat, a szálló vagy éppen futó más állatokat.

A rovarok közül néhányat hazavittünk. Aztán, már nem is tudom, hogyan, kikötöttünk a cincéreknél. Az biztos, hogy nem egy délutáni elhatározás volt. A gyerekek felnőttek, és büszkén mondhatom, természetszerető, óvó felnőttekké váltak. Volt egy hosszabb időszak, amikor a munkám nem tette lehetővé a gyűjtést, de úgy 10 éve sokkal aktívabban végezhetem. Bogaras maradtam tagadhatatlan, néhány arcra mosolyt fakasztva, amikor megtudják, mivel töltöm az időm egy részét.

A cincérek a legtöbb esetben nem jönnek házhoz. Az elmúlt évtizedek alatt megismertem élőhelyeiket, kedvenc tartózkodási helyeiket, és ezeket évről évre rendszeresen felkeresem.

A Mecsek és peremvidékének cincérfaunáját kutatom. Idén találtam meg a 134. fajt. A szakemberek szerint ez ideig erről a vidékről 157 fajt mutattak ki a hivatásos és magángyűjtők. Van még tehát tennivaló. (A világban mintegy 25.000, faunaterületünkön 257 faj található.) Szándékom, hogy a jelen – pár évtizedet átölelő – szeletét mutassam meg, hogyan alakult, változott a Mecsekben a cincérfajok száma. A leírtak a saját tapasztalataimon, megfigyeléseimen alapszanak, nem biztos, hogy mások véleményével is egyezik, de talán felhasználhatók. Egy-egy faj tartós jelenlétéről, visszahúzóódásáról, újak megjelenéséről megközelítően igaz állítást csak több gyűjtő, kutató nagyobb számú adatából lehet és szabad levonni.

Ezt tette Kovács Tibor és Hegyessy Gábor „A Mecsek cincérfaunája” (*Coleoptera: Cerambycidae*), illetve „Adatok a Dunántúl déli részének cincérfaunájához” (*Coleoptera: Cerambycidae*) című tudományos munkáikban.

A fajok mindenkori számát, egyedi előfordulásukat számos tényező befolyásolja. Hosszú távú hatást gyakorol és változást hozott, hoz a faállomány összetételének alakulása, pl. a fenyőfélék lassú csökkenése (ami a klíma változásához is kötődik), a gazdálkodás mikéntje (a fa kitermelése, tárolása, elszállítása), ligetek, rétek, kaszálók állapota. Minden azon múlik, van-e tápanyag az adott faj fejlődéséhez és szaporodásához. Rossz hatása van az élőhelyek néha túl gyors változásának. Egy példa erre. Az abaligeti Kis-kő-hegy, a Csimasz környéke a nyolcvanas években még legeltetéssel karbantartott terület volt. Fürödtünk szépségében. Számomra nagyszerű látványt nyújtott egyedi és gazdag virág- és a hozzá kapcsolódó bogárfaunája. A gyalogcincérek paradicsoma volt, magas faj- és egyedszámban voltak jelen. A legeltetés elmaradt, és a természet átvette az irányítást, mára cserjék, fák uralják a környéket. Már csak emlékeimben élnek a csapkodva repdeső lepkék, köztük a farkasalmalepke, a sok szép virág. A messziről hallatszó gyerekkialtás, apa, itt is van egy, amikor ráakadtak kedvenc virágjukra, a kosborra. Micsoda nagyszerű kirándulások voltak a családdal.

Bocsánat, az emlékek kicsit erőszakoskodnak. Tudják, milyen nagyszerű érzés, amikor a már felnőtt gyerekek azzal kezdik mondatukat: apa, emlékszel, amikor a Virágos-völgyben... Biztos vagyok benne, hogy az ő gyermekeik sem lesznek közömbösesek a természet iránt. És ha ennek az egésznek csak ez az eredménye, már megérte, de nagyon.

Cincérlesen a családdal

Sok, számomra fájdalmas átalakulást láttam és látok ma is az emberi kéz által, vagy éppen annak hiányában. A természet majd újraalkotja saját egyensúlyát.

Rövidebb hatású az adott év időjárása. Az idei elég extrém volt. Egyes fajok megjelenése nem esett egybe tápnövényének kifejlődésével. Bizonyos fák, cserjék hamarabb virágba borultak, mint ahogy számos cincérfaj megjelent volna. Nagyszámú előfordulás helyett csak kevés egyeddel találkoztam. Korai, pár hétig tartó meleg tavasz, aztán kései langyos tél, hűvös, hideg éjszakák, erősen csapadékos nyár. A sok közül csak pár dolog, ami hatással volt az állományra. Remélem, a következő év kiegyensúlyozottabb lesz.

A Mecseket és környékét járó emberek gyakran találkozhatnak cincérekkel, inkább a nagyobbakkal, díszesebbekkel farakásokon, virágokon, vagy éppen a földön sétálókkal.

A cincérek nagyon sokfélék lehetnek, méretre, színre, életmódra stb. Vannak kicsik, 3 mm-esek, és nagyok, 60 mm-esek. Fajon belül is változik a méretük, nemüktől és a lárvakori táplálkozásuktól függően.

Kosárcincér; 3–6 mm
(*Nathrius brevipennis*)

Diófacincér; 30–60 mm
(*Aegosoma scabricorne*)

– Repülni tudók és csak gyalog közlekedők...

Nagy hőscincér (Cerambyx cerdo)

Selymes alkonycincér (Herophila tristis)

– Szép színesek vagy álcázó színűek...

Havasi cincér (Rosalia alpina)

Szemfoltos cincér (Mesosa curculionoides)

– Rövid és hosszú csápú (azonos fajnál a hímeké általában a hosszabb)...

*Tűzpiros facincér
(Pyrrhidium sanguineum)*

Nagy hőscincér (Cerambyx cerdo)

– Nappali és éjjeli életmódot folytatók.

Sokféleségüket jelentősen befolyásolja, hol fejlődnek, fás- vagy lágy szárú növényben.

Vannak köztük gazdaságilag kártevők, de általában közömbösek. A kártevők közt sem tapasztaltam túlszaporodást, nagy kártételt, és remélem, erdész barátainknak se más a véleményük.

A korábban kártevőnek besorolt kis nyárfacincért csak egy alkalommal találtam meg Cserma-hegyen. Ha kiemelik az oda nem illő nyárfákat, valószínű, eltűnnek a hegyről.

A folyamatos változást mutatja, hogy új fajok is megjelennek az országban, így a Mecsekben is. Példaként említem: az amerikai darázscincért (faanyaggal kerülhetett Európába) 2007. május 17-én találtam meg először.

A szállóvendég éjcincért 2010. augusztus 8-án fogtam meg, mindkettőt nagypostavölgyi otthonunk udvarában. Mindkét faj erőteljes populációt mutat.

Amerikai darázscincér

Szállóvendég éjcincér

Számos faj védett, azok listája elérhető az interneten.

Vannak olyan cincérek, amelyek töbnövény-pártiak, és vannak kizárólagosan egyhez ragaszkodók, bizonytalan jövő elé nézve. Ilyen az atracélcincér. A kék atracélon kívül nincs más tápnövénye. A lárvá és az imágó is függő.

Ami mindegyikre jellemző, képesek ciripelő hang kiadására, végül is cincérek, ja, és harapni is tudnak. A nagyobbak erősebb rágóval rendelkeznek, és bizony védekeznek, ha kell, rivális hímek esetében fegyverré válnak. Képesek megcsónkítani az ellenfelüket. Kifejlett állapotban pár héttől pár hónapig élnek. Gyorsan kell párt választani és eleget tenni a szaporodási ösztönnek.

*Atracélcincér tápnövényén,
a kék atracélon*

Pár gondolat magáról a gyűjtésről. A cél minél több fajt kimutatni, dokumentálni és bizonyító erejű példányokat megőrizni.

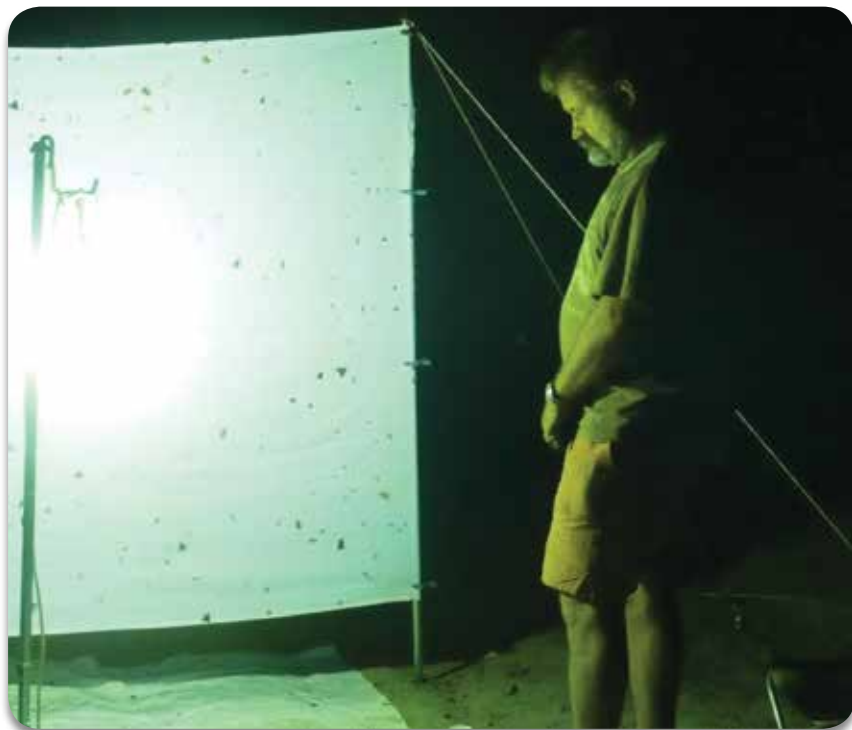
A felszerelés egyéni. Nappalra jól fedő, csámborgó öltözet, különböző fogóhálók, altatóüveg, eszközök korhadó rönkök megbontásához stb. A kezdeti talán találok helyett ma már egyre inkább a célirányos gyűjtést próbálom megvalósítani. Sok séta, nézelődés, keresés és persze szerencse is kell az embernek. Miután eltöltöttem sok-sok órát „kirándulással”, keresgetéssel, jön a hosszabb, monotonabb munka, a preparálás. A nagyok könnyen mennek, de az aprók megdolgoztatnak. Ezt követően a cincérek néhány nap múlva elhelyezhetők a gyűjtődobozban. Közben elvégezhető a dokumentáció.

Az éjszakai gyűjtést lámpázással oldom meg. Csuda élővilág jelenik meg a lepedőn, a környező növényzet fényvel megvilágított levélzetén és közvetlenül az égő körül, de a szemem már szelektál, a cincérekre van „kihegyezve”, és türelmetlenül várom a megjelenésüket. Ez az év ebben sem hozta meg a várt eredményt, a cincérek hiánya kirívó volt. Más bogaraké is! Egyre többször csatlakozik érdeklődő társ a terepmunkához, és otthon még mindig elviselik a szöszmötölésem a cincérekkel. Köszönet a segítségért, a türelemért, a támogatásért.

A kezdéskor kevés szakirodalomhoz jutottam. Bibliaként forgattam dr. Kaszab Zoltán „Cincérek – *Cerambycidae*” című munkáját. Ma az internet ad nagy segítséget.

A következő évkönyvben bemutatom az általam eddig megtalált fajokat, a gyűjtés helye, ideje és darabszáma szerint.

Éjszakai lesen Bánky Ottó barátommal

Felhasznált irodalom a szövegben jelezve.

Képek: 4. J. Touroult, 6. F. Kovarik, 1–3., 5., 7–15. Gergely Tibor

HOL MAGASODOTT A MECSEK-CSÚCS?

A *Mecsek-csúcs* földrajzi névvel először ifjúkoromban találkoztam, az 1959-ben kiadott, dr. Oppe által szerkesztett „*Mecsek útikalauzban*” (1). A névmutatóban és a „*Kislexikonban*” egyértelműen a *Misinával* azonosítja. Meg is maradtam ebben a tudatban egészen addig, amíg (még mindig ifjúkoromban) rábukkantam a Kiss József által szerkesztett, 1894-ben kiadott első, hegységünket ismertető könyvre. Ez a „*Mecsek-egyesület vezetőkönyve Pécs városában és környékén*”, ahol a *Mecsek-csúcsot* egyértelműen a *Tubessel* azonosították (2). Azóta foglalkoztat a kérdés, melyik magaslatunk is az elveszett *Mecsek-csúcs*. Egyik legfrissebb szakirodalmunk, a „*Mecsek Egyesület Lexikon*” sem tudott állást foglalni, ott az akkor legkorrektebbnek tekinthető megfogalmazás található két forrásra hivatkozva, az egyik a *Misinát*, a másik a *Tubest* jelöli meg (3). Az alábbiakban három forráscsoport áttekintésével próbálok megválaszolni a címben feltett kérdésre. Először megnézzük a *Mecsek Egyesület* kiadványait, ezt követően az egyéb szakirodalmat, végül a térképeket hívjuk segítségül.

A MECSEK EGYESÜLET KIADVÁNYAI

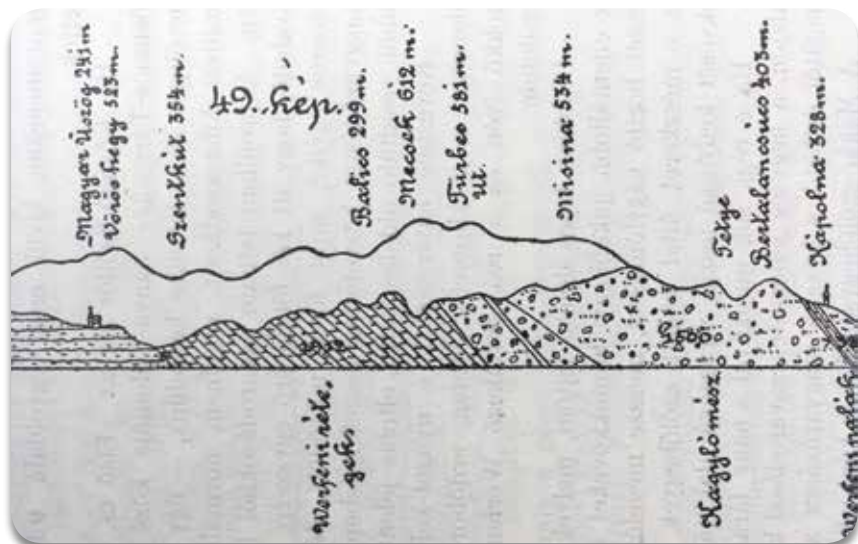
Egyesületünk kiadványai egyértelműen a mai *Tubest* jelölik meg, mint *Mecsek-csúcs*, először az 1894-ben kiadott vezetőkönyv 60. oldalán (2). „*A pécsi Mecsekhegy, mely elnevezését a Pécs felett huzódó főgerincz legtömegesebb hegységétől és annak 612 m magas csúcsától, a Mecsektől veszi, a keleti Alpok végső kiágazásaként tekinthető.*” Ebben az időben még a *Mecsek-csúcs* és a *Tubes* elnevezést is használhatták ugyanarra a magaslatra, hisz ugyanennek a könyvnek a 80. oldalán olvashatjuk: „*Fiatál, ritkás erdőben érjük el a 3.3 km távra fekvő lapisi vadászházat, mely mellett a Zengőt kivéve Mecsekünk legmagasabb csúcsa, a 612 m magas Tubesz emelkedik.*” Nem elírás, ebben a könyvben (és a korabeli évkönyvekben is) több helyen is szerepel a *Tubes*, de mindig sz-szel írva. A *Misina* mindig mint *Misina-csúcs* szerepel több helyen, ahol magasságmegjelölés is található, 534 m. Az évkönyvekben (ekkor még „*Mecsek Egyesület Jelentése*” volt a neve) már az 1892-es évről szólóban felbukkan a „*Mecsek-csúcs*”, ahová kilátótornyot kívántak építeni (4). A *Jelentés* további támpontot nem ad, ez alapján még a *Misinával* is azonosíthatnánk, hisz ott épült fel az első

Pécs feletti kilátó 1908-ban. A következő, 1893-as Jelentés azonban egyértelművé teszi, melyik is volt a Mecsek-csúcs. Az 5. oldalon írják, hogy a Kardos Kálmán utat szeretnék meghosszabbítani a Misináig. A továbbiakban idézem: *„Ha az út elkészül, úgy annak végpontjáról könnyen juthatunk el a vidék legmagasabb csúcsához, s az ott elhelyezendő kilátótornyból az egész hegyvidék szép panorámájában való gyönyörködés jutalmazná fáradságunkat. A csúcsról való visszatérés a lapisi vadászház utvonalán történhetnék, miáltal a kirándulóknak, kik egy teljes körutat járnak be, folytonos változatosságban lenne részük.”* (5) Ez alapján az előző évben a tervek közt szereplő kilátó csak a mai Tubes lehetett. Az 1894-es Jelentés ismét említi a kilátó terveit a *„Tubesz-csúcson”*. *„...átadhatuk a közhasználatnak a meghosszabbított Kardos-utat, mely mintegy 1300 m hosszba nyúlik el, s kényelmes emelkedéssel vezet Mecsekünk gerinczére. Ez út elkészíttetésével egyrészt tagtársaink nyilvóanuló óhajításainak igyekeztünk eleget tenni, de másrészt fő célunk volt a Tubesz csúcson, mint közeli vidékünk legmagasabb pontján föllállítandó kilátó toronyhoz kényelmes utat létesíteni.”* (6) Az 1895-ös és 1896-os Jelentések megismétli az 1893. éviben leírtakat (7, 8). Az 1899-es Jelentés, mint a korábbiak, szintén említést tesz a Mecsek-csúcsról (9). *„Óhajtanánk ezenkívül 10 éves fennállásunk emlékére a Mecsek csúcson egy díszes kilátótornyot is készíteni ...”*. A kilátó helyének megváltoztatásáról az 1906-os évkönyvben írnak először, a Misina jobb megközelíthetőségével és a városi kilátással indokolták (10). A tény, hogy az új helynek egyértelműen a Misinát nevezték meg, szintén bizonyítja, hogy a korábban megnevezett Mecsek-csúcs nem lehet azonos ezzel.

EGYÉB TURISTA, ÉS NEM A TURISTA IRODALOMHOZ TARTOZÓ FORRÁSOK

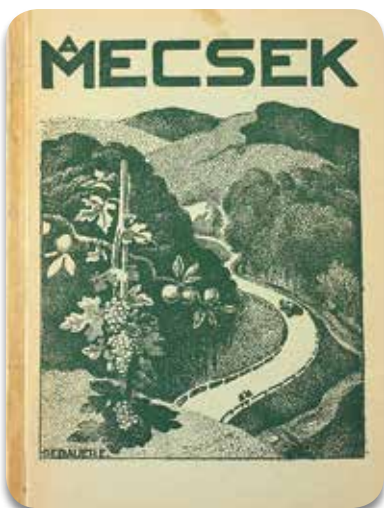
Több érdekes adatot találunk egy 1898-ban kiadott bányászati szakkönyvben (11). A könyv 5. oldalán olvashatjuk: *„A kagylómész, a Bertalan hegy oldalán, éjszaknyugoti irányban felemelkedve, a Miszna, Türbös és Mecsek nevű mésző-csúcsokon 534, 581 illetve 612 m tengerszín fölötti magasságot ér el, hogy a keskeny hegygerincztől jobbra-balra ép oly hirtelen leszálljon”*. A *„Mecsekcsúcs”* még többször szerepel a könyvben, mint *„a hegyek legmagasabb csúcsai: ...Jakabhegy ... Mecsekcsúcs ... Zengő-csúcs...”* (79. oldal). *„A kagylómésznek az éjszaknyugoti kanyarulása a Misina, Türbös és Mecsekcsúcsokhoz vezet...”* (94. oldal). A könyvben a Mecsek-csúcs mellett szerepel a Misina, de a Tubes megnevezés nem. A könyv egyik ábrája (88. o.) szintén egyértelműen a mai Tubessel azonosítja a Mecsek-csúcsot (1. kép).

1. kép – A Mecsek-csúcs Kleidorfer Ferenc könyvében, 1898

Érdekes, hogy ebben a műben találkozhattunk a mai Kis-Tubes „Türbős”, más helyen „Türbös” alakjával. „A Türbös-csúcs, mely a Mecsek-csúctól déli irányban, mintegy 760 m távolságra fekszik...” (94. oldal).

Vadász Elemér 1935-ben kiadott „Mecsekhegység” könyve részletes geológiai műnek tekinthető (12). Ennek 18. oldalán olvashatjuk a következőt: „Ilyen nézőpontból vizsgálva a Mecsekhegységet, azt találjuk, hogy egyedül a mezozoós alaphegység mutat kifejezettebb hegységjellegét a 682 m magaságú Zengővel, a Hármás (603 m), Jakabhegy (593 m), Tubes (Mecsek 612 m), Dobogó (594 m) és Szamárhegy (572 m) nevezetesebb kiemelkedő hegyeivel.”

2. kép – Sík Lajos. A Mecsek, 1939

A 39. oldalon a Misinát is megemlíti, tehát nem keveri a Tubes vagy Mecsek-csúccsal. A könyv szakmai hitelességéért meg kell említeni, hogy a térképmellékleten a Jakab-hegynél két magasság található. Az István-kilátónál a fent leírt 593 m, és a legmagasabb pontján 602 m.

A „Mecsek Egyesület Lexikon” említést tesz még az „Utazókönyv”-ről, aminek 381. oldalán a következőt találhatjuk „a Mecsek csúcs, népiesen Tubes (612 m), tetején a János kilátóval”.

Időrendben következik a zavart okozó mű, a híres dr. Sík Lajos szerkesztette 1939-es „Mecsek részletes kalauza” (13) (2. kép). Hogy teljes legyen a bizonytalanság, különböző helyeken úgy a Tubes, mint a Misina is szerepel, mint Mecsek-csúcs. „...Mecsek kúpra (Misina-tetőre) ...”, „...Mecsek-csúcson (Misina-tetőn, 534 m) ...” (103. o.), „Mecsekcsúcs (Tubes)” (107. o.). Az ezt követő Mecsek-könyvek szolgálai módon átvették, hogy a Misina volt a Mecsek-csúcs.

TÉRKÉPEK

Az általam ismert első térkép, amin a Mecsek-csúcs szerepel, megtalálható a „A pécsi erdő” kiadvány mellékletében (14). (3–4. kép). A térkép-vázlaton „Metseksutsa” szerepel, magasságmegjelölés nélkül. A térkép aláírása: „Pécs 1838-ban. Koczián után”.

Az 1901-es „ZONE 21 COL. XVIII. Fünfkirchen” (15) és az 1909-es kiadású „36° 46' Fünfkirchen” császári és királyi katonai térképeken (K. u. K.) „Mecsek 612” és „Misina 534” szerepel (16) (5. kép).

3. kép – A Mecsek 1838-ban

A „Turistaság és Alpinizmus” kiadásában 1910 után megjelent térképen a János-kilátó mellett „Mecsek (Tubes)” szerepel. A térképen a mai helyén található a „Misina” is (17) (6. kép). A Magyar Királyi Állami Térképészet „Pécs és környéke” 1928-as fekete-fehér térképén még „Mecsek és Misina” (18) (7. kép), ugyanezen térkép 1929-es színes változatán már „Tubes és Misina” található (19) (8. kép).

4. kép – A Mecsek 1838-ban, részlet

Az 1929-ben kiadott „Baranya vármegye” térképen csak a „Mecsek-csúcs” látható, mellette a 612 m magasság (20) (9. kép).

5. kép – Pécs, 1909

6. kép – Turistaság és Alpinizmus kiadása

7. kép – Pécs és környéke, 1928

8. kép – Pécs és környéke 1929

9. kép – Baranya vármegye, 1929

TUBES VAGY MISINA?

Nem tudom, mit vétett a Mecsek-csúcs, hogy mára gyakorlatilag az emléke is kitörlődött a köztudatból. A fenti adatok alapján úgy érzem, egyértelmű, hogy a Tubes volt a Mecsek-csúcs. Leszámítva az 1939-es gondatlanul megírt könyvet, az azt megelőző évkönyvek, szakkönyvek, térképek egybehangzóan a mai Tubes helyére teszik. Ezt támasztja alá az is, hogy nem találunk olyan forrást, amin együtt szerepelne a Tubes és a Mecsek-csúcs, két különböző magaslattal jelölve. A Misina mellett viszont több forrás is említi a Mecsek-csúcsot, tehát nem lehet azzal azonos. Egy alapos műnél, Vadász geológiai munkájában (12) és egy térképen is (17) a Tubesnél zárójelben látható a korábbi Mecsek-csúcs megnevezés is. Ahol találunk magasságmegjelölést, a Mecsek-csúcsnál mindig 612 méter, azaz a mai Tubes magassága szerepel.

Remélem, a fentiek elég meggyőzőek voltak ahhoz, hogy „*A Mecsek természetjáró kalauza*” új kiadása kiköszörülje a csorbát, és a Mecsek-csúcsról helyesen, mint a Tubes elődjéről írjon!

Bennem felmerült, nem kerülhetne-e vissza az új térképekre a Tubes mellett zárójelben a Mecsek-csúcs? Vagy inkább fordítva: Mecsek-csúcs (Tubes)!

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Dr. Oppe Sándor (szerk.). Mecsek útikalauz. Sport lap- és könyvkiadó. Budapest, 1959.
2. Kiss József (szerk.). Mecsek-egyesület vezetőkönyve Pécs városában és környékén. Pécs, 1894.
3. Baronek Jenő – dr. Polgárdy Géza. Mecsek Egyesület Lexikon. Mecsek Egyesület, Pécs, 2013.
4. Kiss József. A Mecsek Egyesület jelentése az 1892-ik évről. Pécs, 1893. 6. o.
5. Kiss József. A Mecsek Egyesület jelentése az 1893-ik évről. Pécs, 1894. 5-6. o.
6. Kiss József. A Mecsek Egyesület jelentése az 1894-ik évről. Pécs, 1895. 3. o.
7. Kiss József. A Mecsek Egyesület jelentése az 1895-ik évről. Pécs, 1896. 11. o.
8. Kiss József. A Mecsek Egyesület jelentése az 1896-ik évről. Pécs, 1897. 4. o.
9. Kiss József. A Mecsek-Egyesület jelentése az 1899-ik évről. Pécs, 1900. 12. 10. 10. Kiss József. A Mecsek-Egyesület évkönyve a XVI. egyesületi évről (1906). Pécs, 1907. 60. o.
11. Kleidorfer Ferenc: Pécs vidéke ásványzenet tartalmazó liashegysége. Selmechánya, 1898.
12. Vadász Elemér: A Mecsek hegység. Budapest, 1935.
13. Dr. Sík Lajos. A Mecsek részletes kalauza. Pécs, 1939.
14. Görcs László. A pécsi erdő. Geographia Pannonica XXXVI. Pécs, 1939.
15. ZONE 21 COL. XVIII. Fünfkirchen. K. u. K. Militär-geographisches Institut. 1901.
16. 36° 46° Fünfkirchen. K. u. K. Militär-geographisches Institut. 1909.
17. Dr. Thirring. Részletes Magyar Útikalauzok. II. Dunántúl. Turistaság és Alpinizmus kiadása, Budapest.
18. Magyar Királyi Állami Térképészet. Pécs és környéke. 1928.
19. Magyar Királyi Állami Térképészet. Pécs és környéke. 1929.
20. Tallián Ferenc. Baranya vármegye térképe. Magyar Földrajzi Intézet R.T. 1929.

A XXI. SZÁZADI PÉCSI GÁZKÉPZŐDÉS

2015 januárjában elsősorban a helyi sajtóban jelent meg azon hír, mely szerint gázszivárgás miatt teljes szélességben lezárták a pécsi Mártírok útjának egy szakaszát. A Szilágyi Dezső és Semmelweis Ignác utcák közötti teljes útzárral érintett szakaszcsoportot a forgalmat elterelték, és megkezdték az ismeretlen eredetű gázkoncentráció műszeres mérését. Az addig nem tapasztalt gázszivárgást a szennyvízcsatorna szelvényéből érzékelték, majd heteken keresztül végezték az ellenőrző méréseket. A gázkoncentráció a csatornaszelvény átszellőztetésének következményeként hamarosan lecsökkent, azonban nem szűnt meg teljesen. A szakemberek, ellenőrizve a közműveket és bekötéseket, nem tártak fel olyan helyzetet sem, mely gázvezetéknek az észlelési helyhez közeli sérülését igazolta volna. A kialakult helyzet okára vonatkozóan szakértők is nyilatkoztak, és azok részéről hangzott el – mint egyik lehetséges ok –, hogy nemcsak a gázvezeték lehetséges sérülésének következményeként, hanem akár természetes folyamatok eredményeként is megvalósulhatott a szennyvízvezetékben robbanásveszélyes helyzethez közelítő gáztömeg összegyülekezése. A tartósan végzett és eredményes átszellőztetések eredményeként hamarosan olyan mértékűre csökkent a gázkoncentráció, hogy visszaadhatták a forgalomnak a korábban lezárt szakaszt. A robbanásveszélyes helyzet megszűnte ellenére azonban sokak számára rejtély maradt, hogy valójában milyen hatások és helyi adottságok eredményeként történt a veszélyhelyzet kialakulása a Mártírok utcai szennyvízcsatornában.

Nemcsak egyik lehetőségnek, hanem leginkább elfogadható ténynek kell tekintenünk, hogy a laikusok számára gázszivárgásként megmutató esemény szoros összefüggésben van a város természeti adottságival és közelmúltjának történelmével. Napjainkban már csak kevesek számára ismert, hogy a Mártírok utca és tágabb környezete valójában olyan terület jelenleg is, ahol a terepszint alatt nem jelentős mélységben (1–5 m) napjainkban is gázképződés történik. A Mártírok utca környékére jellemző felszínhez közeli gázképződés a terepszint alatti kőzetterben valósul meg annak eredményeként, hogy a terület és tágabb környezete egykoron – a jelenlegi lakóterület megvalósulása előtt – sok évszázadon keresztül mocsaras terület volt. Erre vonatkozóan nagyon jó és egyes

1. sz. ábra: Áttekintő térkép az észlelés helyéről és tágabb környezetéről (piros körökkel kiemelve a gázszivárgás észlelési helye)

elemeiben részletes adatokat szolgáltatnak az elmúlt évszázadokban elvégzett katonai felmérések, valamint az egykori város térképei. A különböző időpontokban végzett felmérések eltérései alapján, valamint a XX. századi várostérképek tartalma ismeretében jól követhető, hogy a város történelmi magjához legközelebbi legalacsonyabb területrészek beépítése valójában az utóbbi évszázadokban valósult meg.

Az eltérő időpontú állapotokat tartalmazó térképszelvények, valamint a korábbi várostérképek tartalma alapján az is igazolható, hogy a történelmi városmagnál alacsonyabb helyszíneken olyan mocsaras területek voltak egykoron, amelyeknek északi határvonala helyenként jelenleg is a +130 m-es abszolút szintnél is magasabban helyezkedik el. A mocsaras vagy vizenyős területek északi határvonala a lejtőoldalt tagoló völgyek

2. sz. ábra: Pécs 1780-as térképének részlete
(piros körrel kiemelve a gázzivárgás észlelési helye)

elvégződéseinel képződött hordalékkúpok jelenléte miatt valójában nem szabályos megjelenésű, azonban a városban mélyített különböző célú fúrások rétegtrendje alapján viszont pontosítható.

A Mecsek irányából érkező, és a hegység lábvonalának környezetében a völgyek elvégződése által irányított, majd alacsonyabb helyszíneken már rendszertelenül összegyülekező felszíni vizeket az emberi történelem során Pécs városában sokáig nem szabályozták, később viszont több időszakban is megpróbálták kihasználni. Az utóbbi évszázadok katonai felmérésein ábrázolt állapotok szerint már tudatosan a felhasználási célok helyeihez irányították a város akkori patakjait. Sőt a patakmedreket úgy irányították, hogy azok egykori iránya jelentősen eltérő a napjainkban ismertnél. Ennek eredményeként a mecseki lejtőről érkező időszakosan nagy mennyiségű felszíni vizek az áradmányaikat szétteríthették, vagy a mesterséges szelvényekben halmozták fel. A lerakódási terület olyan vízenyős terület volt egykoron, hogy a patakok abban törmelékanyag szállításakor medreket vághattak, míg kisebb méretű hordalékokkal a korábbi árkaikat feltölthették.

3. sz. ábra: Pécs városának DNy-i részlete az I. katonai felmérés szelvényén
(piros körökkel kiemelve a gázzívargás észlelési helye)

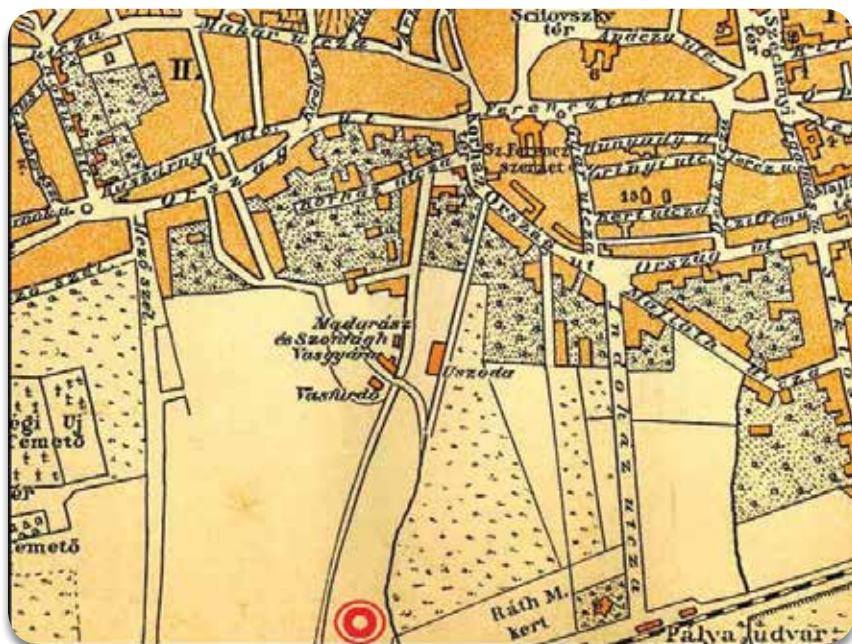
A korábbi rendezetlenség eredményeként, valamint a későbbiekben csak időszakosan megvalósult rendezettség ellenére tehát leginkább természetes módon 2–10 m-es vastagsággal alakult ki azon üledékes rétegsorozat a hegység lábvonalában, amelyben a törmelékes üledékes kőzetek mellett szerves iszapok, szerves agyagok és tőzegfoltos, valamint tőzegcsíkos részletek is kialakultak. Az időszakos áradmányokkal fedett vagy tagolódott, jellemzően pangó vizes és mocsaras környezetben keletkezett kőzettérben a lerakódást követő, az oxigéntől elzárt helyzettel valószínűleg meg a lebomlási folyamat (korhadás, erjedés, rothadás stb.). Ennek során valószínűleg meg jelenleg is azon gázképződés, amelynek eredményeként a történelmi városmagnál alacsonyabb területrészekben a lefedésre került szerves rétegekben napjainkban is keletkezik mocsárgáz, vagy közismertebb nevén említve a biogáz. Az anaerob körülmények között történő lebomlás folyamata során képződő gáz legjelentősebb alkotója azon metán, melyet a Mártírok utcában a szennyvízcsatornában összegyűlekezve a mérések során azonosíthattak.

4. sz. ábra: Pécs városának DNy-i részlete az II. katonai felmérés szelvényén
(piros körökkel kiemelve a gászivárgás észlelési helye)

A gázképződéshez szükséges jelentős mennyiségű üledékanyag kialakulásában és jelentős területigényű előfordulásában minden bizonnyal meghatározó volt, hogy a XIX. században a mai Hullámfürdő területén és környezetében alakult ki az akkori város életében számottevő ipari üzemként ismert Madarász és Szontágh Vasgyár, amelynek vízellátásához a telepítést követően nem volt elégséges az ottani természetes források vízszolgáltatása. A gyárat eredetileg feltehetőleg az itteni egykori Madarász-források jelenléte miatt telepítették ide, de az üzemelés időszakában kényszerűen tapasztalhatták, hogy a vízigényt a természetes vízkilépések tartósan nem biztosítják. Megpróbálkozhattak a talajvízre irányzott vízkivétellel is, de bizonyára az sem volt elég megbízható a vízgyűjtő háttér szűkössége és a mederfal gyenge állékonysága miatt, azonban az egykori vízkivételi hely – mint egyik mesterséges vízfelület a városban – mégis megalapozhatta a későbbi Vasfürdő jelenlétét. A helyzet orvoslására végül a Bálicsi-völgy patakját irányították a vasgyárhoz, és ezen állapot sok évtizeden keresztül meghatározó volt a város mindennapjaiban, hiszen a völgyből érkező áradmányok is e területrészt

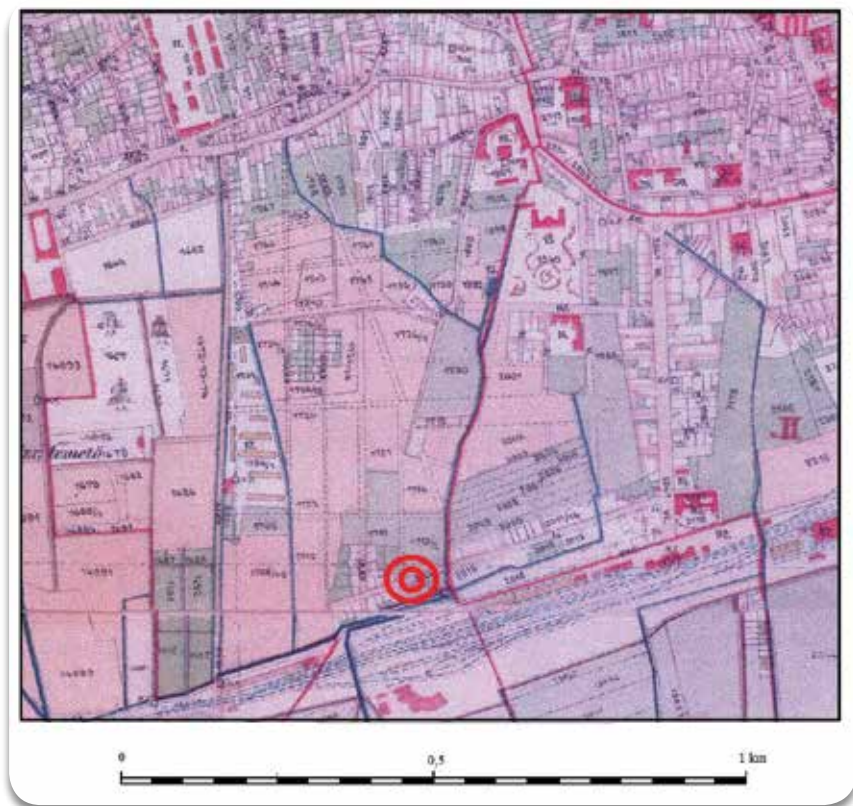
irányába jutottak és annak déli előterében halmozódtak fel. A Bálicsi vízfolyás az ottani számottevő források (Bálicsiak, Förster, Kelemen stb.) és további kis jelentőségű vízkilépések hozamát gyűjtötte össze. A patakmederben összegyülekezett víztömeg így már tartósabban szolgáltatta a Madarász-források együttes hozamánál jóval nagyobb vízmennyiségeket a gyár számára. Így kialakult azon helyzet, hogy a gyártól délebbre található területrésze a korábbiaknál nagyobb mennyiségű felszíni víztömeg mellett a hordalékok lerakódása is megnövekedett. Ennek során a korábbi árkok feltöltődtek, és az új mesterséges medreket már eltérő nyomvonalakkal alakították ki a város legalacsonyabb területén.

5. sz. ábra: Pécs várostérkép a XIX. sz. végén
(piros körrel kiemelve a gázszivárgás észlelési helye)

A biogáz (vagy mocsárgáz) napjainkban koncentráltan történő előfordulását elősegítette azon tény, hogy a természetes állapotában sok évszázadon keresztül lápos és mocsaras területet csak annak mesterséges feltöltése után építették be. A több évtizeden keresztül folytatott tereprendezés során igen vegyes anyagokkal megvalósított feltöltéssel lezárták vagy nagyon lecsökkentették a természetes módon keletkező gáz szabad, vagy a korábbi állapotoknál szabadabb eltávozásának

lehetőségét, továbbá felületkiegyenlítéssel teljesen megszüntették a korábbi patakmedreket. Az ide érkező felszíni vizek elvezetéséhez egyenesebb vonalú, vagy a tervezett utcákhoz igazodó medervonalakat alakítottak ki. Azok magassági vezetése is eltért a korábbiaktól. Végül 1–3 m-es vastagságú teljesen összefüggő antropogén feltöltés borította el az egykori vizenyős területet, és megszüntette a gáz korábbi észrevétlenül megvalósult természetes kiáramlását. Az egykori természetes felület igen jelentős mértékű mesterséges lezártságának következményeként az elmúlt évtizedek során jelentős mennyiség halmozódott fel a mocsárgázból, hiszen megszűnt a természetes eltávozás lehetősége. Azonban akkor sem maradhatott keletkezési helyzetében, hiszen a terepszint alatti változások – elsősorban a talajvíz időszakos emelkedései – eredményeként napjainkra mégis a

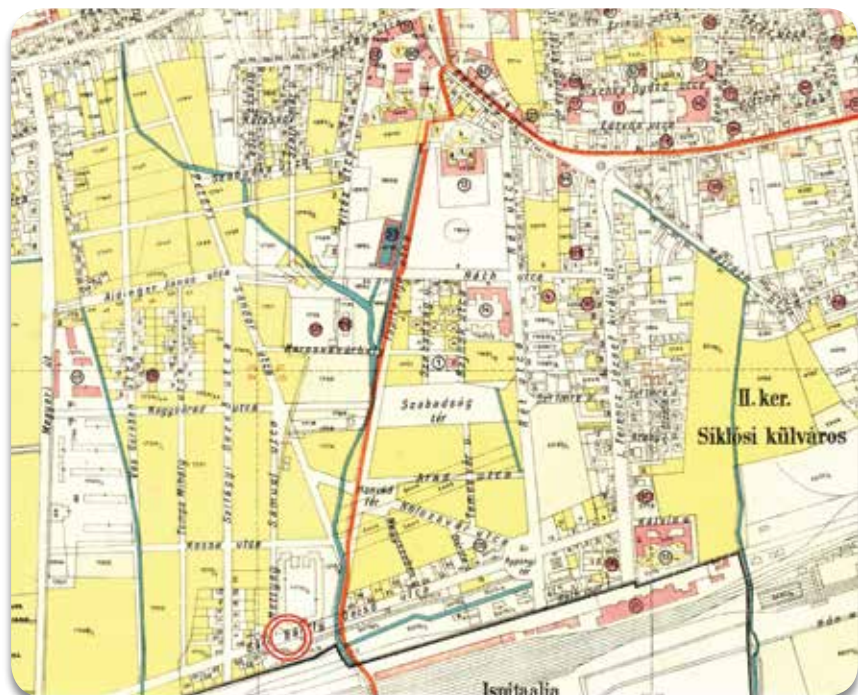

6. sz. ábra: Pécs 1920-as kataszteri térképének részlete – a beépítés kezdete (piros körrel kiemelve a gázszivárgás észlelési helye)

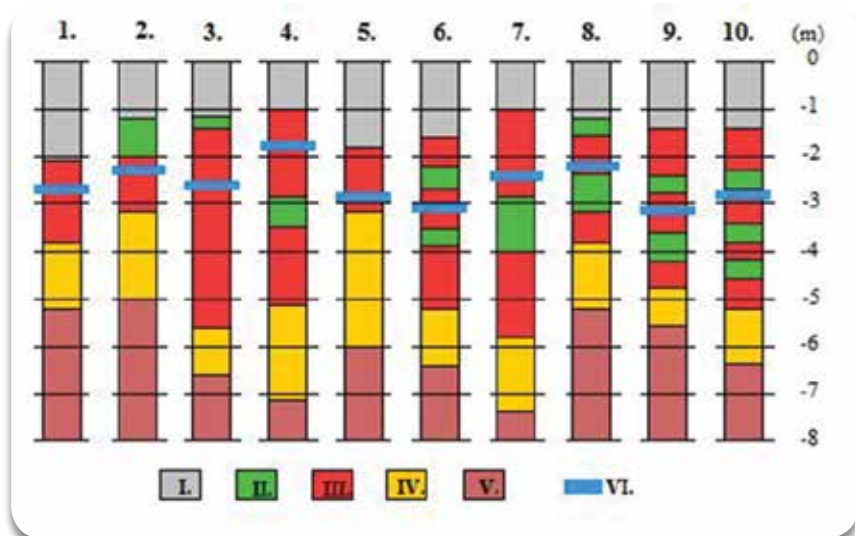
terepszint irányába kényszerült és az ott található szabad térben öszszegyülekezhetett. A folyamat közvetlen előzménye volt, hogy a feltöltést követően a beépítéssel lezárttá vált térben változatlanul tovább folytatódott a szerves anyagok bomlása az oxigéntől szinte teljesen elzárt térben. A szerves anyagok lebomlásával megvalósuló gázképződés során keletkező mocsárgáz vagy biogáz legjelentősebb alkotója a metán, mely a levegőnél könnyebb. Mozgását elősegítő további jellemző tulajdonsága, hogy vízben nem igazán oldódik, így a talajvíz változásához – emelkedéséhez – igazodó mozgásának iránya mindenképpen a terepszint felé irányuló. A terület beépítése tehát alapvetően elősegítette, hogy a gáz kényszerűen tározódjon, valamint változásokhoz igazodva a terepszint felé elinduljon a felszín alatt.

A koncentrált gázszivárgás észlelésének bekövetkezése előtti természeti körülményeket vizsgálva érdemes tekintettel lenni arra is, hogy a gázkoncentráció méréseinek időpontja előtti időszakban (leginkább a 2014. évben) milyen csapadékhullás valósult a beszivárgási területen. Ezen megközelítés jelentősége valójában az, hogy a közelmúlt csapadékoságának következményeként megvalósuló talajvíz-emelkedés volt azon természetes folyamat, amely a mocsárgáz korábbiaknál nagyobb mértékű kiszorítását kezdeményezte eredeti helyzetéből. A természetes állapotokban mindenkor meglévő szénhidrogén-vándorlást a talajvíz-emelkedések az egykori mocsaras területeken mindenkor gyorsítják, míg a szárazabb időszakokra inkább a lassúbb ütemű vándorlás a jellemző. Ennek ismeretében érdemes figyelembe venni, hogy a 2015. januári öszszegyülekezés előtti években (2010–2014. évek időszakában) igen változatos csapadékosággal jellemezhető évek követték egymást. Közülük a 2014. évben kiugróan magas csapadékhullás történt a hidrológiai év végének időszakában (őszzsel), így a felszínhez közeli talajvíz tartósan magas állapotának következményeként a mocsárgáz tartósan, vagy inkább véglegesen kiszorításra került keletkezési és korábbi tározási helyéről. Kényszerű mozgása során jutott be a legelső igazán szabad térbe, mely a gravitációs jelleg miatt a legmélyebb helyzetű szennyvízcsatorna és annak környezete. A hálózat sajátosságaihoz (lejtési irányokhoz, átmérők változásához, becsatlakozási helyekhez stb.) igazodva a jóval szabadabb, helyenként már teljesen szabad térben a levegőnél könnyebb tulajdonsága révén próbált végül a napszintre jutni a Mártírok útján, hiszen a közterület merőleges a kiszorítás irányára.

7. sz. ábra: Pécs 1926-os várostérképe a területről és tágabb környékéről
a mai utcahálózattal
(piros körrel kiemelve a gászivárgás észlelési helye)

A biogáz napjainkban megvalósuló keletkezését a természetes hatásokra, valamint ugyanezen módon megvalósult mozgását igazolják a Mártírok útján és a tágabb környezetben – a Mártírok útjánál némileg magasabb területrészekben – mélyített fúrások rétegsorai. A fúrások területi elrendeződése és rétegsorai alapján jól kirajzolódik, hogy nincs egységes vastagságú mocsári vagy lápos környezetben keletkezett rétegsorozat. Inkább a valamikori mélyedésekben történő lassú feltöltődést, valamint az egykori természetes vagy mesterséges medrek nyomvonalának kitöltődését jellemzik a fúrások oly módon, hogy a felszíni vizek elfolyási irányának megváltozását bizonyító közbetelepülések is gyakran tagolják a biogáz képződésére alkalmas rétegeket. A szerves rétegek mélységi ingadozása jelentősnek minősül a terepszint alatti felületek helyzete alapján. További jellemző a terület egészére, hogy a talajvíz általában a rétegsorozat felső részletében mutatkozik, viszont – a morfológiai helyzethez igazodva – terepszint alatti mélysége valójában nem jelentős.

8. sz. ábra: Fúrási rétegsorok
a természetes gázképződéssel jellemezhető területről

Jelmagyarázat:

- I. Antropogén feltöltések; II. Szervesanyag-tartalmú üledékek; III. Tőzeg, szerves agyag és iszap; IV. Holocén korú finomszemcsés és kötött üledékek; V. Pleisztocén korú finom törmelékes üledékek; VI. Talajvíz átlagos helyzettel

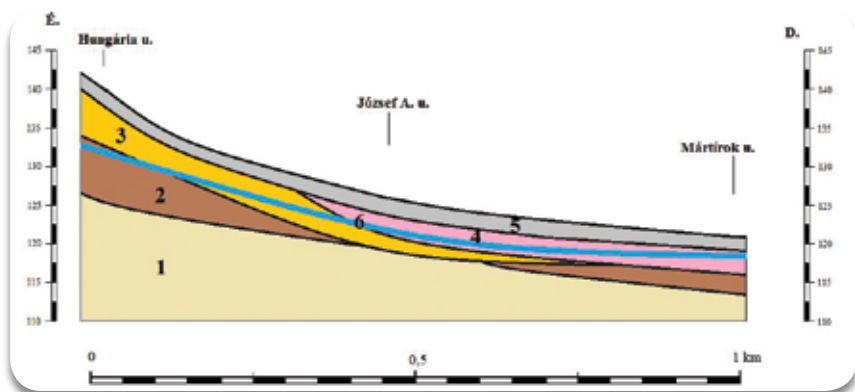
Fúrások helye:

1. Rét u. 2. Szabadság u. 3. Köztársaság tér 4. József A. u. 5. Marosvásárhely u.
6. Nagyvárad u. 7. Heim P. u. 8. Semmelweis u. 9. Kandó K. u. 10. Mártírok u.

A fúrások alapján szerkeszthető földtani és hidrogeológiai szelvény azonban már egységesebb képet mutat be a helyzetről. A szelvény tartalma alapján jól felismerhető, hogy a Mecsek lábvonálánál található terület az utóbbi geológiai korokban – pleisztocénben és holocénben – olyan helyszín volt, ahol már sok ezer éve megkezdődött a szerves rétegek természetes képződése. A több évezreden át tartó természetes folyamatban az emberi jelenlét és annak hatásai valójában csak az utolsó évszázadokban voltak aktívak. Kezdetben a természetes helyzethez alkalmazkodott, és előnyeiket kihasználta az emberi jelenlét. Azonban a város fejlődése megkövetelte, hogy a történelmi városmaghoz közeli helyzettel újabb lakóterületek létesüljenek. Ekkor kezdődött meg a területnek olyan mértékű átalakítása, amelynek végül egyik nem várt vagy előre nem jelzett eredménye lett a mocsárgáz megjelenése a szennyvízcsatorna szelvényében. A földtani és hidrogeológiai szelvény további érdekessége,

hogy tartalma alapján kirajzolódik a napjainkra teljesen elfeledett – valamikor még a város vízellátásába is eredménytelenül számításba vett – Madarász-forráscsoport hidrogeológiai környezete. A forráscsoport kialakulása valójában annak eredménye volt egykoron, hogy a talajvíz a lápos, mocsaras terület északi peremén a víztartó rétegek ottani változása és azok eltérő szivárgási körülményei miatt kényszerűen jelentkezett. A mocsaras közvetlen előtér azonban nem volt képes a hatásos visszaduzzasztásra, így a forráscsoportnak számottevő jelentősége nem lehetett a város mindennapjaiban. A forráscsoport jelentőségét és előfordulási helyzetét napjainkban leginkább a Balokányban ismert Aranyeső-forráshoz lehet utólagosan hasonlítani, hiszen az közel ugyanilyen földtani és hidrogeológiai környezetben napjainkban is megtalálható.

A városban szerves rétegek előfordulásával jellemezhető jelentős kiterjedésű teljes területnek valójában csak egyik jellemző részlete a Mártírok útja környéki városrész, hiszen másutt is vannak ilyen adottságú (Uránváros, Balokány, Megyer stb.) városrészek. Azonban az említettekénél vagy kisebb mértékű a beépítettség mértéke, nagyobb az összefüggő zöldterület, vagy jobban megoldott a felszíni vizek elvezetése. Utóbbi sajátosságot annak ismeretében érdemes kiemelni, hogy a gázzivárgás észlelési helyének környezetében csak az utcákra jutott csapadékvíz tud kisebb-nagyobb késleltetéssel eljutni a befogadóba. A Mártírok útja viszont jelentős esők eredményeként gyakran lefolyástalan területnek

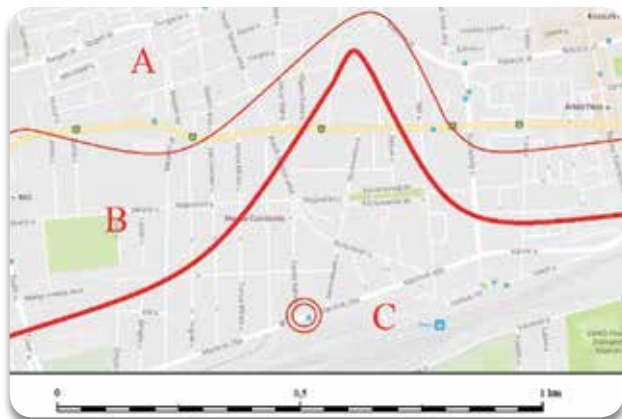
9. sz. ábra: Földtani és hidrogeológiai szelvény a területről és környezetéről

Jelmagyarázat:

1. Felső-pannóniai szemcsés üledékek; 2. Pleisztocén törmelékes, szemcsés és kötött üledékek; 3. Pleisztocén-holocén lejtőtörmelékes és hordalékos rétegek;
4. Holocén szerves agyagokat tartalmazó, helyenként tőzeges csíkokkal és lencsékkel; 5. Antropogén feltöltés; 6. Talajvíz átlagos helyzettel

mutatkozik. Ezen állapot nemcsak a véletlen következménye, hanem a közterület északi oldalán megvalósult beépítés eredményei is. A Mártírok útjánál északabbra található területen jellemző, hogy a belső telekhátárokon emelt tömör kerítések miatt a csapadékvíz jelentős része kénytelen az adott telken maradni, tehát ott tud elszivárogni, és így hatásokat gyakorol a biogáz képződésére és mozgására is.

Az előbbieket alapján nemcsak természetesnek, hanem nyilvánvalónak is tűnik, hogy a 2015 januárjában észlelt Mártírok utcai gázszivárgás nem a gázvezeték sérüléséből vagy annak tömítetlenségéből adódott. A pécsiek számára váratlanul megmutatkozott folyamatnak érthető és természetes megnyilvánulása volt tehát, hogy a terepszint alatt legmélyebb helyzetben kiépített, nem teljesen zárt (valójában nem gáztömör) szabad szelvényű vezetékben a felszínhez közeli helyzetben keletkezett gáz a reá jellemző migrálása során olyan koncentrációval gyülekezzen össze, hogy végül robbanásveszélyes helyzet alakuljon ki. A kialakult esemény teljes folyamatához szükséges helyi adottságok változatlanul léteznek, és az észlelést megelőző események, valamint azok sorrendisége igazolja, hogy a gázszivárgás olyan jelenség volt, mely a továbbiakban akár megismétlődhet. Az újabb kialakulás időszakára viszont alapvetően függ a jövőbeni klimatikus hatásoktól, hiszen a gázszivárgásként azonosított esemény valójában nemcsak a nem megváltoztatható helyi mérnökgeológiai adottságoktól és természetes folyamatoktól, hanem az eseményt megelőző időszakok kiszámíthatatlan időjárási körülményeitől is nagyon függ.

10. sz. ábra: Szerves és tőzeges üledékek elterjedése a Mártírok útján észlelt gázszivárgás tágabb környezetében

Jelmagyarázat:

- A) nincs számottevő előfordulás; B) elsősorban szerves iszapok és agyagok; C) szerves iszapok és agyagok mellett tőzegcsíkok és tőzeglencsék gyakori előfordulással

TÁJHASZNÁLAT A DUNÁNTÚLON A KORA VASKOR IDEJÉN

A kora vaskor időszaka Magyarország, így a Dunántúl területén is a Kr. e. 8–4. századra tehető. Ezek az évszázadok „fejlettebb” területeken már ókornak számítanak, hiszen az olyan civilizációk virágzása, mint az egyiptomi, a görög, az etruszk vagy éppen a római, már beleesik ebbe az időszakba.

A vaskor a nevét arról kapta, hogy ebben az időszakban kezdik igazán nagy mennyiségben is használni a vasat: fegyverek – lándzsák, török és használati eszközök –, lószerszámok, de például ékszerek is készülnek már belőle. Ezen a korszakon belül Európában általában két nagyobb egységet, a korai és a késői vaskort különböztetjük meg, melyeket szokás a két legjelentősebb lelőhelyükről Hallstatt-, illetve La Tène-kornak is nevezni.

A Hallstatt-kor, vagyis a korai vaskor Kárpát-medencében élő népeit még nem mind ismerjük név szerint. Ezek a népek sajnos nem rendelkeztek saját ábécével, másokét – például a már kifejlett görög ábécét – sem használták feljegyzések készítésére. Amit tudunk róluk, a régészeti leletanyagukon túl, azt mind más népek írásaiból ismerjük – bár ezek a beszámolók a több ezer kilométeres távolságok miatt gyakran nagyon pontatlanok.

Az ókori görögök írtak az Alföldön és Erdélyben megtelepült szkítákról, így őket meg tudjuk nevezni, azonban a Dunántúl területét, úgy tűnik, nem ismerték ilyen jól. Ennél fogva az itteni, Hallstatt-kori népesség nevét csak találgatni tudjuk: talán pannonok vagy illírek lehettek.

A korai vaskorban itt a Dunántúlon megtelepedő népességet e bizonytalanságok miatt leggyakrabban Hallstatt-kultúra néven nevezi a régészet.

A Hallstatt kultúra nevét a már említett ausztriai lelőhelyről kapta, ahol 1863-ban először kerültek elő nagyobb számban a hozzá köthető tárgyak, temetkezések. Ez a kultúrkör aztán innen az alpi területekről kiindulva nyugatra egészen Franciaországig, keletre pedig hazánk területéig terjeszkedett – a Kr. e. 8. század folyamán jelent meg a Kárpát-medencében, és jelenlegi tudásunk szerint a Duna vonalát tartósan nem lépte át.

E kora vaskori kultúra régészeti örökségében számos érdekes vonás megfigyelhető. Népessége többféle településtípust lakott – akadtak köztük erődített magaslati telepek, melyek valószínűleg központként funkcionáltak, de ismerünk síkvidéki településeket is, melyek gazdálkodó falvak lehettek, illetve akadtak néhány házból álló, tanya jellegű telepek is ekkor a Dunántúl területén. E településeken állt házak fala általában vesszőfonatra tapasztott paticsból készült, mely fölött a nyeregtetőt valószínűleg náddal vagy zsúppal fedték.

Hallstatt-kori ház rekonstrukciója a százhalmattai Régészeti Parkban

A településekről ismerünk még ólakat, gabonatarlókat, vermeket, és persze kemencéket, melyek, ha nem épületen belül kerülnek elő, akkor valószínűleg kenyérsütésre vagy edényégetésre szolgáltak. A fazekasság alapanyagául szolgáló agyagot is a települések környékén termelheték ki – erre utalnak azok a szabálytalan formájú, és igen nagy méretű gödrök, melyek előkerülnek a házak között.

Ezen a településeken sokféle ember élt: mesterek, akik a gyönyörű kerámiaedényeket, ékszereket, fegyvereket és használati tárgyakat készítették, harcosok, akiknek kiváló minőségű bronz- és vasfegyverei a társadalomban betöltött fontos szerepükről tanúskodnak, gazdálkodók, akik megtermelték a mindennapi élethez szükséges gabonát, gyümölcsöket, és gondoskodtak az állatállományról. Valószínűleg ebben a korban még a legtöbb ember értett egy kicsit mindenhez – ahogy a homéroszi eposzokból ismerjük Odüsszeusz példáján keresztül, hogy békeidőben a királyok is szántottak.

A kora vaskor idejére már kialakultak bizonyos utak, melyek közelebbi és távolabbi településeket kötöttek össze, és természetesen a kereskedelmi forgalmat is kiszolgálták. A legismertebb ilyen útvonal már a bronzkortól létező Borostyánkő út, mely a vaskor idején is a Dunántúl nyugati szélén, a mai Sopron környékén észak–déli irányban szelte át a területet. Ezen az útvonalon – mely persze nem rendelkezett kiépített úttesttel – a Balti-tenger környékéről borostyánt és prémeket hozhattak, míg a Földközi-tenger partjairól bor, ékszerek, bronzból készült edények, tehát

főleg luxuscikkek érkeztek a Dunántúl területére. Ezenkívül biztosan léteztek kelet–nyugati utak is, mivel a Hallstatt-kultúra az Alföldet elfoglaló szkítákkal is kapcsolatban állt, illetve az alpi területekről só érkezhetett az ottani rokon településekről.

Fontos leszögezni még a tanulmány elején, hogy az emberi közösségek gazdálkodását egészen a közelmúltig a természetföldrajzi környezet jellemzői befolyásolták. Tulajdonképpen illene inkább kölcsönhatásról beszélni, mikor az őskori emberek tájatalakító tevékenységéről beszélünk – mert a táj ugyanannyira befolyásolta a benne élő embert, mint amennyire az ember hatott a tájra. A legfontosabb természetföldrajzi jellemzők a domborzat, az éghajlat, a talaj, a vízrajz és a természetes növénytakaró, melyek nyilvánvalóan mind összefüggenek egymással.

A Hallstatt-kultúra megtelepedésének helyszínéül választott Dunántúl területe rendkívül változatos természeti környezetet nyújtott az emberek számára. A sűrű erdőkkel borított magas- és középhegységektől (Alpok, Dunántúli-középhegység, Mecsek stb.) a szelíd dombságokon (Vilányi-dombság) át a síkvidéki területekig (Kisalföld, Baranyai sík) minden megtalálható itt, kiegészülve számos kiváló víznyerési lehetőséggel, elsősorban a Dunával és mellékfolyóival, illetve a Balatonnal, Kis-Balatonnal, a Fertő- és Velencei-tavakkal.

A domborzat és a vízrajz mellett fontos környezetalkotó tényező a talaj, melyből a leggyakoribb a Dunántúl területén az ún. barna erdőtalaj, illetve több helyen előfordul még az ún. csernozjom talaj is. Mindkét talajtípus kifejezetten megfelelő nagyobb mértékű mezőgazdasági tevékenység folytatására, így nem csoda, ha a korábbi népeiségekhez hasonlóan a Hallstatt-kultúra emberei is elsősorban ezzel foglalkoztak.

Ezen természetföldrajzi jellemzők – főleg a vízbőség – megtelepedésre tökéletesen lehetővé tették gyakorlatilag az egész Dunántúl területét. A növénytermesztés és az állattenyésztés szempontjából a síkságok és a dombságok bizonyulhattak értékesnek, míg a Hallstatt-időszakban jelentős bronzipar és vasgyártás fölvirágzásához elengedhetetlen faanyagot a magasabb dombok, hegyek szolgáltathatták.

Általában az őskori gazdasági rendszerek rekonstrukciójához szükséges információk megszerzésében sokat segít a szakembereknek például a szedimentológia vagy rétegtan. Nagyon hasznos továbbá az archaeobotanika, azaz régészeti növénytan, melynek módszerei közül jelentős a pollenanalízis – tehát a virágpormaradványok elemzése, az anthrakológia – vagyis faszénmaradványok vizsgálata, illetve a dendrokronológia – azaz fák évvirágzásából összeállított keltezési sorok használata. Továbbá nagy segítséget nyújt a vizsgálatokban az archaeozoológia, vagyis a régészeti állattan, ezen belül is a mikro- és makrofauna-meghatározás.

Azt például több lelőhelyen végrehajtott pollenanalízis és az üledéksorok vizsgálata alapján már régóta tudjuk, hogy a késő bronzkorban és a kora vaskorban a mainál csapadékosabb, kiegyenlítettebb hőmérsékletű időszakokkal kell számolnunk. Nyilvánvalóan ennek a több csapadéknak köszönhető az, amit üledékvizsgálatokkal bizonyítottak, hogy a Hallstatt-időszakban érte el a Balaton a legnagyobb őskori kiterjedését – a mai területénél legalább 30%-kal nagyobb lehetett, így Tihany mellett valószínűleg több, a tó északi partján fekvő tanúhegy (Badacsony, Szigliget, Szent György-hegy) is sziget lehetett. Ennek megfelelően ebben a korszakban az összes többi Kárpát-medencei vízfolyás esetén is jóval magasabb vízállással számolhatunk – nem csoda hát, hogy a Hallstatt-kori települések elsősorban dombháton, hegységekben találhatók.

A felsorolt természettudományos vizsgálatok mellett természetesen a hagyományos régészeti forrásanyag, például a különféle edénytípusok, eszközök jelenléte, azonosítása is segíthet az egykori gazdasági tevékenységek rekonstruálásában, ahogy azt a továbbiakban igyekszem összefoglalni. A kora vaskor idején az ásatások tanúsága szerint több dunántúli telepet komoly erődítésekkel láttak el – a több száz méteres tengerszint feletti magasságban elhelyezkedő települések köre akár három méter magas földsáncokat is emelhettek. Ezeknek belsejében sokszor az eredeti ácsolt fa szerkezet, illetve kőalapok is megfigyelhetőek voltak a feltárások során, amik tulajdonképpen a földhányásoknak adtak szilárdabb alapot. Ezek az erődítések sok helyütt a mai napig megfigyelhetőek, például a Pécs-Jakab-hegyi földvár esetében.

A Jakab-hegyi földvár sáncai

Nyilván ilyen mértékű földmunkákhoz komoly emberi erőre és nagy mennyiségű alapanyagra volt szükség, ami jelentősen átalakította az adott települések környezetét. Arra nézve, hogy miért érezték szükségesnek a korabeli emberek ezeket a nagyszabású vállalkozásokat, csak találgatni tudunk. Alapvetően két feltevéssel számolnak a kutatók – az egyik szerint kizárólag védelmi célokat szolgáltak ezek az erődítések, a másik azonban számításba veszi azt a lehetőséget is, hogy ezek a megerősített települések a törzsi arisztokrácia otthonául szolgálhattak, és tulajdonképpen a vezető réteg hatalmának, erejének és gazdagságának fitogtatása érdekében rendelte el és hajtatta végre ezeket a komoly munkálatokat (hasonlóképpen az egyiptomi piramisok esetéhez például).

Nagyon jelentős tájatalakító tevékenység volt az újonnan megjelenő vaskohászat is, melyhez elengedhetetlenül fontos volt a megfelelő mennyiségű alapanyag, lett légyen az a Kárpát-medencében gypvas formájában is elérhető érc maga, vagy a fa, illetve faszén, mely a kohósításhoz szükséges. Mindkét nyersanyag beszerzésének folyamata – a fakitermelés és a bányászat, legyen az bár csak felszíni – fontos részét képezték a kora vaskori gazdaságnak.

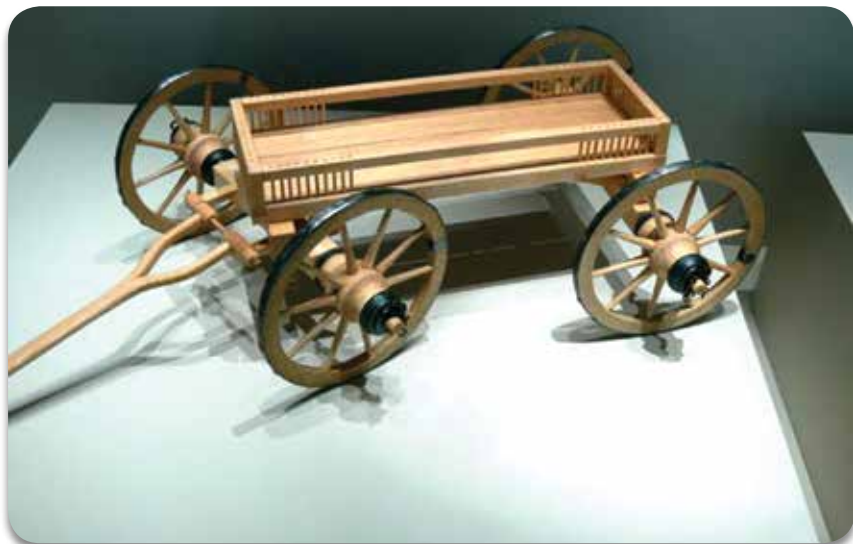
A pollenvizsgálatok alapján szerzett kép azt mutatja, hogy főleg az Kr. e. 5. századtól kezdve a gabonafélék, az irtásokra jellemző lágyszárú növények és a fenyőfélék pollenjeinek száma jelentősen megnövekszik, míg a lombhullatóké csökken. A fenyőpollenek számának növekedése nem feltétlenül jelez hűvösebb klímát, inkább arról lehet szó, hogy a kivágott lombhullató fák helyett több lehetősége lesz terjedni.

A Hallstatt lelőhelyekről előkerült faszénmaradványok vizsgálata alapján úgy tűnik, hogy a kora vaskor embere a tölgyfát preferálta a többi, szintén rendelkezésre álló lombhullató fajtával (szil, bükk, éger, kőris, hárs) szemben, így tehát tudatos szelekcióról beszélhetünk. Ez alighanem annak köszönhető, hogy a tölgy tartós, tehát építkezéshez kiváló, emellett pedig a fűtőértéke igen magas, vagyis tüzelőanyagnak is jó. Azt is tudjuk, hogy ebben a korszakban ez a fajta ugyanúgy nagy számban megtalálható volt akár a Somogyi-dombságban, akár a Mecsekben, vagy akár a Dráva mentén, mint manapság, így bőségesen rendelkezésére állt az akkori embereknek.

Még tudatos erdőgazdálkodásra utaló halvány nyomokról is tudunk a Balaton déli partján, Ordacsehi-Kis-töltés lelőhelyén föltárt kutak faanyagának vizsgálata jóvoltából. A kocsányos tölgyből készített deszkákon az évgyűrűk változása alapján a környéken ún. száraló erdőirtással számolhatunk a Kr. e. 4. században, a Hallstatt-kor végén. Ez az irtási módszer azt jelenti, hogy a kor emberei a környező erdőkből tudatosan választották ki a nekik éppen kellő, megfelelő méretű és korú fákat, nem pedig tarvágot végeztek.

A fát természetesen az őskorban is széleskörűen alkalmazták, nem csak tüzelő- és építőanyagként. A fegyverek és szerszámok nyele, a különféle háztartási kellékek – kosarak, teknők, ládák, ágyak, asztalok, székek – mind-mind fából készülhettek. Sajnos ezek, lévén szerves anyagból készültek, a mi éghajlatunkon nem, vagy csak nagyon ritkán maradnak meg a régészeti lelőhelyeken. Más, korabeli lelőhelyekről azonban ismerünk példákat fából készült vajtartó bödönökre, ácsolt ládákra, fa evőeszközökre, vödörökre, hajókra, kocsikra. Nincs okunk tagadni, hogy ezeket a tárgyakat mind használták a kora vaskori Dunántúlon is.

Hallstatt-kori kocsi rekonstrukciója a nurembergi múzeumból

Az erdők, ligetek további hasznosítására nyilvánvaló bizonyítékot szolgáltatnak a belőlük származó, gyűjtögetett növénymaradványok is. Ezek a vadon élő, vadon termő fajták remekül ki tudják egészíteni az emberi és állati étrendet is.

Magas zsír- és fehérjetartalma miatt a mogyoró kiváló kiegészítője az emberi étrendnek, elsősorban húshiányos időszakokban. Lankás, nedves talajú domboldalak ligeteiben valószínűleg a Hallstatt-korban is sűrűn előfordult, maradványait például a Keszthely-Vadaskert lelőhelyéről ismerjük. A vadon termő gyümölcsök közül a kökény, fekete szeder és cseplezsmeggy maradványai fordulnak elő telepeken. Ez utóbbi akár tudatosan ültetett fa is lehetett, hiszen kiváló mézelőfelület a méheknek, illetve összehúzó hatású gyógynövény is.

Egyes lelőhelyeken a bodzafélék gyűjtésére utaló nyomok is előkerültek, de nehéz lenne megállapítani, hogy a termést színezőanyagáért, vagy gyógyhatásáért takarították be, esetleg modern szóval élve szörpöt készítettek belőle. Az erdős területek mellett a rétek, mezők növényeinek felhasználására is vannak adataink. A több lelőhelyről előkerült libatop nem csak, mint gyomnövény kerülhetett be a növénymaradványok közé. Levelének magas a vas- és kalciumtartalma, levesben és salátában is fogyasztható, illetve takarmánynövényként is hasznosítható. Igen apró szemű magját megőrölve liszt készíthető belőle.

Továbbá, a kora vaskori emberek magas szintű környezeti ismereteit bizonyítják olyan gyógynövények maradványai, mint az orvosi ziliz, a cicakafarkfű és a lándzsás útifű, melyeket gyűjthettek, de akár természetek is ebben a korszakban.

A kohászat és az erdőirtás mellett az állattartás is mindig komoly átalakító tényező volt egy-egy közösség környezetének szempontjából. Tudjuk, hogy az állattartásnak komoly szerepe lehetett a Hallstatt időszakban, erre utal a telepeken föltárt nagyszámú, szinte kizárólag tenyésztett állatoktól, elsősorban szarvasmarhától és kiskérődzőktől – vagyis juhtól és kecskétől, illetve sertéstől származó csontanyag. Azt a tényt, hogy a kiskérődzőket nem csak a húrukért tartották, jól mutatják a szinte minden telepen előkerült, fonásra használt orsógombok, illetve szövőszéknehezékek, melyek a gyapjából történő textilkészítés elengedhetetlen kellékei.

Számos lómaradványt is ismerünk ebből a korszakból, temetőkből és telepeken is megtaláljuk. Ezeket az állatokat valószínűleg nem húsállatként tenyésztették. A késő bronzkortól megjelenő, és a kora vaskorban igen nagy számmal képviselt lószerszámok arra engednek következtetni, hogy inkább az arisztokrácia, a vezető réteg hátaisaiként szolgálhattak. Jelentőségüket jól mutatja sírokban történő elhelyezésük – például Szentlőrinc-Téglagyár Hallstatt-kori temetőjében.

Természetesen a különféle állatoknak különféle igényeik vannak – az erdőirtásokkal létrehozott, vagy természetes módon létrejött nyílt, füves térszíneken biztosan legeltettek a Hallstatt-korban – ez ráadásul megakadályozta, hogy a fák visszahódítsák ezeket a területeket. A különféle réti növények szénaként való hasznosítására utaló nyom lehet talán a lándzsás útifű, fehér here, sóska és réti boglárka több lelőhelyen azonosított maradványa, melyek mind a rendszeres kaszálás indikátorai – vagyis joggal feltételezhetjük, hogy a korabeli gazdaság részét képezte a takarmányozás, bizonyos állatok téli istállóztatása.

A sertések makkoltatásának lehetősége a már említett tölgyerdők jelenléte miatt természetesnek tűnik. A tölgymakk fölhasználásáról a településeken előkerült maradványai biztosítanak minket, például Gerjen

Várad nevű határrészén fekvő telepről. A tölgymakk, azon túl, hogy a sertések hizlalásának kelleke lehetett, emberi fogyasztásra is alkalmas – inséges időkben liszt készíthető belőle.

Természetesen a háziasított állatok mellett a kora vaskorban nagy hangsúlyt kaptak még a vadon élő állatok is, mint a hús, zsír, bőr, csont beszerzésének forrásai. Ezeknek a vadállatoknak a csontanyaga szintén megjelenik a telepeken és a temetkezésekben. A leggyakrabban elejtett fajták például a gímszarvas, a vaddisznó és az Európából azóta nagyrészt kipusztult őstulok voltak. Ezen erdőkre jellemző állatok mellett a rétek, mezők állatvilágát mezei nyúltól származó csontok képviselik. A vadon élő szárnyasok közül nyárilúd-, tőkésréce- és kanalasgém-maradványok kerültek elő, ezeket akár húsuért, akár tollukért, akár tojásaik megszerzéséért is elejthették.

Balatonboglár-Berekre-dűlő lelőhelyéről került elő több, gödrökben eltemetett kutya maradványa is. Valószínűleg ezeket a kutyákat a kora vaskorban is, akárcsak más történelmi korokban, vadászatra használhatták.

A kohászat, fakitermelés, állattartás mellett a legfontosabb alaptevékenység minden hagyományos társadalomban a növénytermesztés volt. A neolitikum, vagyis az újkőkorszak óta az emberiség legfontosabb termesztett növényfajtái a cereáliák, vagyis a gabonafélék. Ezeket általában nagy kiterjedésű szántókon termesztik, hiszen a kenyér és a kásafélék alapanyagaként termésüket, míg hulladékukat (pelyva, szalma) az edényművességben, házépítésben, istállók almozásában igen nagy mennyiségben hasznosítják a falusias településeken.

A gabonafélék közül az európai őskor folyamán, és így a vaskorban is alapvetően a közönséges, törpe és tönkebúzá, az alakort, az árpát, a tönkölyt és a kölest termesztették legnagyobb mennyiségben – utóbbi maradványait a Dél-Dunántúlról például a Lengyel mellett föltárt településről ismerjük.

A kiterjedt mezőgazdasági tevékenységnek jó indikátora a több lelőhelyen regisztrált fakó muhar jelenléte, mely gyomnövény csak rendszeresen művelt területeken üti föl a fejét.

A gabonafélék mellett több más növény termesztésére is tudunk példákat hozni a kora vaskorból. A kendert a történelmi korokban rostjáért és olajtartalmú magjáért is termesztették. Hallstatt korú környezetből makktermése Keszthely-Vadaskertről ismert. Mivel a makkocskák átégve kerültek elő egy sír mellékletként, ezért nem zárhatjuk ki, hogy a pörkölésükkel felszabaduló füstöt a temetési szertartás során kábítószerként alkalmazták.

Olajnövényként termesztették a gomborkát és a repcét, mindkettő igénytelen fajta, és olyan területeken is termést hoznak, ahol más kultúr-növények nem, és általában nagy területeken termesztik őket. A repce olajítás után visszamaradt hulladéka takarmányként is hasznosítható.

A bükköny magas fehérjetartalmú hüvelyes takarmánynövény, a hagyományos gazdálkodásban általában gabonafélékkel együtt vetik. Néprajzilag adatolt újkori felhasználásából kitűnik, hogy legjobban ló, illetve szarvasmarha takarmányozására alkalmas – mindkét állatfaját nagy számban tenyésztették a kora vaskorban.

A korszak embere a már ismert gabonafélék mellett hagymát is termesztetett, ami akár a háztáji kiskertek kialakításának kezdeteit is jelezheti. Erősíti ezt az elképzelést a hasonlóan kerti természetű zöldség, az uborka maradványainak kora vaskori jelenléte is. Szintén kerti művelésbe vont területek jelenlétére utalhatnak a keserűfű-maradványok is, mely növény-nemzetség jellemzően a kapásnövények kísérő gyomja.

A lóbabot – bár emberi fogyasztásra is abszolút alkalmas és használatos – magas fehérjetartalma miatt hagyományosan takarmánynövényként hasznosítják kérődzők és egygyomrúak táplálásához. Ilyen mennyiségű felhasználásához szántóföldön vethették. Emberi fogyasztásra talán inkább háztájon termelhették, maradványait több telepről ismerjük.

A mák elsősorban mint olajnövény lehetett fontos a kora vaskori népek életében. Extenzív termelése hagyományos keretek között sem ismeretlen, de nehéz lenne ilyen kevés adat alapján megállapítani, hogy vajon a Hallstatt-korban ezt a gyakorlatot követték-e, illetve, hogy egyáltalán szükségük volt-e ilyen mennyiségű növényi olajra, miközben rendelkezésükre állt a sertésekből kinyerhető állati zsír. Arra nézve, hogy a mákot esetleg, mint ópiát-alapanyagot termesztették volna, tehát kábítószerként használták volna föl, perdöntő bizonyítékunk nincs.

Az mindenesetre elég nyilvánvaló, hogy az őskori ember ismert és használt többféle tudatmódosító szert: az alkoholtartalmú italok – a sör, a bor, az erjesztett tej – fogyasztása mellett, mint fentebb láttuk, a kendermag drogjának felhasználására is vannak adataink, így tehát nem zárható ki annak a lehetősége sem, hogy a mákot is tudatmódosító szerként kell kezelnünk.

Ligetes természetű növény a komló, vadon élő formájában nedvesebb helyeken fákra, bokrokra kúszik indáival. Nyugtató hatású gyógynövény, illetve a Hallstatt-korból sok helyről ismert, csíráztatott árpával (maláta) együtt a sörfőzés alapanyaga. A sörfőzés már a rézkortól feltételezett tevékenység a Kárpát-medence területén, a vaskorban talán a déli eredetű, és luxuscikknek számító bor északi helyettesítőjeként fogyaszthatták.

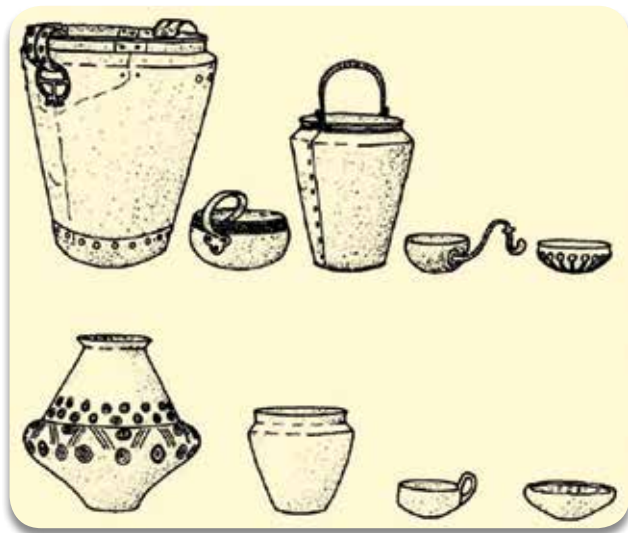
A szőlő az őskor és az ókor folyamán is inkább félig vad, gyümölcsfákra fölfuttatott lugasok formájában, nem pedig ültetvényekként képzelenődött el. A Dunántúlon a déli kitettségű lejtőkön a késő bronzkortól kezdve már tudatos szőlőtermesztéssel is számolhatunk. Sajnos magyarországi,

a Hallstatt-kultúrához köthető lelőhelyről még nem sikerült szőlőmagot azonosítani, de szerencsére vannak közeli, külföldi bizonyítékaink. Egyértelműen Hallstatt-korú a csehországi Zahrádka halomsírából előkerült szőlőmag. Ezt a feltárók, főleg mivel a szokott elterjedési területéhez képest olyan messze északon került elő, impornak tartják.

Szintén a kora vaskorra tehető az ausztriai Burgenland tartományban, Zagersdorf mellett föltárt sírból, egy vörös és fekete festésű edény belsejéből előkerült három szőlőmag. Az archaeobotanikai meghatározás szerint három különféle fehér borszőlőből származhatnak, olyan jellegű fajtákból, mint a zöld szilváni, az olaszrizling, a sasza vagy a chardonnay.

A borfogyasztás közvetett bizonyítékai egyes edénytípusok jelenléte is, melyek főleg gazdagabb sírokból kerülnek elő. Ilyen típusok a bor keveréséhez alkalmazhatott bronz- vagy kerámiaszitulák, esetleg kratérok (az előbbi itáliai, az utóbbi görög kultúrkörből származó edényfajta), az üledékmentesítésre szolgáló szűrők, vagy az ital mérítésére is alkalmas füles poharak.

Borfogyasztáshoz köthető edénytípusok

Izgalmas belegendolni, hogy a Dél-Dunántúlon, ami ottfont ad a méltán híres Balatonboglári, Tolnai, Szekszárdi, Mecseki és Villányi borvidékeknek, talán már kétezer-ötszáz évvel ezelőtt is termesztettek szőlőt a kiváló délies kitettségű lejtőkön, és erődített Jakab-hegyi földvárában, faragott tölgyből épült háza tornácán élvezte saját borát a kora vaskor embere.

MECSEKI GOMBÁK

Atavalyi évhez hasonlóan ismét megtisztelő kérés érkezett az évkönyv szerkesztőjétől: válogassak a gyűjteményemből néhány mecseki gombafotót. A gombák világában idegen vagyok, nem ismerem. Csodálom a formagazdagságot, bámulom a sokszor hihetetlen színeket, de mindig rádöbbenek, hogy ez olyan terület, amit érdemes lenne jobban megtanulni és tanulmányozni (mennyi mindennel vagyok ugyanígy...).

Egyébként nem is számítok jó gombásznak. Amikor esős őszen azt olvasom a hírekben, hogy a piacon óriási a felhozatal erdei gombákból, én kóborlásaim során legtöbbször egyet sem találok. Máskor meg, teljesen váratlanul, kosárnyi példány kerül a szemem elé. Ugyanakkor a gombák hálás fotótémát jelentenek, bár az erdei fényviszonyok miatt gyakran nehéz elfogadható minőségű képet készíteni. Nagyon sok gombafotóm került az elektronikus szemétkosárba.

Kevés olyan felvételem van, ami úgy készült, hogy elhatároztam: most elindulok és ilyen vagy olyan gombát fogok fényképezni. (Igaz, hogy ez bármely más témára is vonatkozik.) Az egyetlen kivételt talán a mohapárnákon őszenként megjelenő légyölő galócák jelentik. Rájuk viszonylag nagy biztonsággal számíthatok. A fotók nagyobb része túrák során véletlen megtalálás eredménye.

A képek között néhány sokszor látott gombafaj mellett igyekeztem kevésbé közismerteket is megmutatni.

Egyrétű tapló

Rózsaszínes egyrétű tapló

Könnyező likacsosgomba

Cifra kígyógomba

Csészés álkorallgomba

Narancsszínű enyves korallgomba

Gyapjas tintagomba

Harkály tintagomba

Gyűrűs tuskógomba

Hasadtlemező gomba

Júdásfülgomba

Karcsú őzlábgomba

Nagy őzlábgomba

Piruló őzlábgomba

Laskagomba

Légyölő galóca

Párducgalóca

Pecsétviaszgomba

Pénzecskegomba

Petrezselyemgomba

Sárga kénvirággomba

Vastaghúsú pókhálógomba

Bimbós pöfeteg

Világító tölcsergomba

Gyilkos galóca

VÁROSISMERETI VERSENY

A MECSEK EGYESÜLET JUBILEUMI ÉVE ÉS A MÚZEUMOK ŐSZI FESZTIVÁLJA ALKALMÁBÓL

A Mecsek Egyesület és a Pécsi Janus Pannonius Múzeum 2016. október 1-jén, szombaton városismereti vetélkedőt rendezett a 125 éve alapított Mecsek Egyesület jubileumi éve és a Múzeumok Őszi Fesztiválja alkalmából. A városismereti túraversenyen a résztvevő csapatok megismerkedhetnek a nagy múltú természetjáró, értékmegőrző egyesület történetével és Pécs városnak – a verseny útvonala által érintett - természeti és történelmi nevezetességeivel. A verseny útvonala: JPM Várostarténeti Múzeum – Ágoston tér – Vince utca – Tettye tér – Tettye utca – Papnövelde utca – Király utca – Széchenyi tér – Jókai utca – Dischka Győző utca – JPM Természettudományi Múzeum volt. A versenyre csapatok jelentkezhetek négy kategóriában: 1. általános iskolások 2. középiskolások 3. felnőtt (18 éven felüliek) és családi kategóriában. A versenyútvonal hossza kb. 4 km volt, a menetidő max. 3 óra. A jelentkezéshez szükség volt egy csapatnévre, a csapattagok nevére, születési idejére, egy összekötő tag nevére, elektronikus levelezési címére, telefonszámára.

A csapatok szombaton reggel 8 órától a Várostarténeti Múzeum udvarán gyülekeztek, ötpercenként indultak, induláskor térképet és menetlevelet kaptak. A feladatok megoldásához előzetes felkészülésre nem volt szükség. Részben a kiállításokon, a Várostarténeti Múzeumban és a Mecsek Egyesület múzeumában látottak, hallottak, részben a túraútvonalon megfigyelték alapján lehetett a kérdésekre válaszolni.

A verseny során gyűjtő jellegű feladatok is voltak. Pécs-címert kellett keresni és lefényképezni, vízmintát kellett gyűjteni a Tettye-patak vizéből, és azt a célállomáson, a Természettudományi Múzeumban elemezni, a víznek a keménységi fokát meghatározni. Az út során meg kellett számolni, hogy a Vince utcában hány Szent Vince elnevezésű házzámot lehet látni. Több feladat volt a Tettye tér nevezetes épületeiről, a püspöki nyári palotának a romjairól, a tettyei vízműről, a Pintér kerről, a mésztufabarlangról. A Király utcában, a Széchenyi Gimnázium előtt Walker Ábel és Rubinszki Livia 11. D osztályos tanulók várták a csoportokat. Röviden bemutatták az iskolát, régre visszanyúló kapcsolatát a Mecsek Egyesülettel. Az iskola több egykori tanára és diákja volt a Mecsek Egyesület tagja, vezetője, kiknek az emlékét az iskola ma is őrzi. Az iskola földrajz szaktantermét Kiss Józsefről, biológia szaktermét pedig dr. Horváth Adolf Olivérről nevezték el.

A Király utca 40.-ben, a Mecsek Egyesület múzeumában Baronek Jenő, Erdei Éva és Bátori Lászlóné fogadta a csapatokat. Tájékoztatójukból sok hasznos információt megtudhattak a csapatok az egyesület történetéről, mely információknak nagy hasznát vehették a későbbiek során, pl. a totó kitöltésében. A Széchenyi téren meg kellett keresni az „időjelző házíkot”, alaposan megfigyelni, majd a Városháza épületének földszintjén működő PécsPont turisztikai irodában kellett egy elrejtett totót megtalálni, azt a legjobb tudásuk szerint kitölteni. A csapatoknak a Jókai téren is kellett kutatni, megkeresni Reéh Györgynek, a Tettye koronázatlan királyának emléktábláját. Az útvonal további szakaszán érintették a Tüke-kutat, a Nagyposta épületét, az evangélikus templomot, benne Nendtvich Andor egykori polgármester és jeles Mecsek Egyesület-tag síremlékét, a Zsolnay-szobrot, végül eljutottak a végcél, a Természettudományi Múzeum épületébe, ahol a feladatlap leadása előtt még egy záró feladatot kellett megoldaniuk.

A verseny szervezésében részt vett a Janus Pannonius Múzeum részéről Varga Ágnes múzeumpedagógus-művelődésszervező, Pásztor Andrea történész, főmuzeológus és Tillai Gábor történész, a Mecsek Egyesület részéről Jelenszkyne Fábíán Ildikó, az Ifjúsági Osztály vezetője és dr. Bánvölgyi Vilmos forrásvédnök. A verseny lebonyolításában sok segítséget jelentett a pécsi Baptista Szeretetszolgálat EJSZ Széchenyi Gimnáziuma és a pécsi Leőwey Klára Gimnázium tanulóinak közreműködése.

Walker Ábel és Rubinszki Livia 11. D osztályos tanulók dr. Jelenszkyne dr. Fábíán Ildikóval a Széchenyi Gimnázium épülete előtt

További képek a versenyről

DR. JELENSZKYNÉ DR. FÁBIÁN ILDIKÓ

ÜNNEPÉLYES DÍJKIOSZTÓ

A MECSEK EGYESÜLET JUBILEUMI ÉVE ÉS A MÚZEUMOK ŐSZI FESZTIVÁLJA

ALKALMÁBÓL RENDEZETT VÁROSISMERETI VERSENYEN

ÜNNEPÉLYES EREDMÉNYHIRDETÉS

2016. OKTÓBER 1., SZERDA 17 ÓRA, TERMÉSZETTUDOMÁNYI MÚZEUM

A verseny díjátadó ünnepségére sokan gyülekeztek. A többség élt a lehetőséggel, és a romániai Máramaros megye ásványgyönyörűségei című időszaki kiállítás megnyitóján is rész vett, melyre a verseny résztvevői is meghívást kaptak a Janus Pannonius Múzeumtól. A városismereti verseny díjátadó ünnepségén megjelenteket Varga Ágnes, a verseny fő szervezője, koordinátora köszöntötte. Először a házigazda Janus Pannonius Múzeum részéről Kisbenedek Tibort, a Természettudományi Múzeum osztályvezetőjét, majd a Mecsek Egyesület elnökét, dr. Kiss Tibort kérte fel egy rövid köszöntőre. Az utána következő percek már a díjazottakról szóltak, az ünnepélyes eredményhirdetés és díjátadás következett. A díjakat a Mecsek Egyesület, a Mecsekerdő Zrt., a Biokom Nonprofit Kft. és a Janus Pannonius Múzeum ajánlotta fel.

Varga Ágnes művelődésszervező, Kisbenedek Tibor osztályvezető, dr. Kiss Tibor, a Mecsek Egyesület elnöke, Baronek Jenő, a Mecsek Egyesület örökös tiszteletbeli elnöke és Ripszám István, a Mecsek Egyesület ügyvezető elnöke az eredményhirdetésen

A helyezettek jutalma értékes könyvek, hasznos kiadványok, múzeumi belépőjegyek, a Biokom Kft. különdíja, valamint a Mecsek Egyesület jubileumi tortája, melyet a pécsi Trüffel Cukrászda készített külön erre az alkalomra a legeredményesebb családi csapat részére. Értékes könyvek, hasznos kiadványok voltak a Mecsek Egyesület évkönyvei, az Országos kék kör túrakalauz, a Szertárak titkai, az 1939-es Mecsek kalauz és az 1927-es angyalos térkép reprintjei, jegyzetfüzettel. Az általános iskolai és középiskolás csapatok győztesei Mecsextrém-belépőket, a felnőtt kategória győztes csapatának tagjai 5 000 Ft értékű Mecsekerdő-utalványokat, a családi kategória győztesei pedig az értékes kiadványok mellé a jubileumi tortát is kapták ajándékba. A Biokom különdíját, egy ajándékcsomagot az a családi csapat kapta, amelyikben három generáció, gyerek, szülő és nagyszülő versenyzett együtt, és nem is rosszul, éppen csak lemaradtak a dobogóról.

A díjakat a múzeum részéről Kisbenedek Tibor osztályvezető, a Mecsek Egyesület részéről dr. Kiss Tibor, a Mecsek Egyesület elnöke, Ripszám István ügyvezető elnök és Baronek Jenő örökös tiszteletbeli elnök adta át.

Á VERSENY DÍJAZOTT CSAPATAI

ÁLTALÁNOS ISKOLÁS KATEGÓRIA

I. hely	Néri	60 pont
II. hely	Pikachu Árpád Fejedelem Általános Iskola és Gimnázium 7. évf.	58,5 pont
III. hely	Picinkék Ciszterci Nevelési Központ 8. évf.	57,5 pont

KÖZÉPISKOLÁS KATEGÓRIA

I. hely	Hópamacsok PTE Gyakorló Gimnázium (Babits)	59 pont
II. hely	Erdőlakók Árpád Fejedelem Gimnázium Gimis Pikachuk Árpád Fejedelem Gimnázium	56,5 pont 56,5 pont
III. hely	Dream Team Árpád Fejedelem Gimnázium	56 pont

FELNŐTT KATEGÓRIA

I. hely	Noldiland	64 pont
II. hely	Száguldó csigák	63 pont
III. hely	Kaposvári felfedezők	61,5 pont

CSALÁDI KATEGÓRIA

I. hely	WEPPS	63 pont
II. hely	Pécsi felfedezők Szélvihar	62,5 pont 62,5 pont
III. hely	Márk család	62 pont

KÉPEK AZ ÜNNEPÉLYES EREDMÉNYHIRDETÉSÉRŐL (FÜZI ISTVÁN FOTÓI)

A DÍJKIOSZTÓ MEGHÍVÓJA

MEGHÍVÓ

A Mecsek Egyesület tisztelettel meghívja a 125 éves Mecsek Egyesület jubileumi éve és a Múzeumok Őszi Fesztiválja alkalmából rendezett Városismereti Verseny ünnepélyes eredményhirdetésére, a díjak átadására. Időpont: 2016. október 12. szerda 17.00 óra.

Helyszín: JPM Természettudományi Múzeum (Pécs, Szabadság u. 2.).

Szíves figyelmükbe ajánljuk, hogy a városismereti verseny eredményhirdetése előtt, 16 órától ugyanott kerül sor a „Virágok a föld alól” című, a romániai Máramaros megye ásványgyönyörűségeit bemutató időszak kiállítás megnyitójára és ingyenes tárlatvezetésre, melyre a szervező JPTE (???) Természettudományi Osztály minden érdeklődőt szeretettel vár!

A díjazottak oklevélterve

AZ UTOLSÓ HAMERLI KESZTYŰSZABÁSZ

Hamerli Andor a gyáralapító Hamerly János legfiatalabb unokája, Imre fia ágán. 1915. július 2-án született, a család hatodik gyermekeként. Atyja halálakor mindössze 12 éves volt. A polgári iskola elvégzése után kézenfekvő volt, hogy a kesztyűsszakmát válassza élethivatásul. Érdekes, hogy a szakmát nem az akkor már nagybátyja tulajdonában lévő Hamerli kesztyűgyárban sajátította el, hanem a „konkurenciánál”. 1936-ban a „Turul” Kesztyűgyárban kapta meg segédlevelét (2556/1936) „jó” minősítéssel, ahol 1933. április 1-től 1936. március 18-ig töltötte tanulóéveit. Mestervizsgát 1945. március 24-én tett, melyről a Pécsi Kereskedelmi és Iparkamara M. 56/1945. számon (Törzskönyvi szám: 7396) adott ki mesterlevelet.

Közben 1939. szeptember 15-től a Magyar Mezőgazdák Állatértékesítő Rt.-nél gyakornokoskodott egy esztendeig.

Gyermekkori balesete miatt, amiben a lába sérült, a katonai szolgálat alól felmentették, így a vészterhes időket Pécsen, édesanyja mellett töltötte. Rövid ideig a Hamerli Kesztyűgyárban is dolgozott, de – részint a név miatt rá féltékeny művezetője, majd az államosítás utáni átszervezés miatt – a gyártól és szakmájától megvált. Ezután az erdőgazdálkodásnál dolgozott, fuvarozott. 1956-ban a Széchenyi téren állva nézte a felvonulókat, nem messze Jókai téri lakásától. A tüntetés után rendőrök igazoltatták, majd bekísérték a kapitányságra, pusztán a neve miatt. Szabadulása után Pécsen elhagyta, és nővérénél Nagymányokon telepedett le, ahol nyugdíjaskorára egy kis házat is vett. A Nagymányoki Brikettgyárban kapott munkát, ami a Mecseki Szénbányákhoz tartozott, s részben az akkor még működő nagymányoki szénbánya, részben pedig az ország különböző bányáiból érkező szenet dolgozta fel.

Hamerli Andor kesztyűs segéd-, és mesterlevele

Előbb rakodómunkás, majd egy felsőfokú szállításvezetői képesítés megszerzése után a brikettgyár mérlegkezelője, majd szállításvezetője lett. 1973-ban a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa az „érdemes és eredményes munkával eltöltött szolgálati ideje elismerésül a Bányász Szolgálati Érdemérem bronz fokozatával” tüntette ki. Házasságot nem kötött, lezármazója nem maradt. 1985-ben 80 éves korában, a születésnapján szívinfarktusban Nagymányokon hunyt el.

Hamerli Andor „Bányász Szolgálati Érdemérem”-hez járó oklevele

DR. SZABÓ LÁSZLÓ Gy.

MECSEKITEA

A MECSEKI MÉHFŰ ÉS A MECSEK-GYÓGYTEA

A mecseki turista általában tudja, hogy a Mecsekről már elneveztek egy igen szép növényt, a mecsekiteát vagy mecsekfüvet. Hivatalos magyar neve: nagyvirágú méhfű. Ez a nagyvirágú alak (tudományos neve: *Melittis grandiflora* vagy *Melittis melissophyllum subsp. carpatica*) viszonylag gyakori a Mecseken is. Meg kell jegyezni, hogy a közönséges, természetű, jól ismert citromfű egyik társneve is méhfű, de ennek tudományos neve *Melissa officinalis*. Hivatalosan elismert, értékes gyógy-növényünk kivadulva árokszéleken is megtalálható.

A nagyvirágú méhfű viszont csak szórványosan fordul elő a Középhegységben és a Dunántúl üde lomberdőiben, száraz tölgyeseiben, erdőszegélyekben. Állományt ritkán képez, nem érdemes leszedni, noha kellemes illatú és korábban likőrkészítéshez is használták. Emiatt a Mecsekről többen gyűjtötték, talán köze van a mecseki itókákhoz is. Ma inkább védeni kell állományait, ahol még vannak. Leggyakoribb népi neve: *mecsekitea*. Egyéb népi nevei: *anyaméhfű*, *dobronika*, *jószagú csalán*, *magyarka*, *magyartea*, *mézelve*, *mézgáncs*, *rajfű*, *sátánfű* (Csapody Vera adatai, ifj. Reuter Camillo pécsi erdőmérnök-nyelvész adataival kiegészítve).

Több mint 25 éve, hogy az Országos Gyógyszerészeti Intézet – elsőként az országban – a Mecsek gyógyteakeverékeket nyilvántartásba vette és forgalomba hozatalra engedélyezte. A Mecsek-teáknak, mint gyógyteakészítményeknek csak annyi közük van a mecsekiteához, azaz a nagyvirágú méhfűhöz, hogy mindkettő nevében szerepel a Mecsek.

Külön szerencse, hogy a Mecsek szubmediterrán jellegű flórája gyógynövénygyűjtési szempontból nemcsak törvényi úton védett, hanem a szervezett gyűjtés – a medvehagyma korlátozott és külön engedély alapján végzett gyűjtését kivéve – szükségtelen. A gyógynövények (teadrogok) gyűjtése ugyanis ma már nem védett, vegyszermentes helyekről vagy természetett állományokból történik. A Mecsek növényzete megmarad természetes génbankként. A biológiai sokféleségben rejlő érték, a kemotípusok sokfélesége a további kutatásokat is szolgálhatja, a kémiai analízisekhez elegendő minta gyűjtése azonban nem károsíthatja a természetes állományokat. Ilyen növény a mérgező vadpaprika, aminek semmi köze a paprikához. Nevét onnan kapta, hogy termése hasonlít a kis termésű, hegyes, méregerős paprikáéhoz. A *Vincetoxicum arundinaria* egyes kemotípusait szegedi gyógynövénykutatók tanulmányozták, mivel hatóanyagai sejtosztódást gátló aktivitást mutattak. Több mintát gyűjtöttek a *Misina* és *Tubes* közötti gerinc, a „*Horoát Adolf Olivér tansétány*” mentén. A mecseki erdők és tisztások, továbbá utak védelme a Mecseken járó turista kötelessége. Az utakat szegélyező növények szemlélésével emlékezzünk a Mecsek nagy botanikusára!

FÜNFKIRCHENEK ÉS PÉCSIEK

A Pécsi Hírek Városmagazinban adtak hírt, a Pécs Története Alapítvány által kiadott „Pécs története II. A püspökség alapításától a török hódításig” kötet megjelenéséről, illetve könyvismertetőjéről. A könyv már birtokomban volt ekkor, és az ismertetőn is részt vettem, mégis a megjelent cikkecske felkeltette a figyelmem. Érdekességként ugyanis megemlíttette, hogy volt egy a városból elszármazott – a tatárjárás elől menekülő – család, amely Pécs középkori német nevét, a „*Fünfkirchen*”-t viselte.

Már a személynevek kialakulásának története is érdekes. Ma úgy mondanánk, hogy az utónevek – keresztnévek – alakultak ki először. Talán ez is az oka annak, hogy a magyarokon és japánokon kívül minden nemzetnél ez a név kerül előre. Kezdetben a leszármazás jelölésére kialakult, hogy apa és fia neve közé a „fia” szót iktatták, mint például Péter fia Péter, Péter fia Pál. A későbbiekben ez rövidült le, egyszerűsödött Péterfire. A sok azonos név miatt szükségessé vált egyéb megkülönböztetés alkalmazása is, amire kiváló lehetőséget adott az illetők személyes tulajdonságainak, foglalkozásainak vagy lakóhelyük megnevezése. (Hosszú, Kövér, Szőke, Balogh, Vitéz, Kovács, Ács, Diák, Szolga, Pécsi, Budai stb.) Az idők folyamán ezek a nevek apáról fiúra szálltak és állandósultak, abban az esetben is, ha viselőikre már régen nem volt jellemző a névben jelölt tulajdonság, foglalkozás. A származási helyre utaló neveknel érdemes egy kicsit elidőzni. Általában eredetre, származási helyre utaló nevet akkor vettek fel – (vagy környezetük ruházta fel ezzel az illető személyt), használtak, ha az adott településről elkerültek távolabbra, hiszen értelmetlen lett volna Pécssett Pécsinek nevezni bárkit is, hiszen pécsi volt mindenki. Más a helyzet egy-egy birtokos nemessel, aki falujáról, településéről vette a nevét – később előnevét –, vagy épp az ő nevét vette fel birtoka (Baloghfalva, Pálfalva, Péterfa, Jánosháza). Maradt így az az eshetőség, hogy ha valaki távolra szakadt eredeti lakhelyétől, akkor „ragadt” rá a származási helyre utaló név. Természetesen ez az akaratlagos névváltoztatásokra, magyarosításokra nem áll. Például a bonyhádi előnevű Perczel család azon ága, aki a császárhoz 1848-ban hű maradt, nevét Bonyhádyra változtatta, s csak a kiegyezés után, 1886-ban vette vissza a Perczel nevet.

A 14–15. századra mondhatjuk általánosan, hogy megjelentek a két tagból álló nevek, amikhez nemegyszer egy harmadik ragadványnév is adódhatott (literátus, dictus, filius), s maradt ez a szokás évszázadokon keresztül, elsősorban a falvakban (Kántor Simon, Alsó Kovács). Nem

tekinthetjük ezt a névhasználatot, névadást azonosnak a nemeseknél a 14. századtól megjelenő praedicatummal, nemesi előnévvel, ami legtöbbször a birtokukra, birtokaikra utalt (galánthai, borosjenei, koromlai). (Ennek használatát az 1947. évi IV. törvénnyel eltörölték.)

A zsidóság körében, bár már a 14. században megjelennek a kettős nevek, a Habsburg Birodalom területén, így hazánkban is csak II. József 1788-as rendelete után válik általánossá és állandóvá a kettős névhasználat, mely rendelet pénzbüntetés terhe mellett írta elő a német vezetéknevek felvételét.

Városunk nevének személynévként, megkülönböztető névként vagy előnévként történő használatával többször találkozhatunk már a középkorban is, aztán egyre gyakrabban tűnik fel az újkorban, elsősorban a névváltoztatások következtében. Ha a névhasználók nacionáléját akarjuk felderíteni, sokszor könnyebb helyzetben vagyunk a régi – elsősorban nemes – családok esetében, még akkor is, ha valódi ősük az idő homályába vész, mivel őseiket igyekeztek feltüntetni, számon tartani. Ők a város nevének német, latin és magyar nevét egyaránt használták. Sokszor ennek a változatos névhasználatnak oka nem más, mint az adott dokumentum nyelvéhez igazodva a név szolgai fordítása. Azok az általában nem nemesi származásúak, akik a későbbiekben vették fel a nevet – nem utolsósorban a magyarosítások alkalmával, vagy művésznév választásakor –, megelégedtek a név „cs” hangjának „ch”-val, a szóvégi „i” képző „elökelőbb”-nek vélt „y”-ra történő cseréjével. Az ő esetükben, mivel nevüket tudatosan változtatták meg – sokszor régi énjüket, származásukat is feledni akarván –, már sokkal nehezebb a családi szálak kibogozása.

Kétségtelen, hogy az egyik legérdekesebb névalkotási eset a Fünfkircheneké. Tehát mi sem volt természetesebb, minthogy a helytörténet, a család-történet és a heraldika iránt érdeklődőnek a család – hivatkozott cikkben történő – puszta említése azonnal felkeltse az érdeklődésemet. Több sem kellett, és Pécs története II. kötetben jó pár oldalt előreugorva megkeressem a von Fünfkirchenekekre hivatkozó sorokat:

„Pécsről származott a von Fünfkirchen grófok családja. Egy olyan familiáról van szó, amelynek őse – akit sajnos név szerint nem ismerünk – a tatárjárás idején menekült Bécsbe, ahol sikerült gyökeret eresztenie. A család ezt követően Ausztriában élt, és a leszármazottak közül később senki sem tért vissza Magyarországra. A familia tagjai gyorsan beilleszkedtek az őket befogadó Bécs társadalmába, és a 13. század második felében már a városi tanácsnokok között fedezhetjük fel néhányukat. 1275-ben egy bizonyos Leopoldus de Quinque Ecclesiis szerepel a forrásokban, akit egy évvel később Leopold von Fünfkirchen néven említetek a kútfők. 1288-ból ismerjük, Ulrich von Vinfchirchert, aki azonos forrásokban Ulrichen dem munsmaster, illetve Ulricus magister monate, civis

Viennensis megjelöléssel 1291–1292-ben felbukkanó bécsi polgárral. A szóban forgó Ulrik (Ulricus dictus Vumfchircher) két évvel később Enns város bírójaként, majd a 14. század legelején Enns münzmeistereként tevékenykedett. Azt is tudjuk, hogy Gumpoldskirchen határában szőlőkkel rendelkezett.¹

Kevésnek találtam az információt, s miután még kutatásaim során sohasem talákoztam a Fünfkirchen grófokkal, megpróbáltam történetüknek utánajárni.

Legelőbb a tatárjárás pécsi vonatkozására voltam kíváncsi, s hogy konzekvens maradjak, ezt is a Pécs Története II. kötetében néztem meg. A tatárok 1242 február- márciusában érték el Pécsét, felégették az ürögi „ágostonos kolostort”, a székesegyház melletti településmagot, sőt pusztítottak a székesegyházban is, okleveleket feldúlva, égetve. A város kifosztására utaló két forrás azonban nem tesz említést emberáldozatról. A tatárok közeledtének hírére a papság Székesfehérvárra menekült, a lakosok talán a környező erdőkben találtak menedéket. A város népessége jelentősen nem csökkent a dúlás után.

Mi készíthette a Fünfkircheneket – nevezzük így őket, bár amíg városunkban laktak, nagy biztonsággal állítható, hogy nem viselték ezt a nevet – a város elhagyására a tatárok pusztítása előtt, vagy közvetlenül utána? Kérdés az is, mi lehetett az eredeti nevük? Félretéve *Vinfchirchert* és a *Vumfchirchert*, amik a név „németes” ejtéséből adódó, „V”-vel való írásból adódik, a legelőször megjelenő „*de Quinque Ecclesiis*” név a Pécsről való származásra utalhatott, amit aztán a bécsi környezetben talán maga a név viselője változtatott át Pécs német nevére.

A magyar nyelvű családtörténeti szakirodalomban leírtak alapján – amiket időrendben adok közre – a következő családokkal kerültek a Fünfkirchenek házassági, családi kapcsolatba:

- Az ősrégi cseh herceg és gróf Kinsky családdal, akik magyar indigenátust is nyertek 1742-ben, *Kinsky Ferencen* (1678–1741) keresztül, aki gr. Fünfkirchen Mária (1675–1729) vette feleségül.²
- A *galánthai* gróf Esterházy családdal, az *ifjabb*, vagy *ceklészi* ágat képviselő *Esterházy Mihályon* (1794–1866) keresztül, akinek neje br. Opdeham Zsófia (1780–1844) gr. Fünfkirchen János özvegye, akivel 1817-ben kötött házasságot.³

1 Pécs Története II. A püspökség alapításától a török hódításig (Pécs Története Alapítvány – Kronosz Kiadó Pécs, 2015.) In: A város lakossága a 14. századtól Mohácsig 227. old. Hivatkozás az idézett rész után: A család történetére ld. LANJUS 1931. Fünfkirchen, Grafen von; QGSW II/3. 4268. sz. regeszta.

2 Kempelen B.: Magyar nemes családok (Bp. 1933.) Megjegyzés: Kinsky Vencel (1642–1719) második felesége Nesselrode M. Anna volt, aki 1769-ben hunyt el.

3 Magyar nemzeti zsebkönyv

- A futaki gróf Hadik családdal, az 1789–1839 között élt Hadik András Frigyes cs. kir. kamarás és kapitány neje br. Fünfkirchen Karolina volt.⁴
- A Stájerországból származó és az 1681. évi országgyűlésen honfiúsított br. Wurmbbrand családdal, az 1802-ben született Wurmbbrand Luiza gr. Fünfkirchen Ottónak volt a neje.⁵
- Végül a gróf chotkovai Chotek családdal, az 1805-ben született Chotek Szidonia grófnő férje volt gr. Fünfkirchen Frigyes.⁶

Megjegyzendő, hogy a családfán szereplő Barbara von Thurzo von Bethlenfalva grófnő az idézett szakirodalmakban nem fordul elő, sőt a Turul heraldikai és genealógiai folyóirat 1934. 1. számában Fekete Nagy A. terjedelmes tanulmányban foglalkozik a Thurzó családdal, ám nála sem kerül szóba a Fünfkirchenekekkel való házassági kapcsolat.

Siebmacher a következő rokoni szálakat tárja fel:

- Andreas Seyfried felesége Esther von Fünfkirchen volt az 1600-as évek elején.⁷
- 1629. augusztus 1-jén Hans Christoph von Fünfkirchent említik, mint Herberstein örököst.⁸
- Az alsó-ausztriai Franz Ferdinand Kinsky (+1741. 09. 03.) első felesége Maria Therezia von Fünfkirchen bárónő volt.
- A morva származású Mária Antónia Freyenfels férje gróf Johann Franz von Fünfkirchen tartományi tanácsos volt, 1780-ban Brünnben (Brno) halt meg.
- Báró Dillher von Althen Johann Philipp császári és királyi tanácsos (aki 1785. 03. 22-én részesült rangemelésben.) felesége Mária Anna von Fünfkirchen grófnő.
- Franz Montelabbate 1800. január 6-án kelt végrendeletében örököséül unokaöccsét, Johan Wengersyi zum Erbent jelöli ki, valamint az ő gyermekei után unokahúgát, Amalia Frein von Loundon, született von Fünfkirchen grófnőt. Mivel Erbe gyermektelenül hunyt el 1827-ben, így örökébe Olivier von Loundon báró lépett.
- A felső-ausztriai Gróf Johann St. Julien 1804. június 24-én kötött házasságot Franziska von Fünfkirchen grófnővel.
- A cseh gróf Eduárd Belcredi (*1838. 09. 05.) császári és királyi főlovászmester felesége Maria von Fünfkirchen grófnő csillagkeresztes hölgy.

4 Nagy Iván: Magyarország családai (Pest, 1863.) A Hadik családdal való kapcsolatot Kempelen B.: Magyar nemes családok c. munkája is említi. (Bp. 1933.) Érdekesség: Hadik Vilmos +1819. cs. kir. kam. őrnagy. neje: gr. Festetics Bora.

5 Uo. Érdekesség: Wurmbbrand Fanny sz. 1797. férje: gr. Széchenyi Lajos.

6 Uo.

7 Ld.: Gera család

8 Ld.: Herberstein család

- I. József császár diplomájával 1707. 08. 10-én Johann Johann Dániel Fürstenbuschot, a Starhemberg'schen udvari ezred hadnagyát, és testvéreit, Rüdiger Goswin császári és királyi udvari tanácsost, a csehországi Wolschow urát és Franz Gottfried zu Fünfkirchent bárói rangra emelte, és számukra magyar indigenátust adott.

Mindezekből az adatokból láthatjuk a család társadalmi elismertségét és következtethetünk kiemelkedően jó anyagi helyzetére. Kövessük hát végig a Bécsbe történő kitelepüléstől a család történetét.

Siebmacher több kötetében is foglalkozik a Fünfkirchner családdal, egyaránt tárgyalja a felső- és alsó-ausztriai, valamint a cseh nemes családok között is, mindenhol ugyanazzal a címerrel felruházva. Az adatok nagyon hiányosak, hézagosak. Azt sem lehet biztosan állítani, hogy egyetlen ilyen nevű család élt. Ami biztos, hogy a család által leggyakrabban viselt címer Pécs város jelenleg is használt zászlajának színeit adja vissza. Kérdés, annak idején, amikor a család eredetét datálja, városunk már a kék-sárga (arany) színeket alkalmazta-e lobogóján.

Siebmacher közli a család címerét, aminek az alábbi leírását adja:

Címer: hasított, elől ezüsttel és kézzel vágott pajzs, bal oldali mezeje arany. A pajzs feletti szembe néző pántos tornasisak, aminek levélkoronájából jobbról arany, balról vízszintesen kézzel – ezüsttel vágott szarv nő ki. Takaró jobbról: kék – ezüst; balról: kék – arany. Más rajzolatban a sisak jobbra tekint.

A család eredetére vonatkozó adatokat az interneten felleltekkel is megpróbálom kiegészíteni, bár a dátumok, nevek, helységek nem mindig egyeznek. A Fünfkirchek gyökereiről az interneten – feltehetőleg a család által közölt adatok –, már különbözőségeket mutatnak a Siebmacher által leírtakkal, amit a magam részéről hitelt érdemlőbbnek tartok. A család ma élő tagjai⁹ tényként kezelik, hogy első ősük a 13. században tűnik fel, amikor a tatárjárás elől 1241-ben a család Pécsről Bécsbe menekül. 1275-ben említik először Bécsben Leopold Fünfkirchent, mint polgári münzmeistert¹⁰ és bírót, valamint 1301-ben Udalricum Fünfkirchent Falkensteinben.¹¹

⁹ Későbbiekben az interneten fellelt adatokra így hivatkozom.

¹⁰ Éremmester, pénzverőmester, kamaraispán. A pénzverdek felügyelője. Több feladatkörrel és előjoggal felruházott városi, tartományi, birodalmi tisztségviselő. A Meroving-korban 450–752-ig mivel a pénzhasználat viszonylag csekély mértékű volt, a Münzmeister még maga dolgozott, egy-egy segítővel. A Karoling-korban a 8. század végétől a 9. század végéig azonban a Münzmeister feladatköre jelentősen bővült, a tevékenység királyi hivatallá lett. Öröködött a nemesfém-kereskedelem monopóliuma, a pénzverés, az adózás, a vámmentesség felett, intézte az ezzel kapcsolatos peres ügyeket. A tisztség virágkora a 13. és 14. században volt, önálló vállalkozókká lettek, és a pénzverdei árucikkek mellett nemegyszer a nemesfémhányák tulajdonjogát is megszerezték. Feladatuk közé tartozott az érmeek verésének felügyelete, de több kincstári javadalom, ún. a kamarai nyereség, a só- és harminczadok kezelője is volt. „A kész pénzdarabokat a pénzverők előljárója, Bécsben a Münzmeister, nálunk a pénzverő mester vagy kamaraispán, ellenőrző próbáknak vetette alá. A meghatározott maximális és minimális súlyhatáron belül mozgó darabokat, ha összsúlyuk – pl. Bécsben 360 darabé – a pénzverési alapsúlynak megfelel, elfogadta, illetve forgalomba bocsátotta. A könnyebb és nehezebb darabokat azonban visszaadta a munkásnak újraöntésre, új darabolásra. Visszaadta pedig nem az egyes pénzdarabot, hanem az egész márka vagy fontnyi pénzt, esetleg az egész egyszeri öntés anyagát. Ugyanez volt az eljárás, ha a pénzek ezüsttartalom nem felelt meg az előírt finomsági foknak. Ezzel az ellenőrző eljárással lehet kapcsolatban a siglák alkalmazása. A munkások egyszeri öntésükből vagy talán minden súlyegységből kikerülő pénzdarabot ilyen jeggyel láttak el, nehogy az ellenőrzésnél valami zavar támadjon. E jelölési rendszerrel kerültek el azt, hogy ha valamely öntés vagy valamely súlyegységnyi denár darabolása rosszul sikerült, a többi pénzdarabot is be kelljen olvasztani. Másrészt meg esetleges visszaéléseknél mindjárt meg volt állapítható a vétkes munkás kiléte.”

https://hu.wikibooks.org/wiki/C%C3%ADmerhat%C3%A1roz%C3%B3/Magyarorsz%C3%A1g_c%C3%ADmere

A zsidó Lexikon szerk.: Ujvári P. (Bp., 1929.) *Pénzverők* címszó alatt a következőket írja: „1063 körül több magyar és külföldi zsidó kereskedő, akik bejáratosak voltak a királyi udvarhoz, különféle kedvezményekben részesültek. Anasztázia magyar királyné, I. Endre neje, akinek az államügyek vezetése nagy befolyása volt, megengedte, hogy ezek a zsidók a maguk számára bizonyos mennyiségű pénzt verjenek, amelynek az értéke a nyers ezüst föltött állt. Ezeket a zsidókat a királyné bizalmas állami küldetésre is felhasználta. Ez idő után sokáig nem szerepeltek zsidó pénzverők, mivel a zsidókat közben eltiltották a közhivatalok viselésétől. 1239-ben szűnt meg a pápa engedélyezésével ez a korlátozás, és 1242., a tatárjárás után már ismét találkozunk zsidókkal a pénzverők és állami tisztviselők között, amikor Béla apró ezüstpénzeket és filléreket veretett. Sok zsidó volt azok között is, akik a sürgősen szükségessé vált pénzjegyek készítésére a nyers érceket adták. Még V. István idejében, 1270–72-ben a királyi pénzverők főnökei zsidók voltak. II. Lajos alatt 1524., a kassai pénzverő élén is zsidó állott, noha ekkor a zsidók már megint nem kaptak nyilvános hivatalokat.”

¹¹ Falkenstein (Valcheinstain) majd csak 1386-ban tűnik fel a család történetében.

A Siebmacher a felső-ausztriai nemesek közt említve a családot, a fellet dokumentumok alapján – melyekben nevük először szerepel – állítja, hogy a kezdetek Bécsbe nyúlnak vissza, ahová Wilhelm Vuenffkircher és Leopoldus de Quinque Ecclesiis, 1250 és 1276 között telepedhetett le. A név írásmódja még egyáltalán nem állandósult, és a későbbi Fünfkirchenek ehhez a két személytől való eredeztetése egyáltalán nem bizonyított. Sőt, a Magyarországról való menekülésről sem tesz említést, ezt a feltevést egy 17. században élt bencés szerzetesnek, *Bucellininek*¹², tulajdonítja, aki a nemzetség eredetét is tévesen vezeti le *Philipp*től.

Az első bizonyított ősapa *Ulrich Fünfkircher*, 1302-ben Münzmeister (éremmester) Bécsben. Egy városi ünnepséget megelőző vasárnapon ez év április 5-én háziasszonyával, *Gewirggel* „Miasszonyunk”-ról elnevezett kápolnát építtettek a Minoritáknak,¹³ amit aztán nagybátyja, Haim Otto von Neunburch zu Wien a házával egybeépíttetett. *Ulrich Fünfkirchen* felesége, *Gerwirgis von Eslarn* 1329-ben halt meg, és ebben a kápolnában temették el.

Három fiuk született: *Ulrich*, *Conrad* és *Lukas*. Ifjabb *Ulrich*, másként *Wisgrill*, Minorita szerzetes lett Bécsben, így a másik két fiút kell elfogadnunk a család kiterjesztőinek. *Lucas*ról tudjuk biztosan, hogy a nevet továbbviszi feleségével *Agnes Apfeltalerin*nel. Az ő fiúknak, *Bernhard*tnak ugyancsak három fia született: *Erasmus*, *Johann* és *Ulrich*.

Ennsben¹⁴ is említenek egy *Ulrich* nevű köznemes éremmestert, ám nem valószínű, hogy ez azonos lehet azzal, a *Vumfehírcher* ennsi városi bíróval, akiről egyik levelében 1294. 08. 27-én Wich von Polheimi várgróf megemlékezik. Szinte bizonyos az is, hogy ez az Ennsben élő *Ulrich Münzmeister* nem lehet azonos a Bécsben, 1302-ben előforduló személlyel sem.

Az Ennsben élő városi bíró *Ulrich Vumfehírcher* ugyancsak *Wisgrill* fia, apját követte a hivatalban, így teljes bizonyossággal állítható, hogy nem ő lett Minorita szerzetes.

Ifjabb *Ulrichot* (*Wisgrill*) 1331–1363 között testvérével, *Eckhart*tal együtt a helyi nemesek közt nem említik. Szerepel a neve azonban mint Enns éremmestere. Tudjuk róla, hogy 1345. augusztus 10-én több más polgárral a Szt. Lőrinc-templomban egy asszonyoltárt¹⁵ ajánlottak fel. 1350. április 4-én, mint városbíró említik, s ebben a minőségben ír alá 1363.

12 **Gabriel Bucelin** (*Gabriel Buzlin*, *Gabriel Bincelint* vagy *Gabriel Bucelinus*) (*1599. december 29. Svájc, Thurgau kanton, Diessenhofen; †1681. június 9. Württemberg, Weingarten). Bencés polihisztor, humanista, író és térképész.

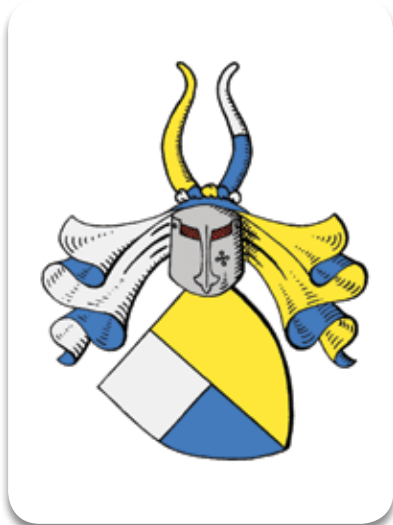
13 A ferencesek egyik irányzata, ami a későbbiek során a rendből kivált.

14 Enns Felső- és Alsó-Ausztria határán fekszik, az Enns folyó mellett.

15 Talán Nagyasszony, Szűzanya oltár?

augusztus 10-én egy adásvételi szerződést is. Alkalmazott pecsétcímerre az okmányon egy pajzsba foglalt római ötös¹⁶ mögött elhelyezett nyíl. Ez a pecsétcímer is megerősíteni látszik azt a feltevést, mely szerint a 13–14. században Ennsben élt Fünfkirchenek nem azonos családból valók a bécsiekkel. *Wisgrill* felmenői esetleg Hessenből is származhattak. Tehát több család is viselhette ezt a nevet.

Siebmacher az *alsó-ausztriai* nemek közt említve a családot, az ősököt kicsit másképp vezeti elő. Az előkelő bécsi származású nemes családnak vallja őket (azonos nevű kastélya Steinabrunnban Feldberger körzetben áll). *Wilhelm* Fünfkirchen feleségével *Gertrudis von Baden* örgrófnővel, ausztriai hercegnővel szerepel egy 1250-ben kiállított adománylevélben, valamint egy 1276. márciusi keltezésű okiratban, mely szerint házat adományoznak kápolna céljára. Valószínűnek tartom, hogy itt már az utódok igyekeztek származásukat előkelőbbé tenni, és előkelő ősököt kreáltak maguknak, természetesen előkelő hitvesssel.

Ulrich unokájának, *Bernhardt* fiának, *Erasmusnak* két fia közül *Bernhardt* korán elhunyt. *Philipp Ursula Hartinger von Hartingsmauerrel* kötött házasságot. Két fiúk született: *Bernhardt* és *Martin*.

Maga *Eraser* (*Erasmus*) Fumfchiricher pedig egy 1386. 02. 06-án kelt dokumentummal igazolja, hogy *Friedrich von Wallsee* ellenében „Vár- és malomjogot” kapott „*Staynaprunn pei Valkchenstain*” (*Mistelbach in Oest* területben), valamint sisakdísznek egy növekvő szarv párt.¹⁷

Philipp gyermekei közül *Bernhard* (†1521), *Martha Zwingendorferin* kötött házasságot, ám leszármazottjuk nem maradt, *Martin* Fünfkircher, vagy másképp *Martin* nemes lovagot 1451-ben említik. Fia, *Ster*, aki gondnoka volt *Falkenstein* és *Laa* várának – *Frigyes* császár 1493. évi megbízása alapján –, valamint *Poysbrunn* és *Neuruppersdorf*, továbbá *Dürnbach*, *Fallbach*, *Ottenham*, *Stitzenhofen* falvaknak, és bírója *Schirmansdorfnak*.

¹⁶ Felfordított szarufa mögött elhelyezett nyíl.

¹⁷ Az interneten közölt címer csöbörsisakot és lefelszerű címertakarót mutat, mintegy hangsúlyozva, hogy korai címerről van szó, annak ellenére, hogy ezt a címerpajzs jól mutatja. Magáról a címerpajzsról nem is esik szó.

Az 1508-as bécsi országgyűlés, Szt. Pankrác napja utáni vasárnapon a lovagok közé emelte. Második házasságát *Sophia Skirmen von Soossal* kötötte, *Johann* fia – Hans – adományt kapott Neuruppersdorf, Poysbrunn, Steinabrunn váraira VI. Ferdinándtól 1529. május 5-én, mindent, amit apja, mint fejedelmi hűbéres birtokolt. A bécsi tartományi gyűlésen 1539. október 29-én részt vett, mint lovag. Unokája *Johann Bernhardt* báró kamarai tanácsos, ezredes-tartományfőnök, testvérével *Maxszal (Miksa)* és az egész családdal 1603. január 31-én oklevelet kapnak Rudolf császártól, mellyel bárói rangra emeltetnek. *Johann Bernhardt* Fünfkirchen (+1626) udvari kamarai tanácsos és ezredes, bárói rangra emeltetett 1603. 01. 31-én. Első felesége *Barbara Teuffenbach* bárónő, (apja: Johan Sigmund Teuffenbach, anyja: Anna Polyxena Schärffenberg), fiaik: *Hanns Carl*, *Hanns Ernst* és *Hanns Bernhardt* 1680. 01. 19-én mint köznemesek kerülnek említésre. Az ő dédapjuk *Hanns von Fünfkirchen Steinabrunnból*, aki 1566-ban nyert lovagi címet. *Hans Carl Theresia von Gilleist* vette feleségül, ám gyermektelenül hunyt el. *Hans Ernst* első felesége *Catherina Salvata* grófnő volt, második házasságát ennek unokahúgával, *Mária Theresia Salvata* grófnővel kötötte. Két fiút hagyott hátra, első házasságából *Johann Leopold*, másodikból *Johann Josef* született. A harmadik testvér, *Hans Bernhardt* 1698. 08. 17-én emelkedett birodalmi grófi rangra.

Johann Bernhard birtokaiba, halála után, fia, báró *Johann Sigismund von Fünfkirchen* került, kitől a leszármazás folytatódik. Tisztségeit halála után idősebb fivére, *Hans Kristof* örökölte, aki katonai szolgálata után visszatért családjával a katolikus hitre. 1645-ben III. Ferdinándtól kamarás címet nyert. 1637-ben családja emlékére alapította a bécsi Minorita-templomot. Felesége, *Anna Polyxenia Elisabetha von Schärffenberg* – akitől három fia született – halála után *Adolf Wilhelm von Krossigk* hesseni tartományi gróf és titkos tanácsos felesége lett 1668-ban.

Johann Leopold (*1665 – +1730) az, aki két fián – *Johann Adamon* és *Johann Franzon* keresztül vitte tovább a nemzetséget. Utóbbi felesége, *Esther von Paar* grófnő. Grófi rangra 1862-ben emeltetett.

A család két ágra szakadt a *Steinabrunnira* és a csehországi *Chlumecz*-ban élő ágra.

Johann Leopold gróf feleségével, *Maria Anna Paar* grófnővel, fiuk, *Johann Franz de Paula* (*1709. 08. 16. – +1782.), és első feleségétől, *Anna Katharina Desfours* grófnőtől származó két fiával, *Johann Ferdinánddal* és *Johann Franz Joseffel* Steinabrunn és a cseh Chlumetz ág alapítója. A későbbiekben, az utóbbi ág 1898. 12. 18-án *Ferdinánd* gróf császári és királyi

kamarás és őrnaggyal kihalt, míg a steinabrunni ág tovább virágzott. Képviselője gr. *Johann Clemens* (*1826) császári és királyi kamarás, az osztrák parlament tagja Steinabrunn és Neu-Ruppersdorf ura, aki 1868. 11. 27-én kötött házasságot *Ferdinandin Brigido* grófnővel (+1886. 05. 27.), akitől számos leszármazója született.¹⁸

Siebmacher a 19. század végéig tárgyalta a család történetét, amit az interneten található adatokkal lehet kiegészíteni. Pontosabban az adatokat össze lehet vetni, mert ugyancsak eltérések mutatkoznak abban, hogy ki kinek a fia, ki viszi tovább az ágat. Megkísérlek egy mindkét forrást figyelembe vevő nemzedékrendi táblázatot közreadni, pusztán az érdekesség kedvéért.

A család magyarországi kétes eredete utalás után érdekes módon átugorják a Siebmacher által tudott első őst, és annak unokájától, *Bernhardt*ól, és ennek fiától, *Erasmustól* vezetik le a családfát.

Az első okiratot, melyben *Bernhard* szerepel, 1364. május 12-re datálják, és fiától, *Erasmustól* (*1334 – +1400) vezetik le a von Fünfkirchenek családfáját. Lakhelyüket az alsó-ausztriai Lehensträger zu Mistelbach körzet Steinabrunn (ma Drasenhofen) falvába teszik. *Philipp* (*1335 – +1432),¹⁹ aki a család birtokait Steinebrunnban megalapozza, lovagi rangra emelkedik.²⁰

18 Forrás: Jahrbuch Adler 1892 ([Dr. Schrauf: die Teufel von Gundersdorf]. Nemesi évkönyv 1892.)

Genealogische Taschenbuch 1859. und histor. Handbuch zu demselben (Nemzetiségi Zsebkönyv 1859 és történelmi kézikönyv)

Deutsch. Grafenhäuser der Gegenwart. (Német grófi családok)

Neu. Siebm.: Böhmen und Oberösterreich (Új Siebmachers' Csehország és Felső-Ausztria) Wurmbrand: Geneal. fam. Austriae XX. 67. (Családtörténet Ausztria XX. 67.)

19 Ha igaz ez a születési és halálozási dátum, akkor *Philipp* igen szép, az akkoriban alig-alig ismert kort élt meg.

20 Megjegyzem *Siebmacher Erasera Fumfchirichert* említi, aki 1386. 02. 06-án hitelesen igazolja, *Friedrich von Wallsee* ellenében „Vár-, és malomjogát”, amit „*Staynaprunn pei Valkchenstain*”-re kapott, valamint sisakdíszének egy növekvő szarv párnak kiérdemlését. Feltételezem, hogy a sisakdísz az ő lovagi rangra emelésének dísz volt. A lovagi címet kezdetben egyének kapták, a leszármazók azt nem örökölték. Láthatjuk ezt abból is, hogy több személy kapta a családból egymástól függetlenül ezt a kitüntetést. All ez a magasabb bárói, grófi titulusokra is, s mint látjuk, nem mindegy, hogy tartományi vagy birodalmi címekről beszélünk.

Steinebrunn várát legkésőbb 1419-ben már birtokolja, amit aztán 1458-ban lebont, miközben III. Frigyes császár a Laa an der Thaya²¹ vára és malma gondnokává teszi.²²

A Fünfkirchenek korán csatlakoztak a reformációhoz. III. Johann Fünfkirchen segítette az anabaptistákat. Az ellenreformációt segítő tartományi herceggel is szembe került. III. Johann 1571-ben bekövetkezett halála után el is vesztette a család Falkenstein várának gondnokságát.

Johann Bernhard von Fünfkirchen a török háborúban harcolt II. Rudolf császár oldalán, s mint hű csatlósának, szolgálataiért a császár bárói rangra emelte. Johann Bernhard 1602-ben elkezdte kastélya építését. Ám, mint buzgó protestáns támogatta a cseh városok Habsburg-ellenes lázadását 1618-ban. Részt vett a felkelésben. Az 1620. évi fehérhegy-i vereség után vagyonát elkobozzák, és életfogytiglani börtönbüntetésre ítélik.

Nagybátyjuk, Rudolf Tiiefenbach (vagy Teuffenbach) közvetítésével Johann Bernhard fiai – akik időközben rekatolizáltak²³ – visszakapták földjeik egy részét és ősi kastélyukat Steinerrunban.

A GRÓF FÜNFKIRCHENEK

1650 után a von Fünfkirchenek bekerülnek Bécsbe, a császári udvarba. 1698-ban I. Lipót császár – mint már tudjuk – II. Johann Bernhard Fünfkirchenek örökös grófi címet adományoz. Mint a Habsburgok magas rangú tisztviselői, a birodalmi tanács tagjai lettek.

Mint a legutolsó közvetlen leszármazási ág, Otto Dionysius Franz Ferdinand von Fünfkirchen (1859–1946) gróftól fia, Franz de Paula Otto von Fünfkirchen gróf (1892–1965), Bécsben él még Wolfgang Franz Michael Fünfkirchen (*1967), valamint testvére, Sonja Andrea Fünfkirchen (*1965).

A Fünfkirchenek férfiági fővonala gróf Hans von Fünfkirchennel (1891–1980) halt ki. A Bécsben élő női ág (az utolsó Savoyai régens) a nevét adva adoptálta gróf Michael Piatti-Fünfkirchent (*1955), akin keresztül az ág tovább él.

21 A Thaya 235 km hosszú folyó, ami nyugat-keleti irányban kanyarog az osztrák (Alsó-Ausztria) és a cseh (Dél-Morvaország) határvidéken.

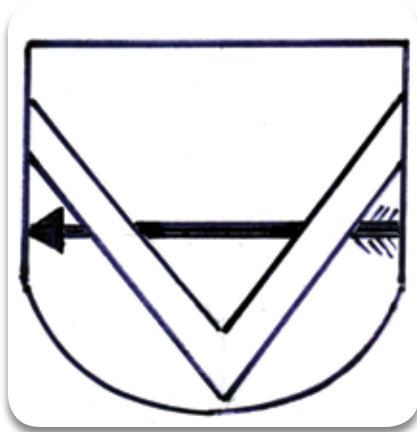
22 Ster v. Fünfkirchen, aki gondnoka volt Falkenstein és Laa várának – Frigyes császár 1493. évi megbízása alapján. Philipp a nagypapja.

23 Erről viszont Siebmacher beszél visszafogottan.

A család történetét vizsgálva érdekesnek tartom a címer színeiben Pécs város színeinek, a kék-sárgának (aranynak) megjelenését. Hogy mióta használja városunk zászlaján e színeket, nem tudom, de az biztos, hogy a kék-arany szín Pécs város címerpajzsában 1780-ban jelenik meg először, igaz, úgy, hogy a zöld szín is helyet kapott a pajzs talapzatában. A Fünfkirchenek által kezdetben használt pecsétcímeren még nem jelenik meg az említett két szín. Tudjuk, hogy Ulrich Fünfkirchen által 1314-ben használt pecsét lenyomata háromszögű pajzs – talán ezüst mezejében – kétsorosan (3-4) levelekkel megrakott balharánt pólya.

1363. augusztus 10-én egy adásvételi szerződésen ugyancsak a Fünfkirchenek által alkalmazott pecsétcímer pedig egy pajzsba foglalt római ötös²⁴ mögött elhelyezett nyíl!

A későbbi kék-sárga mesteralak nélküli osztott pajzsú címer, rajta sisakdíszként a két szarvval csak 1386-ban jelenik meg, amikor *Eraser* (*Erasmus*) *Fumfchiricher* „Vár-, és malomjogát” igazolta „*Staynaprunn pei Valkchenstain*”-ben, valamint azt, hogy sisakdísznek egy növekvő szarv párt kapott.

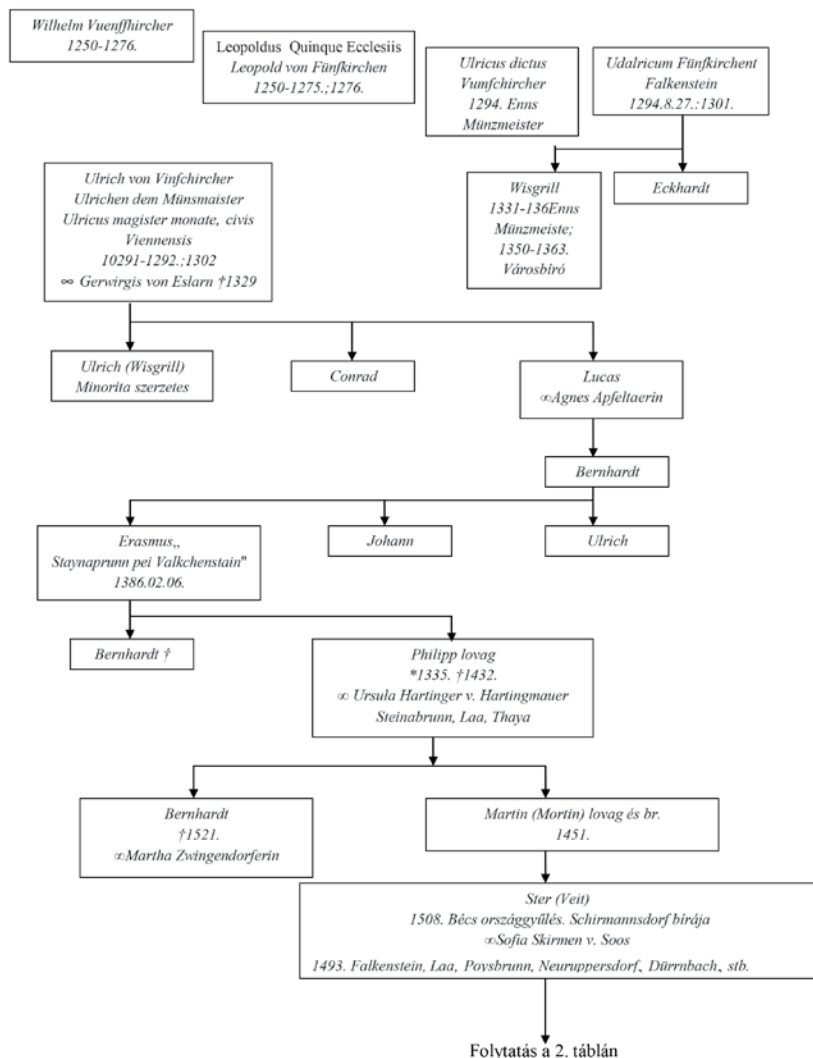
Elgondolkodtató az a tény is, hogy a Fünfkirchenek soha nem keresték a városunkkal a kapcsolatot, vagy legalábbis nem tudunk róla.

A következő oldalakon a Fünfkirchenek nemzedékrendi táblázatát mutatom be.

²⁴ Felfordított szarufa mögött elhelyezett nyíl.

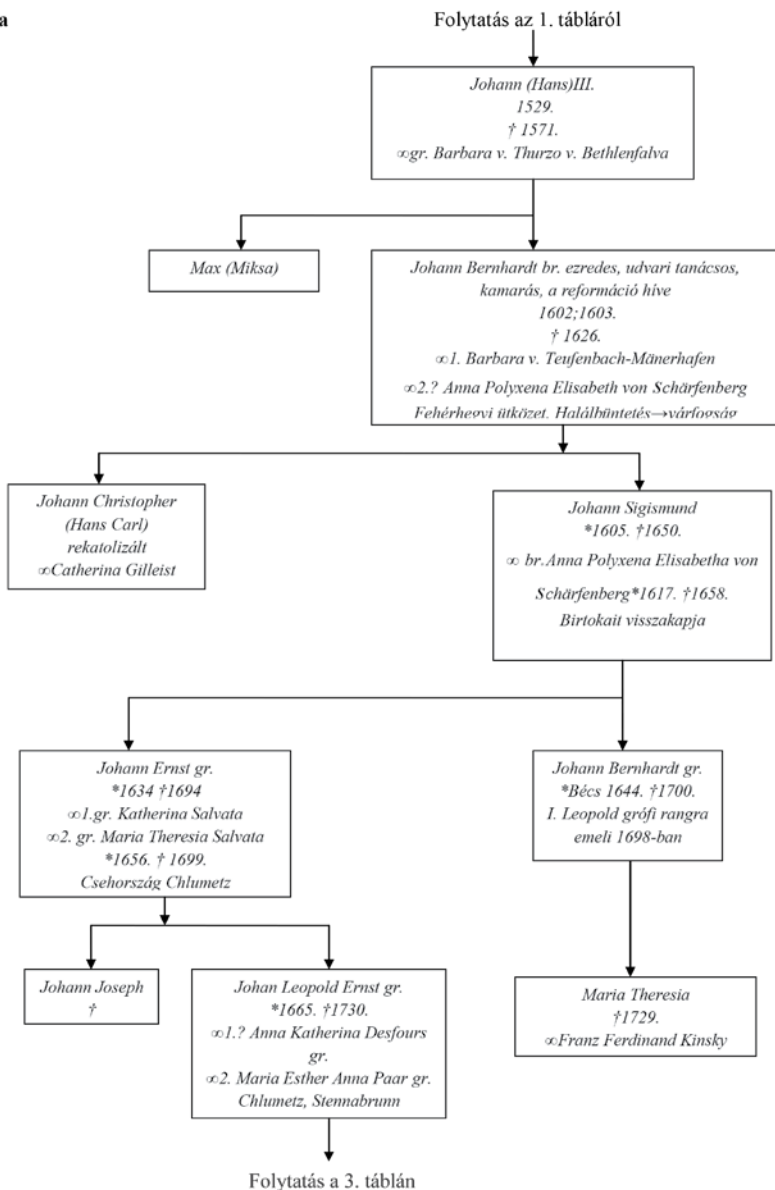

1. tábla

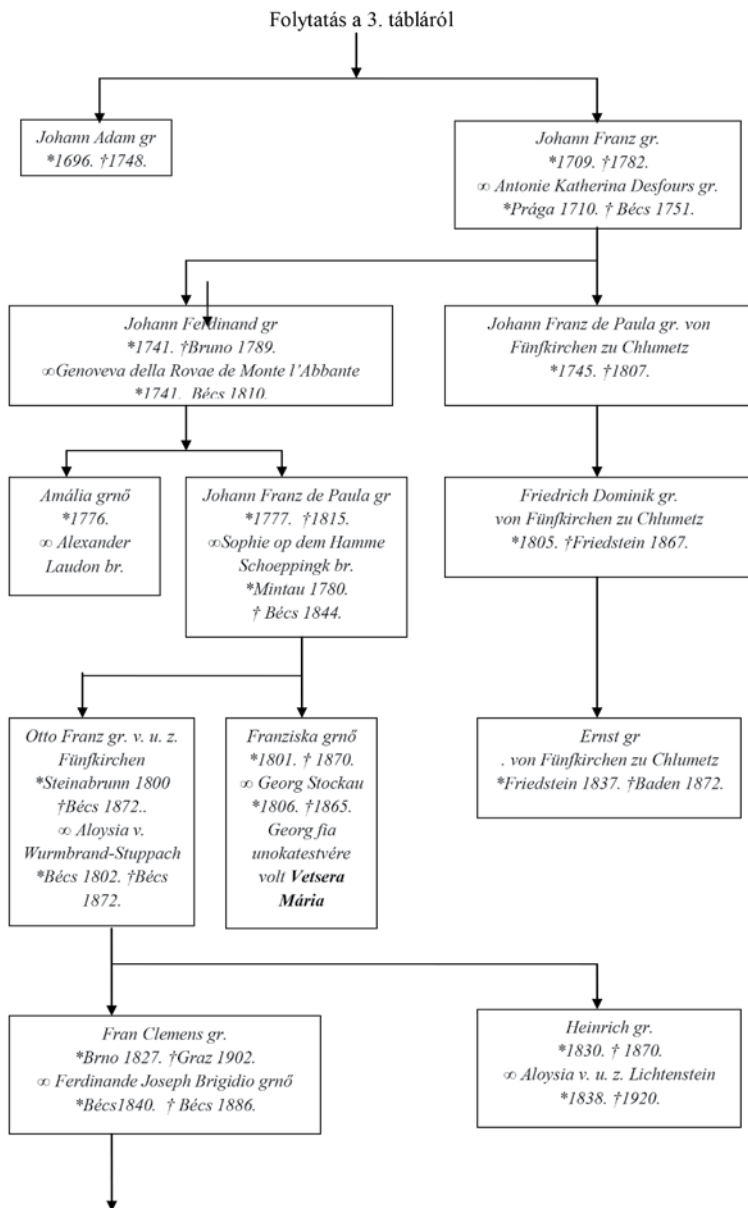

2. tábla

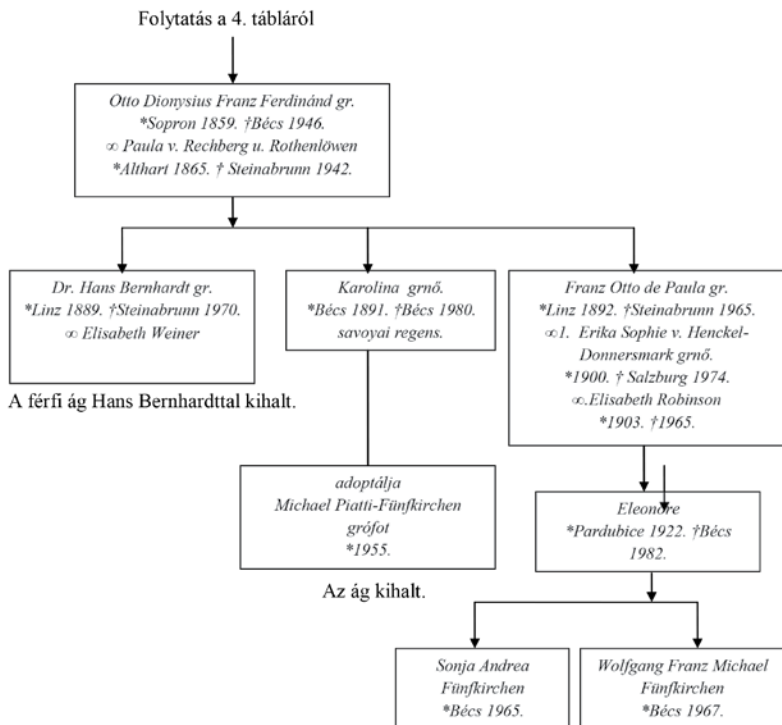

3. tábla

4. tábla

Ha belekezdünk a Pécs német nevét viselő Fünfkirchenek történetébe, nézzünk kicsit szét a honi családok között is, akik városunk nevét viselik.

Különös érdeklődésre tarthat számot a *Bornemisza* család,²⁵ aki előnévben viseli a város nevét.

Gárdonyi, „*Egri csillagok*” című művében az egri vár hős védőinek állít emléket, s köztük Bornemisza Gergelynek. Bornemisza hús-vér személyiség volt, aki, mint ahogy az író is megőrökíti, környezetünkről származott. Más kérdés az, hogy Cecei Éva, Vicuska, akit feleségeként emleget, kitalált személy. Első felesége ugyanis Fighedi alias, Oláh Erzse, a második pedig Sygher Dorottya volt.

²⁵ Nagy I.: Magyarország családai (Pest, 1863.)

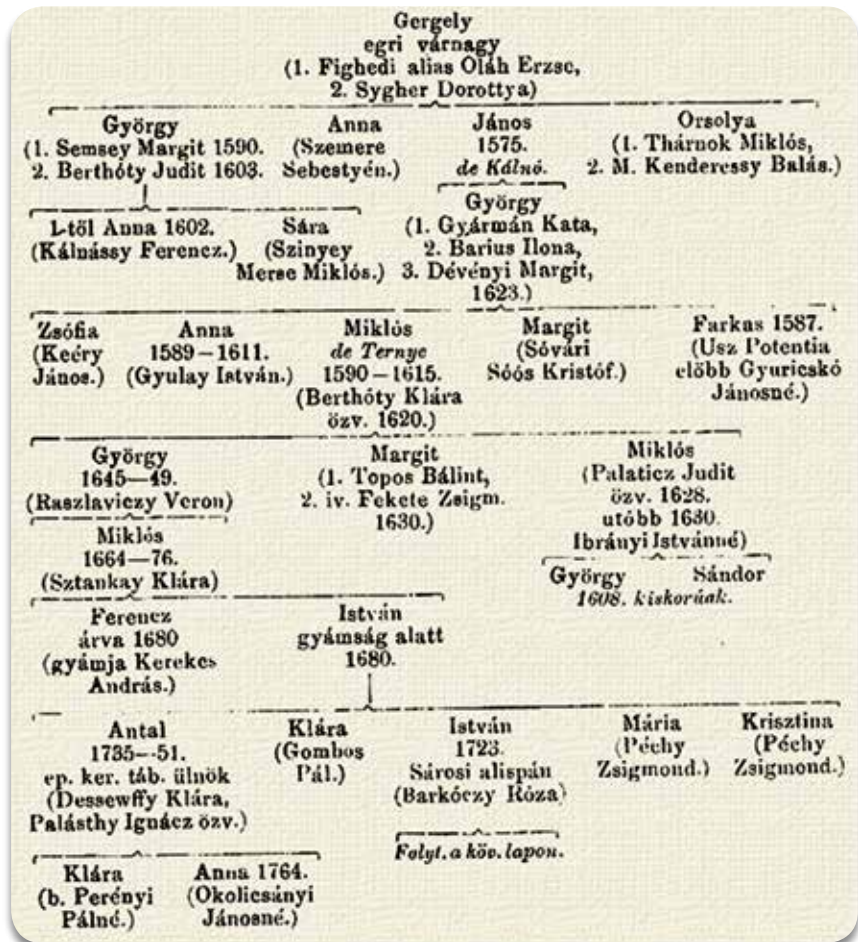

Bornemisza Gergelyt tanultsága révén *deáknak* (literátus) nevezték. Pécsi kovácmester fiaként említik a fennmaradt iratok, mint aki részt vett Dobó alatt Eger védelmében. 1553-ban Eger várkapitányának nevezték ki, s még ugyanez évben Bartos helység birtokadományával I. Ferdinánd megnemesítette. Nemeslevelét *Georgius literátus Bornemisza de Quinque Ecclesiis* egri várkapitány és felügyelő néven és címén állították ki. Rangját nem sokáig élvezhette, mert a következő évben a hatvani bég ellen vezetett akciója során elfogták, Törökországba hurcolták, s ott megfojtották. Fia, János, ugyancsak katona volt. 1567 után Erdélybe költözött, és Báthori István alatt harcolt 1579-ben az oroszok ellen. 1581. márc. 21-én kapta adományba Doboka vármegyében Szent-Jakab helyiséget. Később Báthori Zsigmondot szolgált, és nagy szerepe volt 1588-ban Sziléziában a Miksára mért vereségben. 1594-ben még említik, hogy Hatvannál a törökkel harcolt Báthori Zsigmond mellett. Ám feltehető, hogy árulásba eshetett, mert még ugyanez évben Báthori többedmagával elfogatja és apja sorsára juttatva megfojtatja. Bornemisza János nevét kálnóról írta, s talán az ő fiai az 1600-ban előforduló kálnói Bornemisza György, aki felső-magyarországi fő hadisegély adóbeszedője. A család előnevét a későbbiekben „*pécsi, kálnói és ádámföldinek*” írta.

Ebből a családból került ki:

- Ádámföldi Bornemisza István 1723-ban Abauj vármegye alispánja.
- Ádámföldi Bornemisza Antal 1735-ben, 1751-ben az eperjesi kerületi tábla ülnöke.
- Ádámföldi Bornemisza Gábor 1825-ben Sáros vármegye országgyűlési követe.
- Kálnói és ádámföldi Bornemisza János 1847. március 6-án esküdt meg Tahy Katalinnal.
- Érdekességként említem meg, hogy a Bornemisszák között – „ssz”-szel írva a nevet – tűnik fel a *Bornemissza (alias Baranyay)* a XVI. században élt család.²⁶
- Érdeemes egy pillantást vetni a Bornemisszák nemzedékrendi táblájára is, ahol az 1700-as években *Péchy Zsigmondra lelünk*, akinek mindkét felesége Bornemisza lány volt, mégpedig testvérek; majd az 1700-as évek végén *Péchy Mária* szerepel, mint Bornemisza Sándor felesége.

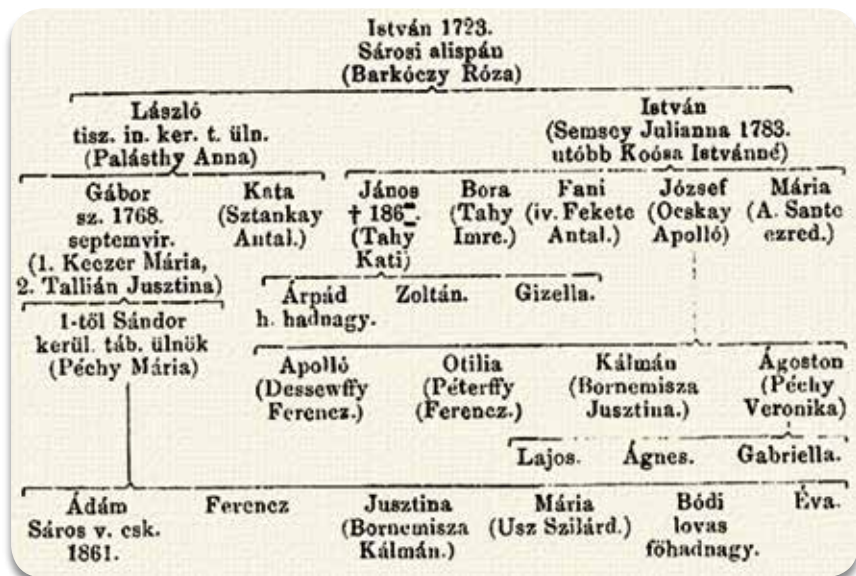
²⁶ Uo.

A családtörténeti irodalom több Pécsi – Pécsy – Péchy családról emlékezik meg. Közülük talán a gróf és nemes Péch-Ujfalusi Péchy család. Sáros megye régi, előkelő adományos családjainak egyike. Biztos eredetét nem ismerjük, de ha elfogadjuk a Fünfkirchenek Pécsről való származását, akkor e család esetében is el kell fogadnunk a városunkhoz való kapcsolódását.

A *pécsújfalusi* nemes és gróf Péchy család Sáros vármegye egyik legrégebbi családjainak egyike.

Első hiteles ősi László, aki a családi hagyományok szerint Szigetvár környékéről menekült Kolozsvárra a török elől, s kapott ott polgárjogot.

Feleségétől, Brigittától hét gyermeke született: Gáspár, Márton, György, Orsolya, Anna, Márta és Erzsébet.

Mindhárom fiú 1551-ben Lippa várának ostrománál, melyet Uliman bég ellen vívtak, jeleskedett. Az ostrom után életben maradt Gáspár és Márton vitézségükért 1553-ban I. Ferdinándtól birtokot, majd 1555. június 20-án címerlevelet kaptak. 1556. szeptember 8-án kapták adományba a Sáros vármegyei Ujfalut, ami a család fészke lesz. A falut később tulajdonosairól Péchy-Ujfalunak, majd Pécsújfalunak említik, ahonnan a család előnevét írja.

Márton utód nélkül halt meg, mindenét testvérére hagyva, így a családot Gáspár – aki mint királyi biztos a gyulai vár udvarbírája volt – terjesztette ki fiain, Gáspáron, Zsigmondon és Pálon keresztül.

1810. november 16-án *Péchy József* grófi méltóságot nyert, ám az ág 1909-ben, *Péchy Kálmán*nal kihalt.

Jelentősebb személyek a családból:

- *Lukács, Pechi*²⁷ (*Pécsújfalu, 1548 – †Nagyszombat, 1604). Felszentelt pap. – Az esztergomi káptalan. ügyvivője és jegyzője volt. 1595 körül Nagyszombatban élt saját házában, orvoslással, s különösen botanikával foglalkozott. Irodalmi munkásságot folytatott;

²⁷ Katolikus lexikon

- **Zsigmond** az 1600-as években szepesi kamarai tanácsos, felső-magyarországi főpostamester, a felső-magyarországi jövedelmek adminisztrátora;
- fia **Gábor**, aki sárosi alispán volt;
- **Zsigmond** 1741-től alnádor, 1747-től Bereg vármegye adminisztrátora;
- **Gáspár** 1808-ban Abaúj vármegye táblabírája;
- **Imre** (1753–1841) alispán, alnádor, a hétszemélyes tábla bírása;
- **Mihály** (*1755. † Fejérszék, 1819. 02. 19.) Építész, mérnökkari táborno. 1770-ben iratkozott be a debreceni református kollégiumba bejáró diákként. Tanulmányai végeztével 1776. április 2-től 1779. január 22-ig a Genie Korpsban, a bécsi K. K. Ingenieur Akadémia im Theresianum (bécsi katonai mérnök-akadémia) tagjaként önköltségen tanult, s emellett látogatta a bécsi képzőművészeti akadémiát is, ahova 1776. február 26-án iratkozott be. A katonai mérnökakadémián 1779-ben hadapródként végzett. Ezután különböző hadmérnöki beosztásokban szolgált. 1788-ban mint mérnökkari főhadnagy részt vesz a törökök elleni harcokban. Az 1790-es években a franciák ellen harcol, ahol hadifogságba esik. 1809-ben Győr védelmét vezeti. A vesztes győri csata után a várat 1809. június 14-től 22-ig tartotta kis létszámú csapatával, amikor is kénytelen volt feladni élelmszerkészlete megsemmisülése miatt. A kapitulációval ismét francia hadifogságba esik, ahonnan szeptember 8-án fogolycserével kiszabadul. 1810-ben ezredes, 1813-ban tábornok, 1815. június 2-án nyugdíjba vonul.
- **Albin** 1844–48 közt magyar királyi testőr;
- Unokája, **Kálmán** altábornagy;
- **József** 1810-ben grófi rangot nyer;
- **Imre** (1832–1898) honvéd, térképész, az államnyomda igazgatója;
- **Emanuel** (1819–1883) Abaúj vármegye főispánja, politikus;
- **Tamás** (1829–1897) honvéd őrnagy, politikus, közmunka- és közlekedésügyi miniszter;
- **László** (1860–1948) mérnök, kormánytanácsos;
- **Zsigmond** (1846–1930) földbirtokos, politikus, főispán;
- **Sándor**²⁸ (*Pécsi*) (*Sajószentpéter 1922. március 12. – † Budapest 1972. november 4.) Színművész. Kitüntetései: Kossuth-díj 1951; 1953. Erdemes művész 1961. A 20. század magyar mozijának és színpadjának kivételes tehetségű alakja. Apja Péchy Sándor üvegyári vas- és fémesztergályos, anyja Szalay Margit üvegyári munkás. A Felvidékről menekült Magyarországra. Neve írásmódját ő változtatta meg

Péchyről, Pécsire. A Sárospataki Református Kollégiumban tanult. Református lelkésznek készült, de végül a Színművészeti Akadémiát végezte el 1944-ben. A Miskolci Nemzeti Színházban, a Művész Színházban és a Madách Színházban játszott.

Más a családhoz nem köthető Pécsi, Péchy nevet viselők a 15–17. sz.-ban:

- **Pécsy Pál**²⁹ (+1409) 1389–98: udvari ifjú, 1402: fejéri ispán és csóka-kői várnagy, 1404–06-ig Dalmát-, Horvát-, Tótország bánja. 1404. XII. 4-1406. II. 9: az auránai perjelség kormányzója, 1408-tól a Sárkányrend vitéze.
- 1433. 02. 18-án **Micháel Péchy** Zsigmond király kíséretébe tartozó nemes ember kap Firenzén keresztül Bolognáig menlevelet³⁰
- **Pécsi Bálint**³¹ (*Valentinus de Quinqueecclesiis*) (15. sz.). Szerzetes – 1490-ben a szlavón vikariátus feje. 1493-ban Sienában szentencia-előadásokat tartott, majd baccalaureus és magister. 1495-ben a magyar rendtartomány helynöke, majd a budai domonkos főiskola régense. 1497. a budai priorátusa alól fölmentették.
- 1455-ben palothai **Pécsy Balás**³² nyer a pozsonyi polgárok részére Hunyady Jánostól oltalomlevelet.
- **Pécsi Osvát**³³ (*Osvaldus de Quinqueecclesiis*), (15–16. sz.) OP. Szerzetes. – 1488-ban Bolognában, 1490-ben Kölnben teológushallgató. 1498-ban engedélyt kapott, hogy bármely egyetemen szentencia-előadásokat tartson, majd megszerezte a magisteri címet. 1515–18-ban? a magyar rendtartomány provinciálisa. – Utóda 1518: *Pécsi László* OP.
- 1476-ban **Pécsy Mihály**³⁴ a vasas lovasok hadnagya Pozazinnál a török ellen harcol.
- 1549-ben **Péchy Farkas**³⁵ előkelő vitéz, Bebek Ferencz mellett Balassa Menyhért és Basó Mátyás ellen harcol.
- 1610–1622-ben **Péchy György**³⁶ Nógrád vármegye szolgabírája.
- 1619-ben **Pécsi Simon**³⁷ Erdélyben Bethlen Gábor alatt kancellár. Ekkor kapta adományként Szt. Erzsébetet, honnan előnevét írta. Egyes feltevések szerint pécsi származású pesti vargának vagy szűcsnek fia.

²⁹ Uo.

³⁰ E. Kovács P.: Zsigmond király Sienában.

³¹ Katolikus lexikon

³² Nagy I.: Magyarország családai

³³ Siebmachers' Wappenbuch

³⁴ Nagy I.: Magyarország családai

³⁵ Nagy I.: Magyarország családai

³⁶ Uo.

³⁷ Uo.

Péchy címerként adja meg Siebmacher az alábbi *hosszúnyakas kibicfejes címert*, amit 1404-ben Péchy Pál Dalmát-, Horvát-, Tórország bánja viselt, és meg is jegyzi, hogy a bán személye és így címere sem köthető össze a pécsujfalusi Péchy családdal.

A pécsujfalusi Péchy Zsigmond által 1630-ban nyert címer:³⁸

Jobbra dőlő kék csücsköstalpú pajzsban vörös pólya, mely előtt a pajzs talpából kinövő zöld hármashalmon szárnyát táró holló. A pajzs bal felső sarkán jobbra tekintő csórsisak levélkoronával, amin a pajzsbéli holló ismétlődik. A pajzs mögött kék-vörös palást. Pécsi Gáspár ennek a címernek változatát viselte, álló pajzsot alkalmazva, tornasisakkal és a pajzs mögötti sisaktakarókkal.

A grófi címer 1810-es adomány. Kerekaltalpu, álló vörös pajzs, ezüst balharánt pólyával, aminek két végén egy-egy nyolcágú arany csillag ragyog. A pajzs közepén kerekaltalpu kék öregpajzs zöld halmán repülni készülő, széttárt szárnyú holló. A pajzs felett rostélysisak levélkoronával, rajta az öregpajzs jobbra tekintő hollója ismétlődik. A pajzs mögött kék-ezüst takaró.

A nemzetség használta még a színes ábrán látható grófi címet is, ami vörös csücsköstalpú pajzsban ezüst balharánt pólyán két nyolcágú aranycsillag, közepén kék szív-pajzs zöld hármashalmán repülni készülő jobbra tekintő holló. Az öregpajzs felett levélkorona. A pajzs mögött vörös-ezüst címersátor, ami kilencgombos grófi koronából hull alá. Megjegyzendő az ezüst pólyán alkalmazott arany csillag nem elegáns megoldás a heraldikában.

³⁸ Siebmacher's Wappenbuch

A *Péchy von Pécs*³⁹ családból 1756-ban P. Ferenc kapta címeres levélét, ami a következő címet ábrázolja: Csücsköstalpú kékkel és vörössel vágott pajzs közepén keskeny arany pólya. A felső kék mezőben zöld hármashalomról röppenni készülő galamb csőrében gyűrűvel. Az alsó vörös mezőben fekete-fehérrel sakkozott keskeny szarufa, alatta szárai

³⁹ Siebmacher's Wappenbuch

közt és felette, jobbról és balról, egy-egy arany hatágú csillag. A pajzs felett jobbra tekintő rostélysisak levélkoronával, amin a hármashalommal együtt a repülni készülő galamb, csőrében gyűrűvel ismétlődik. Takaró: jobbról kék-ezüst, balról vörös-arany.

Pécsy Mátyás 1718-ban III. Károlytól nyerte a következő címet:⁴⁰ Kerekalpú tárcsapajzs kék mezejében ugyancsak kék golyón hosszú kibontott aranyhajú meztelen nőalak áll, feje felett lobogó vörös kendő, aminek végeit széttárt kezeivel fogja. A pajzs feletti rostélysisak levélkoronájából két fekete sasszárny között három vörös strucctoll nő ki. Takaró jobbról kék-arany; balról vörös-arany. (A leírásban a képpel ellentétben vörös-ezüst szerepel.)

További Péchy családok.⁴¹

Andréffy Péchy család. Címeres levelet I. Ferdinándtól 1559. *Péchy János* és testvére, *Ferenc* nyertek. Címerük: arannyal és kézzel vágott pajzsban alul 3 arany liliom s felettük fehér galamb (lábai és farka az alsó mezőben) áll s csőrében bogyókkal megrakott olajágot tart; sisakdísz: a pajzsbeli galamb; takarók: mindkét részen arany-ezüst-kék.

Péchy János pécsi származású volt, s a nemességet irodalmi tevékenységeért, Verancsics Antal egri püspök oldala mellett teljesített kiváló politikai érdemeiért, nagy tudományáért, tiszta életéért kapta. Az Andréffy nem előnév, hanem megkülönböztető melléknév (cognomen), melyet mint András utóda nyert.⁴²

Péchy család. Címeres levele 1718. júl. 14-én kelt.

Péchy család. Címeres levelet 1756. máj. 11. *Péchy Ferencz* Bács megyei főjegyző nyert.

Kolozsvári Péchy család. Erdélyi család.

Nemes **Pécsi** vagy **Pechy** család Baranyavármegye főbb birtokosa között szerepel⁴³ 1455-ben: *lothárdi*, 1478-ban *nádmelléki* előnévvel.

Szent Erzsébeti Pécsy vagy *szenterzsébeti Péchy* székely család.⁴⁴ *Pécsi Simon* egykori erdélyi kancellár családja, akit 1638. júl. 12-én leányaival együtt a szombatosságért részleges jószágvesztésre ítélték.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Kempelen: Magyar nemes családok

⁴² Orosz E.: Heves és volt Külső-Szolnok egyesült vármegyék nemes családai

⁴³ Csánky Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában II. kötet

⁴⁴ Nagy I.: Magyarország családai

A közelmúltban Pécsi nevet viselő személyek, ahol nevük felvett, vagy magyarosított név.

Pécsi Albert⁴⁵ (*Békésszentandrás, 1882. 09. 25. †) geográfus. A budapesti egyetemen tanult, középiskolai tanári oklevelet szerzett és doktorált, Ógyallán, Strassburgban és Messinában működött az ottani obszervatóriumokban, majd itthon adjunktus lett az egyetemen. Elsősorban geofizikával foglalkozott. 1926-tól a Magyar Földrajzi Társaság főtítkára volt.

Pécsi Erzsébet⁴⁶ (*Mohács, 1897. okt. 10. †Pressbaum, Bécs mellett, 1982. júl. 12.) Szerzetesnő. P. Katalin ikertestvére. 1922. VI. 24: Budapesten lépett a Szent Szív Társaságába. 1925. szakácsnő Grácban; 1935. a Philippineumban sekrestyés; 1949. a Sophianumban vasalónő; 1950. Pressbaumban élelmiszerraktáros, ebédlős; 1963. házimunkákat végzett.

Pécsi Géza⁴⁷ (*Pécs, 1927. máj. 22. †2015): tanár. – 1948-ban Pécssett a Zenekonzervatórium ének-zongora, 1951-ben a Pedagógiai Főiskola magyar, ének-zene szakán végzett. Tanított a siklói, majd a komlói általános iskolákban. 1956-ban a tanári pályát el kellett hagynia, a TEFU autójavítóban fizikai munkás. 1958-ban a pécsi 500. sz. Szakmunkásképző Intézetben kollégiumi nevelő, majd magyar–történelem tanár. Az ének-tanítás nélküli intézetben 150-200 tagú vegyes kart szervezett, országos sikereket ért el. Új módszereként elindította a komplex művészeti nevelést. 1970 után megyei és országos szakreferens, 1980-ban koncepciók eljárással eltávolították a pályáról. Egészsége megromlott, 1981-től nyugdíjas. 1986–92 között kutatói állást vállalt a pécsi egyetemen. Részt vett Pécs egyházzenei életében és a Kolping mozgalomban. *Kulcs a muzsikához* c. tankönyv- és kazettasorozatot dolgozott ki. – 1998-ban köztársasági arany érdemkereszttel tüntették ki.

Pécsi Gusztáv⁴⁸ dr. (*1874. †Nagyölvéd?, 1947. márc. 16.) theologiai tanár. A gimnáziumot Budapesten és Esztergomban végezte. 1899. X. 28.: pappá szentelik, teológiai dr. 1902–41-ig az esztergomi szeminárium filozófia tanára, 1918-tól haláláig Nagyölvéd plébánosa. Társszerkesztője az „Esztergom” című keresztény katolikus irányú politikai hetilapnak. Munkái: „Egyházi beszéd Szt. Adalbert püspök és vértanú ünnepére”, 1906. „A fizikai axiómák válsága” 1907. „Newton rendszerének haldoklása” 1908. „A természettudomány reformja” (I. könyv: *Newton rendszere és az új*

⁴⁵ Zsidó lexikon

⁴⁶ Katolikus lexikon.

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ Rózsa V.: IRODALOM, TUDOMÁNY ÉS MŰVÉSZET In: Borovszky S.: Magyarország vármegyéi és városai Esztergom vármegye; Katolikus lexikon

fizikai rendszer; II. könyv: *Az új naprendszer*). Németül megjelent 1908-ban. „Az Ige testté lőn” karácsonyi színmű 4 felvonásban, 1907 „*Cursus Brevis Philosophie*” I. kötet (*Logica Metaphisica* 1906); II. kötet (*Cosmologia. Psychologia* 1907) „*Napkeleti bölcsek*” karácsonyi színmű 4 felvonásban; 1910.

Pécsi Gyula⁴⁹ (*Marosvásárhely, 1872): egyházi karnagy. Negyvenéves szolgálata idején a budapest–tabáni, a budapest–vízivárosi és az óbudai r. k. templomok, 1936-ban az újpesti plébániatemplom karnagya. Szerzeményei: misék, betétek, világi karok.

Pécsi Jakab⁵⁰ (†Gyulafehérvár, 1515. aug. 3.) kanonok. – Péter fia. 1465-ben a natio Hungarorum tagjaként a bécsi egyetemen tanult. 1463-ban baccalaureus artium, 1468-ban magister artium. 1481. XII. 21-én Geréb László püspök kinevezte kolozsvári plébánosnak. 1500-ban gyulafehérvári kanonok, vicarius generalis.

Pécsi János⁵¹ (*Joannes de Quinqueecclesiis; cons. episcopus Argentanus*) (14. sz.): fölszentelt püspök. – A teológia magisztere, 1386–87 között váradi kanonok. *Czudar* János váradi megyés püspök helynöke.

Pécsi József⁵² (*Gecse, 1899. júl. 28. – †Gönyű, 1952. febr. 14.): országgyűlési képviselő. – 6 elemi és mezőgazdasági szakiskolát végzett. 1917–18-ban tüzér tizedesként az olasz fronton harcolt, azután 30 holdas birtokán gazdálkodott. 1945. év tavaszán Gönyűn élt a nemzeti bizottság és a földigénylő bizottság elnöke, a Független Kisgazdapárt helyi szervezetének megalakítója és megyei választmányának tagja. Ez év végétől a párt Győr-Moson és Sopron megyei listáján nemzetgyűlési képviselő. 1947. VIII. 6.: kilépett a Kisgazdapártból, csatlakozott a Demokrata Néppárt-hoz (DNP). 1947 szeptembere után újra országgyűlési képviselő. Ellenkezett az iskolák államosítását. Képviselői mandátumát 1949-ig megtartotta, ezután visszavonult a politikától, 25 holdas birtokán gazdálkodott. 1950-ben kulákká nyilvánították.

Pécsi Katalin⁵³ (*Mohács, 1897. okt. 10. – †Pressbaum, Bécs, 1953. okt. 19.). Szerzetesnő – P. Erzsébet ikertestvére. 1922. VI. 24: Budapesten lépett a Szent Szív Társaságába. 1925-től Bécsben a háztartásban, 1928-tól Pressbaumban a kertben dolgozott, illetve ebédlős volt.

49 Katolikus lexikon

50 Uo.

51 Uo.

52 Uo.

53 Uo.

Pécsi Sebestyén⁵⁴ (*Bp., 1910. okt. 29. – †Bp., 1991. máj. 8.): karnagy, orgonaművész. – Az esztergomi tanítóképzőben tanítói és kántori oklevelet szerzett, 1930–36 között a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán Kodály Zoltántól zeneszerzést, Harmat Artúrtól egyházenét, Zalánfy Aladártól orgonálni tanult. 1937–42 között az újpesti Erkel Ferenc Zeneiskola tanára, igazgatója. 1940–65-ig a Szt. István-bazilika orgonistája, 1940–80-ig, nyugdíjazásáig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola orgonatanára. 14 hanglemeze jelent meg hazai és külföldi lemezgyártóknál.

Péchy Blanka⁵⁵ (született Greiner) (*Pécs 1894. 09. 21. – †Bp., 1988. 07. 06.) SZOT-díjas (1964) színésznő, előadó, író, nyelvújító, rádiós műsorvezető, a bécsi magyar nagykövetség kulturális attaséja, a bécsi Collegium Hungaricum igazgatója (1948), alapítványtevő és a Kazinczy-díj megalapítója, érdemes művész (1959). Péchyről díjat nevezett el a Kazinczy-díj alapítvány 1994-ben. 16 éves korában miniszteri engedéllyel érettségizett. 1914-ben végezte el a Színművészeti Akadémiát Bajor Gizi évfolyamtársaként. Játszott a Vígszínházban, a Magyar Színházban, a Belvárosi Színházban. Kiemelkedett versmondó képességével. Ady költészetének egyik első népszerűsítője. 1928–34-ig a bécsi Max Reinhardt társulatánál szerepelt, majd hazatérése után a főváros szinte összes drámai színházában játszott. 1945 után a Nemzeti Színház tagja. 1948-ban három évre ismét Bécsbe költözött. 1952-től újra pesti színházakban játszott. 1962-től a Zeneművészeti Főiskolán színpadi beszédet tanított. 1964-től, nyugugalomba vonulása után vállalt még fellépéseket, ami mellett a rádióban nyelvújító sorozatot indított „Beszélni nehéz” címmel. 1942-ben jelent meg első novellája a Magyar Nemzetben. A színpadtól való visszavonulása után elsősorban írói tevékenységet folytatott. 1979-ben Győr díszpolgára lett.

Pécsi Dániel⁵⁶ dr. (*Békésszentandrás, 1856 – †Bp., 1927. 05.). A kolozsvári egyetemen tanult, ahol több éven keresztül asszisztenskedett. Később Túrkevényen lett körorvos. A himlőoltás, a tüdővész és a rákbetegség kezeléséről számos tanulmánya jelent meg.

Péchy Illy⁵⁷ (Hamerli Ilona) (*Pécs, 1912. 02. 14. – †Pécs, 1998. 08. 31.) primadonna. Tösgyökeres pécsi. Az elemi és polgári iskolát Pécsen végezte. Szép énekhangjára korán felfigyeltek, a családban, majd az iskolában is. 1932-ben Szabados, Hanis és Malecky tanár urak előtti sikeres próbaéneklése alapján vették fel a második akadémiai osztályba, s

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ Wikipédia; Magyar lexikon; Zsidó lexikon

⁵⁶ Zsidó lexikon.

⁵⁷ Sey G.: Péchy Illy – Egy elfelejtett pécsi primadonna

egyben elnyerte a Zeneművészeti Főiskola operai ösztöndíját is. Sajnos mindkét lehetőségtől elesett, mivel nem sikerült Pestre kerülnie, elsősorban anyagi okok miatt. Énektanára biztatására elindult a Budapesten megrendezett magyarnóta-versenyen, ahol ezüstkoszorús minősítést kapott. A későbbiekben játszott Pécsen, Szegeden (1934–35) és Budapesten. A Király Színházzal kötött szerződése lejártá után a Baross Grillben Rónai Zoltán jazz-zenekarának kíséretével énekelt, majd 1937-től külföldi turnéra indult Gyenes Lily tizenhárom tagú női zenekarával. Bejárták Svájcot, Svédországot, Finnországot, Norvégiát, Dániát, Észt- és Lettországot. A turnének a háború kitörése vetett véget. Az épp Oslóban tartózkodó zenekar haladéktalanul hazaindult. Pécsy Illy az induláskor határozta el, hogy többet nem énekel. Az énekesnői karrier tulajdonképpen ezzel megszakadt. 1942 februárjától egy éven keresztül Budapesten, az Ipari Árukiviteli és Behozatali Rt. eladási osztályán dolgozott, majd 1943-ban nővéréhez költözött Vörös-pusztára, gazdálkodni. 1944-ben elvégezte az „Ezüstkalászos gazda” tanfolyamot. A front közeledtekor visszaköltözött Pécsre. 1950-től Nagymányokon élt, ahol férje a gyógyszerterát vezette. 1955-től gyógyszerügyi asszisztensként dolgozott, gyógyszerésztechnikusi vizsgáját 1957. március 2-án tette le. 1975-ben ment nyugdíjba.

Az első világháborúban is harcoltak Pécs, illetve Pécsi nevű harcosok.⁵⁸

A 19. Pécsi honvéd gyalogezred kötelékében teljesített szolgálatot:

Pécs István gyalogos, kőműves, aki Bükkösről vonult be az ezredhez 1914. október 4-én. Harcolt a román és orosz hadszíntereken 12 hónapig, mint telefonista.

Pécs István (eredeti neve Peich) gyalogos, kőműves, aki 1915 februárjában vonult be, orosz és olasz hadszíntereken harcolt 42 hónapig, részben műszaki beosztásban. A bronz vitézségi érem és a Károly csapatkereszt kitüntetésekkel érdemelte ki.

Pécsi István gyalogos, gazdálkodó Pécsváradról vonult be az ezredhez 1914. július 28-án. A szerb hadszíntéren harcolt 19 hónapig. A Károly csapat kereszt és a háborús emlékérem tulajdonosa.

Pécsi József gyalogos, kőművesmester Szigetvárról vonult be az ezredhez 1916 márciusában. Részt vett a Görz és Piave menti ütközetekben. A 2. osztályú ezüst vitézségi érem, a bronz vitézségi érem és a Károly csapatkereszt kitüntetésekben részesült.

⁵⁸ A 19. Honvéd gyalogezred története (Pécs, 1938.)

Végezetül még egy családról szeretnék megemlékezni, akik ugyan nem városunk nevét viselik, ám címereslevelüket Pécssett állították ki 1495. március 18-án. *Lovag Henrich Lorecky von Elkus (Elkus)* kiváltságlevelét (Dobzse) László Magyar- és Csehország királya adományozta ittjárta alkalmával.

Henrich Loreckyt, akit kinevezett valóságos királyi kamarásnak, pénzügyi felügyelőnek a csehországi Kutenbergbe, és nekiadományozta Pakomèfic (Lorecko) várát, Dornik (Olkus) és Lov (Lukos) falvakat.

Címer: hasított pajzs első kék mezejében kiterjesztett szárnyú, jobbra tekintő fél ezüst sas, a bal oldali ezüst mezőben három vörös jobb haránt pólya; a jobbra tekintő pántos sisakon arany-kék-ezüst-vörös-arany-kék pólyából növekvő sisakdísz: két, jobbra néző, kék-vörös sasszárny; takaró kék-ezüst; vörös-arany.

KIRÁNDULÁS A BALATON-FELVIDÉKI NEMZETI PARKBAN

A Balaton-felvidék, a Dél-Bakony, a Tapolcai-medence, a Keszthelyi-fennsík és a délnyugatra nyúló Kis-Balaton medencéje tartozik a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkhoz, amelyet 1997-ben hoztak létre hat tájvédelmi körzet összevonásával. Területe 570 km².

Már évek óta terveztem, hogy módszeresen bejárom a Balaton-felvidéket. Ebben az évben (2016) Vonyarcvashegy volt a kiindulási pont. A Zenit Hotel volt a szállásom, innen indultam feleségemmel kora reggel a Hosszú-völgyön

A Zenit Hotel

A Berzsényi-kilátó

a Berzsényi-kilátóhoz. Felérve a 355 méteren lévő Pető-hegyre, elénk tárult a 2002-ben felújított Berzsényi-kilátó. Harmadik szintjéről tiszta időben állítólag kivehető az Alpok lábai, sőt dél felé kutatva távcsóvel a Somogyi-dombság felett a Mecsek is. Mi sajnos ezt nem tudtuk alátámasztani. Valószínűleg a téli tiszta időben van erre lehetőség. Következő úti cél a Padkői-kilátó volt. A kilátó 2015-ben épült, a Keszthelyi-hegység déli részén egy 408 méteres dombtetőn található. A kilátó melletti kis tisztáson szépen kiépített pihenőn pihenhetünk meg. Itt található a Zala megyei turisták három kopjafája, melyeket a megye kiváló túrázóinak emlékére állítottak.

Köztük a legfiatalabb Buruczky Ferenc meteorológus, aki 29 éves korában hunyt el. Kis pihenő és a kilátóról megcsodálható panoráma után továbbindultunk. Kiérve az erdészeti országútra, a szépen kiépített

A Padkúti-kilátó

Büdös-kúti pihenőházhoz értünk. Itt rátértünk a piros jelzésre. Rövid gyaloglás után értünk a Büdös-kúti erdészházhoz és arborétumhoz. Létesítését 1937-ben Horváth Károly erdőmérnök kezdte el. Mára egy nagyon szépen továbbfejlesztett és karbantartott területet találunk itt. Továbbhaladva a Vadvíz-árkon, majd a Meszeltfák-útván érünk a Büdös-kúti völgybe. A piros jelzésen érjük el a völgyben található Hatlábú pajtát. Itt padok, pihenőhely, esőbeálló várja az erre látogató turistákat. A közelben találjuk Ferenc József fáját és az emlékére állított kopjafát. Napi túránk a végéhez közeledett, már csak a Nagy-mezei szabadidőpark és a felette a Kerek-hegyen lévő Festetics-kilátó

A Büdös-kúti erdészház

volt hátra. A Nagy-mező a tengerszint felett 180 méteren helyezkedik el a Keszthelyi-hegység délnyugati oldalán, a Balatontól 2,5 kilométerre. A fenyőligettel körülvett kirándulóközpont mindennel el van látva, elegáns erdei bútorok, esőbeállók, terméskő fogadóépület, szalonnasütő helyek várják a megfáradt turistákat. Az itt található tornapálya megálmodója Kovács Lajos erdész volt, akinek rusztkus faszobra a mező egyik sarkában áll. A közelben lőtér működik, ahol az amatőrök is kipróbálhatják tudásukat, mi ezt most kihagytuk. A Nagy-mező nyugati

Hatlábú pajta

Ferencz József fája

Festetics kilátó

A Nagy-mezei fogadóépület

oldalán gyalogösvényen jutottunk fel a Kerek-hegy legmagasabb pontjára 231 méterre. Itt található a 2000-ben felújított Festetics-kilátó. A kilátóról a panoráma lenyűgöző. A legfelső szintről az ember szeme egyetlen pásztázással befogadja a Nyugat-Balaton és a Keszthelyi-hegység dombhullámain. Kis pihenő után tovább indultunk. A Dolomit-tanösvényhez érve szembesültünk a vandálok munkájával. Sajnos sok kihelyezett ismertető táblát megrongáltak, összefirkáltak. Utunk végeztével még megcsodáltuk a 2010-ben a Kisistók-dombon felállított fénykeresztet.

*Fénykereszt
(Gyenesdiás – Kisistók-domb)*

A vonyarcvashegyi fénykereszt

Kitaibel Pál-kilátó

Este messziről látszik a kivilágított kereszt. Egészségesen elfáradva érkezünk vissza a szálláshelyünkre, ahol este egy pohár bor mellett már a másnapi kirándulást terveztük.

Másnapra egy rövid kirándulás maradt a Vonyarcvashegy házai fölött található Kitaibel Pál-kilátóhoz, ahová a Keresztúton juthatunk fel. A 15 stációból álló Keresztút Simon András művész munkája. A Keresztút végén található fénykereszt majdnem 8 méter, 2010-ben avatták fel. A Vashegy dolomitnyúlványán 225 méteren található, 2002-ben épült kilátóról gyönyörű kilátás tárul a turista elé.

Rövid, de tartalmas kirándulásunk végéhez értünk. Természetesen még a környéken sok érdekesség és látnivaló található, de ez már egy következő túrázás programja lesz.

MEGEMLÉKEZÉS A MOHÁCSI CSATA 490. ÉVFORDULÓJÁN

1 526. augusztus 29-én Mohács határában vívtak sorsdöntő csatát a magyar seregek Szulejmán szultán török hadaival. Mindössze másfél óra leforgása alatt tizennégyezer katonánk esett el, a középkori Magyarország elveszítette királyát, szenvedett végzetes vereséget és hullott részeire. A mohácsi csata első két tömegsírja dr. Papp László régész munkásságának köszönhetően került napvilágra 1960-ban. A város ettől kezdődően támogatta az emlékhely létesítését, ám a hatvanas években megélénkült viták és szélsőséges vélemények nem kedveztek a gondolat kibontakozásának. A tényleges építési munkák csupán 1975 őszén kezdődhettek meg, amikor újabb három tömegsír került elő.

Negyven évvel ezelőtt, 1976. augusztus 29-én, a mohácsi csata 450. évfordulóján tízezer ember jelenlétében került sor az emlékhely felavatására. Az emlékhely 2011-ben jelentős megújuláson esett át, ekkor avatták fel az új, Szent Koronát mintázó fogadóépületet. A 2012 óta hivatalosan Nemzeti Emlékhely rangot viselő helyszín rendszeresen ad otthont különböző rendezvényeknek, melyek a csatát és történelmi korszakát idézik meg, a hősokról való méltó megemlékezést szolgálják.

BEJÁRAT ÉS FOGADÓÉPÜLET

A z emlékhely gótikus ívű, majd az ív közepén megtörő kapuja szimbolizálja a törést, mely az ország fejlődésében a csatavesztés eredményeként bekövetkezett. Pölöskei József ötvösművész bronzból készült alkotása 14 000 csontra emlékeztető alkotóelemből áll, ami a csata és a környékbeli települések 14 000 keresztény áldozatának művészi megjelenítése. A Vadász György által tervezett, impozáns megjelenésű fogadóépületbe Bencsik István szobrászművész „*Térképítő*” című alkotása mellett elhaladva léphetünk be. A föld alatti szinten kiállítóteret kapott helyet, ahol a csatával kapcsolatos bemutató tekinthető meg. A kiállítás egyszerre hagyományos és formabontó, a régészeti leletek és a magyar, valamint török történelmi források együttes bemutatása során a látogatók számára kézzelfogható valósággá, átélhető történeti élménnyé válik a mohácsi csata. Az ismeretanyagot három különböző, HD-minőségben vetítésre kerülő film mutatja be, melyek igazodnak a

látogatók életkorához, szakmai felkészültségéhez: külön film készült az óvodás korosztálynak, az iskolásoknak és a felnőtteknek, továbbá a történelemmel foglalkozó szakemberek számára. Az épület első emeletén tárgyaló és mini kiállítótér kapott helyet. A legfelső, kupolaszint időszakos tárlatok helyszíne, valamint itt található a kávézó és az étterem. A nagy üvegablakok mögül lehetőség nyílik a virágot mintázó sírkert „madártávlatból” történő megszemlélésére.

ÁTRIUM

A fogadóépület és a sírkert között található, földbe süllyesztett átriumos építmény Vadász György alkotása. Hangulata a török időkben elpusztult kolostorok emlékét idézi, a közepén álló kút, a fehér kőróza – Illés Gyula szobrászművész munkája –, mint egy meghasadt virág, az ország három részre szakadását szimbolizálja, s hazánkért hullatja könnyeit. A falakon elhelyezett vészterhes hangulatú tablók a csatát megidéző költemények olvashatók. Néhány lépcsőfok csupán innen, s kibontja előttünk szirmait az emlékezés, a remény virága. A 14 000 tiszafával, valamint egy mogyorófaligettel szegélyezett emlékpark immár teljes mivoltában tárul elénk.

A SÍRKERT

A szimbólumok sokaságát rejtő sírkertet a Kárpát-medencében őshonos növényekből álló erdő veszi körül. Az erdő egy ponton megtörik, délnyugaton fenyegető törként hasít bele a feketefenyőkből ültetett ék, mely a végzetes török támadást jelképezi. Az emlékhelyen vezetők sétányok szintén jelképes mondanivalóval rendelkeznek: a koncentrikus köröket formáló, önmagukba visszatérő utak a park, és egyben a mohácsi kálvária körüljárását teszik lehetővé a látogatók számára, feloldozást, megoldást nem rejt magában. A tömegsírok között II. Lajos király, Szulejmán szultán, Tomori Pál, Kanizsai Dorottya és sok-sok névtelen vitéz fából kifaragott sírjeleit láthatjuk – Kő Pál, Kiss Sándor, Király József és ifj. Szabó István alkotásait. Láthatjuk a Regős szélháróját, az angyalszárnyú Mária királynét, csatabárdokat, buzogányokat, kiegyenesített kaszákat, és a csatában elpusztult lovakat megidéző lófigurákat. A sötétbarna faragások sűrűjében állva szinte hallani a csata zaját, a lovak patájának dübörgését.

MEGEMLÉKEZÉS: 2016. AUGUSZTUS 27–28.

A Mohácsi Nemzeti Emlékhelyen minden évben megemlékezést tartanak a tragikus végű mohácsi csata áldozatairól, és megkoszorúzzák a hősi halottak tömegsírait. Az emlékhely 2016. évi programjai közül kiemelt figyelmet kapott a mohácsi csata 490. évfordulóján tartott ünnepségsorozat. Történelmi hagyományörző egyesületek tartottak bemutatókat, berendeztek egy középkori katonai tábort, ahol a közönség a közel 500 évvel ezelőtti fegyvereket, viseleti elemeket, katonai szokásokat ismerhette meg. A csataévforduló alkalmából szervezett hivatalos megemlékezésen Kátai Zoltán történelmi énekmondó kobozkísérettel XV–XVI. századi históriás énekeket adott elő, dr. Hargitai János országgyűlési képviselő és dr. Simicskó István honvédelmi miniszter ünnepi beszédet mondott. Bíró László katonai táborigazgató közös imája és a koszorúzás zárta a megemlékezést. Augusztus 28-án délután 1 órakor érkezett meg a Mohácsi Nemzeti Emlékhelyre a Szent Jobb. A jeles eseményen Snell György püspök, a Szent Jobb őre a Sírkertben köszöntőt és imát mondott, majd áldást adott.

Fotóösszeállításunk a jeles eseményből ad ízelítőt. A felvételeket a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai készítették.

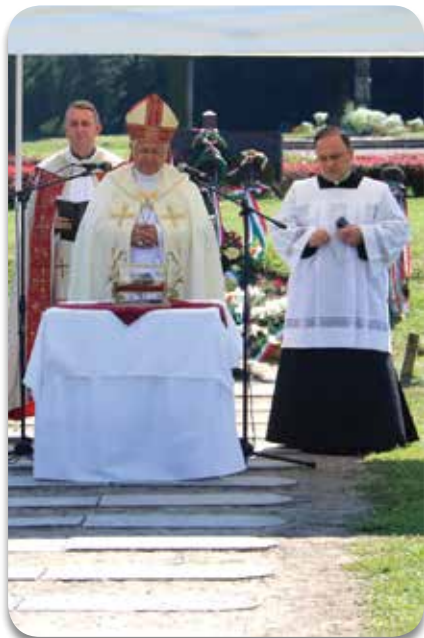

HÁROMSZOROS JUBILEUM

100 éve avatták fel a pécsi Pius Katolikus Főgimnázium épületét, 95 éve érettségizett falai közt az első osztály, 85 éve szentelték fel a Pius templomot.

Bensőséges ünnepség keretében tartottak megemlékezést, civil kezdeményezésre, a Pécsi Tudományegyetem Ifjúság úti épületében, átadásának centenáriuma alkalmából, 2015. december 16-án.

A megemlékezésen megjelent dr. Udvardy György pécsi megyés püspök, dr. Szabó Ferenc SJ – a provinciális atya képviselőjében, Ritter Attila, a Janus Pannonius Gimnázium igazgatója, prof. dr. Gábor Róbert, a PTE Természettudományi Karának dékánja, mint házigazda, a megemlékezés ötletét felkaroló és annak helyet adó intézmény vezetője, valamint a piusista öregdiákok.

A Pécsi Tudományegyetem Ifjúság úti épületét valaha a pécsi Pius Katolikus Főgimnázium számára építtette magánvagyonából gróf Zichy Gyula dr. (1871–1942) pécsi megyés püspök. Ő volt az, akinek szorgalmazására, a rendi és városi hagyományok folytatásaképpen, 1912-ben városunkban megkezdte első tanévet a jezsuiták Pius Gimnáziuma, ahol az első érettségi vizsgát 1920. június 9-én szervezték.

A Makár utcai – ma Ifjúság útjai – épület szervezési munkálatait P. Jablonkay Gábor SJ, a Pius Collegium első rektora végezte, egyedül, teljes hatáskört és szabad kezet kapva. A hatalmas „palota”, mely otthont adott a rendháznak, gimnáziumnak, internátusnak, 1914-ben, tehát két év alatt készült el. Ugyan az épület fejlesztése, kiegészítése tovább folyt, az oktatáshoz szükséges feltételeket már a kezdetektől messzemenően biztosította. Az új épületbe 1914 nyarán költözött át a József utcából az intézmény.

Az intézet hivatalos felavató ünnepségét 1915. december 22-én tartották az alapító, gróf Zichy Gyula püspök jelenlétében.

A gimnáziumnak helyt adó keleti és a nyugati szárnyon elhelyezkedő rendház közé tervezett templom megépítésére, felszentelésére 1930. június 9-én, pünkösöd másnapján került sor.

Így, 2015-ben hármás évfordulót ünnepelhettünk. Az épület felavatásának 100. évfordulója mellett, az első – e falak közt lezajló – érettségi 95. évfordulóját, és a templom felszentelésének 85. évfordulóját.

A jogutód Janus Pannonius Gimnázium énekkarának műsora után prof. dr. Gábel Róbert dékán köszöntötte a megjelenteket, majd Sey Gábor szervező emlékezett meg az évfordulókról. Dr. Udvardy György püspök és dr. Szabó Ferenc SJ méltatta az egykori Pius Gimnázium és a jezsuita rend oktatásban betöltött szerepét, és együtt leplezték le az első érettségiző osztály csoportképét Zichy püspök mellszobra mellett. A piusista öregdiákok nevében dr. Kőhegyi Imre helyezte el koszorút az iskolát alapító püspök szobránál.

Az ünnepség végén a résztvevők közösen énekelték el a Himnuszot.

Álljon itt emlékül az első érettségiző osztály és érettségiztető tanáraik neve:
A vizsgabizottság elnöke Buzássy Ábel, az igazgató Riegel Sándor SJ, a vizsgáztató tanárok: Kulcsár István SJ osztályfőnök, Cséfalvay Nándor SJ és Kamer Ferenc SJ, a történelem tanára voltak.

Jelesen érettek:

Bellontsik Aladár, Breitung József, Cížek Antal, Czigler Antal, Khayatt (Wadih) Ince (Imre), Mihálovics László, Sey Lajos, gr. Sztáray Antal, Tombi Ferenc.

Jól érettek:

Bérdi József, Budimáczy Imre, Dokupil E. Dezső, Jäger Antal, Kalina István, Molnár Géza, Pál Lajos, Polgár András, Romeisz Gyula.

A MECSEK EGYESÜLET TURISTÁJA DÉL-AMERIKÁBAN II. BRAZÍLIA, ARGENTÍNA, CHILE, HÚSVÉT-SZIGET TÁJAIN, 2015. OKTÓBER–NOVEMBER

Első dél-amerikai (Peru–Bolívia) utamról a 2011-es egyesületi évről szóló ME évkönyvben számolhattam be. Közép-amerikai (Mexikó–Guatemala–Honduras) útjaimról a következő, 2012-es évkönyvben írhattam. Aztán a 2013-as évkönyvben az akkor száz éve elhunyt Vámbéry Ármin nyomán járva, lépteimet ezúttal Ázsia felé irányítva, üzbegisztáni utamról mondhattam el az ott és akkor fontosnak vélt élményeket, történéseket.

A következő két – 2014-es és 2015-ös évkönyvekben – nem írhattam egzotikus utazásokról, mert ezek akkor – kényszerűségből – elmaradtak.

Újabb hosszú és említésre érdemes utazásra csak 2015 őszén, október–november hónapokban nyílt lehetőségem, visszatérve az általam legjobban kedvelt dél-amerikai kontinensre. Ekkor csaknem háromhetes, Brazíliát, Argentínát és Chilét érintő – s az utóbbihoz tartozó Húsvét-szigettel záródó –, összesen tizenhárom repülőutat is magában foglaló, csaknem ötvenezer kilométeres utat tehettem. Nem egyedül: egy tizenkilenc fős társaság tagjaként.

Az itt következőkben erről az útról, ennek számomra legérdekesebb állomásairól és élményeiről szeretnék beszámolni. Nem a hivatasos utazók objektív szemléletével – hiszen nem vagyok az! –, hanem kimondottan személyes hangon, személyes élményeket és személyes fényképeket sem mellőzve, miként korábbi beszámolóimban is.

Nos, a Ferihegy–Amszterdam–Sao Paulo repülőutat követően már helyi járattal értük el az Iguazú-vízesés – mint első jelentős látnivalónk – brazil oldalát. Hangsúlyozni kell, hogy a vízesést illetően egy természeti csodáról, egy világszenzációról van szó, amely méreteit illetően még a Niagara-vízesést is alaposan túlszárnyalja, hiszen mintegy 20 méterrel magasabb és másfélszer olyan széles! S talán szebb is, de ez legyen egyéni megítélés kérdése.

A portugálul *Cataracas do Iguazú*, spanyolul *Cataracas del Iguazú* névre hallgató tünemény, az Iguazú folyón, a brazil–argentín határnál, húszegynéhány kilométerrel azelőtt található, hogy e folyó beletorkolna a Parana folyóba. Maga az „iguazú” szó a valaha itt élt guarani indiánoktól származik, s jelentése – ki hinné? – „nagy víz”.

Az első európai, aki a vízesést 1541 körül megpillantotta, Álvar Núñez Cabeza de Vaca, a Río de la Plata folyó partján elterülő spanyol gyarmatok kormányzója és utazó volt.

Az Iguazú-vízesés brazil oldalról

Az indián legenda a vízesés keletkezését M'boi kígyó istenhez köti, aki feleségül vette az indián kaingang törzs főnökének lányát, Naipit. Utóbbi azonban Tarobát, a bátor indián harcost szerette, akivel az esküvő napján csónakba szálltak és a folyón elmenekültek. M'boi azonban, felfedezve a szökést, iszonyú haragra gerjedt, s előbb felkavarta az egyébként csendes Iguazú vizét, majd a gránitmederbe hatalmas krátert vájt, amelybe aztán a víz óriási robajjal zuhant.

A szökevények itt katasztrófa áldozatául estek: Naipi vízfátyollá, Taroba a szakadék szélén álló magányos fává vált.

Az indián legenda szerelmi háromszögénél jóval prózaibb, ám tudományos magyarázat szerint, a vízesést egy 120 millió év előtti vulkánkitörés hozta létre.

Maga a vízesés patkó alakú, 82 méter magas és 4 kilométer széles. A merlelépcső felső részén található sziklás szigetek a folyót sok-sok ágra szabdalják, így az egyes számban emlegetett „Iguazú-vízesés” végül is több száz különböző vízesésből áll. Magasságuk 60–82 méter között váltakozik.

A november–március közötti esős évszakban az Iguazú vízhozama másodpercenként csaknem 13 ezer köbméter, az augusztus–október közötti száraz évszakban ennek a töredéke. Az éves átlagos vízhozam másodpercenként 1800 köbméter körüli.

Magyar turisták az Iguazú brazil oldalán

A legnagyobb víztömeg az argentin oldalon egy félkör alakú szakadékba, a *Garganta del Diablóba* (Ördögtorok) zuhan.

1897-ben Edmundo de Barros brazil katonatiszt javasolta, hogy a víz-esés körüli térség különleges növényzetének, állatvilágának és természeti szépségének megőrzésére hozzanak létre nemzeti parkokat. Ezek meg is valósultak: előbb Brazília és Argentína némi határmódosítást hajtott végre egymás között, majd mindkét ország saját nemzeti parkot alakított ki a víz-esés körül.

Mi a víz-eséssel való ismerkedésünket a brazil oldal nemzeti parkjában, a vízparton tett gyalogsétával kezdtük. Vízparti sétáról pedig azért beszélhetünk, mert a víz-esések révén alázuhanó irtózatossá menynyiségű víz

Magyar turisták az Iguazú brazil oldalán a helikopter-felszállás előtt

Helisul helikopter az Iguazú felett

A csónakban, mellyel a vízfüggönyök közelébe jutottunk

Sétára indulva a brazil oldalon

nem tűnik el, hanem tovább folyik. A séta pedig a vízesésekkel szemben, a vízparton történt. Nézelődtünk, fényképeztünk, közben valamennyien vettünk egy-egy esőkabátot, hiszen a változó irányú szél gyakran felénk terelte a permetet, s az eső is hol megeredt, hol elállt. Azt, hogy a nemzeti park látogatója elé milyen látvány tárul, a mellékelt képek a szavaknál jobban szemléltetik.

Aztán a vízeséseket itt, a brazil oldalon nem csak gyalogosan közelítettük meg, de helikopterrel és motoros csónakkal is.

A Helisul légitaxi-társaság negyedóránként indítja helikoptereit, melyek a legcélszerűbb útvonalakon repkedve mutatják be felülről mindazt, amit vízesés vonatkozásában látni érdemes. A jegyet váltókat négyes csoportokba osztják, akik közül egy személy a pilóta mellé ülhet, mögéjük pedig hárman. Végül itt, az Iguazú-vízesés brazil oldalán óriási élményt nyújtott a motorcsónakos száguldozás is. Előbb fürdőruhába bújtunk, majd irány a stég. Itt mentőmellényt „öltve” foglaltunk helyet a hatalmas gumicsónakokban. Több motorcsónak is indult egyszerre, mindegyik 25-30 turistával szelve, szántva, hasítva a vizet. Így közelítettük meg a több tucat vízesés alázuhanó víztömegét. Annyira persze nem, hogy az utasok fejére essen a lezúduló víztömeg. De ahhoz, hogy csurom vízesek legyünk, éppen elég volt 15-20 méterre megközelíteni a vízfüggönyöket. Mert vízpára, vízpermeteg jutott minden utasnak így is bőven elég! Közben a hullámok dobálták a csónakot, meg éles kanyarokat is tettünk, egészen bedőlve. Volt is nagy sikongatás!

Másnap a brazil oldalról átmentünk az Iguazú argentin oldalára, ahol a már említett argentin nemzeti park következett. Jegyeinket automata jegykezelőbe helyeztük, amely még azt is rányomtatta, hogy „Nac: Hungria” (Ha valaki elveszne, legalább a nemzetiségét tudják!?) Látogatásunk a park erdejében gyalogsétával indult, majd keskeny nyomtávú

Az Iguazú argentin oldalán, az Ördögtoroknál

kisvasúton folytatódott. Amikor a végállomáson kiszálltunk, egy lápos, mocsaras, víztócsás területen keresztül vitt az utunk, olykor folyók, szigetetek mellett, fölött. De hogy? Vasrácsokon, melyek szilárdan rögzítve voltak, így a láp, mocsár fölött lépkedtünk, kétoldali korlátok között. Sűrűn fényképezve, olykor leülve nézelődni, pihenni. E vasrácsok által épített útvonal cikcakkban kígyózott előre, mígnem elért a már említett Ördögtorokhoz. Itt aztán minden érkező a lehető leghosszabban időzött, mert a félelmetesen alázóduló, legnagyobb víztömeget a mélybe, a torokba „okádó” vízesést láttuk a brazil oldalról és láttuk helikopterről is, csónakkal azonban ez megközelíthetetlen! De ilyen közelről, tőle csupán egyetlen korláttal elválasztva még nem láttuk. Ha megkérdeznék: mi volt a legnagyobb élményem az Iguazúnál, menten rávágnám: az Ördögtorok!

Utunk következő állomása a Tűzföld, először is *Ushuaia* városa volt. Repülőterére argentin belöldi légijáratral érkeztünk, hogy az utazásal minél kevesebb időt veszítsünk.

Nos, először arról, miért is Tűzföld a Tűzföld.

Az elnevezés Magellánnak, a nagy portugál felfedezőnek köszönhető, aki 1520-ban áthaladva a később róla elnevezett szoroson, a partokon éjjel lobogó tüzeket, nappal fekete füstcsóvákat látott. Elnevezte hát e vidéket

a „Tüzek földjének” (Tierra de los Fuegos), mely később „Tűzföldre” (Tierra del Fuego) rövidült. A tüzeket a part mentén élő indiánok rakták, a legkézenfekvőbb (utólagos) magyarázat szerint a hideg ellen, de az sem kizárt, hogy az elejtett állatokat sütötték rajtuk. S az is lehet, hogy jeladás-ként szolgáltak e tüzek a távolabb élő indiánok részére.

Biztosat a helyiek sem tudtak, csak találgatni lehetett, mint dél-amerikai utunk során oly sok esetben. Aztán Magellánt követően még 350 éven keresztül a Tűzföld az őslakos indiánok (onák, jagánok, alakalufok és mások) birtokában maradt, noha közben nagyszámú európai hajós is megfordult e vidéken. Az 1880 körül meghonosított juhtenyésztés, s a szintén ebben az időben felfedezett aranylelőhelyek biztosította megélhetési lehetőségekkel megkezdődött a chileiek és argentinok betelepítése a Tűzföldre. Mai lakói magukat tűzföldinek, fueguinónak nevezik.

Visite la Cárcel del Fin del Mundo

Museo del Presidio
Historia de la cárcel
Presos Famosos
Tren de los presos

Museo Marítimo
Magnífica colección de maquetas
Indios Canóeros

Museo Antártico
Memorables exploraciones antárticas.
Balleneros, fosiles y fauna.

Ushuaia Antigua
Historia de Pioneros
Galería de Arte
Exposiciones Temporarias

Abierto todos los días de 10 a 20 hs (Consultar feriados)
Visitas Guiadas 11:30hs 18:30hs

Yaguajay y Gobernador Paz Ex- Presidio +54 (2901) 437-481
www.museosantizmo.com info@museosantizmo.com

Ushuaiában, egy „világ vége”-táblánál

A város, amelyet Argentína legdélebbi csücskénél felkerestünk, ott, ahol a Csendes- és az Atlanti-óceánok összeérnek, a magyar fül számára különös csengésű Ushuaia névre hallgat. Első telepese egy angol hittérítő, Wasti H. Stirling volt 1870-ben, így érdekes, hogy már 1893-ban várossá nyilvánították. Volt bálnavadász-állomás, később börtönkolónia, ahol orosz anarchis-

Ushuaia utcarészlete egy reklámlapon

ták pergették hátralévő napjaikat. Ma Ushuaia leginkább egy modern turistaközpontnak mondható.

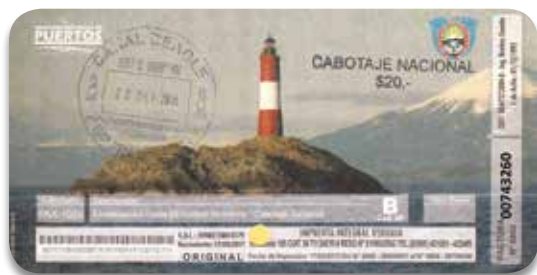
E városban, meg kikötőjében járva lépten-nyomon a „Fin del mundo” és az „End of the World” feliratú táblákba botlottunk, melyek tudatosítják az idevetődőkben a rideg valóságot, azt, hogy valóban a „világ végén” járnak.

Hiszen néhány apró és lakatlan sziget, meg egy-egy világítótorony ugyan még ettől délebbre is előfordul, de város már nem. Ez az utolsó város így az Antarktisz felé.

Mert helyileg itt a világ vége! De ki tudja? Könnyen lehet, hogy az időt illetően sokkal közelebb vagyunk a világ végéhez. Csak még nem tudunk róla!

Mindenesetre útitársaim is és én is odaálltunk egy-egy ilyen, a világ itteni végét hirdető tábla elé vagy mellé fényképezés céljából, hiszen az ott honiaik tán el sem hinnék, ha dokumentum nélkül, csak úgy mondogatnánk, hogy itt bizony csaknem lementünk a térképről...

Apropó, térkép! Ha nem is az egész város, de Ushuaia belvárosának utcái derékszögben metszik egymást. Itt aztán nincsenek girbegurba utcák meg ódon és szűk sikátorok, mint némely régi európai település óvárosában, itt valóban csak előre meg hátra és jobbra meg balra van, derékszögben. Merthogy így tervezték – miként az egyik mellékleten látható is. Az Ushuaia nyújtotta legnagyobb élmény kétségtelenül a kikötő. Itt már nincsenek utcák, csak víz és rengeteg hajó, meg a háttérben jókora hegyek. A várost hatalmas hófedte gránitbércek övezik, legmagasabb közülük az Olívia-hegy csúcsa.

A Beagle-csatornán hajózásra jogosító jegy

Ide, Ushuaiába érkeznek és innen is indulnak a „világ végét” vízi úton felkeresni és elhagyni akarók, s innen indul naponta többször is a „Francesco” névre keresztelt jacht. Ez hozzá-viszi a *Beagle-csatorna* megtekintésére vágó turistákat, így minket is. Méltóságos lassúsággal húzott el e jacht sok-sok sziklasziget mellett, hogy a turisták kedvükre fényképezhessenek. Mert a szigeteken madarak tömegei és a velük békés egymás mellett élésben dekkoló kicsi, nagy és óriási rozmárok sütkéreztek, hálás témát kínálva a fényképezőknek. A Francesco addig-addig állt meg e szigetek mellett, míg végül az egyikre kiszállhattunk, és saját lábainkkal tapodhattunk a guanón, amelynek ugye az a tulajdonsága, (mint a város peremén járt József Attilától tudjuk) hogy lerakódik, keményen, vastagon. A szigeten készült felvételek mellett hazahoztuk a Francesco jachton kapott bizonyítványt is – lásd a következő oldalon lévő képet –, amely nevére kiállítva, pecséttel és aláírásokkal ellátva igazolja, hogy tulajdonosa itt, a világ végén, s e hajón utazva siklott végig a Beagle-csatornán...

A csatorna nevét egyébként arról a *Beagle* nevű háromboccos, 90 láb hosszú angol hajóról kapta, amely 1826-tól kezdődően részese volt a dél-amerikai partvonal felmérésének. A *Beagle* legnevesebb utasa alighanem az 1831. december 27-én vitorlát bontott expedíció természetbúvárként részt vett Charles Darwin (1809–1882) az evolúció elméletének későbbi kidolgozója volt. Mi pedig, amikor késő délután „expedíciókról” visszafelé hajóztunk Ushuaiába, már a Francesco fedett és védett részeit részesítettük előnyben, megállapítva, hogy (itteni) tavasz ide, tavasz oda, a Tűzföldön estefelé már koránt sincs kánikula.

Aztán már a parton, egy remek étteremben elfogyaszthattuk a számunkra első igazi argentin beafsteaket, s irány a hotel és a jól megérdemelt pihenés. Másnap délelőtt keskeny nyomtávú kisvasúttal meg gyalogtúrával összekötött kirándulás következett a *Tűzföldi Nemzeti Park* (*Parque Nacional Tierra del Fuego*) területén. Az ushuaiai indulóállomás épülete, belseje és környéke nem mindennapos látványt nyújtott. Kívül, előtte lemezre festett, álló emberalakok, de úgy alakítva, hogy a mögé állók fejének kivágott ovális részéhez simulhassanak arcukkal a turisták. Akik persze sorban álltak. Japán, magyar, argentin, brazil s még ki tudja, hányféle nemzet képviselőinek ábrázata mosolygott így a mindenkori fényképezőgépek lencsége felé. Megörökítve az utolsó pillanatok közül azt, amely után az illető betért az állomás épületébe. Ahol először az volt szembeötlő, hogy itt a világ minden államának zászlaja kitűzetett. Egymás mellett, fölött, alatt, kuszán, de nagy békességben megférve egymással. Így minden, a világ végére eljutott turista megtalálhatta a vonat állomásának épületében kitűzve saját nemzete zászlaját! Persze mi, magyarok is megtaláltuk a mienket. Aztán volt itt sok minden más is kiállítva, hogy a beszállásra várakozók kedvükre nézelődhessenek, elűtve az üresnek tűnő időt. Hajózási alkatrészek, műszerek, tengerészbabuk, hajómodellek, tárlók meg régi és megsárgult fényképek.

Névre szóló igazolás a Beagle-csatornán történt hajózásról

A „világ vége kisvasút”
kifut Ushuaiából

Majd begördült vonatunk, egyike azoknak, amelyeknek mozdonyai következetesen fekete-piros, a turistákat szállító kupéi pedig élénkzöld színre voltak festve, s irány a jellegzetes dél-patagón táj. Vonatunk egy olyan útvonal mentén kanyargott, amelyen annak idején épületfa kitermelésén dolgozó fegyenceket szállítottak. A kisvonat többször is megállt, s ilyenkor a csak fegyelmezett üldögélésre módot adó, meglehetősen szűk ülésekről boldogan tódult kifelé a sok nemzet gyermekei alkotta utashad. Ki a tűző napra, a közelben gyér és kopár, a messzeségben némi étellel teli látványt is nyújtó tájat szemügyre venni és megörököltetni. Majd visszaszállás, kanyargás tovább, újabb megálló, talán még mostohább vidéken. A másik, az erdei végállomást követően kü-

lönböző irányba tartó jókora gyalogséták várták a turistákat a Tűzföldi Nemzeti Park kijelölt sétaútajain, melyekről letérni, összevissza gyalogni persze nem volt szabad.

Mi, élményeket gyűjtő rövid tűzföldi tartózkodásunk zárásaként, elérve egy menedékházat, busszal indultunk vissza Ushuaia repülőtérére. Innen pedig *El Calafatéba*, utunk következő említésre méltó „fénypontja”, a *Perito Moreno-gleccser* közelébe vitt a repülő.

Azt, hogy „közelébe”, természetesen helyi mértékkel mérve kell érteni. Hiszen Argentína észak–déli irányú kiterjedése több mint 3700 km, területe pedig 2.780.000 négyzetkilométer körüli. A távolságok itt egészen mások, mint amelyekhez mi Európában hozzászoktuk.

Ami nézni és átélni való itt, a *Gleccserek Nemzeti Park (Parque Nacional Los Glaciares)* területén várt ránk, azt röviden úgy mondhatnánk, hogy maga volt a jégvilág! Noha ennek *El Calafatéban* még híre-hamva sem volt, mert itt enyhe és szép, napfényes tavaszi idő fogadott.

Ha volna ilyen, El Calafatét a nemzeti park „fővárosának” neveznék, hiszen ez egy olyan központ, ahol a főbb hivatalok, utazási irodák, posta stb. találhatóak, ezen túl pedig többnyire innen indulnak az utak a környék legközismertebb és keresettebb nevezetességeihez. Az olyan égbe szökő, havas sziklacsúcsokhoz, mint a *Monte Fitz Roy* (3375 m) vagy a *Cerro Torre* (3128 m), az olyan festői tavakhoz, mint a *Lago Viedma* és *Lago Argentino*, végül olyan borjadzó gleccserekhez, mint a *Perito Moreno* vagy a *Glaciar Upsala*. És innen indulnak a kirándulócsoporthoz, ahogy mi is. El Calafate a fiatalabb argentin városok közé tartozik, csak 1927-ben alapították. Nevét a környék jellegzetes cserjenövényének, a kalafaténak (*Berberis buxifolia*) köszönheti, mely a sóskaborbolyafélék (*Berberidaceae*) családjába tartozik, s amely errefelé áthatolhatatlan, sűrű és tüskés bozót képezve (is) terjeng. Ehető, éretten fekete bogyós gyümölcse hasonló ízű, mint a kökény. E növény errefelé annyira népszerű, hogy nem csupán a város névadója, de a rajta keresztül kanyargó folyó, a *Rio Calafate* is e névre hallgat. Itt, El Calafate egyik parkjában kapott szobrot *Francisco Pascacio Moreno* (1852–1919) argentin természettudós és geográfus, akiről a már említett gleccsert, a Perito Morenót elnevezték. A perito egyébként nem valamely keresztnevet, hanem szakértőt, szakembert jelent. E gleccser névadója pedig azért lett F. P. Moreno, mert annak idején az ő kutatásai járultak hozzá leginkább e vidék tudományos megismeréséhez.

A Moreno-gleccser balról

A szerző a Moreno-gleccsernél

A Gleccserek Nemzeti Park talán legfőbb nevezetességei az El Calafatétól mintegy 80 km-re nyugatra húzódó Moreno-gleccser (Glaciar Perito Moreno), meg a másik, az Upsala-gleccser (Glaciar Upsala).

A változó számokkal jellemezhető Moreno-gleccser egyes adatok szerint 35-40 km hosszú és 8–10 km széles, függőleges homlokfala 4-5 km hosszú, és 60-80 méterre magasodik az Argentína-tó egyik ágának vize fölé. Ez volt az első tünemény, amelyet a nemzeti parkban, El Calafatéból kiindulva busszal felkerestünk, majd a szárazföld felől immár gyalog, minden elképzelhető szögből megcsodáltunk és lefényképeztük.

Akik – mint mi is – a gleccserrel szemközti parton, kifejezetten e célra kiépített, vasrács alapzatú, fakorlátos sétányokon lépkedtek, meg-megállva, nézelődve, hallgatózva és fényképezve, különös élménnyel gazdagodtak. Azzal, amint a gleccser szemközt magasodó homlokfala megmagszakadt, s a jégfaláról ilyenkor óriási robajjal jókora, többtonnás jégdarabok váltak le és zuhantak, csobbantak bele az előtte terpeszkedő vízbe. A jégfal, melyet én is mindenféle elképzelhető helyzetből lefényképeztem, önmagában sem tartozik a mindennapi látványosságok közé. De így, hogy időről időre leszakadoztak róla nagy darab jégtömegek, a turisták nem egy statikusan álló, moccanásmentes jégfalat néztek, figyeltek, hanem várakozásteljesen csüngött rajta a tekintetük: „– Na most, most... de mégsem. Talán majd később!” S valóban, érdekes volt várakozni. Mert egyszer csak hatalmas robajjal zúgott, zuhant alá a legközelebbi, soktonnás borjadzó jégtömeg...

Szemben, a „szárazföldön”, ahol álltunk, néztünk, hallgatóztunk és vártunk, a már említett, jól járható, kétoldalt korlátokkal védett, kiépített vasrácsutak vezettek keresztül-kasul minden irányban. Időnként tájékoztató táblák közltek spanyolul, majd angolul is a legfontosabb tudnivalókat arról, hogy éppen mit is látunk, adatokat a gleccserek képződéséről, a terület növény- és állatvilágáról stb.

A Moreno-gleccsert tekintve a nemzeti park egy másik látványosságát kerestük fel. Mert következett egy többórás hajókirándulás az *Argentína-tavon* (*Lago Argentino*) úszó jéghegyek (*témpanos*) között, az Upsala-gleccser végcéllal.

Az Argentína-tó az ország legnagyobb tava, mintegy 1415 négyzetkilométeres vízfelszínnel, s a tengerszint felett 180 m-nél is magasabban. A tó nyugaton völgyi tóágakra, úgynevezett „*brazokra*” szakad, melyeket olvadékvizek táplálnak.

A *Puerto Bandera* kikötőben hajóra szállva egy ideig a tó nyílt vizén siklottunk megszámlálhatatlan jéghegy között. Némelyik még a sétahajónknál is hatalmasabb volt. Aztán megfordultunk, s besiklottunk a *Brazo Norte tóágba*, amelynek folytatása a *Brazo Upsala*. Ezen haladva értünk az Upsala-gleccser közelébe. Itt kiszállni nem lehetett, mert az Upsala-gleccser homlokfala az *Upsala-tóág* vizéig ér. A hajó ezért itt, a gleccser homlokzatához közel megállt, s hosszú percekig itt vesztegelt, hogy minden látogató elkészíthesse a fényképeit.

E gleccser neve egy svéd expedíció vezetőjétől, *Carl Skottsberg*től származik, de hogy miért éppen ő volt a névadó, azt senki sem tudta megválaszolni. Csupán arra kaptunk magyarázatot, hogy a nevét „kölcsonzó” svéd város, Uppsala neve itt miért lett megkurtítva egy „p” betűvel?

Úszó jéghegyek az Argentína-tavon

Azért, mert a spanyol nyelv a kettőzött mássalhangzók egyikét gyakran – így jelen esetben is – elhagyja.

Miközben mindezt megtudtuk, egyszer csak megszólalt a hajókürt, jelezve, hogy leteltek a nézelődés percei. Ezután a hajó megfordult, s ahogy jöttünk, úgy mentünk vissza. Hajózásunk Puerto Bandera kikötőben, mint végállomáson fejeződött be.

Ám mindezzel, vagyis a két gleccser és a tó vizében úszkáló jéghegyek megtekintésével még nem ért véget a nemzeti park látnivalóinak felkeresése. Mégpedig azért nem, mert a természeti csodák gyakorlati megtekintése után következett az elmélet, vagyis a *Glaciarium*, a gleccsermúzeum bejárása. A bejárás szó azért túlzás! Amikor ugyanis lépteinket a még otthon kialakított program a Glaciariumhoz irányította, már valamennyien rettenetesen elfáradtunk. Így aztán elég gyors iramban vettük sorra a látnivalókat, s már csak a vacsora és az azt követő pihenés lelkesítette a társaságot. Tudtuk persze jól, hogy ez emberi gyengeség! Ám mivé is lennénk gondolataink káprázatos délibábjai nélkül, melyeket az új s még újabb ismeretek táplálnak, fellebbentve a fátylat például a glaciológia titkairól! Az itt látottak ismertetésétől most mégis eltekintünk.

Innen, a Moreno-gleccser közeléből már *Buenos Aires* következett – volna! Ám vadvédelmi paradicsoma kedvéért egy kis kitérőt tettünk az Atlanti-óceánba benyúló *Peninsula Valdes*, azaz a *Valdes-félsziget* felé, még mindig Patagóniában.

Itt előbb *Trelew*-ben megnéztük a paleontológiai (ősrégészeti) múzeumot, majd busszal továbbmentünk a *Valdes-félsziget*re, ahol gyalogos állatnéző sétákat tettünk. A szép időben öröm volt nézni a sziklákon pihenő és sütkérező oroszlánfókákat meg a tengerparti puha löszben fészkelő pingvineket. Végül hajóra szállva következett a nap fénypontja! Mert itt, a *Valdes-félsziget* közvetlen közelében, a *Golfo Nuevo* (Új öböl) vizében és környékén lehet a legjobban megfigyelni a csapongva úszkáló, fickándozó, (párosodó) déli bálnákat (*Eubalaena australis*). Ez a környék a déli bálnák egyik kedvelt szaporodási helye.

A bálnamamak kétévente szülnek, a kihordási idő egy év, s ugyancsak egy évig szoptatják az 5-6 m hosszúságú „kisdedeket”, akik aztán idővel 15-17 méteresre és akár 50 tonnásra is megnőnek. *Trelew* és a *Valdes-félsziget* meg környékük felkeresése, az állatparadicsom megtekintése után aztán már valóban *Buenos Aires* következett.

Buenos Aires – jelentése „jó szelek” – vagyis az argentin főváros, e szűken számolva három, az agglomerációs övezetekkel együtt már tizenhárommillió metropolis néhány nap alatt nem ismerhető meg. Ennyi idő alatt tengernyi látnivalójába legfeljebb belekóstolni lehet. Mi is ezt tettük, helyi idegenvezetőnk, Alejandro kalauzolása mellett. Az általunk itt felkeresett helyszínek közül három kiválasztottról szeretnék írni. Előbb a *Plaza de Mayo* (Május tér) nevű, történelmi levegőjű főtér nevezetességeiről, majd a *La Recoleta* negyed híres temetőjéről, végül (futólag) a *La Boca* nevű, kikötői bohém negyed *Caminito* nevű útszakaszának egy részéről. Osztvá Johann Wolfgang Goethe gondolatát, mely szerint „Nyúlj bele az élet sűrűjébe, akármire érsz, minden érdekes.” (Belenyúltunk. Valóban az volt!)

Buenos Aires egy olyan város, amelyet kétszer alapítottak. Először a spanyol *Pedro de Mendoza* 1536-ban, ám léte ekkor az indiánok állandó támadásai miatt rövidre sikeredett. A *Juan de Garay* (1528–1583) nevéhez fűződő, s 1580-ban történt második alapítása aztán már tartósnak bizonyult. Sétánkat itt, Garay szobránál kezdtük, majd a Plaza de Mayón folytatva felkerestük a főváros római katolikus katedrálisát. Amint a mellékelt fényképen látható, e neoklasszikus, tornyok nélküli katedrális homlokzata tizenkét korinthuszi oszlop által tartott timpanonnal lezárt. (Engem a budapesti Múcsarnokra, de még inkább a Szépművészeti Múzeumra emlékeztetett.) Belépve e kívülről múzeumra emlékeztető katedrálisba, már megszokottabb kép fogadott. Szemben főoltár, kétoldalt mellékoltárok. Jobb oldalon, elhaladva a szamárháton ülő Krisztus szobra előtt, egy teljes oldalhajó *José de San Martín* (1778–1850) tábornok, a legnagyobb argentin szabadsághős emlékét idézte. Bent, középen látható a tábornok hamvait rejtő szarkofág. Belépni pedig két, korabeli egyenruhában állandó díszőrséget álló katoná között lehetett.

San Martín ütközeteket nyert a spanyolok ellen és felszabadította Chilit, majd Peru területén folytatott további eredményes küzdelmet, végül 1821-ben az állam protektora lett. Ám 1822-ben találkozott *Simon Bolívar*-ral, egész Dél-Amerika legnagyobb hadvezérével, aki ekkortól átvette a küzdelmek egyedüli irányítását, San Martín pedig lemondott a hadsereg vezetéséről. A politikától is visszavonult, és 1824-ben végleg Franciaországba költözött. Itt is hunyt el 72 éves korában. Hazája később hamvait hazahozatta, s itt, a főváros katedrálisában helyezték örök nyugalomra, a legnagyobb szabadsághősnek kijáró, méltó körülmények között. San Martín szarkofágja mellett helyezték el harcostársai, *Juan Gregorio de Las Heras* és *Tomás Guido* tábornokok földi maradványait is. Egy urna pedig itt – jelképesen – az Ismeretlen Katonának állít emléket.

Buenos Aires-i részlet képeslapon

A szarkofágot rejtő oldalhajó falán márványba vésvé spanyolul ez olvasható: „Itt nyugszik José de San Martín, Argentína függetlenségének harcosa, Chile és Peru felszabadítója, született 1778. február 25-én Yapeyúban, meghalt 1850. augusztus 7-én Boulogne-sur-Merben.”

A katedrálisból kijőve, a Plaza de Mayon elhaladtunk Manuel Belgrano (1770–1820) tábornok lovas szobra előtt. Belgrano az argentin függetlenségi küzdelmek másik, noha kevésbé sikeres hadvezére volt, San Martín

A székesegyház Buenos Airesben

1814-ben tőle vette át a hadsereg vezetését. Belgrano szobrától továbbhaladva, a tér túlsó végén az elnöki palotához – hivatalos nevén *Casa Gobierno* – értünk. Ennek külső falai – elnöki palotához képest ugyancsak meglepő módon – rózsaszínűre festve pompáznak, ezért aztán csak *Casa Rosada* néven emlegetik. Erkélyéről is szólt az őt hallgató tömegekhez annak idején Peron argentin elnök felesége, *Evita Perón* (1919–1952) korának tán legnépszerűbb argentin politikusa. A palota azon a helyen áll, ahol valaha Garay első erődje épült. Vele szemben állva, bal oldalon, egy kis parkban áll Garay egész alakos álló szobra, ahonnan a tér bejárását elkezdtük.

Sétáink során magam is úgy éreztem, mint a 110 évvel korábban itt járt magyar világjáró és útirajzíró *dr. Gáspár Ferenc*, hogy a városban túl sok a szobor, s közöttük is rengeteg a szabadsághős katona. Az argentinok derék emberek, az viszont tény, hogy ha egy argentin katona életében csak egyszer is – persze a hazája érdekében – eldurrantja a mordályát, biztos, hogy menten lovas szobrot kap Buenos Airesben.

Nos, a Plaza de Mayo nevezetességeit megtekintve, a *La Recoleta* negyed azonos nevű temetőjéhez buszoztunk, és sétánkat itt folytattuk.

A város ezen első temetőjét a Recoleta szerzetesrend alapította még 1882-ben, s mára 4700 körülire szaporodtak itt a kripták. Közülük a bejárattól vezető szélesebb út mentén találhatóak könnyen elérhetőek, sok gyászoló, érdeklődő által is megközelíthetőek. Van rájuk rálátás, így könnyen fényképezhetőek. Ellenben a velük merőlegesen futó szűk sikátorok kriptái nehezen és egyszerre kevés ember által megközelíthetőek. Ezeket fényképezni is nehezen lehetett.

Két neves argentin személyiség itt található és általunk is felkeresett kriptáját szeretném megemlíteni. Az egyik *Julio Argentino Roca* (1843–1914) tábornok és kétszer is megválasztott államfő heroizáló síremléke, amely katonai és politikusi tevékenységére is utal. Kétszeresen is kivívta hát honfitársai tiszteletét, s hosszabb időn át úgy tekintettek rá, mint népük nagy fiára. Aztán megerősödtek a személyét ért kritikus hangok, s a patagóniai indián őslakossággal szemben tanúsított keménykezdő fellépése miatt utóbb nimbusza alábbszállt. Sőt, egyes véleményformálók – mint helyi vezetőnk, Alejandro elmondta – már-már tömeggyilkosságokkal vádolták. Alejandro egyúttal felmutatott egy régebbi és egy újabb kibocsátású 100 pesos bankjegyet. Érdekesség, hogy mindkettő érvényes, mindkettő forgalomban van és mindkettővel lehet fizetni. A korábban kiadottnon Roca tábornok, az újabb kibocsátásún Evita Perón arcvonásai láthatók.

Csak természetes volt ezek után, hogy Roca tábornok síremlékétől Evita Perón kriptájához is elsétáltunk. Pontosabban a *Familia Duarte* feliratú, azaz

Evita és családtagjai közös kriptájához. Evita neve nekünk, magyar turistáknak kétségtelenül ismerősebben csengett, mint Roca tábornoké, mert hogy az *Andrew Lloyd Webber – Tim Rice* szerzőpáros „Evita” című musicalje többünk előtt is ismert volt. A Familia Duarte kriptához egy szűk sikátorban és a rengeteg látogató miatt csak lassan és nehezen haladva értünk el. Fényképezni is csak artistamutatványt előadva volt lehetséges.

*A Duarte család kriptája
a La Recoleta temetőben*

*Három Evita-tábla a Duarte család
kriptájának falán*

Aztán – hogy Buenos Aires-i tartózkodásunkat mégse egy temetői látogatással zárjuk – ismét buszra szállva a főváros egyik bohém negyedében, a La Boca nevezetűben landoltunk. Ennek is főleg *Caminato* névre hallgató, leglátványosabb útszakaszán bóklásztunk.

E kikötői városrészben annak idején főleg olasz bevándorlók telepedtek le, s ennek a környék máig megőrizte nyomait. Voltak pillanatok és útszakaszok, amikor szinte Nápolyban éreztem magam. Egyébként e negyed a *Rio de la Plata* folyóba ömlő *Riachuelo* nevű folyócska torkolatánál fekszik, innen származik „a száj” vagy „a torkolat,” azaz La Boca elnevezés.

Itt, miután Alejandro elmondta aktuális mondókáját, szabad program következett – mehetett mindenki, amerre látott. Csapatunk szétszéledt.

Voltak, akik kávézni indultak egy olaszos vendéglőbe, mások üzletek mélyén tűntek el jó szokás szerint, ismét mások a sokszínűre festett, ezért összevissza és jópofán tarkálló falakat csodálták meg, mint jómagam.

A La Boca negyedben látottakat illetően aztán elhangzottak kritikus vélemények is. Például volt, aki kijelentette, hogy ami itt látható, az bizony „tömény giccs”.

S valóban. Ez némely látvány esetében aligha volt vitatható.

Például az egyik nyitott ajtajú, karsú ház ugyancsak nyitott emeleti ablakában egy Ferenc pápát megjelenítő bábu emelte a kezét integetőre. Aki pedig e pápabábut átölelve akart magáról fényképet készíttetni, az a lépcsőn szépen felmehetett, társa meg lenn az utca szintjén géppével megörökíthette e múlandó – és felejthető! – pillanatot.

Végül elérkezett a búcsú pillanata, és Buenos Aires után következett főbb állomásként *Santiago de Chile*, amelyről legelőször is két konkvisztádor kapcsán kell majd írnom.

Ide azonban el is kellett jutni, mégpedig előbb a két ország, Argentína és Chile határánál fekvő tóvidéken, majd az Andokon észak–déli irányban húzódó határon keresztül. Előbb *Bariloche* következett repülővel, innen pedig hajóval és busszal *Peulla*, az első chilei (hegyi) megálló. Busszal átzötyögni a hegyen nem volt nagy élmény. Meg a vámvizsgálat sem, az erdő kellős közepén. Az összes kinyitott csomagunkkal egy pult mögött álló, gumikesztyűs chilei vámos hölgyek elé kellett járulnunk, akik mindent kipakoltak, mindent egyenként megvizsgáltak, majd már a tulajok rakhatták vissza a motyót.

Na, ennek is vége lett egyszer, s immár zötyögtünk tovább *Peulla* szállodája felé. Ennek éttermében ért a következő meglepetés. A számla ugyanis a chilei pesón kívül eleve feltüntette a fizetendő összeget USA dollárban is. Merthogy Chilében kettős pénzrendszer van! Nem kell pénzt váltani, bárhol, bármely üzletben lehet a helyi pénzen kívül dollárral is fizetni!

*Buenos Aires, La Boca negyed
(fenn a pápabábu)*

Másnap ismét hajóra szállva a *Lago Todos los Santos-tó* következett. Ezt elhagyva még mindig nem a főváros, Santiago volt a következő állomás, hanem a Csendes-óceán partján fekvő *Puerto Montt* város. Ennek szállodáját is muszáj említenem, mert olyan különleges volt, amelyet még nem láttam. Szálloda, de egyúttal tengerészeti múzeum is! Kormánykerekek, teljesen ép búvárruhák, csákyák, horgonyok, kötéllal köthető tengerész-csomók, s még ezernyi más, az óceánokat szelő, habjaikat hasító hajók eredeti, régi tárgyai töltötték ki, tették érdekessé a recepció előtti teret, a hotel lépcsőházát s más közösségi terkeit.

Egy szállodában!

Most viszont már valóban következzen *Santiago*, Chile fővárosa. Itteni szállodánk neve *Hotel Diego de Velazquez*, azaz fel volt adva a lecke. Kíváncsi voltam, hogy tippem helyes-e, ezért a szoba elfoglalása után, az éppen a recepción időző egyik szállodai vezetőt álinaiv kérdéssel leptem meg:

Santiago, Valdivia lovas szobra

– Szenyor! A két ismert és méltán híres *Diego de Velazquez*, a spanyol festőóriás és a spanyol konkvisztádor közül melyik a hotel névadója?

Nos, nem csalódtam, mert mint kiderült, a festőről még nem hallott soha. A hotelnek is nevet biztosító konkvisztádor – azaz hódító és kalandor – Velazquez Hispániában született 1465 körül, s 1524-ben hunyt el Kuba szigetén. 1493-ban hajózott át az Újvilágba, s 1511–1514 között sikerre vitte Kuba meghódítását és gyarmatosítását. Ő lett a sziget első spanyol kormányzója is. Aztán következett még egy konkvisztádor, mégpedig *Pedro de Valdivia*, akinek személye erősen kötődött Chiléhez is meg Santiago városához is. Buszra szállva, majd gyalogos városnézésre indulva, először Valdivia lovas szobrához értünk. (Itt említem meg, hogy egyetlen könyvet hoztam magammal

e dél-amerikai utazásra, *Isabel Allende: „Lelkem, Ines”* című történelmi regényét, melyet eddigre már sikerült elolvasnom. A szerző *Salvador Allende* volt chilei elnök – akinek szobrához később elmentünk – másodunokahúga, a könyv pedig Valdivia életéről szól, Ines nevű indián szerelme kapcsán.)

Valdivia, ugyancsak Hispániában, *Extremadura* helységben született 1497. április 17-én. A halál pedig 1553. december 25-én *Tucepalban* – akkor Perui Királyság, ma Chile – érte, de nagyon nem akárhogyan. Katonaként előbb Itáliában és Flandriában harcolt, majd 1534-ben átküldték Dél-Amerikába. A perui polgárháborúban *Francisco Pizarro* konkvisztádor oldalán küzdött egy másik, jelesül *Diego de Almagro* konkvisztádor ellen. Az 1540-es chilei hadjárat során spanyol és szövetséges indián sereg élén vonult végig Chile északi részén. Az ellenálló indiánokat legyőzte, és 1541. február 12-én megalapította Santiagót, Chile mai fővárosát. Majd 1546-ban kiterjesztette uralmát délre is, s perui, mintegy kétesztendei hadakozás után kormányzóként tért vissza Chilébe. Ekkor újabb hat várost alapított – köztük *Concepción* (1550), s a saját nevét viselő *Valdivia* (1552) városokat –, majd még délebbi hódításokba kezdett. Bár ne tette volna! Hiszen hajmeresztő végzete ekkor érte. A vad araukán indiánokkal vívott harcai során ugyanis csapata összes tagját lekaszabolták, Valdiviát foglyul ejtették, megcsónkították, majd elevenen jóízűen elfogyasztották! Megették! Hogy a dolog felkavaró, az tény, de hát megtörtént...

Santiago, részlet a városból

Valdivia lovas szobrának megtekintése után bementünk és végigjártuk a téren vele szemben magasodó katedrális. Ezután pedig a *Calle Morandén* haladva felkerestük az impozáns, és most is erős katonai őrség által körbevett *Palacio de la Moneda* elnöki palotát. Ennek 1973-as ostromakor lelte

halálát az előbb már említett Salvador Allende baloldali elnök, akinek szobra ma itt, a palotától pár méterre áll. Allende szobránál nem akartam magam fényképen megörökíttetni, alkalmam adódott hát rá, hogy viszzanozzam a korábban engem fényképező útitársaim szívességét.

Majd ismét buszra szállva felmentünk Santiago legnagyobb zöld övezetébe, a város fölé magasodó *San Cristobal* hegyre. Itt séta következett a főváros tüdejének nevezhető erdő útjain, érintve a városra remek rálátást nyújtó kilátópontokat. Jól látható volt innen a város büszkesége, a Santiago-torony, amelyben a *Costanera Center* nevű bevásárlóközpont, legfelül pedig kilátó üzemel. Ez következett.

*Santiago
(háttérben a Costanera Center)*

*A Costanera Center
(Santiago-torony) közelről*

A torony, amely 300 m magas, 62 szintes, legfelül pedig 360 fokban, azaz teljesen körbejárható, innen pazar kilátást nyújt a hatalmas városra. Ahogy ezt több hasonló építménynél – így a mexikóvárosi Latin-Amerika Toronynál is – tapasztaltuk, fenn, néhány méterenként pénzbedobásos távcsövekkel pásztázhatják a látogatók a messzeséget. A *Gran Torre Santiago* tervezője *César Pelli* argentin építész volt, s 2014-ben nyílt meg a közönség előtt. A legfelső szintre gyorslift repíti a látogatókat, ahonnan

mozgólépcsőkkel lehet lejjebb ereszkedni. Lefelé mozgólépcsőzve utunkat persze időről időre megszakítottuk. Az ezernyi üzletből néhányba betérve én is megvettem mindazt, amit Chiléből az unokáimnak szántam, aztán következett az utolsó santiagoói esemény: metróval a régészeti múzeumba, majd ugyancsak metróval vissza a szállodába. Végül a pakolás.

A Costanera Center legfelső emeletén

Mert következett az egész, nagy és hosszú dél-amerikai utazásunk legnagyobb, legjobban várt, legtávolabbi és egyben legutolsó állomása. A nagy „leg”!

A Santiagótól még csaknem öt óra repüléssel elérhető, a Csendes-óceánból innen csaknem 4000 km-nyire kiemelkedő parányi *Húsvét-sziget*, spanyolul *Isla de Pascua*, melyet a helyiek *Rapa Nui*-nak neveznek.

Amikor a repülőgép ablakán át feltűntek a sziget körvonalai, mintegy varázsütésre minden mást elfelejttem, s minden figyelmem a szigetre összpontosult.

Amint a „főváros” *Hanga Roa* repterén, a *Mataverin* kiszálltunk a gépből, menten nyakunkba került a virágfüzér, a turisták itteni fogadásának – mint Óceánia más szigetein is – elengedhetetlen kelléke. Majd irány a szálloda.

Aztán már a buszban elragadott a hév. „*Itt vagyok hát! Itt vagyok végre a Húsvét-szigeten!*” S valami mámorosnak mondható, kimondhatatlan és mély örömezés járta át minden porcikámat. Elragadtatott és emelkedett hangulatba kerültem, de mindez – mint a különleges élmények esetében lenni szokott – talán nem is mondható el, ezt talán csak érezni, átélni lehet. Gondolataim összevissza cikáztak, hiszen megvalósult, hiszen valóra vált végre az ezerszer elképzelt pillanat! Az örök időkre tekintve bizony magával ragadott a hely szelleme.

De hiszen ezért jöttem!

Nem titkokat akartam megfejtetni, nem kérdésekre válaszokat keresni, nem azon töprengeni, hogy kik, miért és hogyan készítették a moaikat! Nem, nem, nem!

Hanem átélni ennek a teljesen egyedi, különös helynek a szellemét!

Négy teljes napig most itt fogok élni! – tudatosult bennem a valóság. Reggelente itt ébredek és itt hajtom álomra a fejemet, itt veszek levegőt, itt járok és kelek, itt zárom magamba a sziget minden illatát, ízét és zamatát, itt rögzítem magamba mindama látnivalókat, melyekkel még sosem találkoztam, de amelyeket oly sokszor elképzelttem már! Igen, négy teljes napig most ez lesz az én világom!

Aztán újra megérkeztünk, ezúttal már a szállodába.

A Húsvét-sziget térképe

Rapa Nui egy derékszögű háromszöghöz hasonlítható parányi sziget a Csendes-óceánban – lásd az előző oldalon a térképet. Oldalai 22, 18 és 16 km hosszúak, a területe pedig csak 170 négyzetkilométer. A sziget vulkáni eredetű, folyóvize nincs. Mindhárom „sarkán” egy-egy vulkáni domb: északon a *Terevaka* (510 m), keleten a *Poike* (460 m), délnyugaton a *Rano Kau* (300 m). Itt, a Rano Kau alatt, délre van a fontos, hamarosan szereplő *Orongo* szertartási hely. Elhelyezve így a térképén a legfontosabb tájékozódási pontokat, immár csaponghatunk.

Rapa Nui jelentése – ki hinné? – nagy sziget. Felfedezése a holland *Jacob Roggeveen* (1659–1729) admirális nevéhez fűződik – arcképe ugyancsak mellékelve. Az 1721–22-es expedíciója során, a Csendes-óceánon hajózva a nagy déli kontinenst, *Terra Australist* kereste, de nem találta. Aztán éppen húsvétkor – a naptár 1722. április 5-ét mutatott – távcsövén megpillantott egy térképén nem jelölt szigetet. A praktikus hollandus pedig e földet a jeles napról Húsvét-szigetnek nevezte el. Roggeveen egy teljes napot töltött a szigeten, s ugyancsak meglepődött, amikor megpillantotta a hatalmas faragott kőfejeket, a moákat. Egyébként az ő nevéhez fűződik még a Csendes-óceánon *Szamoá* és a *Társaság-szigetek* felfedezése is.

A Húsvét-sziget legfőbb látványossága kétségtelenül a több száz, még ma is látható moai, a vulkáni tufából készített, elsősorban fejeket formázó sziklafaragvány. A legtöbb áll, némelyek eldőlték, mások fekszenek, de olyanok is vannak, amelyeket csak kifaragtak, de már nem állítottak fel. Az őslakók valaha a *Poike*-hegytől délnyugatra, a közeli *Rano Raraku* oldalában termelték ki az alapanyagul szolgáló vulkáni tufát, s faragták ki az 5–20 m magas, olykor 30–40 tonna súlyt is elérő szobrokat.

„A Húsvét-sziget csodája abban a merészségben rejlik, mely arra ösztönözte egy minden erőforrást nélkülöző kis sziget lakóit, hogy a csendes-óceániai horizontra nagy néphez méltó szobrokat emeljen” – írta *Alfred Métraux* francia néprajzkutató.

*Jacob Roggeveen,
a Húsvét-sziget felfedezője*

A moaik – melyek közül némelyek ezer évnél is régebbiek – készítéséről írásos emlékek nem maradtak fenn. Ezért nem meglepő, hogy velük kapcsolatban tudósok és laikusok csaknem ugyanazokat a kérdéseket tették és teszik fel ma is. Kik, mikor és miért készítették és állították fel e titokzatos szobrokat? Kiket ábrázolnak? Miért nincs szemük? Hogyan, mi módon vonszolták ezeket az óriási szobrokat felállítási helyükre? S egyáltalán – honnan származnak a Húsvét-sziget lakói?

Számtalan érdekes teória, találgatás, hipotézis született válaszul mindezekre, csak éppen bizonyosság nem! Ki ne hallott volna, például *Erich von Daniken*, „A jövő emlékei” (Bp. 1990) című könyvéről, amelyben egyiptomi, maja és más „titokzatos” helyek mellett – természetesen – húsvét-szigeti feltételezéseit is megfogalmazta? Vagy *Thor Heyerdahl*, a jeles norvég tudós expedíciójáról s „*Aku-Aku*” című könyvében kifejtett nézetéről, mely szerint a Húsvét-sziget lakói Dél-Amerika (Peru) felől érkezhettek ide. Mások ezt tagadják, ismét mások szerint az itteni őslakók polinézek, maorik voltak. Minden feltevést, találgatást nemhogy pár oldalon, de talán még egy terjedelmes könyvben sem lehetne részletezni. Ezért bele sem kezdek, meg nem is ez volt a célom, a célunk!

Mi a hely szellemét kerestük, s hitem szerint meg is találtuk! Sikerült ugyanis némi pátosszal vegyes borzongással átélni a Húsvét-sziget rabul ejtő, mítoszokkal és legendákkal átszótt, semmihez sem hasonlítható miliójét. Úgy, hogy egyikünk sem volt ezoterikus!

A szobrok óriási erőt sugároznak magukból, a helyiek pedig mindig is nagy tiszteletben tartották őket. Amikor például egykor két falu háborúba keveredett egymással, a győztesek első tette volt, hogy ledöntötték az ellenfél szobrait. Akik így, megfosztva immár a saját, délcegen álló szobraiktól, elvesztették a lelküket... Kíváncsi turisták pedig pénzt, időt és fáradságot nem kímélve utaznak ide, hogy saját szemükkel láthassák a moaikat. Persze, hogy a néhány ezer ember által lakott sziget legfőbb bevételi forrása az idegenforgalom.

Ha nem is mindent, hiszen pár nap erre kevés, a sziget legfontosabb látnivalóit felkerestük, megcsodáltuk, emlékezetünkbe véstük és megörökítettük. Reggelente Hanga Roából, a szállodánktól indultunk, s egész nap busszal, gyalog vagy mindkettővel, igyekeztünk a szigetet módszeresen becserkészni.

A nevezetes helyeknél mindenütt fatáblákon olvasható az éppen esedékes látnivaló neve. Az ide érkező aztán vagy rálel e táblákra, vagy sem. *Ahu a Kivihez* érve táblája mellett mentünk el, s persze, hogy első dolog volt egy fénykép kedvéért a táblára rákönyökölni. Az „*ahu*” szót egyébként – mely kultushelyet, vallásos szertartási helyszínt jelent –

igen következetlenül használják. Vagyis hol igen, hol nem. Itt, a táblához közeli réten ott sorakozott az általunk felkeresett első hét moai! Katonás rendben, egy sorban, valamennyien arccal az óceán felé. Ezt pedig azért kell hangsúlyozni, mert az összes többi moaik a szigeten mind háttal állnak az óceánnak. Miért van ez?

A hét moai Ahu a Kivinél

Egy legenda szerint e hét moai a sziget első hét lakóját ábrázolja. Létezett ugyanis – így a legenda – egy *Hiva* nevű ősi sziget, amely egy napon elkezdett süllyedni. A sziget királya, *Hotu Mutua* viszont álmot látott, mely népének új hazát ígért. Nosza, a király elindította hét legjobb harcosát az új sziget felkutatására. Ők pedig ráakadtak Rapa Nui-ra, ahová Hiva-sziget lakói követték őket. Az itt, Ahu a Kivinél álló hét szobor pedig e hét első szigetlakót ábrázolja, akiknek tekintete mind abba az irányba néz, ahol egykor Hiva, az óceánba merült haza létezett.

A hét moait egy jelzett határig meg lehetett közelíteni. Tovább nem! Nézegettük, szemléltettük, elemeztük, körbejártuk és megörökítettük valamennyit. Majd indultunk tovább.

Délen, *Vinapu* területén megnéztük az ősi szent falat, melynek építésénél évszázadokkal ezelőtt a köveket úgy faragták, csiszolták, majd rakták egymásra, hogy köztük még egy parányi rés sincs. E bámulatos kőcsiszolási technikát ma, évszázadok technikai fejlődése után sem lenne könnyű megvalósítani. (Peruban, többek között a cuscói Inka Múzeum közelében látható még hasonló technikával készült kőfal, amelyet 2009-es ottani látogatásomkor sikerült megcsodálni.)

És még egyszer a hét moai Ahu a Kivinél

Vinaputól délnyugatra, a Rano Kau vulkán szélén található a fentebb már említett Orongo kultikus hely, melyhez *Tangata Manu*, a *Madárember* kultusza, legendája kötődik. Ezalatt egy évente megrendezett versenyt kell érteni, mely a sziget átmeneti, a nemzetségek közötti uralmáért folyt. A versenyzőknek *Make-Make* isten kegyét kellett elnyerni, akinek szimbóluma a madártojás volt. A verseny pedig úgy zajlott, hogy Orongónál a jó magasból a nemzetségeket képviselő legbátrabb harcosok belevetették magukat az óceánba. Majd a *Motu Nui* szirthez úsztak, s itt addig várakoztak – akár napokig is – míg a tengeri madarak tojásokat nem raktak. Ekkor a harcosok a tojásokat a fészekből kilopták, a homlokukhoz kötözték, s zsákmányukkal visszaúsztak a szigetre. Már ha sikerült! Mert nemcsak az óceán hullámaival meg a benne lévő éles szirtekkel kellett megküzdeniük, de olykor a cápákkal is...

Akinek mindezek ellenére is sikerült elsőként és ép bőrrel meg a homlokára kötözött tojással a szigetre visszatérnie, az győzött. Ezután egy évig, a következő versenyig élvezte az istenek kegyeit, nemzetsége pedig a sziget ura lehetett.

A sok-sok gyaloglás közben kedvünk szottyant fürödni az óceánban. A szigetet körös-körül övező, szél marta és hullámok verdeste durva sziklapartok ezt szinte mindenütt lehetetlenné tették. Mégis találtunk egy eszményi öblöt – mely hivatalosan is fürdőhely –, ahol a part nem sziklás, hanem homokos, s mintegy kétszáz métert lehetett a tengerben befelé sétálni úgy, hogy a fürdőző lába leért. Többet meg nem is volt tanácsos, hiszen a cápák nem válogatósak, meg nem is vadásznak kizárólagosan madáremberekre.

Álló és eldőlt moaik

Itt, strandolás közben, a parton hallottuk, hogy a moaik szemének rejtélyét 1978-ban fejtette meg *Sergio Rapu* régész, amikor egyik ásatásán felfedezte a hiányzó szemeket. Hatalmas fehér korallgolyókat, vörös vulkanikus sálakból megmintázott pupillákkal. Így aztán *Ahu Nau Naun* már helyreállított szemű moaik állnak, fejükön pukao névről hallgató kalappal.

Az utolsó estén *Tongarikit* kerestük fel, ahol egy helyszínen a legtöbb, tizenöt moai sorakozik fel szép sorban, egymás mellett, háttal az óceánnak. Mondhatni, ismét! Mert 1960-ban, egy nagy chilei földrengés utáni pusztító erejű szökőár sodorta el a sziget belseje felé Tongariki szobraikat. A japán kormány anyagi támogatásával kerültek vissza később eredeti helyükre a korábban itt állt moaik.

Két moai

Útban Tongariki felé

Felkészülés a napernyős táncra
Tongarikinél

FINÁLÉ

Mert hogy ez is van!
Itt, Tongarikin fejezem be úti beszámolómat. Itt, ahol minden (látható) előzmény nélkül, hirtelen kikaptam párom kezéből fehér női napernyőjét, s egyik kezembe fogva táncra perdültem. Az utolsó kép mutatja ezt az attrakciót. Valóban, ez minden látható előzmény nélkül történt? Mert előzmény azért volt!

Eszembe is jutott itt, a 15 moaival csaknem egy sorban állva az előző, egy évvel korábbi, 2014. évi ősz és annak történései. Amikor 57 reggelén, nehezen, erőlködve araszoltam felfelé Budán, a Kékgolyó utca enyhe emelkedőjén, az intézet kapujáig... Amikor nem múlt el hajnali felfelé kapaszkodás úgy, hogy magamban ne mormogtam volna itt a fogadkozást: „El fogok jutni a Húsvét-szigetre!”

Hemingway tanítása is támogatott e hitemben, mely szerint az ember nem arra született, hogy legyőzzék!

S itt, a Húsvét-szigeten, Tongarikinél, egy hosszú út utolsó estéjén e kitűzött célt, a Húsvét-sziget elérését immár megvalósítotttnak nyilváníthatam. Amit akartam, sikerült. Megcsináltam!

Ennek öröme, s mintegy a Húsvét-szigetnek is búcsút intve lejtettem el a 15 moai közvetlen közelében az esernyős táncot. Gyermeteg dolog? Lehet.

Ja, és még annyit, hogy terveket szövögetni, immár útban a nyolcadik X felé – hiszen e vázlatosan leírt, 2015 év végi utazás óta ismét eltelt egy év – kifejezetten mulatságos lenne. Nem is teszem.

...De ha már egyszer Dél-Amerika – a Galápagos-szigetekre még nem jutottam el...

A napernyős táncra perdülő szerző Tongarikinél

A MECSEK EGYESÜLET MUNKA OSZTÁLY 2016. ÉVI BESZÁMOLÓJA

Már sokadszor kezdem az éves beszámolót hasonló szöveggel, de a feladatok és azok sorrendje időjárásfüggő, hónapokhoz kötött, csak a tartalom változik évről évre. A Munka Osztály az elmúlt évekhez hasonlóan, éves munkatervének megfelelően végezte tevékenységét, melyek megvalósításáról alább számolok be.

TERMÉSZETVÉDELEM

A Mecsekerdő Zrt. ez évben is biztosított a madarak számára 50 kg napraforgómagot, melyet az Ordas-tanya melletti etetőekben a téli időszakban helyeztünk ki a madarak nagy örömére. Egyéb finomságokat, hájat, dióbelet tagtársaink biztosították a madaraknak. A Mecsek Egyesület tavasszal 100 db szabványos, nyitható tetejű madárodút kapott Müller János szombathelyi lakostól a Madarak, fák napjára. A Munka Osztály ebből április elején 68 db madárodút helyezett ki Pécsen és Petőcpusztá környékén. Budai Nagy Antal Utcai Óvoda 13 db, a Pécsi Kulturális Központ 10 db, a Péchy Blanka tér 7 db, a Szilárd Leó park 10 db, a Balokányliget 10 db, a Petőcpusztá, Ordas-tanya 18 db, a Mecsekerdő Zrt. erdei iskoláihoz 32 db odú került. Megtisztítottuk a volt Kozári vadászház mellett található, elődeink munkájának egyetlen megmaradt és felújított vasoszlopos madárodúját. Rendszeresen közzé adjuk a társszervezeteink honlapjára a környezetvédelemmel kapcsolatos írásainkat, fotóinkat.

TÉLI MADÁRETETÉS

Hőesés után jöttem ki a madáretetőket feltölteni. A Petőcpusztá felé vezető erdészeti úton nincs nyom, ezért a bakonyai aszfaltút melletti szalagkorlátnál lapátolok helyet, hogy félre tudjak állni a kocsival. Legalább 20 cm friss hó esett az elmúlt két napban. Gyönyörű az erdő, imádom a friss hóban gyalogolni. A petőcpusztai kápolna bejáratát és a lépcsőket megtisztítom a hótól, majd indulok tovább az Ordas-tanyához. A fák ágait vastag hótakaró borítja, csak néhol látni az erdei állatok lábnyomait. Az alsó úton haladok befelé, kerülgetve a hóval teli belógó

faágakat. Az Ordasnál a madáretetők környékén sok madár repdes és viszi az élelmet a fák rejtekébe. A napraforgómagok majdnem teljesen elfogytak az etetőkből, csak háj van élelelként. Letakarítottam az előtetret és az erdei bútorokat a hótól, miután lemértem a vastagságát. A két nap alatt 20 cm friss hó esett. Feltöltöttem napraforgómaggal minden etetőt, majd a hó súlyától eldőlt borókabokrot, mely magasra nőtt, felállítottam és két oldalról levert karóhoz kötöttem. Most ismét minden rendben, van bőven eleség a madaraknak, és a boróka is kiegyenesedve, zöld tűskéivel virít a fehér hóban. Indulok kifelé a kitaposott nyomomban. Gyorsabban haladok, és egy óra alatt elérek a szalagkorlátnál várakozó gépkocsimhoz.

Tél az Ordas-tanyánál

Madáretető feltöltése napraforgómaggal

Madárodú kihelyezése (Jancsi Attila)

Madárodúk előkészítése az Ordas-tanyánál

FORRÁSOK ÉPÍTÉSE ÉS KARBANTARTÁSUK

A KISS LAJOS-FORRÁS FELÚJÍTÁSA

E lső nap: A forrás a 2014. évi erdészeti munkáknál megsérült, ezért a szükséges engedélyek megszerzése után 2016. évben a forrást újjá kellett építeni. Kincses Miklós erdőgondnokkal megbeszéljük egy időszakos erdészeti út nyomvonalát, hogy az új forrásnál ne legyenek hasonló károsodások. Néhány nap elteltével a megbeszélt időben érkezek a Nyárasvölgyi Kiss Lajos-forráshoz, ahol az Árpádtetői erdészet közmunkásai éppen reggelijüket fogyasztják. Csak a bemutatkozás idejére hagyják abba a reggelizést, én meg megnézem addig, hogy a kis gyalogos híd építéséhez milyen anyagokat hoztak. A patakon való átkelést biztonságossá kell tenni, hogy a forrásátépítéshez az anyagokat szállítani tudjuk. A két akácgerendát a patak két oldalán a földbe mélyítjük, majd erre helyezük a három darab öt centiméter vastag tölgyfa padlót. Az előfúrt padlókat szögekkel a gerendákhoz erősítjük. Most már biztonságos az átkelés a patak felett, és a nagyobb vízhozamok sem fogják elérni a híd alját. Két munkásnak megmutatom, hol kell kialakítani a leendő forrás előterét, és innen további két munkásnak a forrás vizének elvezetőárákat kell kimélyítenie a tereplépcsőig. Négyen indulunk gépkocsival a forrás

átépítéséhez szükséges köveket összegyűjteni. Ismerem a környék kőki-
búvárait az út mentén, ahonnan a szükséges köveket begyűjthetjük. Kis
feszítévassal lazítom ki a lapos köveket, melyek majd a forrás előterénél
lesznek felhasználva. A vastagabb pados mészkövek a forrás falazásá-
nál kerülnek beépítésre. Többször kell fordulni, mert az autó teherbí-
rása nem kőszállításra van tervezve. Ketten mennek a kocsival a köveket
lepakolni a forráshoz, és ketten maradunk a további kövek „bányászá-
sához”. Négyet fordul az autó a kövekkel, és az utolsó fordulónál mind-
annyian visszamegyünk a forráshoz. Elegendőnek tűnik a mennyiség,
de tudom, ha elkezdem építeni a forrás falazatát, akkor pillanatok alatt
elfognak a formás kődarabok. A kőszállítók most a kubikumunkának
állnak neki, mert a nagyméretű erdészeti gépkocsik még meglévő kerék-
nyomait kell eltüntetni, földdel betölteni. A tervezett munkát délre
befejeztük. A gépkocsivezetőnek tankolni kell Árpádtetőn, ezért a mun-
kásokat beviszi Hetvehelyre, hogy ott végezzék el a kiadott munkáikat.
Felveszem hátizsákomat, és elindulok fel az Ordas-tanyához, hogy meg-
nézzem, milyen virágok bontották ki szirmaikat, esetleg van-e néhány
gomba, melyet hazavihetek.

*Terelőút megbeszélése
(Kincses Miklós erdőgondnok, Baumann József forrásépítő)*

Második nap: Hárman gyalogolunk be az Ordas-tanyához a forrás-építéshez szükséges anyagokkal: Jónás István, Bánvölgyi Vilmos és jómagam. Hozzuk magunkkal a húsz méter lépésálló gégecsövet, a 30 literes műanyag ülepítőmedencét és a szerszámokat. A háznál minden rendben, további szerszámokat veszünk magunkhoz, és Sanyi bácsi szűk és meredek ösvényén elindulunk a völgybe. Lassan, de biztosan leérünk a forráshoz és lepakoljuk terheinket. Hátizsákjainkat a fák ágaira akasztjuk, szerszámainknak műanyag zsákokat terítünk ki, és oda rakjuk az apróbb eszközöket. Elmondom segítőimnek, miért kell a forrást lebontani és egy közeli új helyen újra felépíteni. Néhány éve erdészeti munkák voltak a forrás felett, és a nagy erdészeti gépek rezgései a föld alatti vízjáratot eldugaszolták, a forrás előterét és a forrás vízelvezető csövét tönkretették a rajta áthaladó munkagépekkel. Néhány hónap múlva a forrás eredeti foglalása elapadt és a forrásvíz más irányban utat tört magának, és a forrás előterében tört fel újra. A vízhozama nem változott az előző évek méréseihez képest. Nem volt más választás, engedélyt kellett kérni a forrás átépítésére. Most van itt az ideje, hogy ennek a munkának nekifogjunk.

A forrás falazatához rakott kötés nélküli köveket távolítjuk el, majd soronként bontjuk le az illesztett köveket. A nagy kőtömböt, melybe a forrás tábláját véstem, hárman alig bírjuk kimozdítani és a forrás mellé görgetni. A beépített alumíniumcsövet körbevéssem és kiemelem helyéről. Az eredeti galléros foglalásba kötött gégecsövön egy csepp víz sem folyik. Ezt nem bánom, mert ha az idők folyamán ismét tisztulna a felső vízjárat, akkor ezen keresztül a most kiépítésre kerülő ülepítőmedencébe fog folyni a forrásvíz. Az alap elbontása után láthatóvá válik az agyagos réteg, melyből egy ürege keresztül folyik a tiszta forrásvíz. Ez alatt kezdjük az új ülepítőmedence lemélyítését. Viszonylag könnyű ásni a jó minőségű vízzáró agyagréteget. A kiásott agyagot egy külön helyre pakoljuk, mert erre később szükségünk lesz. Beragasztom az új ülepítőmedencébe a gégecsövet, amíg száraz a felülete. Felváltva mélyítjük a medence helyét, dagasztjuk a sarat lábaink alatt. Végre elérjük a kellő mélységet, és az agyagtól sárgára festett vízbe belenyomom az előkészített ülepítőmedencét. Az ülepítőmedencébe fúrt lyukakon áramlik befelé az agyagtól sárgára színeződött forrásvíz. A fiúk adogatják a köveket, melyekkel rögzítem a medencét. A forrás befolyási szintje alatt van a kifolyási szintje a gégecsőnek. Tisztul a víz a medencében, és a cső bőségesen elnyeli a vízmennyiséget. Lezárom a medencét a csavaros piros tetővel, majd körbe köveket illeszték, és ezek fedésével lezárom a vízbázist. A kiásott agyagból védőgátat alakítunk ki az ülepítőmedence

elé félméteres vastagságban, majd lapos kövekkel megtámasztjuk. A kövek elé újabb agyagréteg kerül a biztonság érdekében. A medence felett a ferde lejtős kövekre vastag fóliát terítünk, hogy a felszíni vizek ne kerüljenek a forrásvízbe. A fóliára agyagos földet terítünk, majd ennek tetejére a volt forrás laposabb köveiből rakunk egy fedőréteget.

A gégecső végénél már átlátszó tiszta forrásvíz csordogál a foglalástól húsz méterre. Messzebb vezettük el, hogy az új forrás építésénél ne okozzon gondot a víz jelenléte. A gégecsövet behelyezzük a kiásott árokba, majd betemetjük és keményre tapossuk a lehetőségekhez képest. Letisztítjuk a patakban szerszámainkat, és fáradtan, sárosan elindulunk fel az Ordashoz a szerszámokkal. Az Ordasnál a darázscsapdába új anyagot készítünk, a fiúk addig a szép nyíló virágokban gyönyörködnek. A tervezett munkát elvégeztük, ezért elégedetten gyalogolunk ki a depóhoz, ahol beülünk a kocsiba és elindulunk Pécsre.

Ülepítőmedence lezárása (Jónás István, Baumann József)

Harmadik nap: Reggel hét órakor indulunk Pécsről Bánvölgyi Vilmossal a forrásépítéshez. Petőcpusztán megállunk a kápolnánál, hogy megnézzük az éppen virágzó réti kardvirágokat, melyek teljes pompában vannak. Innen egy perc alatt a depóhoz érünk, ahol kipakolunk a kocsiból és elindulunk az Ordas-tanyához a többi szerszámért. Befelé letérünk az útról, és megnézzük, hogy vannak-e már gombák, de sajnos egyet sem találunk. A ház bejárata előtt virítanak a réti kardvirágok és virágoznak az illatos loncok is. A listámról összeszedjük a felírt szerszámokat, és a közeli

völgyben jutunk le a forráshoz. Még minden csendes, megtalálom az erdészet által hozott sódert és cementet az idős mézgás éger tövében. Gépkocsizúgást hallunk, és hamar ideérnek az erdészet közmunkásai öten. Kipakolják a kocsiból a szerszámokat, majd elmondom a mai napra tervezett munkákat. Ketten a forrás előterének földmunkáit folytatják, ketten a forrásfoglalás környezetét csinosítják. Hárman elmegyünk a közeli volt fúrótorony helyéhez, hogy további köveket gyűjtsünk a forrás falazásához. Szerencsére találunk megfelelő méretű és formájú köveket, melyeket felpakolunk a gépkocsira. Visszaérve a forráshoz a többiek segítenek a kövek behordásában a forrás mellé. Éppen végzünk ezzel a feladattal, amikor megérkezik két további segítő: Kriston Barnabás és Plánteck István motorkerékpáron. Bemutatom őket társaimnak, majd nekik is adok feladatot. A meglévő köveket kell egymás mellé rendezni, hogy a falazat építésénél lássuk a méreteiket. Ketten nekiállnak keverni a betont, ketten válogatják nekem az előtér kövezéséhez a megfelelő méretű köveket és teszik az előkészített helyre. A vizes, hordalékos iszapban topogva illesztem a köveket egymás mellé, hogy minél egyenletesebb legyen a terület. István a vízelvezető medret mélyíti ki, hogy a szivárgó vizek a felkapart hordalékkal el tudjanak folyni. Az előtér lerakása után elkezdem a forrás homlokfalának építését, majd a két oldalon lévő támasztófal kövezésével folytatom. Egyre jobban felismerhetővé válik a forrás formája. Elértem azt a magasságot, ahol a forrás gégecsöves vízvezetéke a forrás kifolyócsövével lesz összeépítve. Előkészítem a toldáshoz a szükséges eszközöket, és néhány perc múlva a forrás vize a végleges alumíniumcsövön folyhat. Hogy a forrásvíz ne csobogjon az előtérbe, ezért a forrás csövéhez illesztem a maradék gégecsövet, majd körbeszigetelem. Így már folytathatjuk az építómunkát. A forráscsövet a fal közepénél vízüveges betonnal rögzítem. A cső két oldalára laposabb köveket építek be, mert erre kerül fel a nehéz kőtömb, melybe a forrás névtáblája van vésve. Az eredeti forrás helyétől a nehéz kőtömböt talicskába forgatják a fiúk, majd a süppedős talaj miatt felemelik a talicskát és kézben hozzák az új helyére a kőtömböt. Az előkészített lapos kövekre illesztjük, majd óvatosan beállítjuk a végleges helyére. Ezzel a legnehezebb kő is a helyére került. Barnabás és István adogatja a megfelelő köveket, ketten folyamatosan keverik a betont, a többiek a környék bolygatott területét illesztik a tájba. Terepjáró érkezik és kiszáll belőle Kincses Miklós erdőgondnok. Üdvözli a csapatot és megnézi az eddig elvégzett munkát. A közmunkásoknak délután két óráig van a munkaidejük, mondja, de ha szükséges, tovább is maradhatnak. Nincs sok idő a beszélgetésre, mert haladni kell a munkával, hogy minél előbbre jussunk a

betervezett feladatokkal. A forrás falazatával elértem a végleges magasságot, és körben elhelyeztem a nagyobb kőlapokat, melyek a föld bemósódásától védik meg a forrás előterét. A forrás mögé a patakából köveket kell gyűjteni, hogy a forrást minél jobban a terephez igazítsuk. Vödörökben hordják a fiúk a tenyérnyi, víz által formált kődarabokat. Barnabás rendezi őket szépen egymás mellé. A forrás bejáratánál hasonló módon kell a kisebb gödröket, gyökerek melletti részeket kitölteni kővel, majd vörös homokos hordalékkal kitölteni. Ez nem fog csúszni, ha esős időben kell a forráshoz jutni. A mai napra tervezett munkát elvégeztük, a további munkákhoz a frissen rakott falnak kötnie kell. A közmunkások elmosták szerszámaikat, bepakoltak a gépkocsijukba, megköszönöm a segítségüket és indulnak hetvehelyi telephelyükre. Négyen állunk a forrás mellett és nézegetjük az elvégzett munkát, a fiúknak tetszik, nekem még nem annyira, kicsit még igazítani kell a homlokfal hátsó felét, hogy még jobban beleolvadjon a forrás a környezetbe, de ezt majd legközelebb megcsináljuk. Barnabás és István elfogyasztják maradék szendvicseiket, mi Vilivel elmostuk és összepakoljuk szerszámainkat. A nehéz munka után nekünk fel kell még gyalogolnunk a szerszámokkal az Ordas-tanyához, majd onnan ki a depóhoz. Barnabásék motorra ülnek és elindulnak a Nyáras-völgyben kifelé. Búcsút intünk feljűk, és szerszámokkal felpakolva haladunk a hegy felé.

Terv szerint halad a munka a szorgos kezek által

Elkészült a forrás falazása

Negyedik nap: Vilivel a depónál pakoljuk hátizsákunkba a szerszámok egy részét, a többit a kezünkben visszük az Ordas-tanyához. A ház előtt virítanak a réti kardvirágok és édes illatot árasztanak a lonicok. Összepakoljuk a szükséges szerszámokat, és a Sanyi bácsi régi ösvényén elindulunk a völgyben lévő forrásához. A völgyben csendesen csörgedezik a patak, most hallgatnak a madarak. A hídon átmenve lepakoljuk szerszámainkat és biztonságos helyre tesszük hátizsákunkat. A forrás falazatának kötőanyaga megfelelő szilárdságú, rá lehet menni az előtérre, nem mozognak a nagy beépített kőlapok. Nekiállunk a fugákban lévő fölösleges kötőanyagok eltávolításának kőműveskanalakkal. Az előtérben ki kell alakítani egy vízvezető medret a forrásvíznek, és mellette egy kisebbet a völgy pangó vizeinek elvezetéséhez. Amíg meghozzák a közmunkások a simításhoz a homokot, addig a patakmederből folyami hordalékot termelünk ki és hordunk a forrás háttérének kitöltéséhez, hogy jobban illeszkedjen a tájhoz. Csak félvödörnyi lehet vinni a terepen, mert nagyon nehéz a vizes anyag. Húsz vödör vörös homokkő hordalék már elegendő, hogy szebb legyen a forrás háttére. Még nincs itt a várva várt homok, ezért nekiállunk a pangó vizek felületére

agyagos földet teríteni a domboldal széléről. Köveket hordunk a patak-mederből, hogy a laza talajba dobáljuk, így talán a vaddisznók nem nevezik ki ezt a helyet dagonyázómedencének. Végre egy autó motorjának zúgását halljuk, és pár pillanat múlva felismerem a közmunkásokat szállító gépkocsit. Letolat a rövid szervizúton, és a sofőr kirakja a nagy zsák homokot. Megköszönjük a fuvart és máris nekiállunk a habarcs keverésének vödörkben. Elég nehéz a nagy vödörben kőműveskanállal megkeverni az anyagot, igénybe veszi a csuklónkat. Kész az anyag, és mindketten a kőfal fugáinak réseit kenjük szintésre a puha kötőanyaggal. Kitöltve a réseket mindjárt szebb arcát mutatja a forrás kőfala. Amíg meghúz a habarcs, addig a környéken a fákról lehullott ágakat gyűjtjük össze kisebb kupacokba, hogy rendezettebb legyen a környék. A többnapos munka és a nehéz terhek cipelése miatt már mindkettőnknek fáj a dereka, ezért a fugák simítását felváltva végezzük. Nedves ecsettel lesimítjuk a fugákba kent habarcsot, így szebb lesz, és a víz nem tud a kő és a habarcs közé jutni, csökken a fagy rongáló hatása. Felegyenesedünk, és nézegetjük a munkánk eredményét. Most már én is elégedett vagyok a forrással, szépen belesimul a környezetbe. Még szebb lesz a látvány, ha a vízelvezető gégecsövet leveszem legközelebb a kifolyásról, és látathatóvá válik a csillogó tiszta forrásvíz, amint a kis vízelvezető árokban végigcsorog. Vili elmossa a szerszámainkat, én pedig addig összerakom a megmaradt anyagokat. Fotókat készítünk a forrásról és környezetéről, majd szerszámokkal felpakolva elindulunk fel a hegyre.

A forrás falzatának fugázása

Ötödik nap: Szokásomhoz híven betérek a Petőc-pusztai kis kápolnához a bélyegzőhelyet ellenőrizni. A kápolna ajtaját kinyitva látom, festési munkák előkészületei történtek az elmúlt napon. A falon javították a meglazult vakolatot és egy rétegben már megtörtént a meszelés. A kápolna körül lekaszálták a nagyra nőtt fűvet, csak a réti kardvirágok magasodnak a bélyegzőhely közelében. Fotókat készítek, és sietek a depóhoz a kocsit letenni. A depótól való indulásnál hátzísákom tele van szerszámokkal, amik majd a forrás táblájának újrafestéséhez szükségesek. Itt meglepetésemre nem szakadt az eső úgy, mint Pécsen az előző nap. Átvágok azokon a részeken, ahol tudom, hogy gombák vannak, és talállok is egy pörköltnek valót. Az Ordasnál minden rendben, szépen nyílnak a virágok, kellemes édes illat mindenütt. Összeszedem a mai befejező munkához a szerszámokat, és körben az erdészeti úton lesietek a forráshoz. Csend van a völgyben, a fák koronái felett gyanús fekete fellegek suhannak. Helyi záporokat mondanak mára, de mindenképpen szeretném levenni a forrás kifolyócsövééről a munkálatok végzésekor feltett vízelvezető csövet. Éles késemmel elvágom a rögzítő szigetelőszalagot, és kihúzom a műanyag csövet. A forrás vize most először csordul a kövekkel kirakott forrás előterére. Az elkészített kis mederben folyik szépen a távolabbi széles vizesárokba. A forrás homlokfalának jobb alján tágabbra vésem a követ, hogy a forrás mögötti területen keletkező kisebb vízfakadások és a csapadékvizek el tudjanak folyni. A nagyobb résen most intenzívebben áramlik a víz a kis betonozott vályúba. Úgy döntök, hogy nekiállok a forrástáblák festésének, de a biztonság kedvéért egy takarófoliát előkészítek egy váratlan zivatar esetére. Drótkéfével tisztítom meg a táblák vésett betűit, majd gázégővel megszáritom a megtisztított felületet. Éppen elkezdem a festést, amikor megdörren az ég és megélenkül a szél. Sietek a festéssel, hogy be tudjam fejezni az eső előtt, mert víz felületre nem tapad a festék. Újabb dörgés, de szerencsére még nem esik. Végre minden betű és szám be van festve, most már csak az utolsó simításokat kell elvégezni, hogy készen legyek. Szerencsém van, mert a dörgés abbamaradt, és nem esik az eső. Szépek lettek a táblák, és már az eső sem ártana nekik, ha eleredne. Előveszem a mérőedényemet és megmérem a forrás vízhozamát. Öt másodperc alatt telik meg a félliteres poharam, ez azt jelenti, hogy a forrás jelenlegi vízhozama 6 liter percenként. Megmérem a forrásvíz hőmérsékletét, ami 11,2 fok. A szorgos munka jutalmául a nap is kisütött és beragyogja a zöld völgyet a szép új forrással. Kihasználom a szép időt, és a még hátralévő kisebb tereprendezést elvégzem. Beültetem a forrás mögé a két erdei pajzsikát, melyeket a földmunkáknál tettünk félre földlabdákkal. Most már minden rendben

a forrás körül, készülhet néhány fotó az elvégzett munkákról. Magamhoz veszem a szerszámokat és a megmaradt vízelvezető gégecsövet, és elindulok fel a hegyre, hogy ott kipihenjem magam.

A felújított forrás

A forrás felújítását a Mecsekerdő Zrt. anyagi támogatásával Baumann József, Bánvölgyi Vilmos, Jónás István, Kriston Barnabás, Stalenberger Tibor, Kincses Miklós és munkatársai végezték.

CSIPKERÓZSIKA-ÁLMÁBÓL ÉBREDT FEL A LÓRI-FORRÁS

Több éve már annak, hogy a kiépített Lóri-forrásból nem folyik a jellegzetes vastartalmú ivóvíz. Sajnos a vaddisznók egy esős időszak után dagonyát alakítottak ki maguknak a kis vizesárokban, mely alatt a forrásmezőtől vezették el a vizet a forrás új falzatához. Nem telt el néhány év, és rátaláltak a lépésálló gégecsőre, amiben a forrásvíz csordogált. Mindenevő révén ezt is megkóstolták, és több helyen átharapták a csövet, mely később el is szakadt. Ettől kezdve a forrás vize komfortossá tette részükre a dagonyát, mert így a szárazságban is állandó lehetett az iszapban pancsolás. Sajnos az erre kirándulók ettől kezdve nem ízelhették meg a forrás jellegzetes vasas ízét, nem gyönyörködhetek a vörös vas-oxidos kiválásban a forrás kövezetén.

Az elmúlt napokban a Mecsekerdő Zrt. és a Mecsek Egyesület Munka Osztály forrásvédnökei a forrást felújították. A vízelvezetőcsövet hálózati nyomású vastag falú KPE csőre cserélték a szakasz teljes hosszában.

Új nyomvonalon a kis mederrel párhuzamosan az erdészet közmunkásai kiásták az árkot 35 méter hosszan. Beszinteztük a gödör alját, hogy megfelelő eséssel jusson a víz a kiépített forrás falazatáig. Amíg a földmunkák tartottak, addig a forrás falazatának hibáit kijavítottuk és a forrás tábláját újrafestettük. Az új cső mindkét végét bekötöttük a forrásmezőnél és a forrásnál, és egy perc elteltével már csobogott is a forrás vize a megjavított forrás előterébe. A forrás vízhozama 1,8 liter percenként és 11,5 fokos, íze, színe a megszokott. Normális forrásvíz színű, íze jellegzetes vastartalmú, fogyasztható, vashiányos szervezetnek jótékony hatású. A forrás felújításában részt vettek: Baumann József forrásépítő, Tóth Péter erdőgondnok, Bánvölgyi Vilmos forrásvédnök, Darabont István, Szabó László, Blasek József erdészeti közmunkások.

Növények fogságában

A forrás megközelítése:

A Lóri erdészháztól nem messze található a zöld sávjelzésű turistaút, ebből ágazik le a zöld kör jelzés, ami a Lóri vadászház alatti rét sarkánál található forráshoz vezet. A forrást 2005-ben Baumann József tervei alapján segítőivel, Baumann Józsefné, Biki Endre, Kriston Barnabás és a 43-as PCF cserkészcsapat újrafoglalta. Az eredeti forrásháztól 35 m-rel lejjebb lett kialakítva az új forrásfoglalat. Ide csővezetéken jut el a régi merítés forrásból a víz. A régi kútgyűrű most ülepítőmedenceként szolgál, melynek teteje le van zárva egy nagy mészkőtömbbel. Az új forrás falazatában látható a forrástábla a forrás nevével és a szarvasagancs szimbólummal. A forrás vize a karsztos területen kivastagodó fiatal negyedidőszaki takarórétegben kialakult és csak korlátozott utánpótlással rendelkező talajvízből léphet a napfényre. Vize erősen vasas, a kifolyócsőnél a vas kiválása azonnal megkezdődik. A forrás előtere ezért rozsdaszínűre változott. Vízhözama 0,5-3 liter/perces hozam között változhat.

GPS 46° 9,094' 18° 10,903'

A megújult Lóri-forrás

FORRÁSOK JAVÍTÁSA VÁGOTPUSZTA KÖRNYÉKÉN

Akólyuki vadászháznál, a Cifra-malomnál állok meg városi gépkocsimmal és vetem hátamra öreg társamat, a fekete nagy méretű hátizsákomat. Benne minden, ami a mai napon a források ellenőrzéséhez és javításához szükséges. A szépen megújított piros sávjelzésen indulok a Bikfa-forrás felé. Az erdei házakat elhagyva az úton haladok, ahol nagy tócsákat kell kerülgetnem, és sokszor a kerítés betonlábazatára felmászva tudok csak továbbhaladni. Néhány éve forrás tört fel a Malom-hegy egyik völgyében, ami jelentős vízmennyiséget adva végigfolyik az úton és elárasztja a mélyebb területeket. Az út tulajdonosának néhány órai munkával ezt a kellemetlenséget már régen meg kellett volna szüntetnie. Sajnos nem így történt, ezért a gyalogos kirándulók és az erre járó gépkocsik csak csúszkálva, sárosan tudnak végigmenni. Egészen a Bikfa-forrásig tart ez az állapot. Itt az erdészetnek kellene egy kis átereszmélyítést végezni, hogy a forrás előteréből a forrásvíz el tudjon folyni a patakig. Sajnos a forrás emiatt nagyon elhanyagolt állapotban van. Most még egy vastag bükkfa is rádőlt, melynek darabjai ott hevernek.

Ha elkészülne a megfelelő áteresztő, a bőséges, finom vizet adó forrást érdemes lenne felújítani. A piros kör jelzésen haladok befelé a Kőfejtőkúthoz. A volt szórónál a gyalogösvényt mellig érő csalán borítja, ki kell kerülni a szálfák felé. Kérve jól látni a hatalmas sziklafalat, amely régen kőfejtőknek adott munkát.

Sziklafal a forrás fölött

A Kőfejtőkút

A patak mellett kisebb sziklatömb alatt csorog a forrás a zöldes-sárgás agyagmárgára. Szép zöld mohapárnák, gímharasztok telepedtek meg a laposabb köveken. A forrás vízhozama 6 liter percenként, és 9 fokos. Minden rendben, megfordulok, és megyek visszafelé, de most a vastag csalánonson taposok egy ösvényt a régi nyomvonalon. Kiérek a zöld kör jelzéshez, megcsodálom a néhány méterre lévő hatalmas méretű fűzfát, mely az ég felé nyújtózkodik évtizedek óta. Meredek kocsiút bevágásában indulok felfelé, a Kecske-hátra lépegetve a miocén korú gömbköveken, melyek valamikor évmilliókkal ezelőtt egy hatalmas folyóban formálódtak. Időnként megállok, hogy megpihenjek, közben nézegetem a körülöttem nyíló szép baracklevelű harangvirágokat, tarka kalapú gombákat. Keskenyedik, és egyre meredekebbé válik a gerincút. Mindkét oldalra letekintek, és látom a völgytalpakat. Jól ismerem mindkét oldal vadregényes bevágásait, mésztufa lépcsőit, bemélyedéseit. Szinte hallom a kis erek csobogását, amint kerülgetik a nagyobb köveket a mederben. Öreg, kiszáradt bükk gyökerein lépkedek egyre feljebb az apró köves, csúszós oldalszalban. Feljebb kiszélesedik az erdő, és koros fák alatt az ifjú nemzedék tör a fény felé. Balra vadles, jobbra odébb egy önetető a szóró fölött. Nem messze tőle téli etetésre szolgáló vadetető áll magában. A ligetesebb, napsütötte részeken érett fekete szedrek kínálják magukat. Néhány marékka ezek a kellemesen édes szederből, melyet szerencsére a poloska nem illatosított. Két elágazásnál hiányoznak a turistajelzések, ezeket pótolni kell, mert bizonytalanná teszi a gyakorlatlan kirándulókat. Kiérek az erdőből Vágotpuszta keleti végénél, ahol a hatalmas farakásokat az erdészeti dolgozói köbözik. Pár szót váltok velük, majd elindulok a település egyetlen utcáján a harangláb felé. Balra egy ház oldalán hatalmas freskó, a másik oldalán festett betűkkel részlet a Bibliából. Haladok tovább, de egy teremtetett lelket sem látok, a régi megszokott kutyaugatást is hiányolom. A mély kútnál megpihenek az árnyékban, és olvasom a kút használatának utasításait a színes nyomtatványokon. Udvarias írás fotókkal, és egy rövid ismertető a kis település jelenéről, múltjáról. Nem kell a kútból vizet vételeznem, mert a Kőfejtő-kútnál megtöltöttem vizesflakonomat, ebből kortyolok néhányat. A település másik végénél megtisztították a temetőt, mert azt az évtizedek alatt benőtte az erdő. Fehéren virít a felújított kőkereszt, és látszanak a régi sírkövekbe faragott nevek, évszámok. A zöld kör jelzésen indulok a források felé, melyek már nincsenek messze. Széles erdészeti úton lépkedek, majd egy belső úton jobbra megyek tovább. Pár perc múlva nyilazott jel mutatja a helyes irányt, amit még feleséggel, Ágival festettünk 2004-ben, a forrás építésekor. Balra, az akkor még tarra vágott területen felnőtt az erdő háromméteres magasságra, jobbra a szálerdő a gyérités hatására megfiatalodott, és ott több helyütt a felnövekvő

fiatal fák eltakarják az idős fákra festett jeleket. Lejjebb balra fordulok, majd a kisebb árkon átmászva újabb akadály következik. A fiatal fák közé dőlt egy kiszáradt öreg bükk, és a forráshoz vezető ösvényt is eltorlaszolja. A vastag ágak közt bujkálva jutok át az akadályon és érek a forrás fölötti homokkő sziklához. Nagyon szép innen a látvány a meredeken induló völgyre és a szemben lévő hatalmas homokkő sziklafalra. Lassan mászok lefelé a kis ösvényen, de itt is kidőlt fák közt kell bujkálni, hogy elérjem a forrást. Végre itt állok a csobogó forrásnál, melyben nem tett kárt a szélviharok által okozott fakidőlések sokasága. Néhány karvastagságú ágat kell odébb vonszolnom, hogy a forrás előtere megtisztuljon. A sárga színű homokköveken méregzöld gímharasztok lógatják hosszúra nőtt nyelvüket, és madársóska levelei pihennek a puha mohapárnán. Előkerülnek a szerzők a hátizsákból, és elsőnek három lépcsőfokot mélyíttek a kis kapással a partoldalba a biztonságosabb lejövetel érdekében. A forrástábla megkopott, ezért a régi festéket a vésésből kidrótképezem, portalanítom, majd fekete olajfestékkel újrifestem. Most már szép minden, készíthetem a fotókat az elvégzett munkáról. A forrás vízhozama 3 liter percenként, hőmérséklete 11 fok. Feltöltöm vízkészletemet, és visszapakolok mindent a hátizsákom gyomrába. Elindulok felfelé, és a völgy tetején lévő sziklától meg egyszer lenézek a mélyben csordogáló forráshoz.

Újabb Koponya-kút

Felfelé lassabban megy a haladás az emelkedő miatt, na meg a feketén csillogó szederszemek is megállásra készítenek időnként. A felső utat elérve jobbra fordulok, ahol a szépen felfestett Szent Márton úton gyalogolok tovább. Jobbra a távolban látni Komló dombokra épült házait, itt alattam a völgyben egy nagy kiterjedésű fiatal erdőt. Letérek a jól jelzett útról jobbra, ahol a zöld kör jelzésnek kellene látszani, ami a régi Koponya-kúthoz vezetne. Most már a fiatal fatörzsekre lehetne egy-két jelet felfesteni, hogy a turisták tudják, merre járnak. Elérem azt a helyet, ahol be kellene mennem a forrás irányába, a szálerdőbe, de előttem tizenöt méteren bozótos, szederindás fiatal erdő állja utamat. Nem vállalom a ruhaszaggató bozótjárás, és úgy döntök, hogy elmegyek a szálerdő széléig, onnan közelítem meg a forrást. A szálerdőben jól haladok, jobbra követem a mély árkot, ami tudom, hogy a Koponya-kút közelébe vezet, ahol több meredek völgy találkozik. Leereszkedek óvatosan a völgybe, és felkapaszkodok a másik oldalra, ahonnan már látom a forrás alatti nagy koponyára emlékeztető mésztufa kiválást a tereplépcső aljában. Innen ismét át kell másznom a szemközti oldalra, mert onnan tudok a forráshoz jutni a patakmeder szélén. A „koponyánál” készíték felvételeket egész közléről és a belső üregekről. Véleményem szerint ez a képződmény adhatta az ötletet a közeli forrásmezőnél a forrás elnevezéséhez.

Mésztufa koponya

Innen kényelmesen jutok a harminc méterre lévő forráshoz. Csend van, csak a forrás vize csörgedezik a mohás sziklák tövében. Májmoha öleli körbe a forrás tábláját, a környező köveket vastag mohapárna borítja. A zöld mohapárnákból madársóskalevelek nőttek ki több nedvességet kedvelő növényvel együtt. A forrástábla betűin a festés megkopott, ezért előkészülök az újrafestésének. Nagy hátizsákomat az évekkel ezelőtt kidőlt fa törzsére teszem, és úgy pakolom ki a szükséges eszközöket. A tábláról csiszolóvászonnal eltávolítom a vékony zöld algaréteget, majd drótkefével kidörzsölöm a betűkből a régi festéket és algát. A teljes tábla felületét síkcsiszolással megtisztítom, majd a gázzal működő forrasztólámpával megszáritom a táblát, hogy az olajfesték tapadjon rá. Lépkedek a fatörzs és a forrás között váltogatva a megfelelő eszközöket. Talpam alatt mésztufa törmelékből és apró kövekből képződött a talaj, egy centimétert süpped le a bakancsom. Felkeverem a kis tubusban lévő festéket, majd vékony ecsettel egyenként kifestem a betűk vésett hornyait. A görnyedt testtartás és a bepárasodó szemüvegem miatt többször abba kell hagynom a munkát. Negyedóra alatt készen van a festés, már csak figyelni kell, nehogy lecsorogjon valahol a betűk alján. Pihe-nésképpen iszok a finom ízű forrásvízből és feltöltöm vizesflakonomat. A forrás vízhozama 8 liter percenként és 10,5 fokos.

Régi Koponya-kút

Hátamra veszem zsákomat, és a jelzéseket követve elindulok felfelé a szálerdőben. Ritkák a jelzések, aki nem tudja, merre kell menni, annak keresgélni kell őket. Felérek a szálerdő végéhez, és megtalálom a vastag bükkfát, melyre évekkal ezelőtt egy fehér négyzetet és egy „F” betűt festettek. Ez a jelzés látszott az erdészeti útról, és a fűben irányban lehetett bejönni az erdőbe. Ennek immár tizenkét éve, és azóta felnőttek a fiatal facsemeték. Kis tipródás után úgy döntök, hogy átverekszem magam a bozótban, hogy átérve az út szélénél jelet tudjak tenni a helyes irány érdekében. Néhány méteren keresztül a fiatal fák között még látszik az ösvény, jól haladok, de utána sűrű szederindás rész következik, ami rövidnadrágban, rövid ujjú pólóban borzalmas. Karmolnak az éles tuskék, beleakadnak a ruhámba, testembe, még a szemöldökömbe is csimpaszkodnak. Zsebkéssel vagdosom el az indákat, hogy haladni tudjak. Végre kiérek a földes erdészeti útra, és fellélegzem. Testemről folyik a verejték, és vérfoltok vörösödnek kezemen, lábamon. A csapás mellett, ahol kiérek, egy fiatal magasabb bükkfa áll a bozótos szélén. Ennek alsó ágát késsel levágom, hogy majd meg tudjam mutatni az erdészeti dolgozóknak, hol kell az ösvényt kialakítani a szálerdő felé, hogy járható legyen. Rendezem ruháimat, letörlöm a verejtéket testemről, és elindulok vissza Vágotpusztára. Az a tervem, hogy egy régi kedvenc utamon menjek vissza a Cifra-malomhoz. Vágotpusztára érve az egyik rendszeresen itt lakó család éppen szőnyeget tisztít a ház előtt. Üdvözöljük egymást, majd elhaladok a harangláb mellett, melyen a gyenge szellő a koszorúkon a nemzeti színű szalagokat lengeti. A falu végénél a zöld kör jelzésen balra indulok lefelé, majd hamarosan ismét balra fordulva letérek róla. A falu alatt haladok el, a kertek régen eddig húzódtak. Szép széles, jó állapotú út vezet az erdőben. Egy nyitottabb részhez érek, és emlékszem, hogy az út mellett jobbra egy romos ház állt szép mészke lábazzal. Mára már benőtte a bozót, semmit nem látni belőle. Egy szép gerincúton ereszkedek enyhén lefelé, és kétoldalt völgyek kísérik. Az út állapota nagyon jó, nincsenek erdészeti munkák a közelben, csak egy vastag kerekű motor nyomait látom az itt-ott csillogó víztócsák mellett a puha földben. Elérem a telepített fenyvest, ahol erdei és vörösfenyő jól elfér egymás mellett, egészségesek és szépek. Jobbra egy romos útszéli kőkereszt áll, de már csak függőleges elemei dacolnak az idővel. Innen az út lefelé vezet, és mély völgyek, útbevágások tarkítják az erdőt. Ezt a területet úgy hívják, hogy Görgeteg. Az elnevezése onnan ered, hogy a meredek oldalakból kövek gördültek le a völgyekbe. Erdészeti utak ágaznak el és hálózák be a környéket. Egyre gyakoribbak az útbevágásokban a miocén korú gömbkövek, vízmosások. A meredek oldalban az út minősége egyre

romlik, itt már csak terepjáróval lehet közlekedni. Kanyargok jobbra, balra, így haladok, és lejjebb már világosodik az erdő. A Bánusz-tanya közelében, a horgászto kerítésénél érek ki és pihenek meg egy kis padon. Előhalászom hátizsákomból gépkocsim kulcsait, és elindulok a Cifra-malom közelében álló gépkocsimhoz. Ifjúkoromban sokszor pecáztunk itt a malomnál barátaimmal, gombostűből készített horgokkal. Szép és hasznos volt ez a mai napi túra, felelevenedtek bennem a régi emlékek, láthattam a környezet változásának néhány évtizedes nyomait.

FORRÁSOK ELLENŐRZÉSE, TISZTÍTÁSA A KELETI-MECSEKBEN

Hajnalban esett az eső, mert csorog a víz az árkokban és hízott vízcseppek hullnak a fejemre a Takanyó-völgy bejáratánál lévő fákról. Kerülgetem a tócsákat, próbálom elkerülni, hogy elmerüljek a laza iszapban. Jobbra az út mellett a rét szélénél üveggyöngyként csillognak a harmatcseppek a keresztes pók hálóján, amit a száraz ágak közé feszített. A méteresre nőtt vizes csalánokon keresztülgázolok, hogy egy fotóval megörökítsem a szép látványt.

Páragyöngyök a pókhálón

A hosszú rétet szerencsére kaszálják, így a füves erdészeti úton csak bakancsmagasságig itatom fel a vizet a fűszálakról. Kétoldalt a hegy felé nyújtózkodó meredek hegyoldalak vigyázzák a hosszú tisztást,

patak vize csörgedezik a völgy jobb oldali szélén. Mielőtt belépek a szálerdőbe, balra megcsodálom egyik kedvenc tisztásomat, melynek szélében szóróhoz járnak a vadak. Az erdő fái viszonylag ritkák, messze ellátni, szépek benne a sárga kereszt turistaútjelzések a fák oldalán. A lombkoronákon keresztül fénysugarak pásztázzák az erdő talaját, amit megint lefotóznak.

Beszűrődő fénysugarak

Nehezíti a haladásomat a sok útra hullott száraz ág, kidőlt fa. A völgy két oldala egyre meredekebben emelkedik a patak két oldalán, most a bal oldalon jelzett ösvényen kell haladnom. Vadcsapásra emlékeztető ösvény, keskeny és nagyon meredek. Igyekszem az érdekesebb, nagyobb kövekre lépni, ahol megtehetem, másutt a kevésbé vizes részeket részesítem előnyben. Elérem a Takanyó-forrást, ami jobbra alattam ontja magából a finom forrásvizet. Nagyon óvatosan ereszkedek le a meredek oldalban, lehajolva egy kidőlt fába kapaszkodva. Mire leérek a forráshoz, pólómnak már java része izzadságtól nedves. A forrásnál minden rendben, Bánvölgyi Vilmos forrásvédnök egy hete tisztította ki és szüntette meg a dugulást az ülepítőmedencében, és a forrástáblát is újrafestette. Készíték a völgyben lévő sziklákról és a forrás mésztufa képződményéről fotókat. Felveszem hátizsákomat és felkapaszkodom a turistaútra.

A Takanyó-forrásnál

Enyhén felfelé haladok és a völgyet követem, magasra emelve lábamat a lehullott ágak sokaságát átlépkedve. A jobb oldalon látni a forrásmezőt a távoli fák között, ahonnan a kis patak vize elindul. Balra fent sziklák bújnak ki a letörésnél, ahol a víz lemosta a termőréteget róluk. Elhagyom a szép szürke kérgű bükköst, és már fent is vagyok a gerincen a Takanyó-háton a Kis-kaszálónál lévő útkereszteződésben. Jobbra egy hatalmas tölgy- és cseresznyefa áll egymás mellett évtizedek óta. A cseresznyefán látom a kék háromszög jelzést. Egyenesen átmegyek az úton, és már látom is a sárga keresztet, melyet követnem kell a Hidasi-völgyig. Szép erdészeti úton haladok lefelé, és figyelem az erdő talaján kikandikáló fiatal gombákat és az idősebb csiga rágta társaikat. Egy kis oldalvölgyet kereszek, melynek oldalában a jelzés egy szép bükkfa gyökerei fölé van festve.

Turistaútjelzés a fa tövében

Balra egy meredek völgyet követek, melynek végében forrásmező fakad, ami vízzel látja el a völgy felső szakaszát. Átmegek lejjebb ezen a völgyön és patakban, nézegetem a víz görgette vulkanikus fekete és az üledékes fehér színű köveket. Felkapaszkodok a völgy bal oldalára és itt folytatom utamat. A völgy mindkét oldalán láthatóak forrásmezők, melyek nem túl jelentősek. A völgyben lévő patak a tereplépcsőkhöz érve intenzíven csobog és fehéren csillog. Néhány méter után látom a hatalmas, százéves bükköt, ami már a Hidasi-völgy ékességeihez tartozik. Leeszek a sziklás patakmederhez, és úgy látom, hogy a Hidasi-forrással szemben lévő vastag pados mészkő kiálló tarajain át tudok menni a túlsó oldalra.

A patak csobogó vize mészkősziklával

Egyensúlyozva, lépéshelyeket keresve a köveken átjutok a forráshoz, és megúszom a dolgot baj nélkül. A forrás szépen adja a vizet, de ide még visszajövök. A Csurgó a közelben van, odasétálok előbb. Egy kidőlt öreg bükk darabjain átmászva láthatóvá válik a nagy mésztufa lépcső. Csobogva folyik le rajta a távolabbi, mésztartalomban gazdag forrás vize, melyből itt a mész a hőmérséklet-különbség hatására kiválik mindenről, amit érint. Egy tájba illő, kulturált, fából készült sétány feltétlenül kellene, hogy a taposási kár minél kevesebb legyen a nagy látogatottság miatt. Kattintok néhányat a fényképezőgéppemmel a szivárványt rajzoló vízpermetről, és indulok vissza a Hidasi-forráshoz.

A Csurgó

Két éve tisztítottam a forrás ülepítőmedencéjét, és most egy külső beavatkozással a vízbázis bontása nélkül végzem el ezt a munkát. Acélszalagot dugok a forrás kifolyócsövébe mindaddig, amíg a három méterre lévő ülepítőmedence falán nem koppan. Most a szalagot ütköztetve a műanyag medence falához, a laza iszap és kódarabok leválnak a medence szűrőréseiről. Sárga iszapos víz jelenik meg a kifolyócsövön, ami jelzi munkám sikerét. Kihúrom az acélszalagot, és most műanyag csövet tolok fel helyette egy darabig, majd eltömítem a forrás csöve és a tömlő közötti rést műanyag tasakkal. Hagyom, hogy teljen fel vízzel, és akkor több erős befújást végzek, melyekkel hasonló eredményt érhetek el, mint az acélszalaggal. Kihúrom a műanyag csövet a forrás csövéből, és ekkor a feltorlódott víz teljes keresztmetszettel ömlik ki a forrásból. Néhány másodperc az egész, majd beáll a forrás természetes vízhozamra.

Amíg összekapalom eszközeimet hátizsákomba, addig a forrás vize kitisztul, és már iszok is belőle turistapoharamat megtöltve. A völgyben felfelé indulok tovább, figyelve a patakmederben lévő érdekes sziklaalakzatokat. Az elmúlt hetek viharaiiban egy hatalmas bükkfa dőlt az útra, úgy, hogy azt teljesen elzárta. A fa koronája a patakba esett és ott az elmúlt

A Hidasai-forrás

időben hatalmas torlasz keletkezett uszadékokból. Szerencsémre az út szélességében a vastag bükköt az erdészek kifűrészelték, így biztonsággal és taposási kár nélkül lehet továbbhaladni. Balra fent egy érdekes bükkfa áll, melynek alul egy támasztó kinövése van, ami közt egy ember simán átgyalogolhat. Többször készítettem már róla fotót, de most sem tudok úgy elmenni mellette, hogy ne örökítsem meg rajta az idő múlását. Átkelek néhány vízmosáson, melyek a bal oldali völgyekből vezetnek le a csapadékvizet a patak irányába. Kitágul a látóhatár, mert elérem a régi Hidasai-völgyi vadászház helyét. Körben a régműltnek megfelelő nagy rét terül el, melyet néhány éve tisztítottak meg a fáktól, bokroktól. Jobbra bemegyek a patakhoz és egy gázlón átsétálok a Lajos-forráshoz, melyet Csokonay Sándor épített ki évtizedekkel ezelőtt.

Szerencsére az elmúlt évek nagy csapadécai a patak medrét lemélyítették, így a forrás kis vízelvezető árka nem töltődik fel hordalékkal. Nincs munka a forrásnál, ezért visszamegyek az útra és feljebb harminc méterre bemegyek a Pius-forráshoz. Itt nemrég jártam, amikor a sziklafalba vésett betűket és számokat újrafestettem. Kis kapámmal a sziklafal melletti földréteget eltávolítottam és a forrás ülepítőmedencéjének tetejére húzom.

A Lajos-forrás

A forrás kifolyócsöve alá szép fehér mészköveket teszek, hogy szebb legyen az előtere. Fotók készítése után visszamegyek a tisztásra, majd viszszaigyalogok a piros kör jelzésig, mely mentén a Gödör-forráshoz kívánok eljutni. Elérve a jelzést felfelé haladok jobbra, követve a meredek völgyet, melyben csobog a víz. Balra erdészeti munkák folytak, az erdészeti út jól járható, csak egy kicsit csúszik a hajnali esőtől. Felfelé kétszer vadkerítésen kellett volna átmásznom, ha valaki előttem nem vágta volna el a drótkerítést. Szerencsés lenne ilyenkor létrás átjárókat építeni a keresztelő turistautakhoz. Kiérve a kerítésen, egy határozott erdészeti út vezet a völgy és a hegy között, de turistajelzésnek a tetőig nyoma sincs. Felérek a gerincre, a Hidasi-hátra, a kék kereszt jelzésre. Itt látok piros kör jelzéseket megkopottan abban az irányban, ahonnan jöttem. Pihenek egy nagy farönkön és iszom a finom forrásvizet. A pólómon már körömnnyi száraz folt sem látszik a párás levegőtől és az erőkifejtéstől. Balra indulok, majd hamar jobbra lefelé, tudom, hogy van egy lénia, ahol a piros kör jelzés vezet a Szingödör-völgybe. Hamar rájövök, hogy rossz úton vagyok, ez nem az a lénia, ami nekem kell, de nem megyek vissza, mert tudom, hogy ez az út is a völgybe vezet. Haladok lefelé a lénian, amíg a lénia keresztel egy

régén járt erdészeti utat, és erre megyek tovább. Sűrű fiatal erdőben vad-
disznókat zavarok fel, akik viszonylag nyugodtan kocognak tovább a bé-
kesség kedvéért. Közel érek egy völgyhöz a jobb oldalon, melyben hallom
a víz csobogását. Ezt követve hamar elérem a sárga kereszt jelzést, mely
Máré-vár irányába vezet. Jobbra kell haladnom a már ismert úton felfelé a
Síngödör-völgyben, hogy a közeli két forráshoz érjek. Tíz percet gyalogo-
lok és elérem jobbra a Szederindás-kutat, majd feljebb néhány percre a Gö-
dör-forrást. A Gödör-forrásnál nincs teendőm, néhány hete volt itt Nagy
Balázs forrásvédnök és kitakarította, összerakta köveit. Megnézem a köze-
lében lévő forrásmezőket, majd lefelé indulok a Szederindás-kúthoz. Lete-
szem egyre nehezedő hátizsákomat, és a forrás vízelvezető medrét elkez-
dem kis kapámmal kitisztítani, hogy a forrás csorgó medencéje alá kerül-
jön a vízszint. Tíz perc telik el a munkával, és már töltöm is megüresedett
vizesflakonomat a finom hús forrásvízzel. Kattintok néhányat a fényképe-
zőgéppel, és indulok lefelé a Síngödör-völgyben.

A Szederindás-kút

Itt az elágazásnál jók a jelzések, de lejjebb haladva egyre ritkábbak, vagy
nincsenek. A fiatal fák felnőttek a völgyben, három méter magasak, és a
hajnali esőtől még vízcseppek csimpszakodnak a leveleken. Egy hársfa-
ágból túrabotot készítek magamnak, hogy a rám váró sok patakátkelésnél

segítségemre legyen. Vastag kidőlt fákat kerülgetek, melyek az átázott talajból kifordultak gyökerestül, és eltorlaszolják a szűk ösvényt. Egy vastag tölgyet csak felfelé mászva a partoldalba tudom kikerülni. Hársfa botom segítségével biztonságosan kelek át a patakon a kiálló kövekre lépkedve. Jobbra régi vadkerítés mellett haladok, melynek tartógerendáit a korhadás szinte megette és a rozsdás vasháló tartja még állva, veszélyeztetve a vadak épségét. Ismét átkelés a széles köves mederben, ahova a víz ereje nagy méretű köveket görgetett, odébb nagy területen homokpadot épített. Sűrűn törölgetem arcomat, csípi szememet a homlokomról lecsorgó verejték. A következő kanyarban több vastag fa dőlt a patakon keresztül torlatot képezve, köztük az alsó bükkön világít a piros kör jelzés.

Kidőlt fák a patakmederben

Oldalra megyek egészen, és átmászok a vastag fatörzsek között. Nem messze fölöttem a meredek partoldalban szép mohás sziklakibúvások látszanak. Mellettem a vastag kidőlt korhadt fán korallgombatelepet fedezek fel, melyet lencsevégre kapok pihenésképpen. Elérem a völgy szűkülő szakaszát, melynek mindkét oldalát fiatal erdő borítja. Egy fehér színű nyíl jelzi a haladás irányát a piros kör jelzés alatt, fel a partoldalba.

A fiatal fába kapaszkodva jutok egyre előrébb, sajnos a jelzések nagyon ritkák, így taláломra követem a völgyet. Alattam sziklába vájt mederben csobog a sárgás víz, és habzik a kövekhez dörgölözve.

Víz koptatta kövek a mélyben

Egy meredek és mély oldalvölgy keresztezi a jelzést, melyet az elmúlt években vágott még mélyebbre a sok csapadék. Fákba kapaszkodva, minden lépést megfontolva jutok egyre előrébb, és szerencsésen átérek a túlsó oldalra. Itt leereszkedek a patakmederbe, és a köveken lépkedve haladok kifelé a völgyből. Ellaposodik a völgytalp, és jobbra kimászva meglátom a piros kör jelzést. Kissé bozótos az ösvény, de járható és biztonságos. Néhány perc alatt kiérek az országútra, ahol szemben a Barna-kő sziklafal búvik meg a fák lombjai között.

FORRÁSVÉDNÖKÖK TEVÉKENYSÉGE

ELŐZMÉNYEK

A Mecsek hegységet járva gyakran találkozunk forrásokkal, melyek hűsítő vize jólesik kirándulásaink során. A forrásokat gondos és szorgalmas erdőszerető emberek építették ki, hogy tiszta ivóvízhez jussanak erdészeti munkáik vagy kirándulásaik során. A Mecsekben 250 kiépített forrás található, ami országos szinten jelentős előfordulásnak számít. Régen a Mecsek Egyesület, a TTE és a mecseki erdészetek voltak a források építői és kezelői, napjainkban a Mecsek Egyesület és a Mecsekerdő Zrt. A baranyai természetjárók kezdettől átvállalták az erdészettől ezt a nemes és fontos feladatot. Közéjük tartozott **Csokonay Sándor**, aki számos mecseki forrást épített és tartott karban. Ezzel kiérdemelte tisztelői körében a „**Mecseki források Atyja**” elismerést.

NAPJAINKBAN

Húsz éve, hogy egy új generáció vette át ezt a nemes feladatot, és takarítja, óvja az épített forrásokat, méri a források vízhozamát és hőmérsékletét. Szükség szerint megerősíti, újjáépíti azokat az engedélykészesítésük után. Az elmúlt húsz évben száznál több forrás újult meg a Mecsek hegységben. A három éve elkezdett forrásvédnöki munka egyre népszerűbb, és ma már a védnökség alá került 156 forrásból 133 forrásnak van védnöke, gondozója. A maradék 23 forrásnak még nincs nevesített védnöke, de ezeket a többi védnök tisztítja. Pontos és naprakész információkat a honlapunkról lehet megtudni (<https://sites.google.com/site/forrasvednok>) vagy naprakész fotókkal a Facebook oldalunkon (<https://www.facebook.com/mecsekiforrasvednok>).

FORRÁSOK KARBANTARTÁSA, FORRÁSTÁBLÁK FESTÉSE

Ebben az évben is folytattuk a források felújítását, tábláik újrafestését, kifolyócsövek csiszolását, átjáró hidak építését, megerősítését. Takarítottuk környezetüket, melyben nagy segítségünkre voltak a forrásvédnökök. Az év során a Mecsek 250 kiépített forrásait kitisztítottuk, nagy részüket több alkalommal. A forrástáblák újrafestését 52 helyen végeztük el. Az erdészeti segítségével felújítottuk a Koponya-kutakhoz vezető utakat, ösvényeket a kidőlt fáktól, bokroktól. Felújítottuk az ide vezető turistaútjelzéseket. A Jó szerencsét-forrásnál megerősítettük az előtér oldalát akácgerendákkal, és zúzott kővel borítottuk, hogy csapadékosabb időben is biztonságosan megközelíthető legyen.

Forrásvédnökök munka közben, zipernowskys diákok közösségi szolgálatban

Bánvölgyi Vilmos forrásvédnök munkára készen

Forrásvédnök munkában (Gál Péter)

Jelzőtábla festése (Horváth Ákos)

Újrafestett forrástábla (Kancsal-forrás)

VISSZAJELZÉSEK A FEKETE-TISZA-FORRÁSRÓL

Ez évben is sok levél és fotó érkezett a forrásról, melyen láthatjuk a forrás környezetét, a forrás vízhozamát és a forrás falazatának állapotát. Sajnos két kiszáradt fenyő kidőlt a forrás közelében. Az ukrán erdészettel felvettük a kapcsolatot, és a kidőlt, balesetveszélyes fenyőket feldarabolták.

A Fekete-Tisza-forrás, 2016

KÖRNYEZETVÉDELEM

Több alkalommal vettünk részt egyénileg és szervezeten a Mecsek hegység és a város szeméttől való megtisztításában. Az Ordas-tanya környékén rendszeresen figyeljük a védett virágok egyedszámait és bejegyezzük az Ordas-naplóba. A Balokányligetben havi rendszerességgel ellenőrizzük a forrásokat és takarítjuk az Aranyeső-forrást és annak környezetét. Karbantartjuk a madárodúkat, és újakat helyeztünk ki a tó körül. Figyeljük a tó körüli élővilágot, és az új madárlátogatókat jelezzük a Madártani Egyesület felé. Ez évben először figyeltünk meg szürke gémet a tó körül eleséget keresve. Kialakítottunk pályázati pénzből egy kerekesszékes lejárót, ami a felső sétányt köti össze az alsó sétánnyal. Jártuk a Mecsek védett területeit, és óvtuk, fotóztuk a szigorúan védett növényeket. Vetítéses előadásokat tartottunk a Mecsek hegységről, forrásokról, az Ordas-tanya történetéről, természetvédelemről, a Baranya Megyei Természetbarát Szövetség Természetbarátok Klubjában, iskolákban, baráti társaságoknak rendezvényeken, és a Várostartörténeti Múzeumban is.

Takarítás előtti eligazítás (Szilasi Tamás, parkerdő gazdálkodási részlegvezető)

Agárkosborok Golgotánál

Leánykörcsin Dömörkapu környékén

Balokányliiget, Aranyeső-forrás

*Kerekesszékes lejáró avatása
a Balokányliigetben (Háber János
és Girán János alpolgármester)*

*Előadás az Ordas-tanya történetéről
a Pepita kultúrtérben*

TÚRAVEZETÉSEK

Az év folyamán több túravezetést vállaltunk, az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően. Januárban az V. Orfúi tájakat, településeket, bemutatató desztinációs túrát, márciusban a XXXIII. Csokonay Sándor-emléktúrát, júliusban a XII. Uránbányász emléktúrát, augusztusban a szintén hagyományossá váló IV. Múltidéző túrát vezettünk a volt Magyarok kunyhójához. Gyakorló túrát vezettünk a bronzjelvényes túravezető tanfolyam résztvevőinek.

V. Desztinációs túra

XXXIII. Csokonay Sándor-emléktúra

XII. Uránbányász emléktúra

*IV. Múltidéző túra
a volt Magyarok kunyhójához*

Bronzjelvényes túravezető gyakorló túra

EMLEKHELYEK GONDOZÁSA

Részt veszünk minden év első hónapjában a Cinke-tanyánál a Baranyai Aurél-emléktúrán. Óvjuk és takarítjuk a Tripammer-fa környékét, a Balog fája pihenőt, a Lapi keresztet, az Erdei keresztet, a Kutya sírt, a Cinke-tanyát és környékét. A Pálos-kút és a Bükkös-forrás fából készült tábláit lecsiszoltuk, gombaölvével átkentük, majd lazúrfestékkel átfestettük. A Magyarok kunyhója emlékhelyet gondozzuk, az emlékoszlopon az alsó korhadást favédővel megszüntettük. A Széchenyi téri Időjelző háziko műszereit ellenőrizzük, szükség szerint javítjuk, takarítjuk. A petőcpusztai Mária-kápolna takarítását havi rendszerességgel végezzük, a kápolnába kegytárgyakat szereltünk az oldalfalra a tisztítófestés után. Sajnos a nyáron elhunyt Temmert József fűrómester, volt petőcpusztai lakos, akitől sok értékes információt kaptunk a településről és a környék múltjáról. A Magyarok kunyhójánál negyedik alkalommal tartottuk meg a Múltidéző túrát. A Vadásztacskó sírja emlékhelyet kitisztítottuk a felnövekvő cserjéktől. A Természetjárók Panteonját gondozzuk, elhunyt túratársaink emléktábláját bevessük a sziklafalba. A Darázscsípte katonai emlékmű építésében segítettünk és a felavatása óta gondozzuk.

A Cinke-tanya emlékhely karbantartása, padlábak betonozása

A Cinke-tanya emlékkő rögzítése, csinosítása

A petőcpusztai Mária-kápolna

A kápolna belső tere

Továbbra is fontos feladatunknak tartjuk a múlt emlékeinek felkutatását, épített és tárgyi emlékeiknek megóvását. Megemlékezünk elődeink munkásságáról a kerek évfordulók alkalmával. Ez évben volt a Mecsek Egyesület megalakulásának 125 éves évfordulója, melynek kiállítási anyagát a Várostörténeti Múzeumban Pásztor Andreának segítve összeállítottuk. Ugyanitt előadást tartottunk a mecseki források történetéről.

ORDAS-TANYA

Erdei fenyőrönkből készült faház, amely már elmúlt százéves és folyamatos karbantartást igényel. Tisztán tartjuk a ház környezetét, a védett virágok magaszórása után lekaszáltattuk az erdészettel a kis tisztást, melyet ez úton is köszönünk. Új madárodúkat helyeztünk ki, régi madárodúkat és etetőket javítottunk. Az eredeti régi dobkályhát saválló lemezzel megerősítettük a tűztér magasságában. Figyeljük az élővilág változásait, az erdészeti tevékenységet, és mindent lejegyzünk az Ordas-

tanya naplójába. Az Ordas-tanyát heti rendszerességgel, a környék forrásait havi rendszerességgel ellenőrizzük, takarítjuk. Megmutatjuk a ház „kincseit” az erre túrázóknak, gombázóknak, akik a házra lelnek. Elmondjuk a ház évszázados történetét, megmutatjuk az Ordas-naplók gyűjteményét, melyek immár húsz éve rendszeresen megjelennek nyomtatásban, fotókkal színesítve tartalmát.

Túrázók az Ordas-tanyánál (balról jobbra: Jónásné Buzsáki Vali, Hoványi Zsuzsa, Keresztes-Nagy József, Lédeker Jutka, Keresztes Zsuzsi, Nagy Balázs, Jónás István

A felújított Kiss Lajos-forrás

VENDÉGEK AZ ORDAS-TANYÁNÁL

Az év során többen felkeresték a kis házikót és bejegyezték néhány gondolatot az üzenőfüzetbe, mely egy fémdobozban található a bejárati ajtón.

Bejegyzés az üzenő dobozban:

„Nagyon szép hely, ha esetleg segíthetünk a karbantartásban, szívesen jövünk Abaligetéről. mukiviktor@gmail.com 2016. 03. 12.”

Bejegyzés az üzenő dobozban:

„Nyugdíjba vonultam. Nagyon szeretem ezt a környéket, és látom a szorgos kezek eredményét. Ha szükség van rá, szívesen segítek a rend fenntartásában. 2016. július 20. Hirth István egykori kerékpáros. Elérhetőségem: hirth@freemail.hu 2016. július 20.”

Bejegyzés az üzenő dobozban:

„Itt voltam, Hetvehely felől jöttem. Szépen nyílnak a virágok. Lemegyek megint a forrásokhoz. 2016. április. 01. SzH Vili”

EGYÜTTMŰKÖDÉS

Munkánk eredményességét az teszi lehetővé, hogy jó a kapcsolatunk a Mecsekerdő Zrt.-vel, a BMTSZ tagjaival, a DDNPI munkatársaival, a JPM régészeivel. Kapcsolatunk közel húsz éve tart, és bízunk benne, hogy a jövőben is így lesz.

Minden együttműködő partnerünknek, ezúton is köszönöm a segítséget, támogatást.

Mecsekerdő Zrt.: Az elmúlt év is eredményes volt, mert segítők, elsősorban a Mecsekerdő Zrt. lehetőségei szerint mindent megtett azért, hogy a közjóléti létesítmények minél jobb állapotba kerüljenek. Ebben az évben több építómunkánkat támogatták szállítással, közmunkásokkal. Segítettünk az erdészeti kiadványában a mecseki forrásokkal kapcsolatos fejezet összeállításában.

Baranya Megyei Természetbarát Szövetség: A szövetség vezetésével rendszeresen tartjuk a kapcsolatot és segítjük egymás munkáját. Segítünk a túravezetésekben, teljesítménytúrák lebonyolításában és a turistaújtjelzések karbantartásában. Segítettünk „A Mecsek Természetjáró Kalauza” forrásokkal kapcsolatos fejezet összeállításában.

A Mecsek 50 teljesítménytúra pontőre Baumann Józsefné

A DDNPI munkatársaival tartjuk a kapcsolatot, és a természetvédelmi őreikkel megbeszéljük közös dolgainkat. A DDNPI munkatársaival források védetté nyilvánítását beszéltük meg Baranya, Somogy és Tolna területén. A természetet járva jelezzük feléjük észrevételeinket, jelentjük a természetkárosításokat. Sajnos az erdőben és a védett területeken tett szeméthalmokkal kapcsolatos észrevételeink hosszú hónapok óta nem lettek orvosolva.

Szemét a Nagy-mély-völgyben, a Kánya-forrás közelében

ÁNTSZ: Kapcsolatunk az elmúlt évben csak néhány forrás vizének mintavételgyűjtésére terjedt ki. Sajnos a megszokott vízminőségi mérések eredményét nem kapjuk meg és honlapjainkon nem tudjuk közzétenni. Túravezetések során sokszor felvetődik a forrásvizek „ihatóságának” kérdése, ezért is jó lenne, ha megkapnánk a mérési eredményeket.

Az elmúlt évben ismét sikerült szorgos munkánkkal megőrizni elődeink épített emlékeit, és újakat is tudtunk létrehozni.

Munkáinkat segítették: Baumann József, Baumann Józsefné, Bánvölgyi Vilmos, Feketéné Czifra Éva, Dudás György, Földesiné Kövi Ildikó, Frick Ferenc, Golubics István, Jancsi Attila, Hirth István, Hofmann Ákos, Horváth Ákos, Jónás István, Ijjász István, Kámi Róbert, Kriston Barnabás, Kincses Miklós, Kiss Milán, Kovács Szabó János, Köntis Katalin, Kulcsár Péter, László József, Nagy Balázs, Pásztor Andrea, Plaszaauer István, Ripszám István, Stalenberger Tibor, Strasser Péter, Szabó Dalecker Ibolya, Szilasi Tamás, Tóth Klára, Tóth Péter.

Köszönöm tagtársainknak és segítőinknek az elvégzett munkát, mellyel hozzájárultak a Mecsek hegység és környezetének megóvásában, szépítésében. Segítségük nélkül nem lehetett volna ilyen eredményes és szép munkát végezni.

Köszönjük a szorgos munkát azoknak a „névtelen” segítőinknek is, akik a 2016. évben kirándulásaik alkalmával kitisztították a források előterét, összeszedték a szemetet és óvták környezetünk tisztaságát.

A TERMÉSZETJÁRÓ OSZTÁLY 2016. ÉVI BESZÁMOLÓJA

Osztályunk idén is folytatta az erdei értékek és turistalétesítmények megóvását és karbantartását. E mellett heti rendszerességgel vezetünk nyílt túrákat és szerveztünk különböző programokat.

NYÍLT TÚRÁK, PROGRAMOK

Ebben az évben 99 nyílt túrát hirdettünk meg, melyből 4 a rossz idő miatt elmaradt, de kettő külön túránk is volt (máriakémendi emmauszi pincejára túra és a szentkúti kápolnafülke szentelésére vezetett túra), így összesen 97 túránk volt. Bár az év csapadékosabb volt a szokásosnál, elmondható, hogy a túrák többségét kellemes, csapadékmentes időben teheték meg a gyaloglók. A legnépszerűbb programok a következők voltak: Nagyboldogasszony búcsú Máriakémenden (270 fő), Baranya–Tolna teljesítménytúra (194 fő), Marázai körmenet (150 fő), Törökvári teljesítménytúra (129 fő). A nyílt túrákon a legmagasabb létszám az egyesület 125 éves évfordulójára szervezett emléktúráján volt (81 fő), Szászvári falujáró túrán 60 fő, a máriakémendi szappankészítő bemutatóra szervezett túrán 58 fő vett részt. Az őszi hagyományos, négynapos túratáborunk lipotói bázissal került megrendezésre, ahonnan csilagtúrák formájában ismerhették meg a résztvevők a Baranyai-dombság rejtettebb kincseit, pl. az új Babarci-kilátót, vagy az Erdősmárokai-horgászto hatalmas fahídját. A túrák egy részén különböző kóstolókat, bemutatókat szervezünk. Az innen befolyó részvételi díjából, adományokból tudjuk fedezni az erdőben található létesítmények felújítását, eszközök és festékek megvásárlását.

Túrázók a Törökvári teljesítménytúrán

Túra rajthelye

Indulásra készen

Kápolnabúcsúra vezetett túra

Egyesületünk túrakínálatának széles palettáján megtalálható a Gáspár János túracsoport, akik minden kedden szervezett túrát indítanak a Közép-Mecsekbe. A parkerdei túrák vezetője dr. Hochmann Andrásné. Az utóbbi években a csoport létszáma folyamatosan nő, átlagban 40 fővel járják a mecseki turistautakat, de a létszám gyakran a 60-70 főt is eléri. Ezek a könnyebb tempójú, jól járható sétautakon szervezett túrák biztosítják azok számára is a lehetőséget, akik egészségi állapotuk miatt nem tudnák teljesíteni a megerőltetőbb útvonalakat és távokat. Havi rendszerességgel kerülnek megrendezésre a falujáró és városlátogató túrák, melyeknek ötletadója Biki Endre Gábor és dr. Lakatosné Novotny Sarolta volt néhány évvel ezelőtt. Azóta több túravezető bevonásával kerülnek megrendezésre ezek a túrák. Osztályunkhoz tartoznak a Bakancsos Óvodások is, akiknek a vezetője Földesiné Kövi Ildikó óvónő. A kirándulások igen népszerűek a gyerekek, testvéreik, szülei és nagyszülei körében. Egyesületünk 2012 óta vezet nyílt túrákat, és átlagosan évi 1000 fővel nő a túrákon, programokon részt vevők száma. Míg 2012-ben 1000 fő, 2013-ban 2000 fő, 2014-ben 3000 fő, 2015-ben 4000 fő vett részt, addig 2016-ban ez a szám már az 5000 főt is elérte.

Elfáradtak a gyaloglók

Túrázók megvendégelése

Teljesítménytúra állomáspontja

Pontőrök

A túravezetés nem könnyű és nem is igazán hálás feladat, megfelelni mindenki igényének. A túravezetőnek nagy gondossággal kell felkészülnie. Miután elméletben felkészült a történelmi, építészeti, néprajzi, természeti és geológiai ismeretanyagból, ezután elmegy és bejárja az útvonalat. A bejárást követően lejegyzi tapasztalatait és megszervezi a látnivalók megtekintését. Felhívja az adott település önkormányzatát, kinyitattja adott időpontra a templomot, a múzeumot vagy egyéb más bemutatóhelyet. Sokan a résztvevők közül talán nem is tudják, mennyi feladat, háttérmunka előzi meg azt, hogy egy kellemes, jó hangulatú nyílt túra megrendezésre kerüljön. És akkor még nem szóltunk a teljesítménytúrák megszervezéséről, ami egyheti munkával járó, 20-30 ember összehangolt feladata. Ebben az évben társrendezők voltunk a Hétdomb Természetbarát Egyesület Baranya–Tolna teljesítménytúráján. Az egész éves nyílttúra-program összeállítása heteket vesz igénybe. Minden túrára ki kell találni a megfelelő útvonalat, kiszámolni a távolságot, a szintemelkedést, megnézni és kiírni a vasúti és buszmenetrendet, összehangolva a csatlakozásokkal, végül leegyeztetni a túravezetőkkel. Meg kell szervezni az ötórás beszélgetéseket, egyéb évfordulókhöz kötődő programokat. Így áll össze az éves programfüzet.

Szalonnasütős túra

A Nyugati-Mecsekben

Emmauszi túra Máriakéménden

Túra a Baranyai-dombságban

A továbbiakban cél, hogy minél több embert vonjunk be a segítők körébe. Sajnos sokan, főleg a fiatalabb korosztály, leginkább csak egyénileg hajlandó járni az erdőt, a közösségi programokért vagy létesítményekért már nem kívánják idejüket áldozni. Pedig ők is használói az erdei utaknak, létesítményeknek, amit Baranya megyében egy maroknyi természetbarát lát el sok ezer óra önkéntes munkával.

Köszönjük a felkészülést és a túravezetést az alábbi túravezetőknek: Baumgärtner Norbert, Biki Endre Gábor, Bíró Gábor, Becze László, Éger Zoltán, Feketéné Móró Erzsébet, Földesiné Kövi Ildikó, Gargya Lajos, Gayer Éva, dr. Hochmann Andrásné, Kalangya Attila, Kis Olga, Kollárné Kéri Ella, dr. Lakatosné Novotny Sarolta, Markesz István, dr. Mestyánné Szentmiklósi Zsuzsanna, Nagy István, Seregélyes Ildikó, Szász Károly, Szűcs György, Németh Gézané, Nyáry Attiláné, Ripszám István, Treitz Károly.

A SZENT APOLLÓNIA-KÉPOSZLOP

Megújult egy sok évtizeden át használaton kívül lévő képoszlop Kisnyárad határában. A *Szent Apollónia-képoszlop* a fogorvosok és fogfájások védőszentje. Kisnyárádtól nyugatra a régi pincesor felett, a domb tetején áll a Keresztelő Szent János-kápolnához vezető úton, mely a sárga sáv jelzésű turistaúton érhető el. A képkő 1901-ben készült és most a 115.

évfordulójára újítottuk meg. A képoszlopot a bokrok és fák már teljesen benőtték, így az önkormányzat munkatársai az előző napokban már kitisztították a környezetét, kivágták a képoszlop elé nőtt fákat, és drótkéfével megtisztították a homokkő tömb felületét. Nekünk már csak a kisebb javításokat kellett elvégezni rajta, és a talaj szintjét mélyítettük a képoszlop előtt, hogy a talapat megfelelően kilátszson a földből.

Megtisztítottuk a képoszlop környezetét

Képoszlop festése

Elkészült a képoszlop

A megújult Szt. Apollónia képoszlopa

Ezután következett a képoszlop festése, melyet háromszor mázoltunk le zöld színű festékekkel a tartósság érdekében. Ezután felhelyeztük és beragasztottuk a vaskeresztet a képkő tetejére. Az utolsó mozzanat a szentkép felhelyezése volt, melyet szilikonos ragasztóval rögzítettünk. A déli harangszóra már készen is voltunk a Bildstock felújításával. A képoszlop környezetében és a kápolnához vezető úton három szatyor szemetet szedtünk össze, így szépen megtisztult a környék. Mivel volt még időnk, lesétáltunk a völgyben található kápolnához. Kitisztítottuk kívül-belül, és lecsapoltuk az épület mögött megálló vizet, mely károsíthatja a kápolna falát. A tavaly megépített Csoda-kút teljesen tele van vízzel, sőt folyik is ki belőle. A kápolna környezetében levágtuk a belógó ágakat, majd elindultunk visszafelé. A felújítás munkálatait Biki Endre Gábor, Rácz Józsefné és Szilasi Pál végezték el.

A LÓKÚTI-PIHENŐHELY

Újabb pihenőhely újult meg a Baranyai-dombságban. A Liptódtól északra, a baranyai Zöld túra mentén található erdei pihenőhelyen elbontásra kerültek a régi korhadt asztalok és padok. A Mecsekerdő Zrt.-nek köszönhetően kerültek ki az új erdei bútorok, melynek munkálatait Markesz István koordinálta. A megújításban a Mecsek Egyesület és a Liptódi Önkormányzat is tevékenyen részt vett.

A Lókúti-pihenő régi padjai

Megérkeztek az új erdei bútorok

A pihenőhely előnye, hogy fedett esőbeálló, tűzrakó hely és vezetékes víz is van, így a túrákon is igénybe vehető, de kitűnő a hely táborozásra is. Az elmúlt években a pihenőhelyet több cserkészcsapat is igénybe vette.

Az új asztalok leásása

A megújult Lókúti-pihenőhely

ÚJ KÚT LÉTESÜLT A TÖRÖKVÁRI-PIHENŐHELYEN

Jó hír a túrázóknak, hogy újra van vízvételi lehetőség a Máriakéménd közelében található népszerű kirándulóhelyen, a Törökvári-pihenőhelyen. Valamikor a közeli Várhegyi-forrás látta el ivóvízzel az erre kirándulókat, de sajnos ez a téglából kiépített merítő forrás az 1980-as évek végére elapadt. Ezután fűrt kút létesült a pihenőhelyen, majd annak eltűnése után újabb kút lett kialakítva. Sajnos ez nem tudott elegendő mennyiségű vizet felszívni, és egy idő után el is tört, így két éve nem volt vízvételi lehetőség a pihenőhelyen.

Új kút készül

Kútépítők

Az első cseppek

Elkészült a Törökvári-pihenő új kútja

A Mecsek Egyesület most új kutat vásárolt, és a régi helyén elkészült az új káros, kék színű Norton kút. Az erdei pihenőhelyen így ismét rendelkezésre áll a víz a főzéshez, vagy akár egy szalonnasütés utáni tűzoltáshoz. A kútépítési munkálatait Biber József, Kállai János, Krámos László és Markesz István végezték. Munkájukat megköszönjük a természetjárók nevében. Vigyázzunk együtt a kútra, hogy sokáig kiszolgálhassa az erdőt járókat.

A SZENTKÚTI KÁPOLNAFÜLKE

A Mecsek Egyesület (nagyobbrészt adományokból és egyházi támogatással, kisebb részben önerőből) újjáépítette az egykori szentkúti-kápolnafülkét a máriakémendi Héhwald-keresztnél. Ezúton is köszönjük mindenkinek az adományát, aki hozzájárult ennek az ősi szent helynek a megújításához. Valamikor ez is egy kis kegyhely volt itt, a gyógyító vizű forrásnál. A vízfakadás mára már elapadt, de a környezet most is gyönyörű, és szép kis emlékhely válhat belőle ismét, ahol a helyiek, a zarándokok és a turisták is megpihenhetnek, elmélkedhetnek. A kápolnafülkét Vágó Bertold kőművesmester építette, de a régi romos falak lebontásában és a tereprendezésben a helyi lakosok és a Mecsek Egyesület tagjai is részt vettek. Külön köszönet jár Kállai Jánosnak, aki vállalta, hogy traktorral minden alkalommal a helyszínre szállítja a munkálatokhoz szükséges vizet, cementet, homokot és egyébeket.

Új kápolnafülke épül Máriakémenden

Elkészült a kápolnafülke

A kápolnafülke megáldása

A Héhwald-kereszt és a szentkúti kápolnafülke

A KEGYHELY TÖRTÉNETE

Az egykor itt eredő Szent-kút (más néven Alajos-forrás, Heiliges Brunnlein) vizéhez csodahiedelem fűződött a 20. század elejéig. Akkoriban hittek abban, hogy az epilepsziát és a szembetegséget gyógyítja. Az itt álló kereszt a nevét onnan kapta, hogy a németek ezt a helyet Hochwaldnak (Magas-erdőnek) nevezték, ez ferdült el Héchwaldra. A keresztet 1903-ban Hoffmann Ádám és felesége állíttatta. Távoli vidékekről zarándokoltak ide. Különösen a monyoródi horvátok látogatták. Egy szalantai vak kislányt két éven át vittek a forráshoz, és a harmadik évben (1904-ben), két órával azután, hogy a forrásnál megmosták a szemét, visszanyerte látását. Vízét gyakran vitték betegeknek, és sebet mostak ki vele. Főleg a szembetegségeket gyógyította. A szent forrás tövében egy vastag falakból épült kápolnafülke és forrásház volt, benne egy képoszlop, mely Szűz Máriát ábrázolta, karján a kis Jézussal. A kép mellé a látogatók hálaadományból törülközőket lógattak. A forrás vize egy csövön át távozott és egy vályúba folyt. Gyakran beteg gyermekek ruháit is elhelyezték a kifolyó víz mellé, majd pár nap után elvitték és rájuk adták, ettől remélték a gyógyulásukat. A hely kultusza már az 1930-as években csökkenőben volt, majd 1951-ben a kápolnát lebontották, így csak a kereszt és a forrás maradt meg. Néhány évvel később a forrás is elapadt, építményének jó részét elhordták, betemették, és a földdel tették egyenlővé, hogy még véletlenül se maradjon semmi, ami a forrásra és a kegyhelyre emlékeztetne. A forrás másik neve Alajos-forrás volt. Ezt a nevét onnan kapta, hogy egy Alajos-napi (június 21.) nagy jégverés elpusztította a határrészt, ezért állították fel a kőkeresztet, melyet 2013-ban egyesületünk újított fel. A kereszt mellé egy pad és egy tabló is készült, mely ismerteti a hely történetét. Ezután kezdődött meg a régi forrás falának feltárása, miközben a föld alatt hatalmas, kb. 8 m hosszúságú falakat találtunk. Ekkor már biztosak voltunk benne, hogy ez nemcsak a forrás falazata, hanem az építmény valószínűleg a régi kápolna alapjai, mivel rengeteg tetőcserepet is találtunk. A föld alatt korsó és vízmerítő eszközök darabjait is megtaláltuk, ami bizonyítja az egykori forrás létezését és gyakori használatát. Mivel a fal nem cementes, hanem mészhabarcsos kötéssel volt összerakva, ezért az legalább 200 éves, de ennél régebbi is lehet. Főleg azért, mert a falak a föld alatt a keresztben is túlnyúlnak, így 1903-ban, amikor felállították a keresztet, az eredeti épület már nem állhatott. Valószínű, hogy a 20. században már egy kisebb méretű építmény szolgálhatta ki az ide érkezőket. Érdekes módon egyházi plébániakönyvekben a helyről nincs semmi bejegyzve, és a régi katonai felmérés térképein sem ábrázolják. Viszont még ma is vannak idős élő tanúk, akik emlékeznek a helyre, és hogy ebből a forrásból vitték a szentelt vizet a templomba.

A MÁZAS ZSOLNAY-DOMBORMŰ RESTAURÁLÁSA

Megújult a máriakémendi lakosok, hívek és a természetjárók adományából a máriakémendi Nagyboldogasszony kegytemplom homlokzatán található mázas Zsolnay-dombormű, melynek hasonló példánya a budapesti Mátyás-templom bejárata felett látható. Köszönjük mindenkinek, aki adományával segítette munkánkat.

Restauráltattuk a Zsolnay-domborművet

A felújított alkotás

A RUSZEK-KERESZT FELÚJÍTÁSA

A kátolyi elágazástól keletre áll egy régi kereszt, a Ruzsek-malom feletti domb tetején. Előtte halad el a baranyai Sárga túra útvonala. A feszületet az egykor itt élő Ruzsek család állíttatta, akiknek lent az elágazásnál volt a vízimalmuk. A keresztet az arra járók az utóbbi években nem láthatták, mert azt teljesen benőtte a bozót, csak az vette észre, aki tudta, hogy ott áll.

A rossz állapotú Ruzsek-kereszt

A megújult kereszt

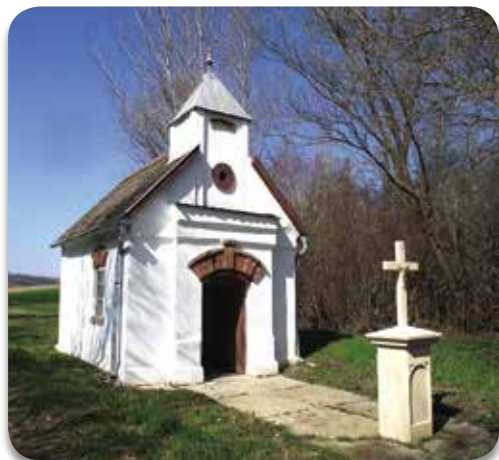

A kis domb tetején álló feszület

A Kátolyi Önkormányzat munkatársai környezetét idén kipucolták, így tavasz óta láthatóvá vált, hogy milyen rossz állapotban van. Bár megújítása nem szerepelt az idei programtervünkben, de így az év végéhez közeledve maradt némi pénzünk, ami lehetővé tette a fészület megújítását. A munkálatokhoz az állványt az önkormányzat biztosította, a munkát pedig Petrovics Ottó liptódi festőmester végezte.

KÁPOLNAGONDOZÁS KISNYÁRÁDON

Egyesületünk 2014-ben újította fel a kisnyárádi Keresztelő Szent János-kápolnát, melyhez az egyesület tagjai évente több alkalommal kijárnak, elvégzik a szükséges karbantartásokat és kitakarítják kívül-belül a kápolnát. Ebben az évben a kápolna előtti asztalok és padok is át lettek kenve favédő kencével. A csapat szervezője Drozgyik Éva és Szilasi Pál.

A Keresztelő Szent János-kápolna

Kápolnatakarítás

JELZÉSFESTÉSEK

A Mecsek Egyesület pályázatot nyújtott be az „MTSZ Jelzéspfestés 2016” című pályázati felhívására, melyet a Magyar Természetjáró Szövetség sajnos elutasított. Emiatt a Mecsek Egyesület önerőből vállalta – mintegy 40 km hosszúságban – a Baranyai-dombság területén található jelzések felújítását. A jelzéspfestést Biki Endre Gábor, dr. Héjjas Péter és dr. Földi Krisztina végezte.

A felújított utak:

☐ jelzés: Kátolyi elágazás – Váralja-dűlő – Liptódpusztai-völgy – Liptód.
Táv: 7 km.

☐ jelzés: Máriakéménd, Nagy-pincesor – Törökvári-pihenőhely – Vár-hegy,
Török-vár romjai. Táv: 3 km.

☐ (kék körsétaút) jelzés: Máriakéménd, Nagyboldogasszony kegy-
templom – Fűrész-kereszt – Lankás-dűlő – Nagy-pincesor – Kéméndi-
csorgó – Máriakéménd – Nagyboldogasszony kegytemplom. Táv: 7 km.

☐ jelzés: Liptódpusztai-völgy – Kéméndi-tető. Táv: 2 km.

☐ jelzés: Máriakéménd, autóbusz-megálló – Halastó – Törökvári-pi-
henőhely – Váralja-dűlő – Liptód. Táv: 9 km.

☐ jelzés: Maráza – Hidáki-völgy – Geresdlak – Geresdlaki-kilátó –
Kisgeresd – Erdősmecke, volt vasútállomás buszmegálló. Táv: 10 km.

☐ jelzés: Máriakéménd, Nagy-pincesor – Új-hegy (Héhwald) – Mária-
kéménd, autóbusz-megálló. Táv: 2 km.

Megújult jelzés

Felújított jelzések

Új jelzés (Mária út)

Ezenkívül elkészült a Mária út lila színű szakasza, mely a pécsi székesegyháztól indul a máriakémedi kegyhelyre. A Mária út ezen része, melyet Biki Endre Gábor festett, Pécs, Mohácsi út – Újhegy – Nagyzozár – Magyarsarlós – Hásságy – Máriakémed – Nagybaldogasszony kegytemplom útvonalon vezet, mintegy 23,2 km hosszan.

Ebben az évben a Baranyai-dombságban összesen 63,2 km hosszan készültek el jelzéstfestések, illetve felújítások. A megújult jelzésekkel ellátott turistautakon mindenkinek kellemes túrázást kívánunk!

ZARÁNDOKLATOK A MÁRIAKÉMENDI BÚCSÚKRA

Egyesületünk néhány tagjának és máriakémedi lakosnak feltett szándéka, hogy az elmúlt évtizedekben egyre inkább feledésbe merülő és romosodó máriakémedi kegyhely megújulhasson, hiszen az országban számtalan kegyhely nyerte vissza eredeti állapotát, ahová a felújítások után ezrek látogatnak. A kegyhely ugyanis a turistautak csomópontjában áll, az idén elkészült Mária út is már elvezet a kegyhelyre. A kiemelkedő értéket képviselő kegyhely jól összehozható a zarándokturizmussal és a természetjárással. Csodálatos környezetben van, a Karasica-völgyéből látkán kiemelkedő dimbes-dombos tájon. Az értékelésnél pluszpont lehet az egykori pécsvárad apátság közelsége, és hogy út mellett van, de mégis csendes, elbűvölő környezetben. Valamikor itt évente 7 búcsút tartottak, az utóbbi időben már csak kettőt. Ebben az évben Baumgärtner Norbert túravezetőnk ötletére valósult meg a Sárlos Boldogasszony-napi búcsú, melyre Véméndről indultak el a gyalogos zarándokok, és a közbeeső településeken is csatlakoztak. A kegyhelyen ezen a napon összesen 65 fő vett részt az eseményen. A megfáradt vándorokat Norbert és édesapja látták vendégül bagdulyással a templom udvarában. A Szentháromság vasárnapján német búcsún voltak a legtöbben, mozgósításunkra 300-an jöttek el, és a templom hosszú idő után újra zsúfolásig megtelt, sőt nem is mindenki fért be. Az augusztus 15-ei főbúcsún (Mária-nap) is sokan voltak (270 fő), bár az munkanapra esett. Ekkor került sor a bejárat előtti felújított kereszt felszentelésére is, melyre egyesületünk szintén túrát vezetett. Az idei évben nagy híre ment a máriakémedi kegyhelynek. Civilekkel közösen ugyanis gyűjtést kezdeményeztünk a templom előtt álló, igen értékes, de törött Zsolnay pirogránit angyalszobrok megmentésére. Gyűjtésünk eredményeképp rövid időn belül 3,7 millió Ft jött össze, így a szobrokat elszállíttattuk, és várhatóan a jövő évre újulnak meg teljesen. Mivel rengeteg újságcikk és internetes oldal közölte a gyűjtést, ezért egyre többen látogatnak el ismét a kegyhelyre. Egész nyáron csoportok érkeztek

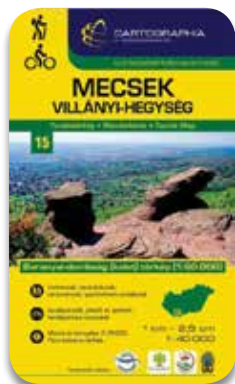
külön buszokkal, és rengeteg, külön kérésre megszervezett zárandokmise is volt az év során. Horváth Sándor esperes-plébános amiben tudott, mindenben támogatott minket, de ha a hely több reklámot kapna, újra elérhetné Máriagyúd népszerűségét és színvonalát, persze ehhez a Pécsi Püspökségnek is az ügy mellé kellene állnia. A jövőben minden lehetséges erőnkkel tovább fogjuk szorgalmazni a kegyhely megújítását, mert évről évre romlik az épületek állapota. Nemrég szakvélemény is készült, mely kimondja, hogy a plébániaépület, melynek belső termei olyanok, mint egy várkastély, végállapotban van, pedig kitűnő zárandokszállásként üzemelhetne. Sajnos maga a kegytemplom sincs sokkal jobb állapotban.

Búcsú a máriakéreméni kegytemplomban

Zárandoktúra vezetője

Az új Mecsek-térkép

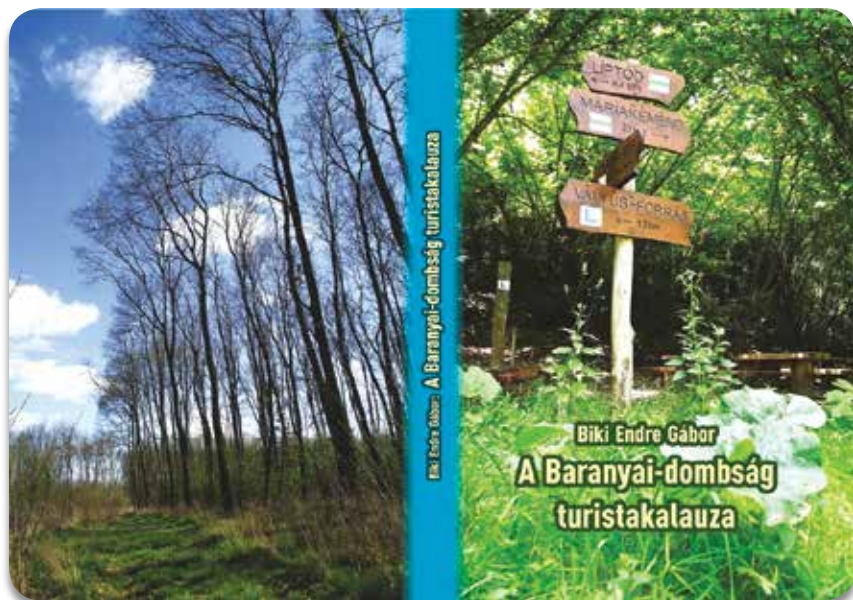
TÉRKÉPLEKTORÁLÁS

A Mecsek – Villányi-hegység – Baranyai-domb-ság elnevezésű turistatérkép 2015-ös kiadása nagyon hamar elfogyott, ezért lehetővé vált, hogy a Cartographia Kft. 2016-ban ismét új megjelenésű térképet adjon ki. A térkép helyesbítését, aktualizálását, lektorálását és a települések ismertetőinek javítását egyesületünkől Biki Endre Gábor végezte.

ÚJ KIADVÁNY A BARANYAI-DOMBSÁGRÓL

Megjelent a Mecsek Egyesület kiadásában, dr. Lakatosné Novotny Sarolta lektori munkájával és Biki Endre Gábor szerkesztésében „A Baranyai-dombság turistakalauza” című kiadvány. A könyv nagy méretű (B5-ös), 160 oldalas és 186 db színes fotót tartalmaz. Fontosabb fejezetei a következők: vízrajz, földtani felépítés, településhálózat, jelzett turistautak a Baranyai-dombságban, hosszú távú túraútvonalak, gyalogos és kerékpáros túraajánlók, települések történelmi ismertetője, kislexikon, népmondák és szállások ajánlója.

Elkészült az új turistakalauz

Forrástisztítás

Éjszakai túrákat is szervezünk

MUNKÁNKAT AZ ALÁBBI SZERVEZETEK SEGÍTETTÉK VAGY ANYAGIAKKAL TÁMOGATTÁK

Baranya Megyei Természetbarát Szövetség, Cartographia Kft., Erzsébet Önkormányzata, GRAWE Életbiztosító Zrt., Hétdomb Természetbarát Egyesület, Kátoly Önkormányzata, Kisnyárád Önkormányzata, Liptód Önkormányzata, Máriakéménd Önkormányzata, Máriakéméendi Római Katolikus Plébánia, Mecsekerdő Zrt., Olaszi Római Katolikus Plébánia, Pécsi Hírek, Schlossberg Vadásztársaság, Szederkény Önkormányzata, Szellő Önkormányzata és az Új Dunántúli Napló.

MUNKÁNKAT A KÖVETKEZŐ SZEMÉLYEK SEGÍTETTÉK

Baumgärtner Norbert, Berki Zoltán, Biki Endre, Biki Endre Gábor, Biber József, Biros Márta, Breitenstein Ferenc, Dobosy György, Dománszky Zoltán, Drozgyik Éva, Fábiánné Mester Rita, Gayer Éva, Hauck Nándor, dr. Héjjas Péter, Horváth János, Horváth Sándor plébános, Fábiánné Mester Rita, Feketéné Móró Erzsébet, dr. Földi Krisztina, Fledrich Gabriella, Kalangya Attila, Kállai János, Kállai Csilla, Kállainé Fischer Mária, Kispál Adrián, Kiss Milán, Krámos Csaba, Krámos László, dr. Lakatosné Novotny Sarolta, Latin Vilmos, Markesz István, Markesz Gergely, Mester Ferenc, Őri Zsuzsanna, Rácz Józsefné, Ripszám István, Rott Ferenc, Sándor Ferencné, Soós Kálmánné, Szabó-Dalecker Ibolya, Szilasi Pál, Szűcs Istvánné, Tihanyi Emilné, Timbach György, Trubicsné Csibi Nóra, Tóth Klára, Úz Mária és Vágó Bertold.

Mindenkinek köszönjük a közösség érdekében végzett önkéntes munkáját, és hogy segítette a Természetjáró Osztály célkitűzéseit.

TITKÁRI JELENTÉS A 2016. ÉVRŐL

Tisztelt Tagtársak! A következő néhány oldalon szeretném összefoglaló jelleggel időrendi sorrendben bemutatni azokat a korábban még csak tervezett célkitűzéseket, amiket az egyesület ez év során meg tudott valósítani. Mivel az elmúlt 365 nap igen produktívnak bizonyult – köszönhetően aktív tagtársainknak –, így szerencsére számos eseményről és eredményről adhatok számot.

2016. ÉVI PROGRAMJAINK, EREDMÉNYEK

Elmondhatjuk, hogy a 2016. év különös jelentőséggel bírt a Mecsek Egyesület életében, mert elődeink 125 évvel ezelőtt – 1891. április 30-án – hozták létre e civil szervezetet a Mecsek turista értékeinek fejlesztése, élhetőbbé, vonzóbbá tétele, valamint épített örökségének folyamatos védelme érdekében. Az eltelt évek alatt elődeink nyomdokában haladva a megújult tagság a társadalom számára igen hasznos munkát végez, amit szerencsére mások is felismertek, s e munka nagybecsüléseképpen januárban a Tüke Alapítvány az egyesületünket elismerő oklevélben és emlékéremben részesítette. Ezáltal a Mecsek Egyesület lett az első olyan civil szervezet, aki átvette e rangos kitüntetést.

Az éves közgyűlésre februárban került sor, ahol a résztvevő tagtársak a hagyományosnak tekinthető titkári beszámoló mellett tájékoztatást kaptak az előző évi költségvetésről, az ellenőrzési bizottság munkájának eredményéről, valamint a 2016. évre tervezett jubileumi programokról és azok költségvetéséről. Az ügyvezető elnök beszámolt továbbá dr. Páva Zsolt lemondásának okáról is. Elmondta, hogy az új pályázati feltételrendszer szerint nem részesülhet költségvetési támogatásban az, akinek vezető tisztségviselői között polgármester van. Mivel azonban az egyesület ragaszkodik ahhoz a kötődéshez, ami kialakult a város első embere és a civil szervezet között – a közgyűlés jóváhagyásával – örökös tiszteletbeli elnöki címet adományozott a leköszönő elnöknek. Emellett az idei évben a közgyűlés tisztújítással is kiegészült a lejáró mandátumok és a leköszönő tisztségviselők miatt. A választás eredményeképp az elnöki és titkári pozíció megújult (dr. Kiss Tibor és Kiss Milán személyében), valamint a választmányi tagok esetén (dr. Papp Tivadar és Szilasi Tamás) is csere történt. Ügyvezető elnöknek a közgyűlés

újra megválasztotta Ripszám Istvánt, míg az ellenőrző bizottság tagjainak dr. Varga Tamást, Henczné Szabó Évát és Dománszky Zoltánt. Az eseményt a jubileumi közgyűlés időpontjának kitűzése, valamint a megújult egyesületi honlap bemutatása zárta le. Az új arculatot kölcsönző weboldal új lehetőségeket nyitott a kommunikáció terén, és végre a patinás egyesülethez méltó felület jött létre. Ennek létrehozásában kiemelkedő szerep jutott Papp Zsolt mohácsi fejlesztőnek, kinek munkáját ezúton is tisztelettel köszönjük. Külön köszönet illeti Müller Nándort is, aki fotóival színesítette arculatunkat. A megújult oldalt ajánlom minden kedves tagtársunk figyelmébe, mert naprakész információt tartalmaz az egyesület programkínálatára, híreire vonatkozóan.

A jubileumi programsorozat április utolsó hetében vette kezdetét, melynek indító eseménye a Baptista Szeretetszolgálat EJSZ Széchenyi István Gimnázium által szervezett vetített képes megemlékezés volt. Az előadás során a Mecsek Egyesülethez is kötődő olyan tudós tanár elődökről folyt a beszélgetés, mint Horvát Adolf Olivér (*a Mecsek botanikai kutatásának apostola, a Természetvédelmi Osztály egykori elnöke*), vagy ifj. dr. Dischka Győző (*a Mecsek Egyesület egyik alapító tagja*). A programsorozat április 27-én Pécsen, a Király utcában, a Mecsek Egyesület Múzeumban folytatódott. A már hagyományosnak számító „Ótörzi beszélgetések” keretében Baronek Jenő (az Egyesület örökös tiszteletbeli elnöke) mutatta be a Múzeum legújabb turista relikviáit, melyet követően baráti hangulatú beszélgetés követt. Két nappal később a Mecsek Egyesület vezetése és tagjai együttesen megkoszorúzták nagy elődeink sírjait a Pécsi Köztemetőben, mely során a Baptista Szeretetszolgálat EJSZ Széchenyi István Gimnázium diákjai tartottak rövid megemlékezést dr. Jelenszky dr. Fábian Ildikó vezetésével. Ezt követően került sor az Ünnepi Közgyűlésre a Városháza dísztermében. Az országos jelentőségű rendezvényre a tagság mellett az egyesület kiemelt jelentőségű együttműködő partnerei, támogatói is meghívást kaptak. Az eseményt Földesiné Kövi Ildikó vezetésével a Bakancsos Óvodások nyitották meg, akik vidám műsorukkal emelték a rendezvény színvonalát. Az ovisok műsorát Dienes Gábor, a Széchenyi Gimnázium diákja követte, aki Márai Sándor gondolatait olvasta fel. Ezt követően vette kezdetét az Ünnepi Közgyűlés, ahol köszöntőt mondott Kozmann György (az Emberi Erőforrások Minisztériumának helyettes államtitkára); Thuróczy Lajos (a Magyar Természetjáró Szövetség tiszteletbeli elnöke); és dr. Kiss Tibor (a Mecsek Egyesület elnöke). A köszöntők után került sor dr. Polgárdy Géza, „*A Mecsek Egyesület a múltja fölé hajol*” című visszatekintő előadására. Majd megalakulásának 125. évfordulója alkalmából dr. Kiss Tibor elnök

és Ripszám István ügyvezető elnök emléklapot adományozott az egyesületet támogató tevékenységéért Somosi Lászlónak, Péterffy Attilának, Gasz Zoltánnak, Rudolf Péternek, Keszi Lászlónak, Vida Jánosnak, Tóth Klárának és a Kontraszt Nyomda csapatának (Barta Ákos, Palanca Gábor, Lippai Attila). Továbbá emléklapot adott át az egyesületben végzett áldozatos munkájáért Baronek Jenő örökös tiszteletbeli elnöknek, Baumann József örökös tagnak, Biki Endre Gábornak, a Természetjáró Osztály elnökének, Földesiné Kövi Ildikónak, a Bakancsos Óvodások vezetőjének, dr. Hochmann Andrásnénak, a parkerdei túrák vezetőjének, Kovács Szabó János örökös tagnak és dr. Lakatosné Novotny Saroltának, a falujáró túrák vezetőjének. Emellett kutatómunkájának elismeréseként dr. Polgárdy Géza átvehette a Mecsek Egyesület dokumentumkötetét. Az esemény végén a Baranya Megyei Természetjáró Szövetség és a Magyar Természetjáró Szövetség is külön gratulált az elmúlt 125 év eredményeihez, és munkája elismeréseként emléklakettet adományozott a Mecsek Egyesületnek. A közgyűlés lezárását követően valamennyi jelenlévő tag átvehette az évforduló tiszteletére készített, zerge virágot ábrázoló jelvényt, melyet elődeink minden túra esetén büszkén viseltek. Az ünnepségsorozat áprilisi programjait a Mecsekbe szervezett gyalogtúra, valamint délután a Lyceum-templomban megtartott hálaadó szent mise zárta.

Egyesületünk vezetősége elhatározta, hogy erőforrásaihoz mérten minden évben külön figyelmet szentel egy-egy kultúrtörténeti múlthoz kötődő emlékhelynek, erdei létesítménynek. Az idei évben ennek köszönhetően a Magyarürög feletti Darnó-hegyen található Darázscsöpte katonai emlékmű felújítását ünnepelhettük meg együtt májusban. Az 1930 környékén épült obeliszk romjainak és környezetének helyreállításában nagy segítséget nyújtott Pécs Város Városi Civil Pályázatának keretében elnyert 350 ezer Ft támogatás, melyet a kőművesmunkák elvégzésére és a márvány emléktábla elkészítésére fordítottunk. A helyszíni munkák előkészítésében, felügyeletében és egyes munkák kivitelezésében jelentős szerepe volt Ripszám István ügyvezető elnöknek, valamint Baumann József és Szilasi Tamás tagtársainknak, kiknek munkáját ezúton is köszönjük.

A felújítások és karbantartások sora szerencsére ezzel még nem ért véget, hosszasan lehetne sorolni azokat a munkálatokat, amiket a Munka Osztály és a Természetjáró Osztály valósított meg az idei évben. A teljeség igénye nélkül kiemelve a jelentősebbeket:

- a Természetjáró Osztály tevékenységéhez kötődik a Szt. Apollónia képoszlop felújítása Kisnyáradon, az új kút építése Máriakémen, és a Lókúti-pihenőhely teljes megújítása;

- a Munka Osztály tevékenysége közül kiemelendő a fentiekben említett Darázscsípte katonai emlékmű környezetének rekonstrukciója, a Kiss Lajos-forrás és a Lóri-forrás felújítása, a volt Kozári vadászház mellett található, elődeink munkájának egyetlen megmaradt és felújított vasoszlopos madárodújának tisztítása vagy az Ordas-tanya folyamatos karbantartása. Továbbá itt kell megemlítenem a Baumann József vezetésével létrejött Mecseki Forrásvédnök csapat (43 fő) eredményes munkáját is, akik egy év leforgása alatt 540 forráshoz jutottak el, s tisztították, gondozták azok környezetét. Az országban elsőként újtára indított mozgalomban a Munka Osztály tagjai, egyesületen kívüli személyek és a közösségi szolgálat keretében középiskolás diákok is egyaránt részt vesznek.

Természetesen számos egyéb feladatot is ellátott a két osztály, melyekről részletesebben az osztálybeszámolókból olvashatnak.

E kis kitérő után folytatva az időbeli sorrendet, a nyári hónapok programjai közül meg kell említenem Hidason a Kardoss Kálmán halálának 100. évfordulója alkalmából megrendezett fesztivált, ahol a koszorúzáson Ripszám István ügyvezető elnökünk képviselte szervezetünket. Egyesületünk csatlakozott a Múzeumok éjszakája programsorozathoz, így június 25-én a Városháza Múzeumban Müller Nándor – a Fotó Osztály képviselőjében – a Mecsek rejtett természeti értékeiről, dr. Lakatosné Novotny Sarolta a falujáró túrákról, míg Baumann József tagtársunk a mecseki források történetéről és építésükről tartott előadást.

Az őszi folyamán ismét több programlehetőséget biztosítottunk tagtársainknak és az egyesület után érdeklődő helyi lakosságnak. Október 1-jén a Janus Pannonius Múzeum és egyesületünk közös szervezésében került sor a városismereti vetélkedőre, melyre 35 csapat (125 fő) jelentkezett. A résztvevők száma jelentősen meghaladta várakozásainkat, olyannyira hogy néhány tagtársunk pótjelentkezését már nem is tudtuk fogadni. A 17 feladatot tartalmazó vetélkedőn a résztvevők megkapták a Mecsek Egyesület kitűzőjét is, melyet dr. Bánvölgyi Vilmos tagtársunk tervezett. Köszönet érte. Az ünnepélyes eredményhirdetésre október 12-én a JPM Természettudományi Múzeumban került sor nagy érdeklődés mellett.

Október végén immáron 3. alkalommal vettünk részt a „Mecseki Láthatatlanok” néven ismert '56-os megemlékezéshez kapcsolódó játékos formájú gyalogtúrában. Szervezetünk a Pécsi Tudományegyetem rendezői gárdáját idén kvízkérdésekkel és a túraútvonal kijelölésével segítette, mely a Francia emlékmű – Misina nyereg – Dömörkapu – Tettye nyomvonalon haladt.

A túrákat illetően szintén gazdag programkínálatból válogathattak a természetjárók. Több mint 100 szervezett csoportos túralehetőséget kínált a Természetjáró Osztály és a Munka Osztály együttesen a nyílt túrák, teljesítménytúrák, falujáró túrák, parkerdei túrák, a Bakancsos Óvodások túrái vagy akár a liptódi túratábor keretében. A résztvevők száma 2016-ban elérte az 5000 főt. Ehhez a teljesítményhez külön gratulálunk túravezetőinknek!

TAGSÁG ÖSSZETÉTELE, VÁLTOZÁSOK

A Mecsek Egyesülethez az idei évben 34 új tag nyújtott be felvételi kérelmet, így a létszámunk 265 főre gyarapodott. Közülük 22 fő örökös tag vagy örökös tiszteletbeli elnöki címmel rendelkezik. Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy egyesületünk tagjainak átlagéletkora 62 év, s a 25 év alatti tagok száma drasztikusan alacsony (5 fő). Vagyis fontos jövőbeni célkitűzésnek kell tekintenünk a fiatal generációk bevonását az egyesület munkájába, gondoskodva arról, hogy a patinás szervezet hosszú távon is fennmaradjon.

Habár összességében nem eredményezett csökkenést az előző évhez képest, mégis meg kell említeni, hogy a tagsági viszony lemondását 6 fő kérvényezte. Továbbá szomorú kötelességem beszámolni azon tagtársainkról, akiket ez évben veszítettünk el. Név szerint Gőbölös István, Halász Csaba és dr. Novotny Iván. Emléküket megőrizzük.

Az egyesület tagjainak aktuális névsorát a jövőben az új honlapon is elérhetővé szeretnénk tenni. Itt lehetőség lenne a tagokról fotót és rövid (max. 5-10 mondatos) bemutatkozót is közzélni, amihez kérem, juttassák el részemre a szükséges forrásanyagokat személyesen, elektronikusan vagy postai úton.

BEVÉTELEINK, AVAGY MŰKÖDÉSÜNK HÁTTERE

Az egyesület működtetése és a számtalan kitűzött cél megvalósítása stabil pénzügyi háttérrel igényel, lehetőségeink a források előteremtésére azonban szűkösek. Ezeket szeretném most röviden bemutatni a pozitívumokkal és a nehézségekkel együtt.

Tagdíjak: a működés alapját képező bevételi forrás beszedése nem problémamentes. Sajnálatos tény, hogy ez év októberében még a tagok harmadának volt díjhátraléka, ami jelentős kiesést jelent a költségvetésből,

és így akadályt képez terveink megvalósításában is. Ezért a Választmány úgy döntött, hogy inaktív tagjaink egy utolsó felszólítás keretében kapjanak lehetőséget tagi jogviszonyuk megerősítésére és a kintlévőség rendezésére. Amennyiben ez nem történik meg, úgy az alapszabály értelmében kezdeményezzük a tagok kizárását.

Adó 1%: az idei évben rekordösszegű felajánlás érkezett be az adóbevallás során felajánlható 1%-ból. Év elején 6112 forintos maradványösszeg érkezett, majd az őszi folyamán újabb 194 575 forintot utalt a NAV részünkre, ez összesen 200 687 Ft többletforrást eredményez a gazdálkodásunkban. Külön köszönjük minden felajánlónak!

Pályázatok: a múlt év végén nyújtottunk be a Nemzeti Együttműködési Alap Új Nemzedékek Jövőjéért kollégiuma által kiírt felhívásra 2 db pályázatot. Az első a 2016. évi működést hivatott finanszírozni, míg a második pályázat kifejezetten a jubileumi programsorozatot támogatta volna együttesen mintegy 5,4 millió Ft összegben. Az igényelt összeget a döntéshozó első körben jelentősen lecsökkentette, majd várólistára tette forráshiányra hivatkozva. Szerencsére október folyamán – több mint 10 hónappal később – értesítettek 500 ezer Ft csökkentett összegű támogatás megítéléséről, amit a működésünkre tudunk felhasználni.

Szponzoráció: korábban már említettem, hogy egyesületünk közhasznú építő jellegű tevékenységét mások is felismerték. Ennek, valamint ügyvezető elnökünk közbenjárásának köszönhetően így idén 2 millió Ft támogatást kaptunk fele-fele arányban a Mecsekerdő Zrt.-től és a Pannon Hőerőmű Zrt.-től, kiknek ezúton köszönjük a nagylelkű felajánlást.

A támogatások között köszönetet kell mondanunk Pécs Városának is, amely évről évre díjmentesen biztosítja részünkre és a közgyűlés számára a Városháza dísztermét, valamint a PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft.-nek, melynek segítségével nélkül a Mecsek Egyesület 2017. évi naptára nem jöhetett volna létre.

Külön köszönet illeti Müller János szombathelyi lakost, aki az év elején 100 db saját készítésű, szabványos nyitható tetejű madárodút adományozott egyesületünknek. Az etetőket a Munka Osztályunk helyezte ki április elejétől kezdődően Pécsen és Petőcpusztán környékén.

EGYÉB KÖZLENDŐK

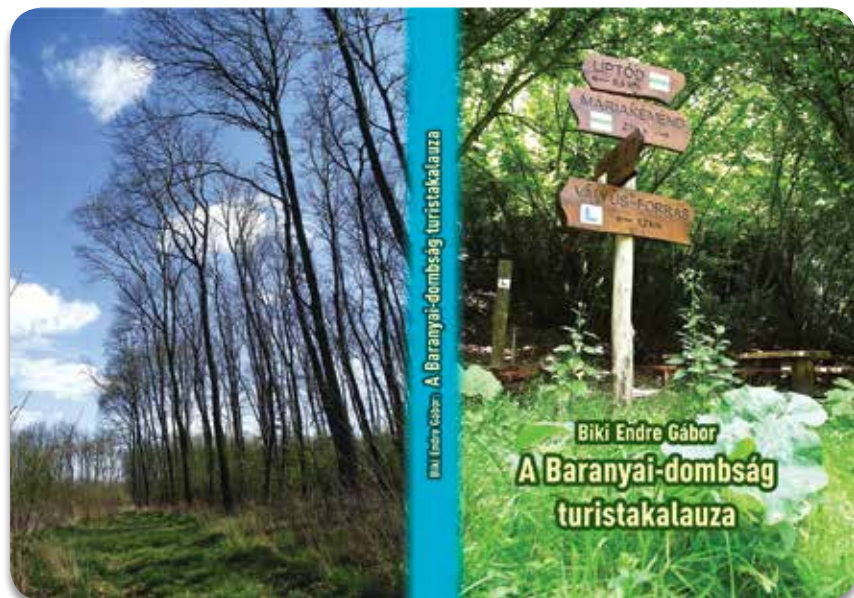
Kezdeményeztük az Emberi Erőforrások Minisztériumánál, hogy a Mecsek Egyesületet, mint önkénteseket hivatalosan is fogadó szervezetet jegyezzék be. Ez a pályázatoknál sok esetben pluszpontot jelent, valamint a pályázati önrész is teljesíthető önkéntes munkával, nem szükséges hozzá az egyesület szűkös forrásait felhasználni. A Minisztérium a kérelmünket szeptember 30-án jóvá is hagyta.

Szintén fontos megemlítenem az MTSZ Tagsági Kártyát, mely után számos tagtársunk érdeklődött az idei évben is. 2016-ban 91 fő részére igényeltünk kártyát, legfőképp azoknak, akiknek minden személyes adata pontosan a rendelkezésünkre állt. Ezért kérem a tisztelt tagtársakat, ha adataikban bármi változás következik be (pl.: új lakcím) az egyesületet is értesítsék a nyilvántartás pontossága végett.

IFJ. GERGELY TIBOR

KÖNYVBEMUTATÓ

(2016. DECEMBER 7.)

IFJ. GERGELY TIBOR

ÉVZÁRÓ A PÉCSI LYCEUM TEMPLOMBAN

(2016. DECEMBER 7.)

A MECSEK EGYESÜLET TAGSÁGA

A MECSEK EGYESÜLET TISZTIKARA

Örökös Tiszteletbeli Elnökök:

1906-ban (március 22-én) Kardos Kálmánt

örökös díszelnökké választották.

1933-ban (május 21-én) Kiss Józsefet

örökös tiszteletbeli elnökké választották.

1946-ban (február 24-én) dr. Nendtvich Andort

örökös tiszteletbeli elnökké választották.

1995-ben (május 15-én) Horvát Adolf Olivért

örökös tiszteletbeli elnökké választották.

2012-ben (szeptember 26-án) Baronek Jenőt

örökös tiszteletbeli elnökké választották.

2016-ban (február 24-én) dr. Páva Zsoltot

örökös tiszteletbeli elnökké választották.

Elnök:

Dr. Kiss Tibor

a BOKKOM Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója

Ügyvezető elnök:

Ripszám István

a Mecsekerdő Zrt. termelési vezérigazgató-helyettese

Titkár:

Kiss Milán

Választmány tagjai:

Dr. Kiss Tibor, *elnök*

Ripszám István, *ügyvezető elnök*

Kiss Milán, *titkár*

Dr. Papp Tivadar, *választmányi tag*

Szilasi Tamás, *választmányi tag*

Ellenőrző Bizottság tagjai:

Dr. Varga Tamás, *elnök*

Henczné Szabó Éva, *tag*

Dománszky Zoltán, *tag*

Osztályok:

Fotó Osztály:

elnök: **Müller Nándor**

Ifjúsági Osztály:

elnök: **Dr. Jelenszky dr. Fábíán Ildikó**

Munka Osztály:

elnök: **Baumann József**

Természetjáró Osztály:

elnök: **Biki Endre Gábor**

Somosi László

a Mecsek Egyesület lovagja (2004. szeptember 29.)

„Az Örök Mecsekért” Díj kitüntetettjei:

- 2004 – Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága
- 2005 – Mecseki Erdészeti Zrt.
- 2006 – PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft.
- 2007 – PANNONPOWER Holding Zrt.
- 2008 – Baranya Megyei Mezőgazdasági Szakszolgáltatási Hivatal Erdészeti Igazgatósága
- 2009 – Dél-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelet

Örökös tiszteletbeli tagok:

Kováts Kolos

Kossuth-díjas operaénekes, a Magyar Állami Operaház örökös tagja (2006)

Nagy Bandó András

író, humorista (2007)

Dr. Sárközi Ferenc

rendőr dandártábornok, Baranya megyei rendőrfőkapitány (2007)

Dr. Szili Katalin

a Magyar Köztársaság Országgyűlésének elnöke (2007)

Somosi László

*a PANNONPOWER Holding Zrt. elnök-vezérigazgatója,
a Mecsek Egyesület elnöke (2007)*

Tasnádi Péter †

Pécs M. J. Város polgármestere (2007)

Gasz Zoltán

a PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft. ügyvezető igazgatója (2008)

Dr. Iványi Ildikó

*a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága igazgatója (2008),
a Mecsek Egyesület alelnöke*

Káldy József

*a Mecseki Erdészeti Zrt. vezérigazgatója (2008),
a Mecsek Egyesület elnöke*

Dr. Varga Tamás

*a Baranya Megyei Mezőgazdasági Szakszolgáltatási Hivatal
Erdészeti Igazgatósága igazgatója (2008)*

Závoczký Szabolcs

a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága igazgatója (2008)

Szabó Imre

*környezetvédelmi és vízügyi miniszter,
a Magyar Természetbarát Szövetség elnöke (2008)*

Dr. Páva Zsolt

*Pécs M. J. Város polgármestere (2009),
a Mecsek Egyesület örökös tiszteletbeli elnöke*

Csóka Péter János

*pálos szerzetes, a pécsi pálos kolostor házfőnöke
és a Lyceum-templom templomigazgatója (2009)*

Debreczeni József

publicista, közíró (2009)

Jeszták Lajos

*a Dél-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi
és Vízügyi Főfelügyelet igazgatója (2009)*

Keszi László

a Mecsekerdő Zrt. vezérigazgatója (2010)

Péterffy Attila

a Pannon Hőerőmű Zrt. elnök-vezérigazgatója (2010)

Dr. Ujváry Jenő

alpolgármester (2010)

Vida János

a PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft. ügyvezető igazgatója (2011)

Habsburg György

Magyarország európai uniós rendkívüli és meghatalmazott nagykövete (2012)

ÖRÖKÖS TAGOK

Kardos Kálmán

*Baranya vármegye és Pécs főispánja, országgyűlési képviselő,
a Mecsek Egyesület első elnöke*

Kiss József

A Mecsek Egyesület titkára

Dr. Nendtvich Andor

*Pécs város polgármestere,
a Mecsek Egyesület elnöke*

Kovács Szabó János

*Aranybakancs-díjas természetjáró,
az újjáalakult Mecsek Egyesület első titkára*

Somogyvári Imre

*tiszteletbeli osztrák konzul,
az újjáalakult Mecsek Egyesület első elnöke*

Baronek Jenő

*Aranybakancs-díjas természetjáró,
a Mecsek Egyesület örökös tiszteletbeli elnöke*

Baumann József

*Aranybakancs-díjas természetjáró,
a Munka Osztály elnöke*

Rendes tagok:

Arany Gáborné	Bötkös Lászlóné
Ámán Erika	Breitenstein Ferenc
B. Horváth Csilla	Budai Jánosné
Balassa Mihályné	Bútor Ferencné
Balotay Gergely Kálmán	Chlebovics Miklós
Bánvölgyi Vilmos dr.	Csapó Júlianna
Bárány Györgyné	Csiszár Gyula
Baranyai Rudolf	Dobszai János Zsolt
Baronek Bernadett	Dolgos Sándor
Baronek Éva	Dudás Tímea
Baronek Igor Alexander	Dudók Piroska
Baronek Jenő ifj.	Éger Zoltán
Baronek Jenőné	Égerné Végh Éva
Bátai István dr.	Eszenyi Jánosné
Bátai Istvánné dr. Kerényi Mónika dr.	Farkasné Krémer Teréz
Baumgärtner Margaréta	Farkasné Seregélyes Ildikó
Baumgärtner Norbert	Fazekas Béla
Bayer Richárd	Fekete Bálint dr.
Békefi Irén dr.	Fekete László
Bendik Istvánné	Feketéné Móró Erzsébet
Benczes Gábor	Földesi Zoltán
Bencsics Terézia	Földesiné Kövi Ildikó
Benkő Gábor	Földi Krisztina dr.
Berecz Vidor	Futó Ottilia
Berek Zoltán	Füziné Kajdy Zita
Berghauer Tibor	Gál György
Bikali Józsefné	Gál Györgyné
Bíró Gábor	Gál Péter
Bóday Barna	Gargya Lajos
Bóday Barnabás	Gayer Éva
Bóday Miklós ifj.	Gergely Tibor
Bóday Miklós	Gergely Tibor ifj.
Bóday Zoltán	Gida Tibor
Bodnár Katalin	Göbölös István †
Bodor András dr.	Gundrum Károly dr.
Bodor Lili	Gyimesiné Erdei Éva
Bodráné Kis Olga	Gyugyi Ilona dr.
Bonyai Gyuláné	Halász Csaba †

Halász Annamária	Komlós Attila
Halász Gábor	Koncz Eszter dr.
Halász Klára	Kopjárné Győri Erika
Halász Marcell	Kósa Pál
Hardicsay Sándor dr.	Kovács Árpád
Harmat Béla dr.	Kovács János
Havasi Ildikó Erzsébet	Kovács Jánosné
Hegedús Rózsa	Kovács József
Hegyi Ferenc	Kovács Judit
Hegyi József László	Kovács Klaudia
Heibl Gábor	Kovács Péterné Klára
Héjjas Péter dr.	Kraft János
Hicz Attila	Krámos Csaba
Hochmann Andrásné dr.	Kremling Lajos
Horváth Kornélia	Kremling László
Horváth Vincéné Ágnes	Kriston Ádám
Ijjász István	Kriston Barnabás
Jakab Albert	Kriston Barnabás ifj.
Jakab Éva	Kristonné Kenderik Magdolna
Jarányi Lászlóné	Kusz Jánosné
Jelenszkyné dr. Fábíán Ildikó dr.	Lakatosné Novotny Sarolta dr.
Jerszi Lajos	Lengyel Zoltánné
Jobst Thomas	Madarászné Körmendi Ilona
Jónás István	Maráth Klára
Jónás Istvánné	Markesz István
Jónás Rudolf	Markworth-Drozgyik Éva
Kádár Malvin Judit	Marton József
Kállai Csilla	Mátyás Eleménné
Kállai János	Mayer Tiborné
Karádi Károly	Meinczinger Elvira
Karádi Károlyné	Mestyánné Szentmiklósi Zsuzsanna dr.
Kelemen Sándor	Mészáros Szilvia
Keresztes Gáborné	Miklós István
Kis Tünde	Molnár Margit dr.
Kiss Anikó Magdolna dr.	Montskó Péter dr.
Kocsis Magdaléna	Nagy Bernadett
Kóczán Zsuzsanna dr.	Nagy Gábor dr.
Kói Csilla dr.	Nagy István
Kollár Tamás	Nagy Roberta

Németh Szilárdné	Stalenberger Tibor
Novotny Iván dr. †	Stefánovits Istvánné
Nyáry Attiláné	Strasser Péter
Nyékiné Kincses Márta dr.	Sturmné Olasz Magdolna
Ottó Gábor	Sütő Bertalan
Óváriné Kirizs Éva	Sváb László
Őri Zsuzsanna	Szabó László dr.
Pálfy Attila	Szabó-Dalecker Ibolya
Palkó Zsolt dr.	Szabóné Kőszegi Ildikó
Paróczi Anita	Szantner József Ottó
Paróczi Zsolt	Szerémy Péter
Perényi György	Szilágyiné Frits Boglárka
Péterfalvy István dr.	Szilasi Pál
Plántek István	Szirtes Béla
Plaszauer István	Szorre Endre
Polgárdy Géza dr.	Szónyi János
Pulai Lászlóné	Szuper Józsefné
Pusztafalvi Gábor	Szücs Attila András
Rábay Ottó	Takácsné Hartmann Piroska
Rácz Linda	Tasnádi Bálint Péter
Radnai Erzsébet	Tasnádi János
Rákóczy István dr.	Tátrai Bea
Reiger Magdolna	Tegzes Ferencné dr.
Rézsó Margit	Temesi Endre Miklós
Rónaki László	Tihanyi László dr.
Rózsa Beáta	Tóth Aladár dr.
Rüll József János	Tóth Klára
Sallay Árpád	Tóth Róbert
Schaller Károly	Treitz Károly
Scheffer Ferencné	Tresz Adrián
Schmidtné Samu Szilvia	Tresz Anett
Schóber József	Varga Jenőné
Sebők Béla dr.	Várhalmi Zsolt
Sey Gábor	Vass Anna dr.
Simon Dezső	Veber Ivánné
Sivák Istvánné	Végh Károly
Somogyváriné Németh Mária	Wágner László
Somosi Lászlóné	Weichné Csikós Éva
Soós Kálmánné	Zoltán Vilmos dr.

A MECSEK EGYESÜLET 2017. ÉVI PROGRAMJAI

JANUÁR

Január 7. szombat: Évnyitó túra a kékesdi homokbányákhoz + erdei magvak kóstolója

Útvonal: Erzsébet (Díszes Cementlap Múzeum megtekintése) – Kékesd – Erzsébet

Táv: 8 km, Szintemelkedés: 85 m, Túravezető: Biki Endre Gábor

Január 18. szerda: Falujáró túra Bogádra és Romonyára + forraltborozás

Látnivalók: templomok, Szent Vendel-kápolna, zákonyi helytörténeti gyűjtemény, emlékművek (Trianon, I. és II. világháborús, '56-os)

Táv: 6 km, Szintemelkedés: 40 m, Túravezető: Markesz István

Január 25. szerda, 17.00 óra: Ötórai beszélgetések

Téma: A Pilis és a Visegrádi-hegység természeti értékei

Előadó: Müller Nándor

Helyszín: Mecsekerdő Zrt. Pécs, Rét utca 8.

Január 29. vasárnap: Túra a Zsidó-pokol sziklás szurdokvölgyébe (egyres szakaszokon nehéz terepviszonyok)

Útvonal: Vékény – Csepegő-árok – Csöpögő-forrás – Mária-szobor – Vörösfenyő-kulcsosház – Kecse-hát – Zsidó-pokol – Vékény

Táv: 10 km, Szintemelkedés: 291 m, Túravezető: Bíró Gábor

FEBRUÁR

Február 5. vasárnap: Túra a Zengőre + pálinkakóstoló

Útvonal: Hosszúhetény – Zengő – Büdöskút – Zengővárkonyi-patak – Zengővárkony

Táv: 12 km, Szintemelkedés: 436 m, Túravezető: Becze László

Február 11. szombat: Kalandtúra a Vágyom-völgybe (egyres szakaszokon nehéz terepviszonyok)

Útvonal: Magyarereggy – Leány-kő – Vágyom-völgy – Csonka Ferenc forrás – Kisbattyán – Margit-forrás – Magyarereggy

Táv: 15 km, Szintemelkedés: 450 m, Túravezető: Kalangya Attila

„Február 15. szerda, 16.00 óra: Regisztráció - évkönyvek átadása; 17.00 óra: Közgyűlés”

Helyszín: Városháza, Pécs, Széchenyi tér 1.

Február 22. szerda, 17.00 óra: Ötórai beszélgetések

Téma: Kirándulások Dél-Baranyában

Előadó: Gregorits János

Helyszín: Mecsekerdő Zrt. Pécs, Rét utca 8.

Február 26. vasárnap: Túra a Baranyai-dombságban a 2 „egymással szembenéző kilátóhoz” + sajtókóstoló

Útvonal: Kökény – Szent Kereszt-kápolna – Bagolyvár-kilátó – Somos-kilátó – Malomvölgyi-tavak – Péterpuszta – Pécs, Malomvölgyi úti buszforduló

Táv: 7 km, Szintemelkedés: 90 m, Túravezető: Schóber József

MÁRCIUS

Március 11. szombat: Horvát Adolf Olivér emléktúra

Útvonal: Orfú elágazás – Szuadó-völgy (Bagoly-forrás, Laci-forrás, Szuadó-forrás, Mihály remete-forrás) – Szuadó-nyereg – egykori mész-kemence – Farda-kereszt – H. A. O emlékkő – Mecsekszentkút

Táv: 8 km, Szintemelkedés: 270 m, Túravezető: Pál Krisztina

Március 19. szombat: Kisgyermekes túra a Közép-Mecsekben

Útvonal: Bálics – Tubes, János-kilátó – Misina-tető, TV-torony

Táv: 5 km, Szintemelkedés: 320 m, Túravezető: Biki Endre Gábor

Március 29. szerda, 17.00 óra: Ötórai beszélgetések

Téma: Falujáró túrák

Előadó: Lakatosné Novotny Sarolta

Helyszín: Mecsekerdő Zrt. Pécs, Rét utca 8.

ÁPRILIS

Április 1. szombat: A régi bányászat emlékei a Keleti-Mecsekben

Útvonal: Máza – régi bányavasút – egykori császtai szénbánya – volt szászvári bányatelep, bányász emlékkő, Bányászati gyűjtemény – Pringli-forrás – volt Béke-akna – régi Rizmi vasút – Szászvár

Táv: 11 km, Szintemelkedés: 327 m, Túravezető: Bíró Gábor

Április 8. szombat: Bakancsos Óvodások túrája

Útvonal: Mecsekszentkút, buszforduló – Szent-kút, harangláb – Szent-kúti vendégház – Éger-völgy

Táv: 5 km, Szintemelkedés: 200 m, Túravezető: Földesiné Kövi Ildikó

Április 17. hétfő: Emmauszi nyitott pincék Máriakémeden

Táv: 6 km, Szintemelkedés: 150 m, Túravezető: Biki Endre Gábor

Április 26. szerda, 17.00 óra: Ötórai beszélgetések

Téma: A Magyar Zarándokút (Esztergomtól Máriagyúdig), Magyarország keresztmetszete északról délre, a természeti, az építészeti és a keresztény értékek bemutatása

Előadó: Feketéné Móró Erzsébet

Helyszín: Mecsekerdő Zrt. Pécs, Rét utca 8.

Április 28. péntek, 14 óra: Nagy elődeink nyughelyének felkeresése a pécsi köztemetőben

Április 30. vasárnap: 126 éves a Mecsek Egyesület, avagy távcsővel szemléljük meg a Mecseket a Geresdlaki-kilátóból

Útvonal: Geresdlak – Geresdlaki-kilátó – 300 éves akácfa – Kisgeresd – Kisgeresdi-erdő – Erdősmecske, volt vá. bej. út. – Hesz-kereszt – Ófalu

Táv: 15 km, Szintemelkedés: 247 m, Túravezető: Dr. Héjjas Péter

MÁJUS

Május 12. péntek: Szalonnasütős éjszakai túra a Nyugati-Mecsekben

Útvonal: Orfű, harangláb – Sárkány-forrás – Sárkány-szakadék – Remény-zsomboly – Büdöskúti-zsomboly – Büdöskúti-kulcsosház – Feri-forrás – Remete-rét

Táv: 6 km, Szintemelkedés: 280 m, Túravezető: Kalangya Attila

Május 13. szombat: Bakancsos Óvodások túrája

Útvonal: Dömörkapu – Flóra-pihenő – Szaniszló pihenő – Szaniszló-út – Ilonka-pihenő – Sári-pihenő – Francia emlékmű – Magaslati út

Táv: 2,7 km, Szintemelkedés: 45 m, Túravezető: Földesiné Kövi Ildikó

Május 17. szerda: Városlátogató túra Szentlőrincen

Látnivalók: Esterházy-kastély, katolikus templom, református templom (erdélyi vártemplom formájú), magtár, Koncz-Brantner-ház (Ez a műemlék épület az uradalom tisztartójának lakása volt egykor, ma az országban egyedülálló, a 19–20. század fordulójának polgári lakáskultúráját bemutató gyűjteménnyel rendelkezik.)

Túravezető: Dr. Lakatosné Novotny Sarolta

Május 31. szerda, 17 óra: Ötórai beszélgetések

Téma: A Kelet-Mecsek természetvédelmi értékei

Előadó: Kulcsár Péter

Helyszín: Mecsekerdő Zrt. Pécs, Rét utca 8.

JÚNIUS

Június 3. szombat: Kardoss-fesztivál Hidason, koszorúzás

Június 4. vasárnap: Törökvári teljesítménytúra + pünkösdi fesztivál Liptódon, ahová óránként kisvonat indul a Babarci elágazástól (57-es út) és vissza

Törökvár 30 útvonala: Liptód – Szilvás – István-kút – Péter-sarok – Kéméndi-tető – Katolebergi-képoszlop – Vályús-forrás – Schleicher-kereszt – Nagy-pincesor – Antiokhiai Szent Margit szobor – Szentkúti-kápolnafülke – Máriakéménd – Nagyboldogasszony-kegytemplom – Templom-forrás – Lankás-forrás – Törökvári-pihenőhely – Vár-hegy, Török-vár romjai – Váralja – Martini-kereszt – Mária-kápolna, Szent-kút, Mária-forrás – Lókúti-pihenőhely – Liptód
Táv: 28,5 km, Szintemelkedés: 626 m

Törökvár 20 útvonala: Liptód – Szilvás – István-kút – Péter-sarok – Kéméndi-tető – Schleicher-kereszt – Nagy-pincesor – Antiokhiai Szent Margit szobor – Szentkúti-kápolnafülke – Máriakéménd – Nagyboldogasszony-kegytemplom – Templom-forrás – Lankás-forrás – Törökvári-pihenőhely – Vár-hegy, Török-vár romjai – Váralja – Liptód
Táv: 21,5 km, Szintemelkedés: 514 m

Törökvár 15 útvonala: Liptód – Szilvás – István-kút – Péter-sarok – Kéméndi-tető – Katolebergi-képoszlop – Vályús-forrás – Törökvári-pihenőhely – Vár-hegy, Török-vár romjai – Váralja – Liptód
Túravezetővel is végigjárható.
Táv: 14 km, Szintemelkedés: 390 m, Túravezető: Feketéné Móra Erzsébet

Törökvár 8 útvonala: Liptód – szerb temető – Mária-kápolna, Szent-kút, Mária-forrás – Lókúti-pihenőhely – Liptód
Táv: 8,7 km, Szintemelkedés: 149 m, Főrendező: Biki Endre Gábor

Június 10. szombat: Bakancsos Óvodások túrája

Útvonal: Mandulás – Nagy-Daindol – Isten-kút

Táv: 5,5 km, Szintemelkedés: 145 m, Túravezető: Földesiné Kövi Ildikó

Június 11. vasárnap: A Mária úton Szentháromság vasárnapján a máriakémémedi német búcsúra

Útvonal: Magyarsarlós, pincek, rét, templom, Mária-kert – Hásságyi-halastó – Hásságy, templom – Máriakéménd – Nagyboldogasszony kegytemplom
Táv: 16 km, Szintemelkedés: 181 m, Túravezető: Dukai Róbert

Június 14. szerda: Városlátogató túra Harkányba + fürdőtúra

Látnivalók: Hősök tere, református templom, katolikus templom, Harka-kút, országalmás csobogó, szép parkok, gyógyfürdő
Túravezető: Feketéné Móró Erzsébet

Június 24. szombat: Túra a kisnyárádi Iván-napi kápolnabúcsúra

Útvonal: Babarc, református templom (Kozma Simon viaszdomborművének és Boczor Lajosné Sipos Magdolna festőművész képeinek megtekintése, valamint a katolikus templom megtekintése) – Kisnyárádi-hegy – Szent Bálint képoszlop – Keresztelő Szent János-kápolna – Szent Apollónia képoszlop – Kisnyárád, templom
Táv: 9 km, Szintemelkedés: 150 m, Túravezető: Schóber József

JÚLIUS

Július 2. vasárnap: Túra a máriakémémedi Sarlós Boldogasszony-napi búcsúra

Útvonal: Himesháza – Erdősmárok – Liptód – Máriakéménd
Táv: 17 km, Szintemelkedés: 383 m, Túravezető: Baumgärtner Norbert

Július 8. szombat: Fürdőtúra Szulokra, a gyógyvizes fürdőbe

Útvonal: Darány – Borókás tanösvény – kutatóház – Rigóci kilences-tó – Lant alakú feketefenyő – Patkó Bandi fája – Széchenyi-kastély – Középrigóc
Táv: 10 km, Szintemelkedés: 87 m, Túravezető: Biki Endre Gábor

Július 12. szerda: Falujáró túra Nagycsányba és Csányoszróba

Látnivalók: Nagycsányban kazettás templom és ormon fekvő temető, Csányoszróban kazettás református templom
Túravezető: Seregélyes Ildikó

Július 21. péntek: Borozós csillagnéző éjszakai túra

Útvonal: Szederkény – Szőlőhegy – Margaréta – máriakémémedi Nagypincesor – Törökvári-pihenő – Máriakéménd
Táv: 12 km, Szintemelkedés: 230 m, Túravezető: Biki Endre Gábor

Július 29. szombat: Fürdőtúra a Nyugati-Mecsekben

Útvonal: Orfű, camping bej. út – Zipernowszky-forrás – Turista-forrás – Pécsi-tó – Tekeres – Füstös-lik – Magyarhertelend, fürdő
Táv: 9 km, Szintemelkedés: 213 m, Túravezető: Gargya Lajos

AUGUSZTUS

Augusztus 9. szerda: Falujáró túra Pécsdevecserbe és Kiskassára

Látnivalók: templomok, kápolnák, séta a falukban
Túravezető: Seregélyes Ildikó

Augusztus 15. kedd: Történelmi túra a máriakéeméi kegytemplom főbúcsújára

Útvonal: Máriakéemé (rádiógyűjtemény, falumúzeum, iskolamúzeum) – Szentkúti-kápolnafülke – Nagy-pincesor – Lankás-dűlő – Fűrészkereszt – Nagyboldogasszony kegytemplom (Mária-napi búcsú és szentmise) – Nyomjai-kereszt – Szederkény)
Táv: kegytemplomig 6 km, Szederkényig 12 km
Szintemelkedés mindkét távon 160 m, Túravezető: Kállai Csilla

Augusztus 19. szombat: A Keleti-Mecsek erdői az ébredő napfelkelte idején

Útvonal: Zobákpusztá – Takanyó-völgy – Takanyó-forrás – Pusztabánya (Betyár-tanya, Kiss Lajos emlékház) – Szürke-rét – Pásztor-forrás – Szószék – Lencse-kút – Lapát-vár – Vadvirág-forrás – Harács-mező – Óbánya
Táv: 14 km, Szintemelkedés: 470 m, Túravezető: Kalangya Attila

SZEPTEMBER

Szeptember 8. péntek: Túra a marázai Mária napi körmenetre

Útvonal: Erdősmárok – Erdősmárok-horgászto – Liptód (Gizi néni vendégház) – Lókúti-pihenőhely – Maráza – Mária-kápolna, Mária-forrás, Szentkút – Maráza
Táv: 10 km, Szintemelkedés: 170 m, Túravezető: Markesz István

Szeptember 16. szombat: Fürdőtúra a Közép-Mecsekben

Útvonal: Orfű, Orfűi-tó – Pécsi barlangkutatók-forrása – Vízfő – Orfűi vár romjai – szakadás – Lóri-vadászház, Lóri-forrás, Lóri-kulcsosház – Vágotpusztá – Szent Imre-forrás – Csík-gödör – Bányász-forrás – Sikonda, fürdő – Sikondai elágazás
Táv: 11 km, Szintemelkedés: 370 m, Túravezető: Éger Zoltán

Szeptember 20. szerda: Városlátogató túra Tolnára

Látnivalók: Kékfestő műhely és múzeum, selyemfonó emlékszoba, textil emlékszoba, Festetics-kastély, Garay-kastély, templomok, Kálvária-kápolna
Túravezető: Dr. Lakatosné Novotny Sarolta

Szeptember 23. szombat: Bakancsos Óvodások túrája

Útvonal: Misina-tető – Mandulás – Roboz-pihenő – László-pihenő – Mecsek-kapu

Táv: 2,5 km, Szintemelkedés: 24 m, Túravezető: Földesiné Kövi Ildikó

Szeptember 27. szerda, 17 óra: Ötórai beszélgetések

Téma: Hátizsákkal Dél-kelet Ázsiában

Előadó: Budavári Csaba

Helyszín: Mecsekerdő Zrt. Pécs, Rét utca 8.

Szeptember 29–30., okt. 1–2. (péntek–hétfő): Túratábor a Zselicben

Helyszín: Terecseny

Szeptember 29. péntek: Terecseny környéki séta (csak a táborlakók részére)

Rövid túra a falu környékén, a haranglábhhoz, a II. világháborús hősök emlékkeresztjéhez és az Aligvár-forráshoz, majd szalonasütés és esti beszélgetés a tábortűz mellett.

Táv: 2 km, Szintemelkedés: 30 m

Szeptember 30. szombat: Utazzunk a „zselici csühögővel”

Terecseny – Sas-rét, vadászkastély – Kikerics tanösvény – Almás-források – (Sas-rétről tovább indulunk kisvasúttal Almamellékre) – Almamellék, Erdészeti- és Kisvasúttörténeti Múzeum megtekintése – Korcsánypuszta – Terecsenyi-rét – Terecseny

Táv: 11 km, Szintemelkedés: 105 m, Túravezető: Treitz Károly

OKTÓBER

Október 1. vasárnap: Túra a Csepegő-kőhöz

Útvonal: Terecseny – Kis-pap-domb – Tótvárosi-erdő – Nagytótváros – Csepegő-kő, Csepegő-kút – Tótvárosi-hegy – Bükk-alja – Pálinkás-gödör – Terecseny

Táv: 21 km, Szintemelkedés: 550 m, Túravezető: Bíró Gábor

Október 2. hétfő: Túra a bőszénfai szarvasfarmhoz

Útvonal: Terecseny – Antalszállás – Magyarfalu – Kisbőszénfa, szarvasfarm – Terecseny

Táv: 11 km, Szintemelkedés: 250 m, Túravezető: Biki Endre Gábor

Október 11. szerda: Falujáró túra Újpetrére és Vokányba + lekvárkóstoló

Látnivalók: Újpetrén rk. templom, Fájdalmas Szűz Mária-kápolna a goltotával, Szentháromság-szobor, német tájszoba, emlékművek, fa harangláb, református vas harangláb, veterán traktormúzeum. Vokányban a rk. templom, német tájszoba, szoborpark, emlékművek

Túravezető: Seregélyes Ildikó

Október 14. szombat: Bakancsos Óvodások túrája

Útvonal: Misina-tető – Kis-rét – Hideg-kút – Dömörkapu – Állatkert

Táv: 3,5 km, Szintemelkedés: 30 m, Túravezető: Földesiné Kövi Ildikó

Október 21. szombat: Fürdőtúra a Villányi-hegység át Siklóstra

Útvonal: Túrony – Tenkes – Pyber-kunyhó – Csodabogyó tanösvény, ki látó – Fájdalmas Szűzanya szobra – Máriagyűd, kegytemplom (– Siklós, termálfürdő)

Táv: Gyűdig 6 km, Siklósig 11 km, Szintemelkedés: Gyűdig 260 m, Siklósig 270 m, Túravezető: Éger Zoltán

Október 25. szerda, 17 óra: Ötórai beszélgetések

Téma: Üvegesek a Mecsekben

Előadó: Lang Ádám

Helyszín: Mecsekerdő Zrt. Pécs, Rét utca 8.

NOVEMBER

November 4. szombat: Túra az egykori olasz pálos kolostor helyére + 5 féle házi sajt kóstolása

Útvonal: lothárdi elágazás – Szentháromság-kápolna – Szentága-völgy, egykori pálos kolostor helye – Olasz-tó – Hidor-hegy – Szent Rókus-kápolna – Hásság

Táv: 10 km, Szintemelkedés: 70 m, Túravezető: Biki Endre Gábor

November 8. szerda: Városlátogató túra Szigetvárra

Látnivalók: a megtalált Szulejmán szultán egykori zarándokvárosának romjai, az egykori dzsámi maradványai a zsidóbi szőlőhegyen, a vár, a város és a török emlékek megtekintése

Túravezető: Dr. Lakatosné Novotny Sarolta

November 18. szombat: Túra a Béda–Karapanca tájegységre
Útvonal: Kölked – Nagypartosi tanösvény – Bédai-erdők – Erdőfű
Táv: 14 km, Szintemelkedés: 85 m, Túravezető: Markesz István

November 29. szerda, 17 óra: Ötórai beszélgetések

Téma: Csavargások az Alpokban (Benedek István nyomában)
Előadó: Dr. Kiss Tibor
Helyszín: Mecsekerdő Zrt. Pécs, Rét utca 8.

DECEMBER

December 6. szerda: Falujáró túra Birjánba és Lothárdra + csokoládé-kóstoló

Látnivalók: templomok, hősi emlékmű, szobrok, játszóház (kiállítás) horgásztó
Táv: 5 km, Szintemelkedés: 18 m, Túravezető: Markesz István

December 13. szerda: Évzáró koncert

Helyszín: Pécs, Lyceum-templom

December 17. vasárnap: Évzáró túra

Útvonal: Sikondai elágazás – Karmelita kolostor – Felső-kis-liget, földvár – Szent Imre-erdő – Malomi-erdő szurdokvölgyei – Koponya-kút II. – Koponya-kút I. – Vágotpuszta – Kecsehát – Bikfa-forrás – Kőlyuk megálló – (Árpád-kori templom – Mánfa)
Táv: Kőlyuk megállóig 12 km, Mánfáig 14 km, Szintemelkedés: 300 m, Mánfáig 360 m, Túravezető: Éger Zoltán

	Nyílt túrák
	Bakancsos Óvodások túrája
	Falujáró és városlátogató túrák
	Ötórai beszélgetés
	Kiemelt rendezvény

TÁJÉKOZTATÓ

Túráinknál a változtatás jogát fenntartjuk. A kiegészítő szolgáltatásokat, a kóstolókat, valamint a bemutatóhelyek látogatásának díját a résztvevők fizetik. A teljesítménytúra a nevezési díj megfizetésével vehető igénybe, mely tartalmazza a szolgáltatást és az ellátást. Minden meghirdetett túránk és programunk nyitott, így azon bárki részt vehet. Az új csatlakozóktól, amennyiben rendszeresen részt vesznek túráinkon, programjainkon, kérjük, hogy tiszteljenek meg bennünket azzal, hogy belépnek egyesületünk tagjaink sorába. A túrán mindenki saját felelősségére vesz részt. Kártérítés az egyesülettől semmilyen jogcímen nem igényelhető. Az időjárás kedvezőtlené válása, az autóbuszjáratok menetrendjének megváltozása, illetve egyéb tényezők miatt a túra kiírása változhat. Szélsőséges időjárás (hőségriadó, szélvihar, szakadó eső, olyan mértékű havazás, mely a közlekedést akadályozza) miatt a túrák elmaradhatnak. A túra előzetesen közzétett elmaradása esetén a túravezető nem köteles a helyszínen megjelenni. Javasoljuk az indulás előtti napon még egyszer ellenőrizni honlapjainkon az indulás időpontját. További információ Biki Endre Gábornál kapható a bienga38@gmail.com e-mail címen vagy a 06-30-452-4579-es telefonszámon. Minden keddi munkanap délelőtt (3–6 km-es) lassú tempójú nyílt túrát indítunk a Közép-Mecsekbe. A parkerdei túrákról érdeklődni lehet Dr. Hochmann Andrásnénál a 72/224-886-os telefonszámon vagy a h.sz.katalin@gmail.com e-mail címen. A túrák részletes indulási időpontjait közzétesszük a Mecsek Híradóban és honlapjainkon: Mecsek Egyesület honlapja: www.mecsekegyesulet.hu, Baranyai-domb-ság honlapja: <http://baranyaidombsag.ucoz.hu>

JEGYZETEK:

JEGYZETEK:

JEGYZETEK:

JEGYZETEK:

